

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO

Gorzów Wielkopolski, dnia 30 marca 2012 r.

Poz. 772

KOMUNIKAT NR 2 ZARZĄDU WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO

z dnia 17 stycznia 2012r.

w sprawie aktualizacji Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013

Zgodnie z art. 20 pkt 3a ustawy z 6 grudnia 2006r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2009r. Nr 84, poz. 712 z późn. zm.) Zarząd Województwa Lubuskiego ogłasza, iż Decyzją Komisji Europejskiej K (2011) 8734 z 7 grudnia 2011 roku zmieniającą decyzję K (2007) 4572 w sprawie przyjęcia programu operacyjnego „Lubuski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007-2013” w ramach pomocy wspólnotowej z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego objętego celem Konwergencji w regionie Lubuskim w Polsce przyjęto zaktualizowany Lubuski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007 – 2013. Projekt zmian do dokumentu został zatwierdzony uchwałą Nr 38/473/11 Zarządu Województwa Lubuskiego z 14 czerwca 2011 roku.

Marszałek
Elżbieta Polak

**Załącznik
do Komunikatu Nr 2
Zarządu Województwa Lubuskiego
z dnia 17 stycznia 2012r.**

Lubuski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007-2013

Zarząd Województwa Lubuskiego
Zielona Góra, wrzesień 2011

Wstęp.....	6
1. Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej województwa lubuskiego – charakterystyka regionu	7
1.1 Położenie i charakterystyka regionu	7
1.2 Gospodarka	8
1.2.1 Sytuacja na rynku pracy	9
1.2.2 Przedsiębiorczość w lubuskim	12
1.2.3 Przemysł i budownictwo.....	15
1.3 Infrastruktura komunikacyjna.....	16
1.3.1 Drogi kolowe.....	16
1.3.2 Sieć kolejowa	19
1.3.3 Infrastruktura komunikacji lotniczej	21
1.3.4 Drogi wodne.....	21
1.4 Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego	22
1.5 Infrastruktura społeczna.....	27
1.5.1 Społeczeństwo.....	27
1.5.2 Infrastruktura edukacyjna	29
1.5.3 Infrastruktura ochrony zdrowia	31
1.5.4 Aktywność obywatelska.....	33
1.6 Ochrona środowiska	34
1.6.1 Lasy	34
1.6.2 Ochrona przeciwpowodziowa	34
1.6.3 Czystość wód.....	36
1.6.4 Powietrze.....	37
1.6.5 Odpady.....	38
1.6.6 Infrastruktura komunalna	39
1.6.7 Energetyka.....	40
1.6.8 Obszary NATURA 2000 w województwie lubuskim	42
1.7 Kultura i turystyka	44
1.7.1 Kultura.....	45
1.7.2 Turystyka.....	46
1.8 Współpraca regionalna.....	48
1.9 Obszary miejskie i mieszkalnictwo.....	49
1.10 Obszary wiejskie	50
2. Analiza SWOT	53
3. Wsparcie krajowe dla regionu.....	56
3.1 Kontrakt wojewódzki	56
3.2 Wsparcie przekazane przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.....	58
4. Ocena efektywności wykorzystania środków przedakcesyjnych, funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności.	59
4.1 Środki przedakcesyjne.....	59
4.1.1 Program Phare	59
4.1.2 Program SAPARD	61
4.1.3 Program ISPA	62
4.2 Fundusze strukturalne.....	62
4.2.1 Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego.....	62
4.2.2 Inicjatywa Wspólnotowa Interreg III A Polska (województwo lubuskie) – Kraj Związkowy Brandenburgia 2000-2006	65
4.2.3 Sektorowy Program Operacyjny Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006.....	69

4.2.4 Sektorowy Program Operacyjny Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw	69
4.2.5 Sektorowy Program Operacyjny Rozwój Zasobów Ludzkich	70
4.3 Fundusz Spójności	72
5. Przegląd i renegotiacje programów operacyjnych w ramach NSRO na lata 2007 - 2013	74
6. Założenia strategiczne rozwoju województwa lubuskiego	83
7. Priorytety realizowane w ramach programu	97
Priorytet I. Rozwój infrastruktury wzmacniającej konkurencyjność regionu	97
Priorytet II. Stymulowanie wzrostu inwestycji w przedsiębiorstwach i wzmocnienie potencjału innowacyjnego	103
Priorytet III. Ochrona i zarządzanie zasobami środowiska przyrodniczego	110
Priorytet IV. Rozwój i modernizacja infrastruktury społecznej	117
Priorytet V. Rozwój i modernizacja infrastruktury turystycznej i kulturowej	123
Priorytet VI. Pomoc techniczna	127
Beneficjenci Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007 – 2013 (z wykluczeniem Priorytetu VI.)	130
8. Komplementarność i koordynacja z NSRO i innymi programami operacyjnymi	131
9. Finansowanie realizacji Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013	133
10. Przepisy wykonawcze dla Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013	142
10.1 Kompetencje instytucji zaangażowanych w zarządzanie regionalnego programu operacyjnego	142
10.1.1 Koordynacja	142
10.1.2 Zarządzanie Lubuskim Regionalnym Programem Operacyjnym	142
10.2. Monitorowanie	148
10.3. Procedura wyboru projektów	149
10.4 Krajowy System Informatyczny na okres 2007-2013 (SIMIK 07-13)	149
10.4.1 Opis procedur przewidzianych dla zapewnienia niezawodności komputerowych systemów raportowania księgowego, finansowego i monitoringu	152
10.4.2 Informacje dotyczące wewnętrznego obiegu informacji pomiędzy „podmiotem centralnym (MS Liaison)” oraz podmiotami zgłaszającymi zapotrzebowanie na dostęp/modyfikację praw dostępu do SFC2007	153
10.5 Procedury audytu i kontroli	153
10.6 Ewaluacja	155
10.7 Przepływy finansowe	156
10.7.1 Procedury dotyczące uzyskanych odsetek	157
10.8 Komunikacja i Promocja	158
10.9 Zasada partnerstwa	159
11. Ocena programu przed rozpoczęciem realizacji (ocena ex ante) wraz z oceną spodziewanego efektu makroekonomicznego	161
12. Prognoza oddziaływania na środowisko Lubuskiego Regionalnego Programu operacyjnego na lata 2007 – 2013	167
13. Konsultacje społeczne Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007 - 2013	173
Załącznik 1. Schemat organizacyjny wskazujący rozmieszczenie Instytucji Zarządzających LRPO, Instytucji Koordynującej RPO, Instytucji Certyfikującej i Instytucji Audytowej oraz instytucji odpowiedzialnej za otrzymywanie płatności z KE	178
Załącznik 2. Schemat instytucjonalny dla LRPO 2007 – 2013	179
Załącznik 3. Wskaźniki kontekstowe	180
Załącznik 4. System monitorowania realizacji celów i zadań ochrony środowiska	187
Załącznik 5. Kategorie interwencji Funduszy Strukturalnych na lata 2007-2013	189
Załącznik 6. Informacja o dużych projektach	195

Załącznik 7. Wykaz skrótów	196
Załącznik 8. Słownik terminów	198
Wykaz dokumentów związanych z realizacją LRPO	206

Wstęp

Podstawę prawną przygotowania Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 stanowi Ustawa z 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U.09. nr 84, poz. 712 z późn. zm.). Lubuski Regionalny Program Operacyjny stanowił będzie narzędzie do ubiegania się o środki pochodzące z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w latach 2007 – 2013 w województwie lubuskim. Projekt programu został przygotowany w oparciu o następujące dokumenty:

- Strategiczne Wytyczne Wspólnoty dla spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej na lata 2007 – 2013,
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 1080/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1783/1999,
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r. ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1260/1999 z późn. zm.,
- Strategia Rozwoju Kraju 2007 – 2015, przyjęta przez Radę Ministrów 29 listopada 2006 r.,
- Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013, dokument przyjęty przez Radę Ministrów 29 listopada 2006 r.,
- Krajowy Program Reform na lata 2005 – 2008,
- Ustawa z 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U.09. nr 84, poz. 712 z późn. zm.),
- Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego – aktualizacja z horyzontem czasowym do 2020 roku, przyjęta przez Sejmik Województwa Lubuskiego w dniu 19 grudnia 2005 roku,
- Procedury przygotowania Programów Operacyjnych na lata 2007 – 2013 w ramach NSRO – projekt z dnia 14 września 2006 roku.

Głównym celem Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007 – 2013 jest stworzenie warunków wzrostu konkurencyjności województwa poprzez wykorzystanie regionalnego potencjału endogenicznego oraz przeciwdziałanie marginalizacji zagrożonych obszarów, w tym obszarów wiejskich, przy racjonalnym gospodarowaniu zasobami i dążeniu do zapewnienia większej spójności województwa. Cel ten realizowany będzie poprzez pięć celów szczegółowych odpowiadających merytorycznym priorytetom programu:

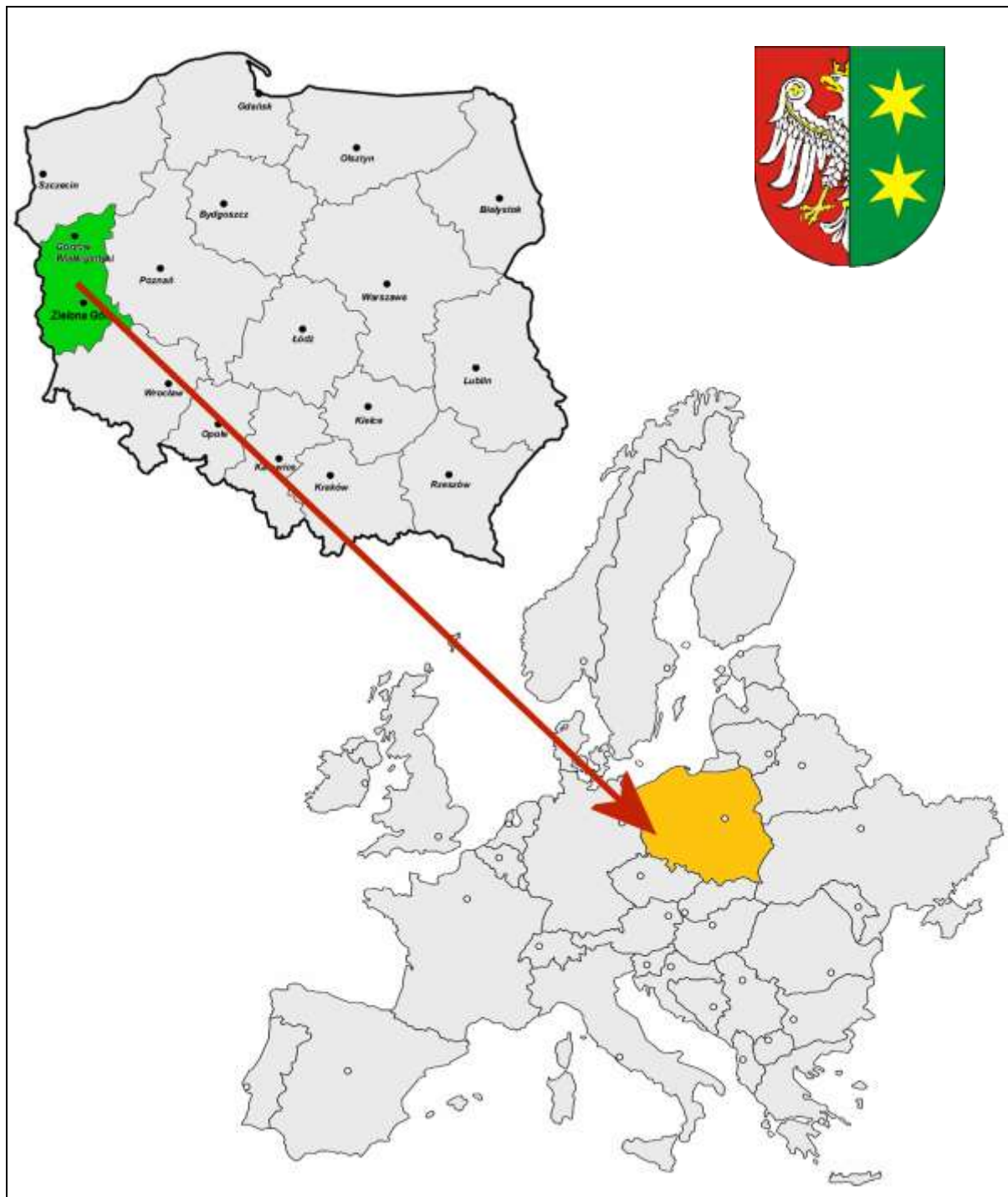
1. Rozwój infrastruktury wzmacniającej konkurencyjność regionu.
2. Stymulowanie wzrostu inwestycji w przedsiębiorstwach i wzmocnienie potencjału innowacyjnego.
3. Ochrona i zarządzanie zasobami środowiska przyrodniczego.
4. Rozwój i modernizacja infrastruktury społecznej.
5. Rozwój i modernizacja infrastruktury turystycznej i kulturowej.

Przedstawione w dokumencie priorytety odpowiadają wyzwaniom i celom postawionym w zaktualizowanej Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego z horyzontem czasowym do roku 2020 i są zgodne z zakresem interwencji Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Według danych zamieszczonych w Narodowych Strategicznych Ramach Odniesienia pula środków UE dostępna dla 16 województw na realizację regionalnych programów operacyjnych stanowi ok. 16,6 mld euro. Przyjęty w NSRO algorytm określa dla województwa lubuskiego wskaźnik alokacji środków EFRR w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007 – 2013 na poziomie 2,65%, co daje kwotę 439 173 096 euro na realizację celów programu.

1. Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej województwa lubuskiego – charakterystyka regionu

1.1 Położenie i charakterystyka regionu

Województwo lubuskie obejmuje swym zasięgiem tereny nad Nysą Łużycką, Odrą, dolną Wartą i środkową Odrą, granicząc od zachodu z niemieckimi landami: Brandenburgią i Saksonią, a po stronie polskiej z województwami: zachodniopomorskim, dolnośląskim i wielkopolskim. Miasto Gorzów Wielkopolski jest siedzibą administracji rządowej, miasto Zielona Góra jest siedzibą władz samorządowych. Region lubuski, dzięki swym walorom przyrodniczym, historycznym i gospodarczym, jest atrakcyjnym obszarem w zachodniej Polsce. Przygraniczne

położenie województwa stanowi z jednej strony o atrakcyjności regionu, z drugiej natomiast może być traktowane jako peryferyjne położenie, które grozi przejściem do pełnienia roli obszaru tranzytowego. Województwo zajmuje obszar 13 989 km², co stanowi 4,5% powierzchni całego kraju. Lubuskie składa się z 12 powiatów, 2 miast na prawach powiatu i 83 gmin. Jako jednostka terytorialna kategorii NUTS 2 region podzielony jest na dwa podregiony kategorii NUTS 3 – podregion zielonogórski oraz podregion gorzowski.

Województwo zamieszkuje 1 009,2 tys. mieszkańców, z czego 48,5% stanowią mężczyźni, zaś pozostałe 51,5% kobiety. Osoby w wieku przedprodukcyjnym to 21,1% populacji całego regionu, osoby w wieku produkcyjnym (18-59/64 lat) to 65,4% ludności, a odsetek osób w wieku poprodukcyjnym wynosi 13,5%. Przyrost naturalny w 2005 roku wyniósł 0,77. Wskaźnik urbanizacji wynosi 64,2% i jest tylko nieco wyższy od średniej krajowej.

Gęstość zaludnienia, tj. liczba osób przypadających na 1 km² powierzchni województwa w 2005 r. wynosiła 72 osoby, w Polsce wskaźnik ten wyniósł 122.¹

1.2 Gospodarka

Rysunek 1. PKB brutto na 1 mieszkańca według województw w 2004 r. (% średniej krajowej).

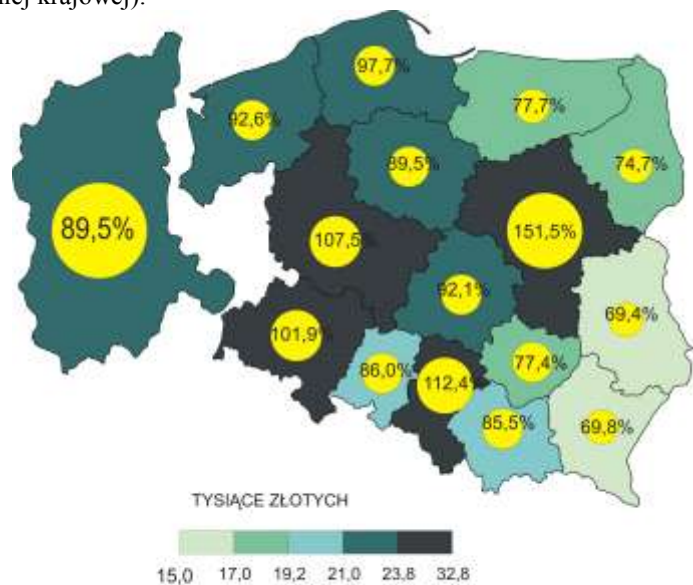
Ze względu na duże różnice województw pod względem liczby ludności i powierzchni, wskaźnikiem najlepiej oddającym stopień zróżnicowania potencjału gospodarczego regionów – brany pod uwagę m.in. przy określaniu pomocy regionalnej z funduszy strukturalnych – jest Produkt Krajowy Brutto *per capita*. Lubuskie lokuje się w grupie 7 województw o średnim poziomie tego wskaźnika (10 miejsce w kraju) - z poziomem 89,5% w stosunku do średniej krajowej (dane za 2004 r.).

Do negatywnych zjawisk zaliczyć należy niższe niż średnie w kraju tempo wzrostu gospodarczego województwa lubuskiego w latach 2000-2002. W roku 2001, w stosunku do roku poprzedzającego, ten ważny syntetyczny wskaźnik rozwoju gospodarczego dla lubuskiego wyniósł 103,3% (dla Polski – 105,1%).

W 2002 roku wskaźnik PKB dla Lubuskiego wynosił 99,9% wartości krajowej (dla Polski – 102,7%), natomiast w 2003 r. odnotowano wzrost – wskaźnik PKB dla Lubuskiego wyniósł 102,9% (dla Polski – 104,5%). We wszystkich regionach otaczających nasze województwo w okresie tym zanotowano wartości dodatnie, choć przy tempie wzrostu niższym niż średnie dla kraju. W Unii Europejskiej województwo lubuskie jest jednym z regionów o najmniejszym wskaźniku PKB na mieszkańca (45,4) i znajduje się na 284 pozycji. (26 miejsce „od dołu”).

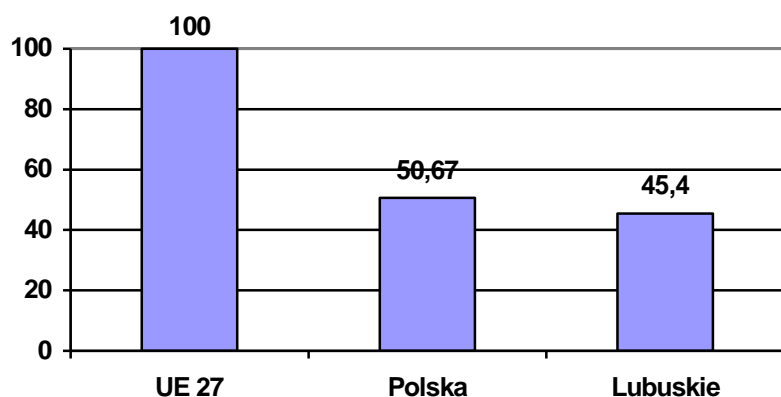
Województwo lubuskie charakteryzuje się – na tle innych regionów naszego kraju – niskim stopniem zróżnicowania wewnętrznego. Lubuskie uznawane jest za region o najniższym w skali kraju zróżnicowaniu na poziomie podregionów kategorii NUTS 3.

Wykres 1. PKB na mieszkańca w województwie lubuskim w odniesieniu do UE 27 (2004 rok).

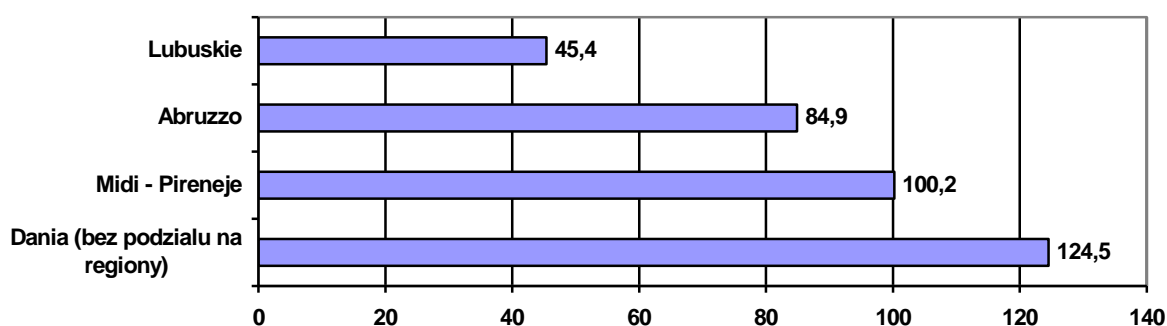
Źródło: GUS

¹ Rocznik Statystyczny Województwa Lubuskiego, 2006 r.

Źródło: Eurostat

Wykres 2. PKB na mieszkańca w województwie lubuskim w odniesieniu do regionów partnerskich województwa lubuskiego (2004 rok).

Źródło:

Eurostat

1.2.1 Sytuacja na rynku pracy

Współczynnik aktywności zawodowej, czyli udział mieszkańców aktywnych zawodowo w liczbie ludności województwa lubuskiego w wieku 15 lat i więcej w 2005 roku wyniósł 56,3%. Wśród mężczyzn współczynnik ten wynosił 65,4% natomiast wśród kobiet 48,0%. Współczynnik ten był najwyższy wśród ludności w wieku 25 – 34 lata oraz wśród osób z wykształceniem wyższym. Na wsi współczynnik aktywności zawodowej wynosił 55,4%, w mieście zaś 56,7%.

Wskaźnik zatrudnienia czyli udział pracujących w liczbie ludności województwa lubuskiego w wieku 15 lat wyniósł 46,9%. Wśród mężczyzn wskaźnik ten wynosił 55,5%, natomiast wśród kobiet 39,4%. Wskaźnik ten był najwyższy wśród ludności w wieku 35 – 44 lata, oraz wśród osób z wykształceniem wyższym. Na wsi wskaźnik zatrudnienia wynosił 44,6%, w mieście zaś 48,2%.²

Rysunek 2. Stopa bezrobocia według województw w 2005 r. – stan w dniu 31. XII.2005 r.

Bezrobocie

² Ibidem.

Poziom bezrobocie i jego społeczne skutki stanowią główny problem do rozwiązania w województwie lubuskim, szczególnie w kontekście procesów rynkowych, w wyniku których wiele miast w lubuskim utraciło dotychczasową bazę ekonomiczną w postaci ośrodków przemysłowych, bądź centrów wojskowych. W szczególnie trudnej sytuacji znalazły się miasta, których byt ekonomiczny opierał się na funkcjonowaniu kilku zakładów przemysłowych zatrudniających większość mieszkańców (Nowa Sól, Krosno Odrzańskie, Świebodzin, Gubin, Żagań), gdzie restrukturyzacja dominującego przemysłu spowodowała wysokie bezrobocie strukturalne.

Pod względem wysokości wskaźników bezrobocia lubuskie znajduje się w grupie trzech regionów o najwyższych rozmiarach tego zjawiska w skali

kraju.

Od 2003 roku obserwowana jest stopniowa poprawa sytuacji na rynku pracy. Nie jest to jednak poprawa satysfakcjonująca, świadcząca o trwałym odwróceniu dotychczasowych trendów. Stąd głównymi priorytetami strategii rozwoju województwa jest proces aktywizacji bezrobotnych, wspieranie tworzenia nowych miejsc pracy oraz trwałe ożywienie gospodarcze regionu.

Rysunek 3. Stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie lubuskim w 2005 r. w podziale na powiaty (%).

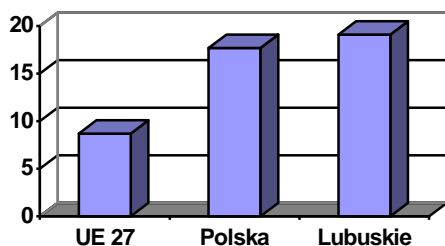
Według danych Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego w 2005 r. w urzędach pracy województwa lubuskiego zarejestrowanych było 89,2 tys. bezrobotnych - mniej o 10,2 tys. (o 10,3%) niż w roku 2004. Stopa bezrobocia rejestrowanego w 2005 r. wyniosła 19,1%, w 2004 r. wskaźnik ten wynosił 23,2%. W miastach stopa bezrobocia w 2005 r. wynosiła 17,6% natomiast na wsi 22,0%. W kraju w 2005 r. bezrobotni stanowili 18,1% cywilnej ludności aktywnej zawodowo, w roku 2004 natomiast 19,0%.

W podziale na powiaty najwyższa stopa bezrobocia rejestrowanego została odnotowana w powiatach: krośnieńskim, nowosolskim, strzelecko – drezdenckim i żagańskim, natomiast najniższa w powiatach: świebodzińskim, grodzkim zielonogórskim oraz grodzkim gorzowskim

Źródło: Rocznik Statystyczny Województwa Lubuskiego, 2006 r.

Województwo lubuskie jest jednym z regionów o największej stopie bezrobocia w UE. Według danych Eurostatu w 2005 roku wskaźnik ten w regionie wyniósł 19,1%.

Wykres 3. Stopa bezrobocia w województwie lubuskim w 2005 roku w porównaniu ze stopa bezrobocia w Polsce oraz UE 27.

Źródło: Eurostat

Liczba kobiet pozbawionych pracy w 2005 r. wyniosła 47,3 tys. (53,1% ogółu bezrobotnych) i w skali roku obniżyła się o 7,5%. Bezrobocie wśród mężczyzn w danym roku wynosiło 46,9% ogółu bezrobotnych. W skali roku wskaźnik ten obniżył się o 13,3%. W 2005 r. liczba bezrobotnych bez prawa do zasiłku wyniosła 74,6 tys. osób, tj. 83,7% populacji, wobec 81,1 tys. osób (81,6%) przed rokiem. Na wsi zasiłku nie otrzymywało 84,1% zarejestrowanych bezrobotnych, wobec 81,8% przed rokiem.

Wśród bezrobotnych dominowały osoby pracujące wcześniej zawodowo – 71,9 tys. (80,6%), zwolnieni z przyczyn dotyczących zakładu pracy stanowili 3,0% populacji, wobec 3,9% w 2004 r. Oficjalne dane na temat bezrobocia nie uwzględniają jednak rzeczywistej sytuacji na rynku pracy, którą ujawniają badania empiryczne, takie jak np. „Diagnoza Społeczna 2005”³ czy też studia Centrum Europejskich Studiów Regionalnych i Lokalnych – EUROREG. Według ostrożnych szacunków, po odjęciu osób pracujących w „szarej strefie”, wskaźnik bezrobocia nie przekraczałby średnio 12%. Potwierdzają to dane o poziomie życia mieszkańców.

Tabela 1. Regiony UE o największej stopie bezrobocia w 2005 roku

Region	Stopa bezrobocia [%]
Réunion (Francja)	30,1
Guadeloupe (Francja)	25,9
Guyane (Francja)	24,8
Východné Slovensko (Słowacja)	23,1
Dolnośląskie (Polska)	22,8
Zachodniopomorskie (Polska)	22,7
Halle (Niemcy)	22,3
Macklenburg – Vorpommern (Niemcy)	21,4
Dessau (Niemcy)	21,3
Leipzig (Niemcy)	20,5
Warmińsko-Mazurskie (Polska)	20,4
Brandenburg - Nordost	19,9
Kujawsko – Pomorskie (Polska)	19,8
Ciudad Autonoma de Ceuta (Hiszpania)	19,7
Stredne Slovensko (Słowacja)	19,6
Berlin	19,4
Lubuskie (Polska)	19,1
Lubelskie	19,0

Źródło: Eurostat

³ Diagnoza Społeczna 2005, Warunki i jakość życia Polaków, Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Warszawie, 2006

1.2.2 Przedsiębiorczość w lubuskim

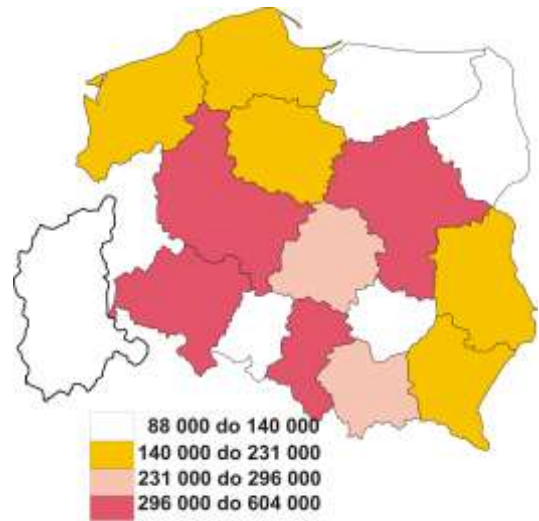
Rysunek 4. Liczba MSP w regionach (2004 r.)

W województwie lubuskim jest ponad 100 tys. podmiotów gospodarczych. Ogromna większość z nich działa w sektorze prywatnym. Region stosunkowo szybko się przekształca, stale maleje liczba przedsiębiorstw państwowych, a rośnie liczba firm prywatnych. Tempo prywatyzacji w województwie lubuskim jest - według Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową - silną stroną regionu.

Na rozwój i wzrost konkurencyjności województwa wpływa rozwój małych przedsiębiorstw oraz osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, które stanowią dominującą grupę wśród wszystkich podmiotów gospodarczych. Przedsiębiorstwa te cierpią na niedostatek kapitału własnego i mają trudności w dostępie do kredytów inwestycyjnych. Takie ograniczenia są główną barierą w procesach rozwoju i modernizacji oraz w zwiększaniu popytu na produkty i usługi lokalnych firm.

W 2004 roku funkcjonowało w województwie 100 011 MSP (w Polsce 3 670 915), co stanowiło 2,7% wszystkich MSP funkcjonujących w kraju⁴. Sektor MSP⁵ województwa lubuskiego jest głównym pracodawcą w regionie i jego znaczenie na rynku pracy jest najwyższe w Polsce. Największą rolę sektor ten odgrywa w usługach, transporcie, handlu i budownictwie. Małe i średnie przedsiębiorstwa zatrudniają ponad 70% pracujących. Zaledwie 21% zatrudnienia generują duże podmioty. Średnie zatrudnienie w przedsiębiorstwie prywatnym wynosi 2,5 osoby (w Unii Europejskiej jest to 7-8 pracowników).

Na poziomie przeciętnej dla kraju kształtuje się liczba MSP na 100 mieszkańców. Najśłabszą stroną lubuskiego sektora MSP w 2004 roku była wydajność pracy w średnich firmach. W skali kraju lubuskie osiąga drugie miejsce pod względem liczby MSP z kapitałem zagranicznym w porównaniu do liczby ludności.

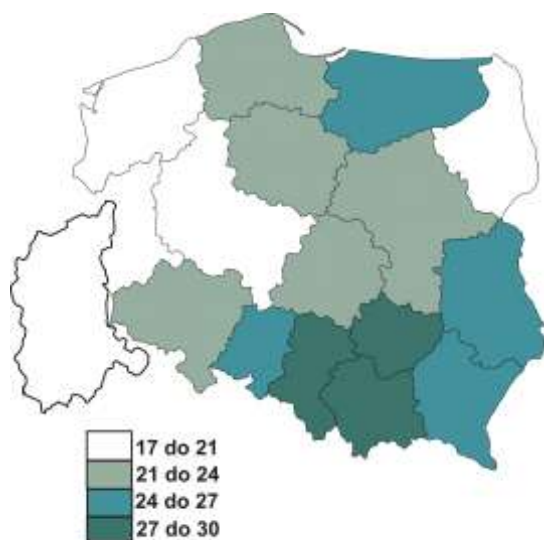
Źródło: PARP na podstawie danych GUS

⁴ Dane PARP.

⁵ Informacje dotyczące sytuacji MSP na tle kraju pochodzą z Raportu o stanie małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2004-2005, PARP Warszawa 2006

Innowacyjność

Rysunek 5. Odsetek firm innowacyjnych wśród MSP (2004 r.)

Źródło: PARP na podstawie danych GUS

Poziom innowacyjności firm województwa lubuskiego kształtuje się na przeciętnym poziomie w skali kraju, jednak odsetek innowacyjnych MSP należy do najniższych w Polsce (rysunek 4).

W 2004 roku lubuski sektor MSP wyróżniał się nakładami na innowacje przede wszystkim małych przedsiębiorstw innowacyjnych (nakłady na działalność innowacyjną w przemyśle wyniosły ponad 360 mln zł i w porównaniu do roku 2000 wzrosły o około 25%)⁶ oraz wysoką sprzedażą wyrobów nowych i zmodernizowanych w przeliczeniu na małą firmę (produkcja sprzedana wyrobów nowych i zmodernizowanych, która w 2004 r. wyniosła 1 067 mln zł⁷ - nastąpił około 2,5-krotny wzrost w porównaniu do 1999 roku).

Jednym z najwyższych w kraju był również odsetek średnich firm innowacyjnych posiadających porozumienia o współpracy w procesie innowacyjnym w latach 2002-2004. Na poziomie przeciętnej dla kraju kształtuje się liczba MSP na 100 mieszkańców oraz wydajność pracy w małych firmach, a także nakłady na innowacje w małych firmach innowacyjnych

w 2004 roku. Najślabszą stroną lubuskiego sektora MSP w 2004 roku była wydajność pracy w średnich firmach. Ponadto bardzo niski na tle kraju był odsetek MSP innowacyjnych i prowadzących prace badawczo-rozwojowe w latach 2002-2004. Niska była też sprzedaż innowacji w przeliczeniu na średnią firmę⁸.

Do najczęściej wymienianych **barier** rozwoju innowacyjności w regionie należą: wysokie koszty pracy – podatki i obciążenia ZUS (78,8%), brak kapitału na modernizację (73,2%), sytuacja polskiej gospodarki (61%), nieskuteczna polityka wspierania przedsiębiorczości (55,4%), „biurokracyzm” administracji państwowej (52,6%), niekorzystna polityka państwa wobec MSP (52,6%).⁹

Działalność badawczo-rozwojowa

Głównym problemem polskiego systemu innowacji jest słaba działalność badawczo-rozwojowa, wynikająca z drastycznie niskiej działalności B+R przedsiębiorstw. Obecnie nakłady w kraju na B+R wynoszą około 0,6% PKB, podczas gdy średnio w UE około 1,8%, z czego w Polsce zaledwie 25% to środki biznesowe¹⁰. Poprawa poziomu innowacyjności gospodarki regionu wymaga stworzenia odpowiedniej infrastruktury B+R przy równoległym wsparciu samych przedsiębiorców.]

W 2005 roku w województwie lubuskim funkcjonowało 17 jednostek badawczych i rozwojowych¹¹. Nakłady na działalność badawczo – rozwojową w lubuskim należą do najniższych w kraju i w omawianym roku wyniosły 35,8 mln zł (ceny bieżące).

Wykres 4. Syntetyczna ocena sytuacji MSP w regionach w 2004 r. (odsetek maksymalnej możliwej liczby punktów).

⁶ Rocznik Statystyczny Województwa Lubuskiego, 2006 r.

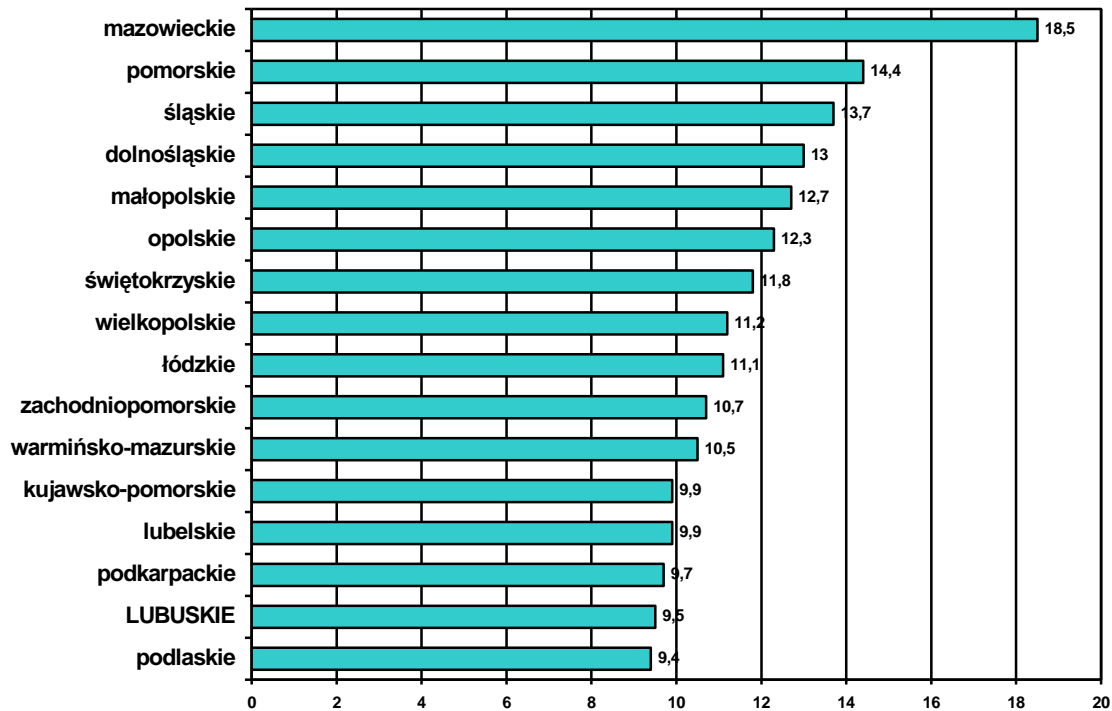
⁷ Ibidem.

⁸ Raport o stanie małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2004-2005, PARP Warszawa 2006

⁹ Lubuska Regionalna Strategia Innowacji, Zielona Góra 2005 r.

¹⁰ Raport o stanie małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2004-2005, PARP Warszawa 2006

¹¹ Rocznik Statystyczny Województwa Lubuskiego, 2006 r.

Źródło: Opracowanie PARP na podstawie danych GUS

Na podstawie analizy kształtowania się 20 zmiennych dotyczących zakresu sektora MSP w regionach oraz jego innowacyjności i efektywności wyliczono syntetyczny wskaźnik oceny sytuacji w sektorze MSP w 2004 roku¹². Wskaźnik powstał poprzez zsumowanie punktów za miejsce regionu w 20 podrankingach według poszczególnych zmiennych. Zmienne wzięte pod uwagę to: I. Innowacyjność – odsetek małych i średnich firm, które prowadziły działalność B+R; odsetek firm, które wdrożyły innowacje w latach 2002-2004, nakłady na innowacje i B+R na przedsiębiorstwo innowacyjne; udział firm posiadających porozumienia o współpracy dla innowacji we wszystkich małych i średnich przedsiębiorstwach; II Zakres sektora MSP - udział MSP w nakładach inwestycyjnych, udział MSP w rynku pracy, liczba podmiotów na 100 mieszkańców, liczba MSP z kapitałem zagranicznym na 10000 mieszkańców; III Efektywność MSP – wydajność pracy w małych i średnich podmiotach, sprzedaż wyrobów nowych i zmodernizowanych na firmę innowacyjną w tys. zł, udział sprzedaży na eksport w przychodach ze sprzedaży innowacji.

Województwo lubuskie wypadło w tym badaniu bardzo słabo na tle całego kraju – lubuski sektor MSP zrealizował zaledwie około 9,5% szans (rysunek 5). Lubuscy przedsiębiorcy mogą korzystać z pakietu usług doradczych świadczonych przez instytucje okołobiznesowe¹³. Do najczęściej oferowanych po stronie podaży usług należą w województwie lubuskim: doradztwo (24%) oraz specjalistyczne usługi informacyjne i szkolenia (po 18%). Na dalszych pozycjach znajdują się: kojarzenie partnerów (15%), podstawowe usługi informacyjne (14%) i dostęp do inkubatorów i parków technologii (8%). Jednakże brak informacji o istniejącej podaży usług, nieodpowiedni zakres świadczonych usług oraz nieodpowiednie warunki ich świadczenia wpływają negatywnie na konkurencyjność sektora MSP. Brak jest w regionie funkcjonalnej sieci instytucji wsparcia biznesu,

¹² Ibidem.

¹³ W województwie działają Punkty Konsultacyjne dla MŚP w Agencji Rozwoju Regionalnego S.A. i w Organizacji Pracodawców Ziemi Lubuskiej (w Zielonej Górze), oraz w Fundacji Przedsiębiorczość w Żarach, które udzielają informacji bezpłatnie. W Agencji Rozwoju Regionalnego S.A. w Zielonej Górze funkcjonuje również Centrum Obsługi Inwestora ponadto działają Punkty Informacji Gospodarczej i Gminne Centra Informacji (13 w całym województwie – 9 w części południowej). Natomiast obsługą północnej części zajmują się: Stowarzyszenie Małej Przedsiębiorczości w Dobiegniewie, Polsko – Niemieckie Towarzystwo Wspierania Gospodarki w Gorzowie Wlkp.

co niewątpliwie ma wpływ na niską pozycję w rankingu atrakcyjności inwestycyjnej województw¹⁴. Spośród wszystkich organizacji okołobiznesowych tylko 6 posiada akredytację w Krajowym Systemie Usług dla MSP, a tylko trzy spełniły wymagania stawiane instytucjom do prowadzenia Punktu Konsultacyjnego dla MSP (dwa w Zielonej Górze i jeden w Żarach – stan na maj 2006 r.). W związku z ogólnie słabą sytuacją MŚP w regionie oraz brakiem silnej sieci instytucji wsparcia biznesu, konieczne jest zaoferowanie przedsiębiorcom szerokiego wachlarza wsparcia poprzez doradztwo i inwestycje oraz inicjowanie i pomoc w tworzeniu nowych, jak też wsparcie działających instytucji otoczenia biznesu.

1.2.3 Przemysł i budownictwo

Pod względem potencjału przemysłowego województwo zalicza się do regionów średnio zindustrializowanych. Przemysł, pełniący dotychczas podstawową funkcję rozwojową, uległ w okresie transformacji diametralnemu przekształceniu. W przemyśle decydujące znaczenie mają firmy z udziałem kapitału zagranicznego. Dogodne położenie województwa przyciąga zachodnich inwestorów. W województwie lubuskim zarejestrowanych jest około 2 400 spółek z udziałem kapitału zagranicznego. Liczba tych spółek w latach 2001 - 2006 prezentuje ciągłą tendencję wzrostową, a ich udział procentowy w ogólnej liczbie podmiotów wynosi ponad 2% (w 2001 roku spółek handlowych z kapitałem zagranicznym zarejestrowanych było 1980, co stanowi 2,13 % zarejestrowanych podmiotów ogółem, w 2006 roku podmiotów takich funkcjonowało 2402 (stan na 30 września 2006) co stanowiło 2,3% zarejestrowanych podmiotów ogółem¹⁵.

Przemysł skoncentrowany jest głównie w dużych miastach: w Gorzowie Wielkopolskim, Zielonej Górze, Żarach, Nowej Soli oraz w Kostrzyńsko-Słubickiej Specjalnej Strefie Ekonomicznej. Dominuje przemysł elektromaszynowy, chemiczny, drzewny, spożywczy, przemysł lekki oraz materiałów budowlanych.

Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca regionu w 2005 r. wyniosły 3 287 zł, średnia dla kraju w omawianym roku to 3 434 zł.

W porównaniu z innymi województwami lubuskie charakteryzuje się stosunkowo przeciętną wartością produkcji sprzedanej na jednego mieszkańca, w 2005 r. wartość tego wskaźnika wyniosła 14 506 zł (kraj: 18 309 zł). Natomiast wartość produkcji sprzedanej na 1 zatrudnionego wyniosła 224 431 zł.¹⁶

Lubuskie firmy mają bardzo poważny udział w produkcji krajowej w branży produkcji materiałów podłogowych z drewna - prawie 30%, produkcji obuwia – 19%, produkcji mebli – 10%. Wśród większych firm duże znaczenie mają zakłady z branż: chemicznej, celulozowo-papierniczej, elektronicznej, drzewnej. Znacząca jest również pozycja firm meblarskich, przemysłu spożywczego, tekstylnego, a także podmiotów prowadzących działalność wydawniczą i poligraficzną. Dużą rolę odgrywają także przedsiębiorstwa produkujące materiały budowlane, w tym wiodącą rolę pełni produkcja ceramicznych materiałów budowlanych.

Surowce skalne (gliny, żwiry, iły), rolnicze, leśne oraz energetyczne (ropa, gaz), stwarzają możliwości rozbudowy potencjału produkcyjnego regionu. Szansą rozwoju przemysłu materiałów budowlanych jest pobudzenie budownictwa mieszkaniowego.

Sprzyjające warunki do przyszłej kooperacji przemysłowej stwarza komplementarna struktura naszego przemysłu i nadgranicznych ośrodków Kraju Związkowego Brandenburgia. Istnieją także szanse przekształceń i rozwoju przemysłu poprzez współpracę z zakładami przemysłowymi w sąsiednich województwach.

Główny nacisk będzie kładziony na wykorzystanie istniejącego potencjału regionu. Restrukturyzacja upadłych, bądź źle prosperujących gałęzi przemysłu będzie miała na celu poprawę konkurencyjności przedsiębiorstw i stworzenie trwałych miejsc pracy w sektorach związanych bezpośrednio z potencjałem gospodarczym regionu. Na zwiększenie potencjału gospodarczego i restrukturyzację

¹⁴ Źródło: „Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2005” red. T. Kalinowski, Raport Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową opublikowany 19.12.2005r.

¹⁵ Dane Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego

¹⁶ Dane dotyczące 2005 roku pochodzą z Rocznika Statystycznego Województwa Lubuskiego, 2006 r.

przemysłu mają również wpływ intensywne działania w zakresie kształcenia i doskonalenia zawodowego wraz z równoczesnym rozwojem nowoczesnej infrastruktury kształcenia zawodowego dostosowanego do zmian na regionalnym rynku pracy i rozwoju gałęzi związanych z potencjałem naturalnym województwa. Dla zapewnienia dogodnych warunków wzrostu gospodarczego konieczna jest również poprawa dostępności komunikacyjnej regionu.

1.3 Infrastruktura komunikacyjna

1.3.1 Drogi kołowe

Sieć drogową na terenie województwa lubuskiego jest stosunkowo gęsta i równomiernie rozmieszczona. O poziomie funkcjonalności sieci oraz o standardzie obsługi województwa siecią drogową świadczą dwa parametry: dostępność oraz osiągalność komunikacyjna poszczególnych obszarów. Parametr dostępności wyrażony jest gęstością dróg układu przypadającą na 100 km² i 1000 mieszkańców. W województwie lubuskim wynosi on 57,6 km/100 km² i 6,46 km/1000 mieszkańców (dane za 2005 r.). Średni wskaźnik krajowy gęstości dróg wynosi 80,7 km/100km². Najwyższy wskaźnik gęstości dróg o nawierzchni twardej występuje w powiatach: gorzowskim, zielonogórskim, nowosolskim i żarskim, a najniższy w powiatach: międzyrzeckim i sulęcińskim.

Osiągalność komunikacyjna jest wyrażona średnim czasem dojazdu do miast: Gorzowa Wlkp. i Zielonej Góry z obszaru województwa w funkcji odległości i możliwości przepustowych odcinków dróg. Obecnie w zasięgu dojazdu do:

- Gorzowa Wlkp. w czasie 60 min jest 35% mieszkańców województwa, a w czasie 120 min 75% mieszkańców.
- Zielonej Góry w czasie 60 min znajduje się 65% mieszkańców, a w czasie do 120 min 90% mieszkańców.

Podstawowy układ sieci drogowej województwa tworzą przede wszystkim publiczne drogi krajowe, wojewódzkie i powiatowe – o łącznej długości 5 917 km. Drogi krajowe o długości 860 km stanowią 14% układu podstawowego województwa, drogi wojewódzkie o długości 1 578 km stanowią 27%, drogi powiatowe o długości 3 479 km stanowią 59%¹⁷. Są to drogi o nawierzchni twardej.

Natężenie ruchu drogowego, jego struktura oraz występujące problemy w sieci drogowej są ściśle związane z ruchem przechodzącym przez drogowe przejścia graniczne: Przewóz, Łęknica, Olszyna, Gubinek, Gubin, Świecko, Słubice, Kostrzyn.

Rysunek 6. Schemat dróg krajowych w województwie lubuskim

¹⁷ Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad w Zielonej Górze, Zarząd Dróg Wojewódzkich w Zielonej Górze, WUS w Zielonej Górze

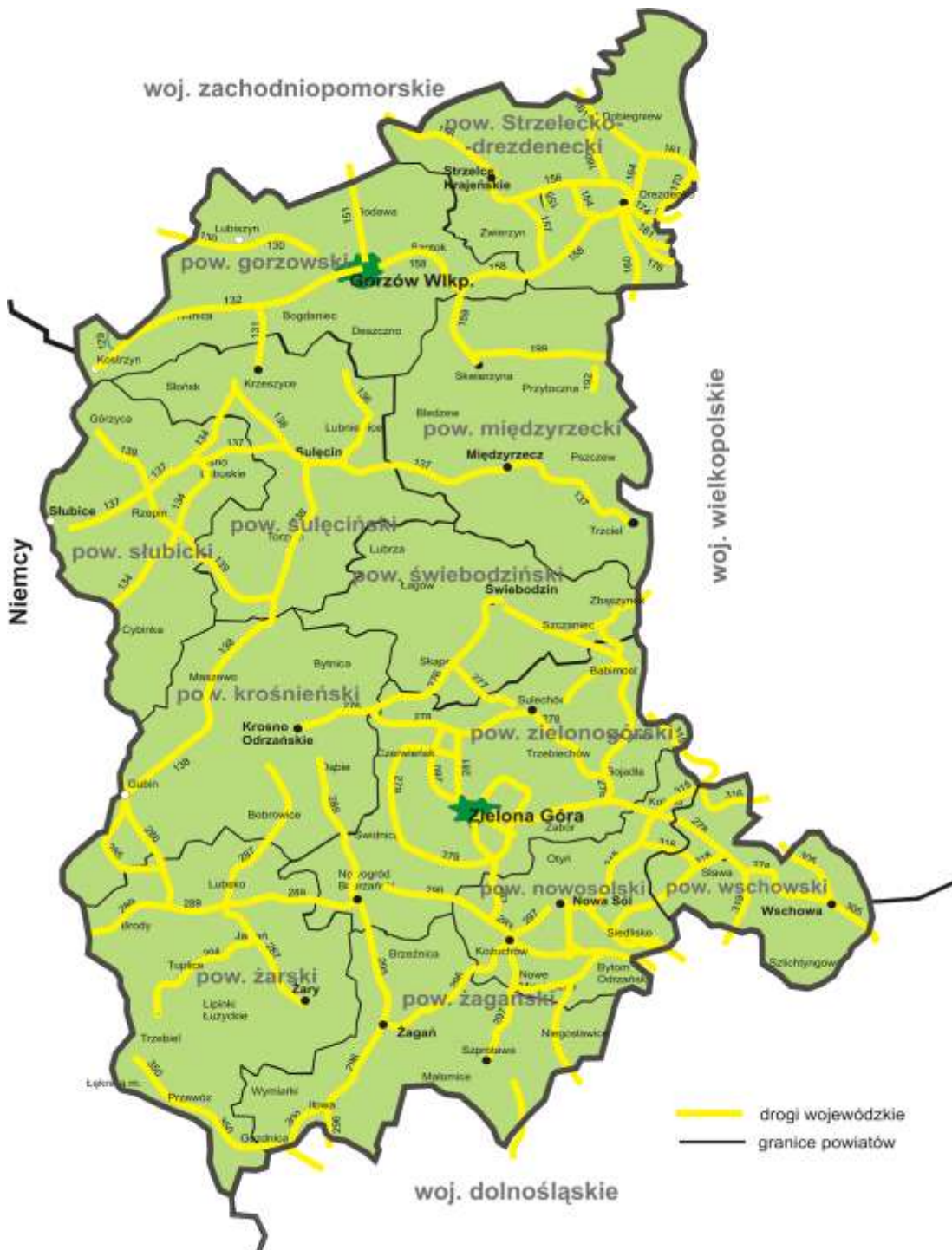
Źródło: Strategia Rozwoju Transportu Województwa Lubuskiego do roku 2015, 2004 r.

Najistotniejsze i najbardziej obciążone drogi to: droga nr 3: Szczecin - Gorzów Wlkp. - Zielona Góra - Lubawka, droga nr 2: Świecko - Świebodzin - Poznań, droga nr 18: Olszyna - Wrocław, droga nr 22: Gorzów Wlkp. - Strzelce Krajeńskie - Dobiegniew, droga nr 22: Kostrzyn - Skwierzyna, droga nr 132: Kostrzyn - Witnica - Gorzów, droga nr 29: Słubice - Krosno - Zielona Góra, droga nr 32: Gubin - Zielona Góra, droga nr 27: Zielona Góra - Żary, droga nr 12: Łęknica - Żary - Żagań, droga nr 32: Sulechów - Wolsztyn.

Potrzeby związane z rozwojem infrastruktury drogowej w regionie są bardzo duże. Niezbędne jest podniesienie standardu utrzymania istniejących dróg i mostów, a także wynikające ze zmiany uwarunkowań przebudowa i budowa nowych odcinków dróg i obiektów mostowych. Konieczne inwestycje to przede wszystkim budowa obwodnic miejscowości, autostrad i dostosowania parametrów technicznych dróg do wymogów UE. Miejskie

układy komunikacyjne ograniczone są zwartą i gęstą zabudową. Jednak sieć ulic w miastach powstała w większości w latach 30 ubiegłego stulecia i nie jest dostosowana do potrzeb rozwijającego się ruchu.

Rysunek 7. Schemat dróg wojewódzkich w województwie lubuskim

Źródło: Strategia Rozwoju Transportu Województwa Lubuskiego do roku 2015, 2004 r.

1.3.2 Sieć kolejowa

Sieć kolejową w województwie lubuskim zaliczyć należy do dobrze ukształtowanych pod względem ilościowym. Województwo lubuskie przecina 36 linii kolejowych normalnotorowych o całkowitej długości torów wynoszącej w końcu 2004 roku 1 234 km, w tym 679 km torów czynnych, przy czym 89% tych linii jest wykorzystywanych w ruchu pasażerskim i towarowym, natomiast 9,7% tylko w ruchu towarowym. Z ogólnej długości linii eksploatowanych 498 km stanowią linie znaczenia państwowego, 361 km stanowią linie dwutorowe, a 282 km stanowią linie zelektryfikowane.

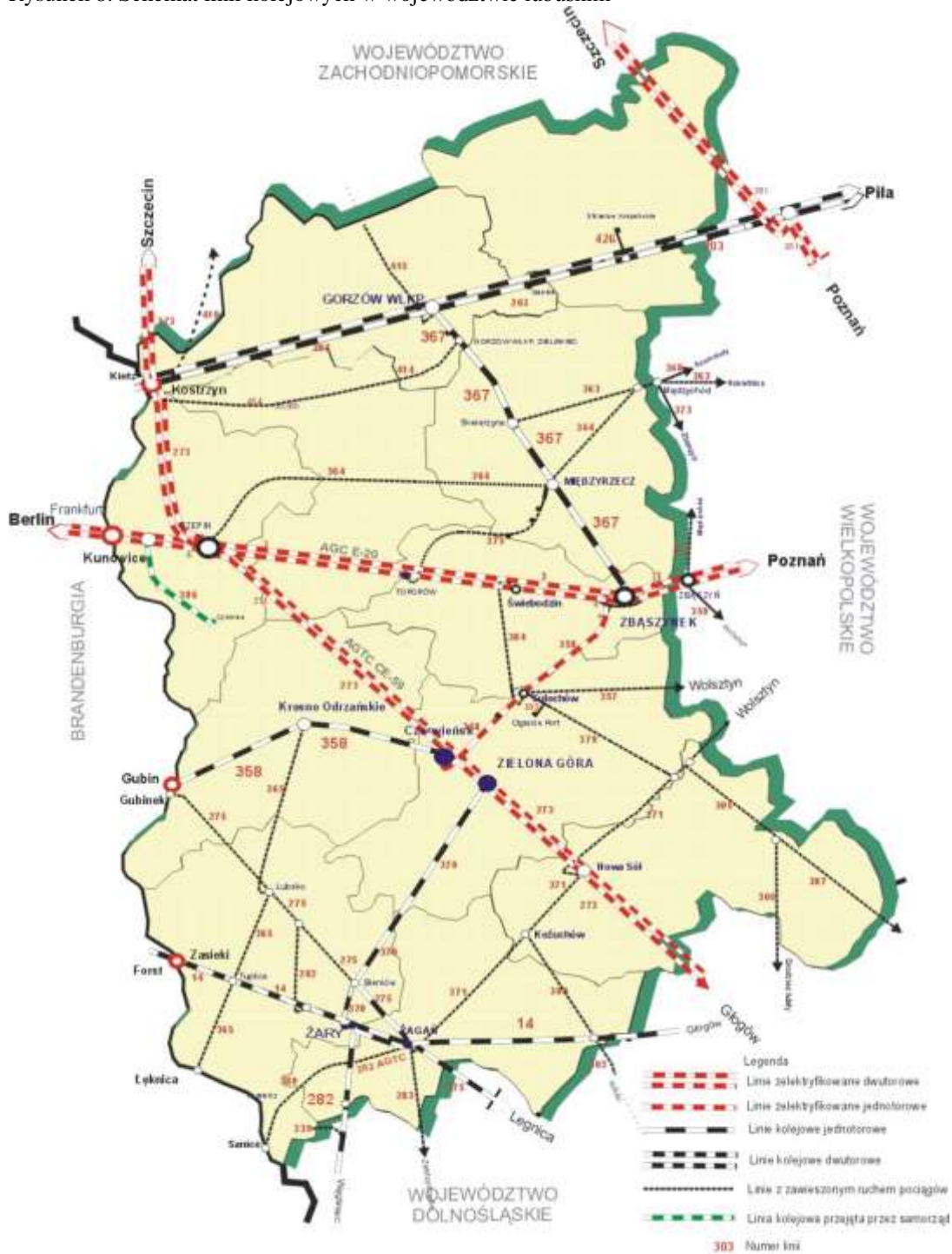
Wskaźnik linii kolejowych eksploatowanych na 100 km² wynosi dla województwa 6,8/100 km² i jest niższy od standardu krajowego, który wynosi 7,3/100 km². Linie kolejowe eksploatowane w województwie lubuskim stanowią 4,3% linii eksploatowanych w Polsce (województwo śląskie 11,1 %).

Dostępność komunikacyjna wyrażona gęstością sieci kolejowej na 100 km² wynosi 8,7 km/100km² i jest wyższa od standardu krajowego, który wynosi 6,9 km/100 km².

Przez teren województwa przebiegają ważne szlaki komunikacyjne włączone w system europejskiej sieci kolejowej (AGC i AGTC).

Ogólny stan techniczny eksploatowanej w województwie sieci kolejowej jest zły i obecnie tylko niektóre odcinki linii położone na terenie województwa są w dobrym stanie technicznym (zmodernizowana została tylko magistrala E-20, pozostała część linii kolejowych w regionie wymaga gruntownej modernizacji). Główną przyczyną takiego stanu jest głębokie niedoinwestowanie remontów linii, co bezpośrednio przekłada się na ich parametry techniczne, a w szczególności na zmniejszenie prędkości pociągów.

Rysunek 8. Schemat linii kolejowych w województwie lubuskim

Źródło: Strategia Rozwoju Transportu Województwa Lubuskiego do roku 2015, 2004 r.

1.3.3 Infrastruktura komunikacji lotniczej

W województwie funkcjonują dwa lotniska: cywilne w Babimoście (Port Lotniczy Zielona Góra) i sportowe w Przylepie.

Port Lotniczy Zielona Góra oddalony jest 12 kilometrów od drogi nr 32 Zielona Góra-Poznań, 21 kilometrów od drogi międzynarodowej E-65 (przyszłej autostrady A-2). Lotnisko znajduje się 10 km od dużego węzła kolejowego Zbąszynek, leżącego na magistrali kolejowej E-20 oraz w odległości 35 km od Zielonej Góry oraz 95 km od Gorzowa Wlkp.

Stan infrastruktury technicznej lotniska w Babimoście można określić jako dobry. Pas startowy został zmodernizowany w latach 1987-1989. Nośność nawierzchni i droga startowa pozwalają na lądowanie każdego typu z obecnie dopuszczonych do użytkowania samolotów. Ruch naziemny samolotów umożliwiała główna droga kołowania oraz pięć dróg zejściowych z drogi startowej. Niezbędny dla dalszego rozwoju regionalnego portu lotniczego jest zakup systemu ILS (Instrumentalny System Naprowadzania Samolotów), który usprawni lądowanie samolotów w trudnych warunkach atmosferycznych oraz pozytywnie wpłynie na możliwość nawiązania współpracy z tanimi przewoźnikami lotniczymi. Ponadto eksploatacja bazy technicznej lotniska powoduje konieczność modernizacji oraz unowocześniania istniejących zasobów.

Analiza danych statystycznych pozwala przypuszczać, iż ruch lotniczy, liczba pasażerów i przewozów towarów będzie rosnąć. W 2001 roku liczba pasażerów wyniosła 5624, w 2002 roku 7588. Według szacunków w 2015 liczba pasażerów ma wynieść 50 650¹⁸.

Położone pod Zieloną Górą lotnisko w Przylepie, którego właścicielem jest Aeroklub Ziemi Lubuskiej, spełnia funkcję lotniska sportowego. Posiada dobre zaplecze turystyczno-hotelowe, jednak przystosowane jest tylko do przyjmowania małych samolotów.

Tendencje rozwojowe województwa (tworzenie obszarów aktywności gospodarczej w różnych częściach regionu, gdzie realizowanych jest szereg inwestycji zagranicznych) wskazują na potrzebę stworzenia warunków umożliwiających rozwój lotnisk o charakterze turystyczno-biznesowym, w szczególności w pobliżu obszarów o charakterze inwestycyjnym. W trakcie opracowania jest miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla lotniska sanitarno – sportowego w okolicach Wojcieszyc pod Gorzowem Wlkp.

1.3.4 Drogi wodne

Województwo lubuskie ma korzystnie wykształconą sieć żeglownych dróg rzecznych:

- szlak Odry łączący Śląsk z zespołem portowym Szczecin - Świnoujście,
- szlak Warty i Noteci łączący północną część województwa z Bydgoszczą i Gdańskiem.

Warunki hydrologiczne dla wodnego transportu śródlądowego województwa lubuskiego są zbliżone do wielu dróg wodnych Europy Zachodniej. Barięą utrudniającą transport jest duża zmienność warunków żeglowności, spowodowanych częstymi:

- niskimi lub wysokimi stanami wód,
- zamgleniami,
- zlodzeniami.

Podstawowe zaplecze żeglugi odrzańskiej stanowią porty i przeładownie. Wzdłuż tego szlaku występuje 5 rejonów koncentracji portów, przeładowni i nabrzeży:

- zespół portów Kanału Gliwickiego i Odry opolskiej, który tworzą porty w Gliwicach, Koźlu, Opolu i Brzegu (nieczynny) wraz z 4 przeładowniami i 4 nabrzeżami w rejonie katowickim i opolskim,

¹⁸ Strategia Rozwoju Transportu Województwa Lubuskiego do 2015, Zielona Góra 2004 rok

- zespół portów wrocławskich: Port Miejski, Wrocław - Popowice i Wrocław-Zacisze, wraz z 5 przeładowniami i 6 nabrzeżami (w tym rejonie występują ponadto nieczynne 4 porty i 3 nabrzeża),
- zespół portów lubuskich: Głogów, Nowa Sól, Cigacice, Krosno Odrzańskie, Urad, Słubice, Kostrzyn,
- zespół portów dolnej Odry (Pogolewo - Gryfino), obejmujący 9 portów, 4 przeładownie i 1 nabrzeże (ponadto nieczynne 3 przeładownie i 20 nabrzeży),
- zespół portowy ujścia Odry (Szczecin-Świnoujście) - 1 port, 14 przeładowni i 8 nabrzeży czynnych oraz 9 nieczynnych.

Szansą na uczynienie z Odry arterii transportowej o randze europejskiej jest realizacja „Programu dla Odry 2006” przyjętego w 2000 roku przez Sejm RP mocą ustawy. Ustawa z dnia 6 lipca 2001 r. o ustanowieniu programu wieloletniego „Program dla Odry 2006” obejmuje swym zakresem modernizację Odrzańskiego Systemu Wodnego. Program ten zakłada realizację m.in. zadań z zakresu utrzymania i rozwoju żeglugi śródlądowej, oraz energetycznego wykorzystania rzek. Modernizacja Odrzańskiego Systemu Wodnego ma zapewnić zrównoważony rozwój społeczny i gospodarczy obszaru Nadodrza.

Korzystna sieć żeglownych dróg rzecznych stwarza dogodne warunki dla rozwoju turystyki wodnej, co można osiągnąć przede wszystkim poprzez inwestycję w infrastrukturę portów i przystani, których stan techniczny jest zły. Modelowym przykładem takiego działania jest wspólny projekt 6 gmin nadodrzańskich: Bytomia Odrzańskie, Nowej Soli, Zielonej Góry, Sulechowa, Krosna Odrzańskie i Siedliska – budowy przystani rzecznych na Odrze dla obsługi ruchu turystycznego.

Zgodnie z przyjętą wizją roli transportu w województwie lubuskim należy wspierać dostosowania: techniczne, organizacyjne oraz prawne systemu transportowego do wymogów Unii Europejskiej. Polityka transportowa regionu będzie zgodna z wytycznymi Komisji Europejskiej w tym obszarze, szczególnie z Wytycznymi dla rozwoju transeuropejskiej sieci transportowej (TEN-T).

1.4 Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego

Telekomunikacja

Poziom rozwoju telekomunikacji w zakresie telefonii przewodowej w województwie, w okresie ostatnich kilku lat wykazuje tendencje wzrostowe (przez ostatnie 5 lat wzrost o 25 %). Na koniec 2004 r. liczba telefonicznych łączy głównych (abonenci telefonii przewodowej + łączy ISDN) wynosiła 340,3 tys., co daje wskaźnik gęstości abonenckiej 33,7 abonenta na 100 mieszkańców (wskaźnik krajowy 32,9) – dane dotyczą operatorów telekomunikacyjnych sieci publicznej. W regionie istnieje zróżnicowanie w poziomie dostępu do usług telekomunikacyjnych, zwłaszcza między miastami i obszarami wiejskimi.

W województwie trwa stały proces modernizacji i rozbudowy central cyfrowych, abonenckich węzłów dostępowych oraz sieci międzycentralowych. Sektor telekomunikacji obejmuje również infrastrukturę niezbędną do transmisji danych, m.in. na potrzeby dostępu do Internetu.

Uzupełnieniem oferty usług telekomunikacyjnych jest telefonia bezprzewodowa (komórkowa), która jest dostępna praktycznie na całym obszarze województwa. Pokrycie zasięgiem działania stacji bazowych wszystkich operatorów jest już zadowalające, jednak miejscowo występują obszary o słabym sygnale.

Pokrycie terenu województwa zasięgiem stacji radiowych i telewizyjnych jest niewystarczające. Istniejące centra nadawcze nie zapewniają dobrego odbioru sygnału telewizji publicznej w każdej części regionu.

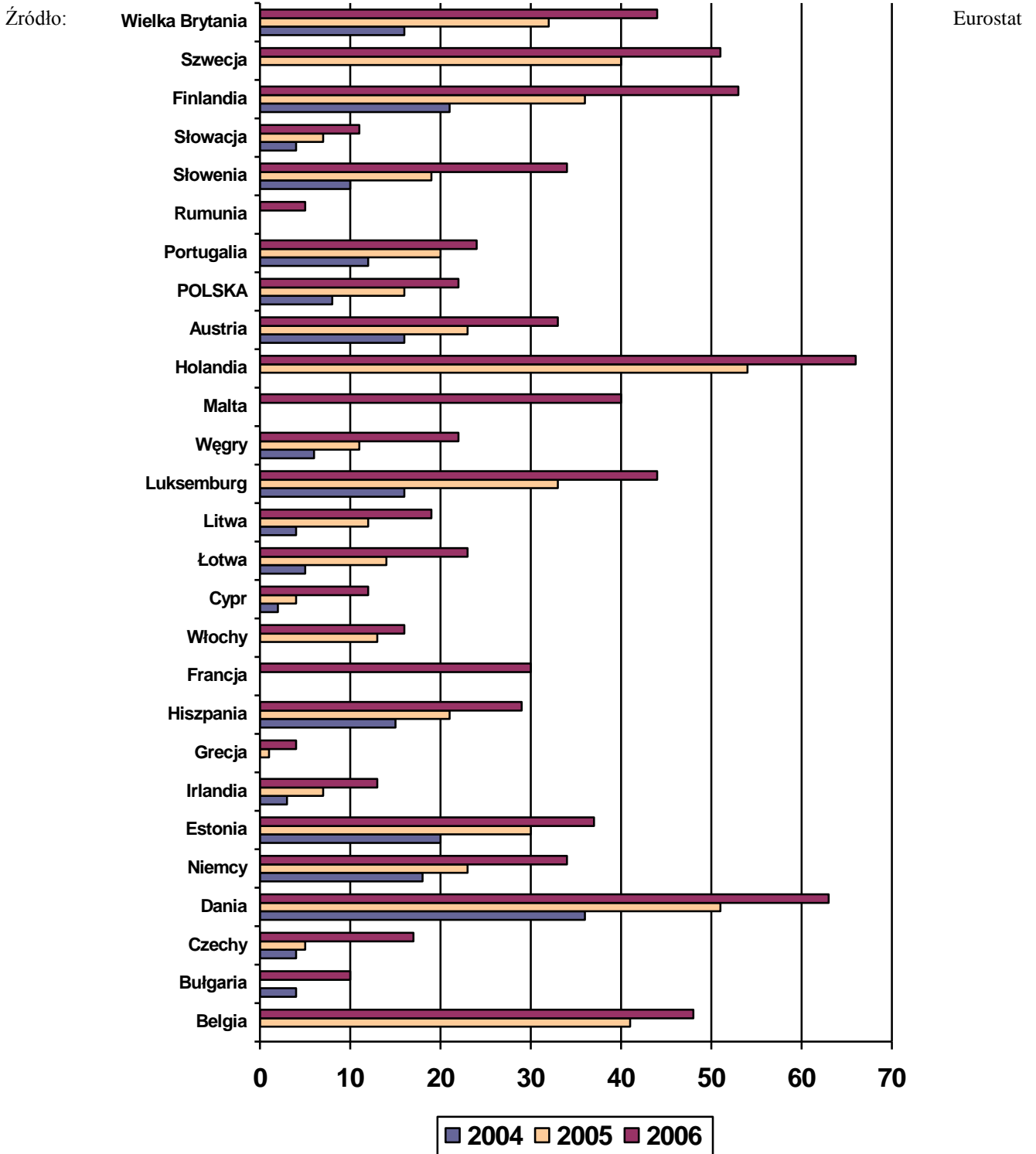
Internet

Istnieją wyraźne dysproporcje między krajami lepiej rozwiniętymi Unii Europejskiej: Finlandią, Niemcami i Włochami, a pozostałymi. Jednocześnie, wśród lepiej rozwiniętych państw można

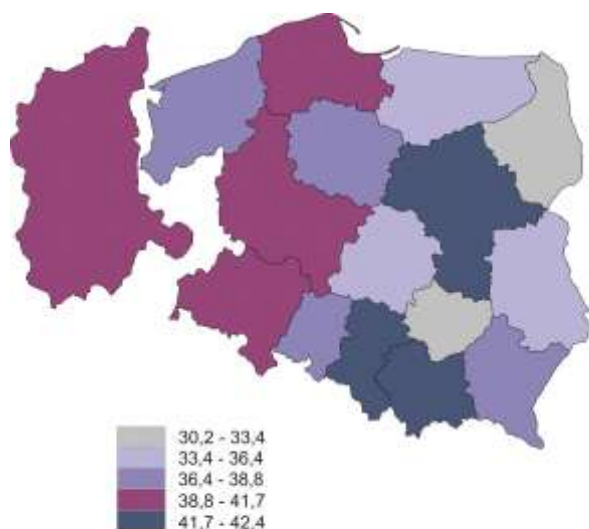
zaobserwować wyraźną hierarchię z Finlandią, jako niekwestionowanym liderem przed Niemcami i Włochami, co może być konsekwencją różnic w zdolnościach adaptacyjnych tych krajów i zakresu, w jakim monopolizują rynek teleinformatyczny. W tym samym okresie, poziom rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Grecji był praktycznie na tym samym poziomie, co w trzech nowych państwach członkowskich (Czechy, Polska i Węgry). Badania potwierdzają, iż różnice w dostępie do technologii zmniejszają się wraz z upływem czasu¹⁹.

¹⁹ Identyfikacja istotnych przestrzennie aspektów społeczeństwa informacyjnego, Projekt ESPON 1.2.3., Raport końcowy, Marzec 2007 r.

Wykres 5. Gospodarstwa domowe mające dostęp do Internetu szerokopasmowego(%) – Polska na tle Unii Europejskiej

Rysunek 9. Gospodarstwa domowe wyposażone w komputer osobisty (% ogółu gospodarstw domowych) w 2005 r.

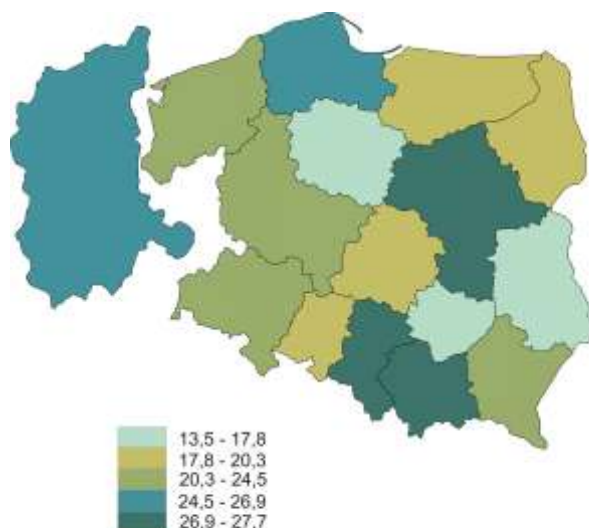

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W latach 2000 - 2005 zanotowano wyraźny wzrost stopnia wyposażenia gospodarstw domowych w komputery osobiste. W województwie lubuskim w 2000 r. jedynie 15,3% ogółu gospodarstw domowych posiadało komputer osobisty. W 2005 r. gospodarstwa wyposażone w komputer stanowiły już 39,9% ogółu gospodarstw domowych w regionie (na poziomie kraju wskaźnik ten wynosi 38,6%).

Internet i do usług, jakie ta sieć oferuje – strony www, poczta elektroniczna, przesyłanie plików, możliwości komunikowania się (m.in. połączenia głosowe, wizyjne) i inne. Aktualnie najbardziej rozpowszechnione formy dostępu do sieci w województwie, to dostęp za pomocą analogowych linii telefonicznych oraz sieci szerokopasmowych.

Rysunek 10. . Gospodarstwa domowe wyposażone w komputer Osobisty z dostępem do Internetu (% ogółu gospodarstw domowych) w 2005 r.

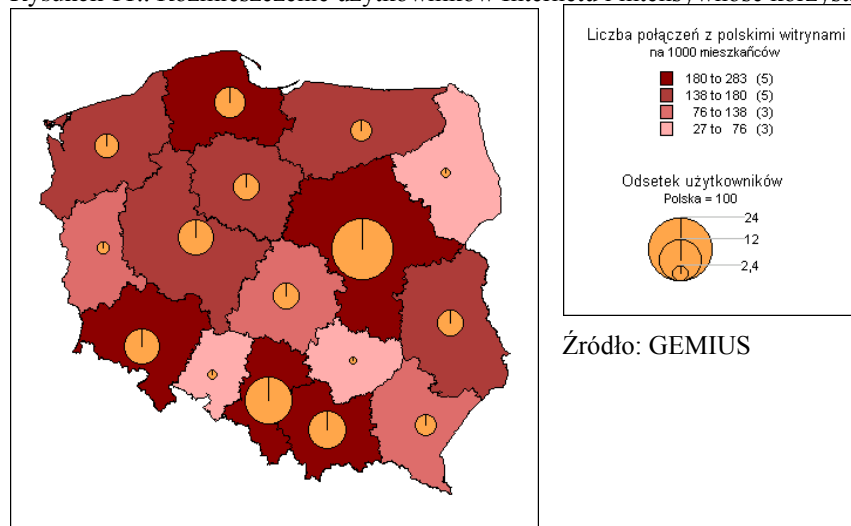

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Znaczny wzrost nastąpił również w przypadku wyposażenia gospodarstw domowych w komputer z dostępem do Internetu. W województwie lubuskim w 2003 r. jedynie 9,7 % ogółu gospodarstw domowych posiadało komputer osobisty z dostępem do Internetu (w kraju wskaźnik ten wynosił 12,8%). W 2005 r. gospodarstwa wyposażone w komputer z dostępem do Internetu stanowiły już 24,5% ogółu gospodarstw domowych w regionie (na poziomie kraju wskaźnik ten wynosi 22,5%).

W województwie lubuskim znajduje się jedynie 1,2% krajowych użytkowników Internetu, a wskaźniki jego użytkowania należą do najniższych w kraju. Liczba połączeń z witrynami w 2004 r. na 1000 mieszkańców wynosiła 76, podczas gdy w mazowieckim 283.

Rysunek 11.. Rozmieszczenie użytkowników Internetu i intensywność korzystania z sieci.

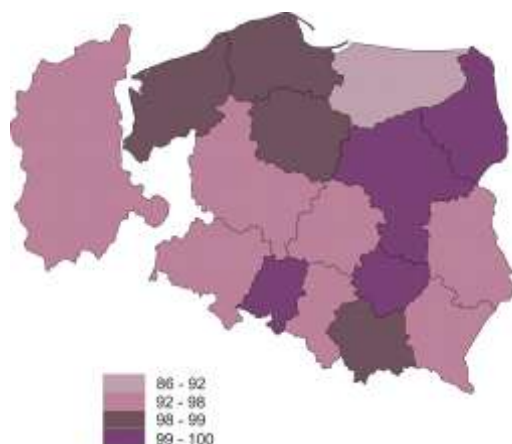

Źródło: GEMIUS

Stopień wyposażenia w komputery jest zdecydowanie zróżnicowany na niekorzyść terenów wiejskich. Dostępność komputerów osobistych na wsi jest około dwukrotnie niższa niż w miastach. Podobne zróżnicowanie dotyczy dostępu do sieci internetowej.

Rysunek 12. Przedsiębiorstwa posiadające dostęp

do Internetu w 2004 r. (%)

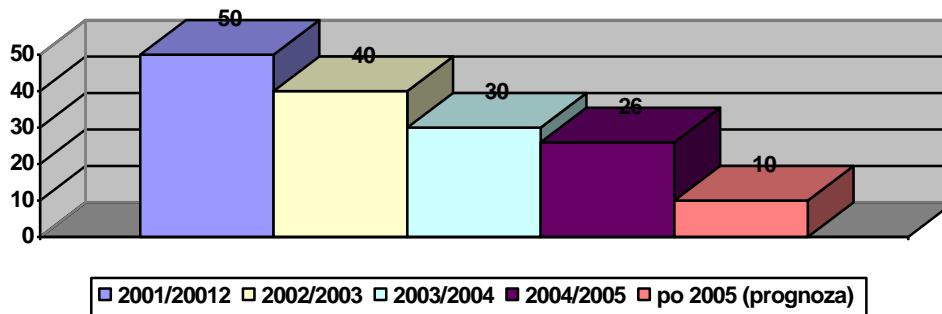
W ostatnich latach odnotowano również pozytywny trend wzrostu liczby przedsiębiorstw lubuskich posiadających dostęp do Internetu.

Źródło: Na podstawie ESPON project 1.2.3, Final Report, Appendix I g, Country Case Study Poland

Nieco lepiej przedstawia się sytuacja w zakresie informatyzacji szkół w województwie lubuskim. Systematycznie zwiększa się liczba pracowni komputerowych w lubuskich szkołach. Szkoły posiadające komputery w roku szkolnym 2005/2006 stanowią 44,3% ogółu szkół funkcjonujących w regionie (w kraju wskaźnik ten wynosi 47,5%). Ogółem w szkołach znajduje się ponad 11,5 tys. komputerów, w tym prawie 9,5 tys. z dostępem do Internetu.

Istnieją jednak wyraźne dysproporcje w zakresie informatyzacji szkół w podziale między miasto – wieś, na niekorzyść terenów wiejskich.

Wykres 6. Wskaźnik uczniów przypadających na jeden komputer w szkole

Źródło: Dane Lubuskiego Kuratorium Oświaty

Mimo postępu w tworzeniu warunków dla rozwoju społeczeństwa informacyjnego jest jeszcze wiele do zrobienia w tej dziedzinie.

Stworzenie możliwości szerokiego dostępu do Internetu wymaga budowy nowej infrastruktury telekomunikacyjnej, w tym podstawowej: tj. kanalizacji teletechnicznej, rurociągów kablowych między miastami, masztów, itp. Budowana infrastruktura powinna uzupełniać już istniejącą, szczególnie w obszarach o niższym stopniu jej nasycenia (tereny wiejskie, małe miejscowości i miasta). Zadaniem, którego realizacja będzie wymagała wielu lat inwestowania, jest pokrycie całego terenu województwa (również obszarów słabiej zaludnionych) siecią światłowodów. Stworzenie tej sieci jest podstawą masowego dostępu do Internetu. Istnieje również konieczność rozwoju powszechnie dostępnych usług elektronicznych w administracji publicznej, biznesie i ochronie zdrowia. Istotnym uzupełnieniem będzie rozwój usług i umiejętności niezbędnych do aktywnego i twórczego uczestnictwa w tych usługach, w szczególności adaptacja systemu edukacji do potrzeb rozwoju społeczeństwa informacyjnego.

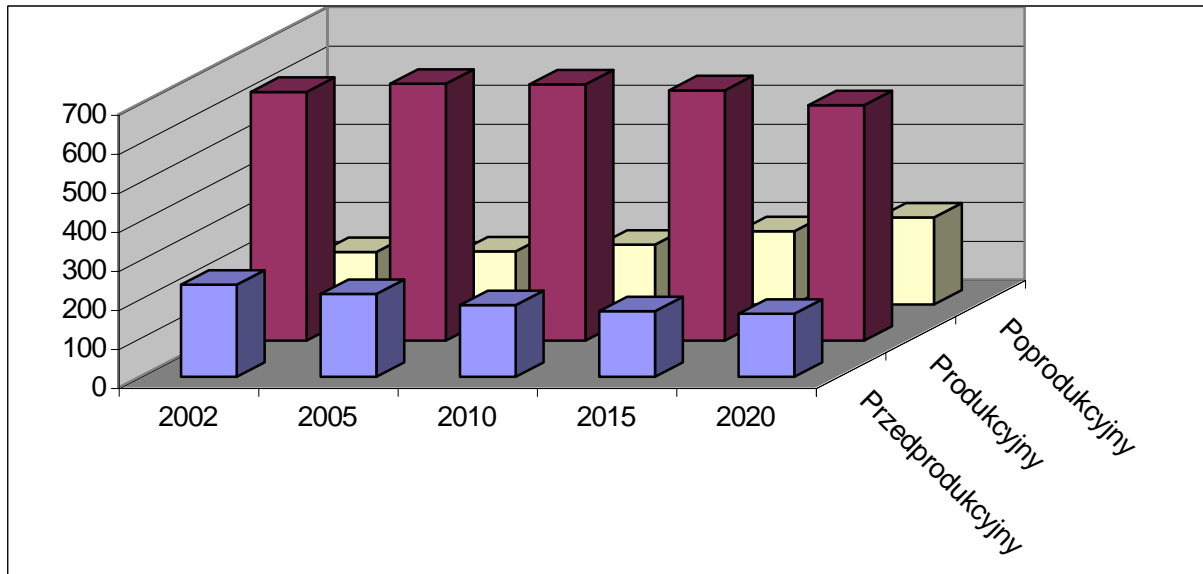
1.5 Infrastruktura społeczna

1.5.1 Społeczeństwo

Liczba ludności województwa lubuskiego w 2005 r. wynosiła 1 009,2 tys. mieszkańców. Struktura ludności wg płci jest względnie wyrównana: 48,5% stanowią mężczyźni, 51,5% to kobiety. Osób w wieku przedprodukcyjnym jest 21,1%, osób w wieku produkcyjnym (18-59/64 lat) jest 65,4%, a odsetek osób w wieku poprodukcyjnym wynosi 13,5%.

Poniżej przedstawiona została prognoza struktury ludności województwa ze względu na wiek. Dane pochodzą z opracowania Głównego Urzędu Statystycznego, dla roku 2002 (jako rok bazowy) oraz dla lat 2005, 2010, 2015 i 2020 (wielkości prognozowane).

Wykres 7. Struktura ludnościowa województwa lubuskiego – stan i prognozy

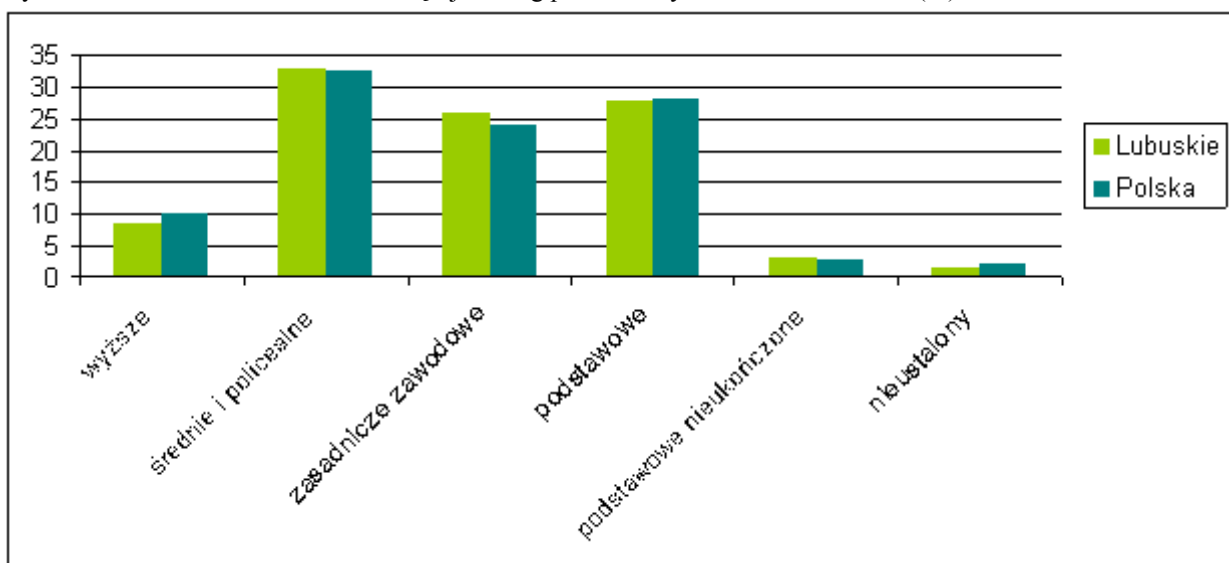
Źródło:

Prognoza Demograficzna do roku 2020, GUS

Tendencje zmian ludnościowych w województwie są zbieżne z zachodzącymi procesami demograficznymi w kraju. Systematycznie będzie maleć udział ludności w wieku produkcyjnym. Zmniejszy się również dość znacznie ilość osób w wieku przedprodukcyjnym - liczebność tej populacji podlegać będzie znacznym wahaniom ilościowym. Drastycznie zwiększy się natomiast ilość osób w wieku poprodukcyjnym. Przedstawione prognozy demograficzne wskazują, iż wzrost osób w wieku poprodukcyjnym spowoduje znaczne zwiększenie wydatków na świadczenia z ubezpieczenia społecznego, przy jednoczesnym zwiększonym zapotrzebowaniu na opiekę zdrowotną i pomoc społeczną, co pośrednio wpłynie na dalsze zwiększenie kosztów pracy. Natomiast spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym, jak też zmniejszanie się liczby osób w wieku produkcyjnym, będą wymuszać na szczeblach decyzyjnych (rządowych i samorządowych) bardziej aktywne oraz elastyczne podejście szczególnie do edukacji i rynku pracy.

Poniżej przedstawiona została struktura ludności województwa ze względu na wykształcenie.

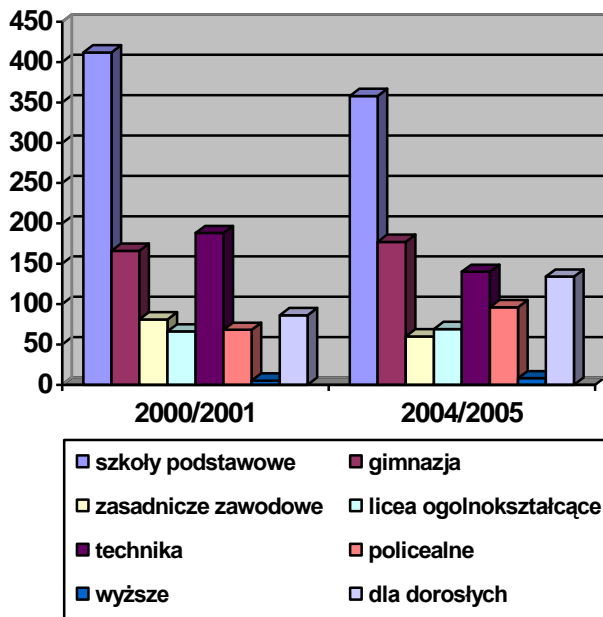
Wykres 8. Ludność w wieku 15 lat i więcej według poziomu wykształcenia w 2002 r. (%)

Źródło: Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego 2002 r.

1.5.2 Infrastruktura edukacyjna

Wykres 9. Liczba szkół w roku w województwie lubuskim.

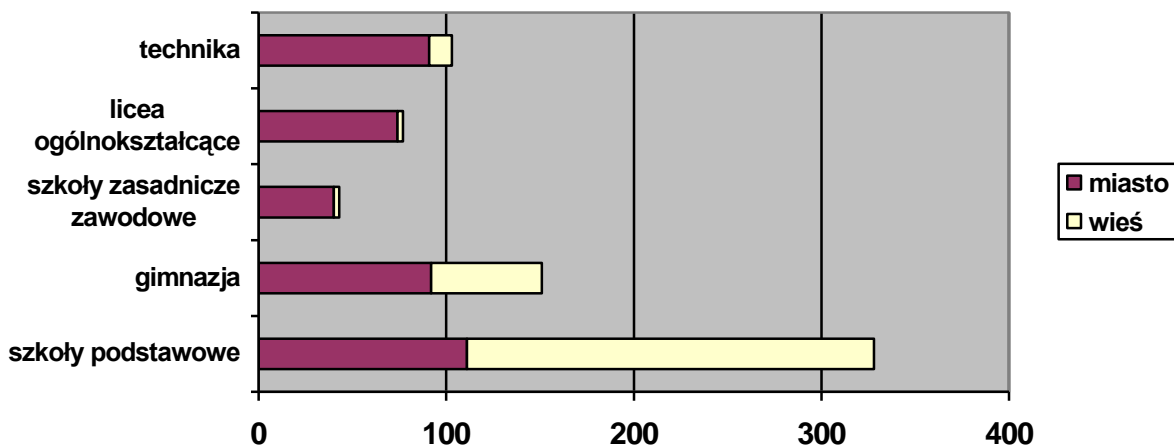
W wyniku zmian demograficznych oraz strukturalnej i programowej reformy systemu oświaty liczba uczniów we wszystkich typach szkół w województwie w roku szkolnym 2005/2006 w porównaniu do roku 2000/2001 uległa zmniejszeniu o około 6%.

W związku z zachodzącymi procesami demograficznymi zmienia się również liczba placówek edukacyjnych w województwie, szczegółowe dane przedstawia wykres.

Źródło: Rocznik Statystyczny Województwa Lubuskiego, 2006 r.

Poniżej przedstawione zostały dane dotyczące liczby szkół poziomu podstawowego oraz średniego w podziale na miasto oraz wieś.

Wykres 10. Liczba szkół w podziale na miasto – wieś w roku szkolnym 2005/2006

Źródło: Rocznik Statystyczny Województwa Lubuskiego, 2006 r.

W roku szkolnym 2004/2005 w województwie lubuskim było prawie 43 tys. absolwentów szkolnictwa podstawowego i średniego.

W roku szkolnym 2005/2006 funkcjonowało 37 internatów i burs dla dzieci i młodzieży, w których dostępnych było 3 984 miejsc. W 2005 r. w regionie funkcjonowało 414 placówek wychowania przedszkolnego, w tym na wsi zlokalizowanych było 225 jednostek.

Systematycznie zwiększa się liczba pracowni komputerowych w lubuskich szkołach. W wyniku realizacji programów MEN dotyczących informatyzacji szkół i placówek oświatowych regularnie zwiększa się liczba pracowni szkolnych, wyposażenia Centrów Kształcenia Ustawicznego i

Praktycznego, bibliotek szkolnych i pedagogicznych wraz z filiami oraz poradni psychologiczno – pedagogicznych.

Członkostwo w Unii Europejskiej oraz przygraniczne położenie województwa lubuskiego zwiększa rolę języków obcych w procesie kształcenia na wszystkich szczeblach systemu edukacyjnego. Strukturę nauczania języka obcego jako przedmiotu obowiązkowego w szkołach na terenie województwa lubuskiego według danych z 31.12.2004 r. przedstawia tabela nr 3.

Tabela 2. Struktura nauczania języków obcych w województwie lubuskim.

% uczących się	Języki				
	angielski	niemiecki	francuski	rosyjski	inny
	44,69	58,84	3,95	2,54	0,3

Źródło: Dane Lubuskiego Kuratorium Oświaty

Dynamicznym zmianom w strukturze ilości placówek edukacyjnych oraz liczbie uczniów z nich korzystających nie zawsze towarzyszy dostatecznie szybki rozwój infrastruktury, zwłaszcza dydaktycznej. Stan techniczny infrastruktury placówek edukacyjnych w regionie w wielu przypadkach jest niezadowolający. Stworzenie odpowiednich warunków do poprawy pracy placówek edukacyjnych oraz podniesienia poziomu kształcenia, pociąga za sobą konieczność wspierania rozbudowy i modernizacji szkół i placówek oświatowych służących również wyrównywaniu szans oraz wyposażeniu tych jednostek w nowoczesny sprzęt dydaktyczny, sportowy i socjalno-bytowy. Należy podnieść jakość infrastruktury szkół podstawowych i gimnazjów szczególnie na obszarach wiejskich oraz szkół średnich.

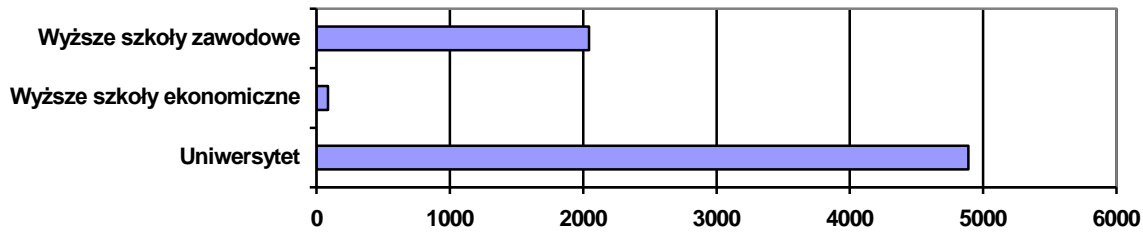
Szkolnictwo wyższe

W województwie funkcjonuje 8 szkół wyższych, które w roku szkolnym 2004/2005 zatrudniały 1 489 nauczycieli akademickich, a uczyło się w nich 34 682 studentów.

Od roku akademickiego 2001/2002 funkcjonuje Uniwersytet Zielonogórski. Jest to ważny przykład realizacji jednego z celów strategicznych zapisanych w wizji rozwoju województwa do 2010 roku. Uniwersytet powstał z połączenia dwóch zielonogórskich uczelni – Politechniki Zielonogórskiej i Wyższej Szkoły Pedagogicznej. Znacząco wzrósł naukowy i materialny potencjał obu publicznych uczelni zawodowych – Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Gorzowie Wlkp. oraz Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Sulechowie. W województwie funkcjonują ponadto 4 wyższe niepubliczne szkoły zawodowe oraz zamiejscowe placówki uczelni, których siedziby znajdują się poza obszarem województwa lubuskiego. Szczególną pozycję w tej grupie uczelni mają Collegium Polonicum w Słubicach (funkcjonujące jako wydział zamiejscowy Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu) oraz Zamiejscowy Wydział Kultury Fizycznej w Gorzowie Wlkp. (zamiejscowa placówka AWF w Poznaniu).

Efektom poprawy dostępu do edukacji na poziomie wyższym jest systematyczny wzrost liczby studentów uczących się w województwie. W celu podniesienia poziomu kształcenia i rozwoju szkolnictwa wyższego w regionie, niezbędne jest stworzenie odpowiednich warunków do poprawy pracy placówek edukacyjnych i naukowych oraz podniesienia poziomu kształcenia, jak również zapewnienie tym placówkom nowoczesnego sprzętu dydaktycznego i warsztatowego.

Wykres 11. Absolwenci szkół wyższych w roku szkolnym 2004/2005

Źródło Rocznik Statystyczny Województwa Lubuskiego, 2006

Kształcenie ustawiczne

W ostatnich latach zmiany na regionalnym rynku pracy oraz rosnące znaczenie nowoczesnych rozwiązań technologicznych powodują systematyczny wzrost znaczenia kształcenia ustawicznego.

Kształcenie ustawiczne jest organizowane i prowadzone w szkołach dla dorosłych, placówkach kształcenia ustawicznego, placówkach kształcenia praktycznego, ośrodkach doksztalcania i doskonalenia zawodowego oraz w formach pozaszkolnych, które są akredytowane przez Kuratora Oświaty. W województwie lubuskim zarejestrowanych jest 108 placówek kształcenia ustawicznego, które w formach pozaszkolnych prowadzą kształcenie i szkolenia zawodowe dla osób dorosłych. Często jednak oferta placówek zajmujących się kształceniem ustawicznym nie jest w pełni dostosowana do sytuacji na regionalnym rynku pracy.

1.5.3 Infrastruktura ochrony zdrowia

Dla zapewnienia właściwego, bezpiecznego systemu opieki zdrowotnej niezbędne jest stworzenie odpowiedniej bazy technicznej i diagnostycznej, która umożliwi mieszkańcom naszego województwa lepszy dostęp do wysokospecjalistycznych usług medycznych. Warunki takie można osiągnąć tylko poprzez wyposażenie jednostek ochrony zdrowia nowoczesny sprzęt i aparaturę medyczną nowej generacji.

Ochrona kapitału ludzkiego, podobnie jak w całej Polsce nie znajduje się na najwyższym poziomie. Powszechnie stosowanym miernikiem jakości opieki zdrowotnej jest współczynnik urodzeń żywych i zgonów niemowląt. W 2005 roku wskaźnik zgonów niemowląt na 1000 urodzeń żywych wyniósł 6,15 (kraj 6,4).

Oddziały noworodkowe, internistyczne i kardiologiczne, laboratoria diagnostyki endoskopowej i laboratoryjnej są dość dobrze wyposażone, braki występują natomiast w diagnostyce RTG oraz w onkologii. W większości jednak baza sprzętowa szpitali jest przestarzała, wyeksploatowana i ulega częstym awariom. Dla utrzymania właściwego poziomu usług medycznych powinna być jak najszybciej wymieniona.

Na infrastrukturę opieki medycznej województwa składają się ambulatoryjne zakłady opieki zdrowotnej oraz zakłady stacjonarnej opieki zdrowotnej.

Tabela 3. Ambulatoryjna opieka zdrowotna w województwie lubuskim

	2000 rok	2003 rok	2005 rok
Zakłady opieki zdrowotnej	189	279	291
• miasta	145	220	230
• wieś	44	59	61
Praktyki lekarskie	100	279	235
• miasta	84	234	203
• wieś	16	45	32

Źródło : Rocznik Statystyczny Województwa Lubuskiego 2006 r.

We wszystkich kategoriach zawodowych personelu medycznego (nie licząc położnych) wskaźniki zatrudnienia są niższe, niż w kraju. Szczególnie niepokojące jest to w odniesieniu do lekarzy, gdzie wskaźnik jest najniższy w odniesieniu do województw ościennych. Średnio w województwie przypadało blisko 5 lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej na 10 tys. ludności.

Wskaźnik porad udzielonych na 100 osób objętych opieką przychodni przez lekarzy w 2005 r. wyniósł 116 (w Polsce 161).

Wskaźnik łóżek szpitalnych na 10 tys. mieszkańców w województwie lubuskim jest niższy w odniesieniu do średniej krajowej i w 2005 r. wyniósł 46,9 (Polska 47,0).

Tabela 4. Stacjonarna opieka zdrowotna w województwie lubuskim

	zakłady opieki zdrowotnej	łóżka w zakładach opieki zdrowotnej	pacjenci leczenia w zakładach opieki zdrowotnej
Szpitala ogólne	23	4340	161 776
Zakłady opiekuńczo – lecznicze	14	367	1 491
Zakłady pielęgnacyjno – opiekuńcze	2	35	133
Hospicja	3	35	459

Źródło : Rocznik Statystyczny Województwa Lubuskiego 2006 r.

Niepełnosprawność

Na terenie województwa żyje 176,4 tys. osób niepełnosprawnych (17,5% populacji ludności województwa), z czego 151,7 tys. ma uregulowany status prawny osoby niepełnosprawnej (legitymuje się orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności lub z uprawnieniem do zasiłku pielęgnacyjnego). W omawianej populacji ludności orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności posiada 32 tys. osób, co stanowi 18,1%, o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności 50,3 tys., czyli 35%. Pozostałe 46,9% stanowią osoby legitymujące się lekkim stopniem niepełnosprawności oraz dzieci do 15 lat z uprawnieniami do zasiłku pielęgnacyjnego. W skali kraju osoby niepełnosprawne stanowią 14,3 % populacji, stanowi to sygnał, że problem niepełnosprawności w regionie jest szczególnie ważny i trudny.

Trudny rynek pracy stwarza problemy z zatrudnieniem dla pracowników nieatrakcyjnych dla pracodawców, do których należą przede wszystkim osoby niepełnosprawne. System zabezpieczenia pracy osobom niepełnosprawnym podlega aktualnie ewolucji w związku z dostosowaniem prawodawstwa polskiego do prawodawstwa Unii Europejskiej. Słabszy poziom wykształcenia osób niepełnosprawnych również przekłada się na niski wskaźnik aktywności zawodowej tej grupy społecznej.

Jedną z obiektywnych przesłanek bierności życiowej i zawodowej osób niepełnosprawnych jest istnienie barier architektonicznych i urbanistycznych.

Powyższe dane wskazują na konieczność dofinansowania takich działań, które przyczynią się do podniesienia poziomu adaptacji infrastruktury komunikacyjnej i użyteczności publicznej dla potrzeb osób niepełnosprawnych oraz przeciwdziałania procesowi dyskryminacji tych osób zarówno w życiu społecznym, jak i na rynku pracy.

1.5.4 Aktywność obywatelska

Socjologowie wskazują często na niedostatek kapitału społecznego, który mierzy się poziomem zaufania między ludźmi, chęcią współdziałania na rzecz wspólnego dobra, a także udziałem w dobrowolnych stowarzyszeniach. W świetle „Diagnozy społecznej - 2005”²⁰ na terenie województwa lubuskiego 7% ogółu badanych jest członkami organizacji, stowarzyszeń, partii, rad, związków lub grup religijnych²¹. Wskaźnik ten dla kraju wynosi 12,3%. Funkcje w organizacjach pełni 46,76% zrzeszonych (dla kraju wskaźnik ten wynosi 45,19%). Co drugi badany pełni w organizacji, w której jest zrzeszony, jakąś określoną funkcję, co oznacza, że organizacje składają się z takich osób w blisko 50%. Na terenie województwa, w świetle zacytowanych danych, aktywność obywatelska jest niska, niższa niż wskaźnik krajowy wskazujący na zakres bierności obywatelskiej. Wyższy wskaźnik, niż w skali kraju, występuje w grupie osób należących do wielu organizacji.

W wyniku analizy danych „Diagnozy społecznej – 2005” można sądzić, że społeczeństwo województwa lubuskiego w większości uczestniczy w działaniach społecznych podejmowanych przez parafie oraz szkoły.

Innym kryterium aktywności publicznej obywateli jest udział w zebraniach publicznych. W naszym województwie udział w takich zebraniach zadeklarowało 19,62% badanych (kraj – 18,57%).

Kolejnym kryterium aktywności społecznej obywateli jest udział w wyborach do ciał przedstawicielskich i referendach. Analiza frekwencji wyborczej wskazuje na malejący udział ludności w wyborach różnego typu. Powyższe badania uzupełnione są przez badania zaufania społecznego²². Dane wskazują na duży odsetek ludzi nieufnych oraz na niewielki odsetek ludzi nie mających zdania na ten temat.

Powyższe konstatacje odnoszą się do form zinstytucjonalizowanej aktywności społecznej, nie przesądzają jednak o istnieniu innych jej form. Nie obejmują one grup samopomocy, wsparcia, więzi sąsiedzkich, kontaktów z przyjaciółmi (wzrastający odsetek ludzi nadających im dużą wagę). Widoczna jest tendencja do rezygnacji ze sformalizowanych form aktywności, mająca zapewne powody w malejącym do nich zaufaniu.

Na terenie naszego regionu istnieje, w świetle bazy danych Stowarzyszenia „Klon-Jawor”, 1 318 różnego typu organizacji społecznych. Według szacunków Urzędu Marszałkowskiego, liczba ta sięga 1 200, z tego, w obszarze sportu i rekreacji działa 450 organizacji, kultury 430 organizacji, przeciwdziałania narkomanii 30 organizacji, przeciwdziałania alkoholizmowi 50 organizacji, pomocy społecznej udzielają 144 podmioty, pomocy osobom niepełnosprawnym natomiast 100 podmiotów.

Istotną rolę stymulującą aktywność obywatelską (w szczególności gmin) pełnią Euroregiony „PRO EUROPA VIADRINA” i „SPREWA-NYSA-BÓBR”, których celem jest m.in. podnoszenie dobrobytu mieszkańców regionu przygranicznego poprzez stworzenie transgranicznego polsko-niemieckiego regionu gospodarczego, promowanie idei jedności europejskiej i porozumienia międzynarodowego, ustalania wspólnych przedsięwzięć oraz uzyskania środków potrzebnych do ich realizacji.

²⁰Diagnoza Społeczna 2005, Warunki i jakość życia Polaków, Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Warszawie, 2006 r.

²¹ Do jednej organizacji należy 3,03% ogółu badanych (kraj – 10,20%), do dwóch organizacji 2,63% ogółu (kraj – 1,59), do trzech lub więcej 1,32% (kraj – 0,44%).

²² Na pytanie: czy można ufać większości ludzi, twierdząco w województwie lubuskim odpowiedziało 8,8% respondentów (w kraju 10,92%). Ze stwierdzeniem: „ostrożności nigdy nie za wiele” zgodziło się 82,6% pytanym (w skali kraju 79,98%). Ze stwierdzeniem „trudno powiedzieć” zgodziło się 8,55% (kraj – 9,10%).

1.6 Ochrona środowiska

Województwo lubuskie należy do województw o zróżnicowanych obszarach przyrodniczo-krajobrazowych. Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona wynosi w województwie 549 524,6 ha, co stanowi 39,3% ogólnej jego powierzchni (stan w dniu 31.XII.2005). Stawia to województwo na 5 miejscu w kraju.

W województwie lubuskim funkcjonują 2 Parki Narodowe: Ujście Warty i część Drawieńskiego, zajmujące łącznie powierzchnię 13 606,4 ha; 8 Parków Krajobrazowych o łącznej powierzchni 76 915,9 ha, 52 rezerwy przyrody o powierzchni łącznej 3 402,6 ha. Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe zajmują łącznie 14 528,5 ha, użytki ekologiczne 2 819,5 ha. System obszarów chronionych na terenie województwa jest związany głównie z regionem dolin rzecznych Odry i Warty oraz ich dopływów, jak również z krajobrazem Pojezierza Lubuskiego.

1.6.1 Lasy

Województwo lubuskie zajmuje pierwsze miejsce w kraju pod względem zalesienia. Grunty leśne, a więc lasy i grunty związane z gospodarką leśną, zajmują powierzchnię 702,8 tys. ha, w tym lasy 681,6 tys. ha co daje lesistość na poziomie 48,7%. Przeważająca większość lasów znajduje się w rękach publicznych Państwowego Gospodarstwa Leśnego Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Zielonej Górze i Szczecinie, do podmiotów prywatnych należy jedynie 1,2% powierzchni gruntów leśnych.

Istniejący układ siedliskowych typów lasów zmusza do działań zmierzających do zróżnicowania struktury drzewostanów, której celem jest głównie zasada rewitalizacji siedlisk zniekształconych poprzez wprowadzenie monokulturowych drzewostanów sosnowych, drzewostanów narażonych na emisje przemysłowe i drzewostanów niedostosowanych składem gatunkowym do siedliska.

Bezpośrednim efektem realizowanej przebudowy struktury lasów jest poprawienie kondycji zdrowotnej istniejących biocenoz, poprzez zwiększenie naturalnego oporu środowiska i wydłużenie łańcuchów pokarmowych. Uzyskiwany efekt ekonomiczny ilustrowany jest zwiększonym przyrostem istniejących drzewostanów i wprowadzaniem młodego pokolenia. Zwiększa się również ilość pochłanianego przez drzewostan CO₂ – zjawisko bardzo pożądane, mając również na uwadze podpisane przez Polskę międzynarodowe konwencje (Kioto 2001).

Słaba odporność lasów jest również skutkiem niskiego poziomu opadów, co powoduje częste zjawiska suszy i pożarów, których liczba od lat należy do najwyższych w Polsce. W 2004 roku zanotowano 924 pożary lasów (druga pozycja w Polsce po woj. mazowieckim) a spłonęło 746,88 ha lasów (najwięcej w Polsce). Uwarunkowania naturalne jak i zanieczyszczone środowisko mają wpływ na stan lasów. W lasach lubuskich występuje I, II i III²³ strefa uszkodzeń od przemysłu (34,3% powierzchni lasów). Drzewostany na ubogich siedliskach, jakie przeważają w lubuskim, to w większości monolity sosnowe, mało odporne na choroby i narażone na gradacje szkodliwych owadów. Notuje się bardzo niekorzystne dla lasów wahania poziomu wód gruntowych. Dla zniwelowania tych różnic i zwiększenia możliwości retencji wodnej w lasach podejmowane są działania inwestycyjne.

1.6.2 Ochrona przeciwpowodziowa

Cały obszar województwa lubuskiego znajduje się w zlewisku Bałtyku i położony jest w zlewni środkowego biegu rzeki Odry, której dopływami są duże rzeki: Bóbr, Nysa Łużycka i Warta. Do Odry bezpośrednio lub pośrednio dopływa szereg mniejszych rzek, których cała zlewnia znajduje się na obszarze województwa.

²³ Strefy uszkodzeń od przemysłu: strefa 0 wolna od uszkodzeń, strefa I – uszkodzeń słabych, strefa II – uszkodzeń średnich, strefa III – uszkodzeń silnych

Na terenie województwa lubuskiego łączna długość obwałowań rzek i kanałów wynosi 815 km. Chronią one około 130 tys. ha dolin z 19 miastami i 296 wsiami. Przez województwo przepływa 412 rzek i kanałów o łącznej długości 3 977 km, które posiadają 42 stacje pomp melioracyjnych (w tym jedna nieczynna) oraz 5 zbiorników retencyjnych. Szacuje się, iż tereny zagrożone powodzią zamieszkuje około 93,4 tys. mieszkańców. Rysunek nr 14 przedstawia mapę poglądową terenów zagrożonych powodzią w województwie lubuskim.

Powódź z lipca 1997 r. obnażyła skalę potrzeb w zakresie modernizacji i odbudowy obwałowań przeciwpowodziowych rzek województwa oraz urządzeń hydrotechnicznych związanych z ochroną przeciwpowodziową (melioracyjne pompownie odwadniające, jazy, śluzy i przepusty wałowe). Do pilnej budowy, odbudowy, modernizacji, remontu, rekonstrukcji wytypowano 395 km wałów przeciwpowodziowych, 17 przepompowni melioracyjnych, 1 676 km rzek i kanałów, budowę zbiorników retencyjnych o łącznej pojemności 38,7 mln m³ oraz polderów o pojemności 494,8 mln m³. Do końca 2006 r. zmodernizowano 123 km wałów przeciwpowodziowych, wyremontowano 7 przepompowni oraz dokonano naprawy 305 km koryt rzek i kanałów.

Stan techniczny urządzeń, które nie zostały objęte wyżej wymienionymi pracami, stanowi zagrożenie powodziowe dla istniejącej infrastruktury technicznej, zabudowy miejskiej i wiejskiej oraz ludności chronionych terenów. Przyspieszone tempo dekapitalizacji urządzeń melioracyjnych, przekraczające 10,0% w stosunku rocznym, może być przyczyną dalszych nieobliczalnych szkód gospodarczych i strat materialnych, a także powodem uzasadnionych roszczeń mieszkańców zagrożonych terenów o odszkodowanie za straty. Przyczyną takiego stanu jest brak środków na utrzymanie urządzeń melioracji wodnych podstawowych i ich budowę, odbudowę i modernizację, co bezpośrednio przekłada się na parametry techniczne a w szczególności na zmniejszenie skuteczności bezpieczeństwa i ochrony przeciwpowodziowej terenów województwa lubuskiego.

Rysunek 13. Tereny zagrożone powodzią w województwie lubuskim – mapa pogładowa

Źródło: Opracowanie własne Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego

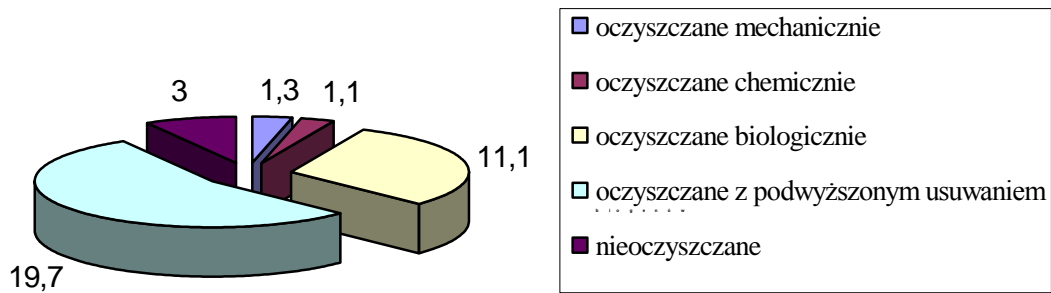
1.6.3 Czystość wód

Pomimo odnotowanej w ostatnich latach znacznej poprawy jakości wód, stan czystości większości powierzchniowych wód płynących jest wciąż niewystarczający dla zapewnienia odpowiedniej jakości użytkowej wód (zaopatrzenie ludności w wodę do picia, cele rekreacyjne, hodowla ryb). W wielu rzekach lubuskich stwierdza się zwiększoną ilość substancji biogennych (głównie związków azotu i fosforu). Wody jezior charakteryzują się również wysokimi stężeniami substancji biogennych, zwłaszcza fosforu, czego konsekwencją jest pojawienie się zakwitów fitoplanktonu, odtlenienie warstw przydennych, zmniejszenie przezroczystości wody i szereg innych zjawisk wskazujących na przyspieszoną eutrofizację. Stan ten wymaga podjęcia wielorakich działań, łącznie z wprowadzeniem technicznych metod rekultywacji najbardziej zdegradowanych zbiorników wód stojących. Jedną ze

znaczących przyczyn zanieczyszczenia jezior było zabudowanie ich obrzeży przez ośrodki wypoczynkowe i letniskowe oraz umiejscowienie zakładów przetwórstwa mięsnego bez odpowiedniej rozbudowy infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej.

W województwie lubuskim w 2005 roku odprowadzono do wód powierzchniowych ogółem 36,7 mln m³ ścieków (w 2004 roku 38,2 mln m³): bezpośrednio z zakładów przemysłowych odprowadzono 6,2 mln m³ ścieków (w tym wody chłodnicze stanowiły 0,5 mln m³), siecią kanalizacyjną odprowadzono 30,4 mln m³ ścieków. Ścieki wymagające oczyszczenia stanowiły 36,2 mln m³, z czego oczyszczano 90,1%.

Wykres 12. Ścieki przemysłowe i komunalne oczyszczone i nieoczyszczone w mln m³ w 2005 r.

Źródło: Rocznik Statystyczny Województwa Lubuskiego, 2006 r.

1.6.4 Powietrze

Głównym źródłem emisji zanieczyszczeń do powietrza w woj. lubuskim jest tzw. emisja antropogeniczna, która obejmuje emisję z zakładów przemysłowych i energetycznych, emisję niską z gospodarki komunalnej (kotłownie, indywidualne paleniska domowe) oraz emisję komunikacyjną²⁴. Największe ilości zanieczyszczeń emitowane są na obszarach powiatów : grodzkich – Gorzów Wlkp. i Zielona Góra i ziemskich - gorzowskiego, zielonogórskiego, żarskiego, żagańskiego, międzyrzeckiego.

Według danych Urzędu Statystycznego w 2005 r. emisja gazów z terenu województwa lubuskiego z zakładów zaliczanych do szczególnie uciążliwych wyniosła 2189,3 tys. Mg (ton), co stanowi 1,0 % ogólnej masy emitowanych zanieczyszczeń gazowych z terenu Polski. Wielkość emisji pyłów w województwie lubuskim w 2005 r. osiągnęła poziom 2,8 tys. Mg (ton), co w odniesieniu do całkowitej ilości emitowanych pyłów w Polsce stanowi 2,5 %.

Duży wpływ na jakość powietrza szczególnie w miastach ma tzw. emisja niska, ze źródeł takich jak: paleniska domowe, małe kotłownie, warsztaty rzemieślnicze, obiekty rolnicze. Wielkość tej emisji jest trudna do oszacowania, wynosi od kilku do kilkunastu procent ogółu emisji na terenach o rozwiniętej sieci ciepłowniczej oraz do kilkudziesięciu procent na obszarach, których nie obejmują centralne systemy ciepłownicze zwłaszcza na obszarach wiejskich. Jej oddziaływanie odzwierciedla się wzrostem stężeń SO₂ i pyłu zawieszonego w sezonie grzewczym, co potwierdzają badania emisji prowadzone na terenie województwa przez Inspekcję Sanitarną i Inspekcję Ochrony Środowiska.

O ile emisja niska ma charakter sezonowy, to nieco inaczej sprawa się ma z emisjami charakterystycznymi dla źródeł mobilnych, z których, ze względu na ilość, najważniejszymi są tlenki azotu, gdzie prognozy zakładają stagnację, a nawet pogorszenie sytuacji. Wiąże się to z zależnością tych emisji od wzrostu motoryzacji. Nie ma realistycznych prognoz, które zakładałyby w ciągu najbliższych kilkunastu lat wstrzymanie rozwoju motoryzacji np. w województwie lubuskim liczba zarejestrowanych pojazdów i ciągników w 2005 roku wzrosła o 5,6 % w stosunku do roku poprzedniego. Zróżnicowanie emisji motoryzacyjnych dotyczy przede wszystkim głównych ośrodków miejskich i wzdłuż tras komunikacyjnych (także tranzytowych) i w tych rejonach zaznacza się jej najczęstsze oddziaływanie.

²⁴ Informacje na temat zanieczyszczenia powietrza pochodzą z Raportu z realizacji programu ochrony środowiska dla województwa lubuskiego za lata 2003 – 2005, Zielona Góra 2006 r.

W świetle oceny stężeń zanieczyszczeń w powietrzu występujących w 2005 r. na obszarze województwa lubuskiego i przeprowadzonej na tej podstawie klasyfikacji stref, dwa powiaty województwa lubuskiego pod kątem ochrony zdrowia wskazane zostały do wykonania programów ochrony powietrza (powiaty zaliczane do klasy C). Są to: powiat grodzki Gorzów Wlkp. oraz powiat wschowski; oba ze względu na występowanie przekroczeń stężenia dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10. Pozostałe powiaty, według kryteriów określonych dla ochrony zdrowia, zaliczono do klasy A. W klasyfikacji dokonanej pod kątem ochrony roślin wszystkie strefy województwa lubuskiego, ze względu na niskie stężenia ocenianych zanieczyszczeń, znalazły się w klasie A.

Największym problemem w zakresie zanieczyszczenia powietrza na obszarze województwa lubuskiego jest stężenie pyłu zawieszonego PM10.

W województwie istnieje niewielka liczba punktów pomiarowych stężeń zanieczyszczeń w powietrzu. Stworzenie efektywnego systemu oceny wiąże się z koniecznością utworzenia bazy danych o źródłach i wielkości emisji zanieczyszczeń do powietrza w województwie lubuskim oraz wdrażania modelu obliczeniowego rozkładu zanieczyszczeń, w powiązaniu z warunkami meteorologicznymi.

Ze względu na obowiązek informowania społeczeństwa o wystąpieniu ryzyka przekroczeń stężeń dopuszczalnych i alarmowych istnieje również potrzeba doposażenia wybranych istniejących stacji pomiarowych zanieczyszczeń powietrza w automatyczne analizatory pomiaru PM10, które w systemie ciągłym pozwolą monitorować sytuację zanieczyszczenia powietrza. Dodatkowo istnieje potrzeba wdrażania badań i oceny zawartości metali ciężkich i WWA²⁵ w pyłe zawieszonym.

1.6.5 Odpady

W roku 2005 w województwie zebrano 280 tys. ton stałych odpadów komunalnych i 982 tys. m³ odpadów komunalnych płynnych. W przeliczeniu na 1 mieszkańca, ilość wytworzonych komunalnych odpadów stałych wyniosła 277 kg. Dla porównania, w omawianym roku w Polsce zebrano średnio na 1 mieszkańca 260 kg odpadów komunalnych. Podstawowym sposobem unieszkodliwiania odpadów jest ich deponowanie. W roku 2005 eksploatowano 33 składowiska odpadów komunalnych o łącznej powierzchni 123,3 ha²⁶. W województwie aktualnie funkcjonują trzy Zakłady Zagospodarowania Odpadów – w Długoszynie, Gorzowie Wlkp. i Zielonej Górze.

Poważnym problemem stanowi właściwe rozwiązanie gospodarki odpadami. Niezbędne jest wdrażanie kompleksowego programu unieszkodliwiania odpadów obejmującego: segregację odpadów w miejscu ich powstawania, wywóz, odzysk surowców wtórnych i powtórne ich wykorzystanie.

Odpady niebezpieczne

W 2004 r. na obszarze województwa lubuskiego wytworzono ogółem blisko 2430 Mg odpadów niebezpiecznych²⁷. Z ogólnej ilości najwięcej odpadów unieszkodliwiono w inny sposób niż przez składowanie – 1840 Mg, co stanowiło 75,7%, odzyskowi poddano - 441 Mg (18,2%), przez składowanie unieszkodliwiono 98 Mg (4,0%), magazynowano 50 Mg (2,1%)

Największą ilość odpadów niebezpiecznych stanowiły odpady szpitalne, których w 2004 roku wytworzono 775 Mg, co stanowiło blisko 32 % wszystkich zewidencjonowanych w bazie odpadów niebezpiecznych. Gospodarka odpadami niebezpiecznymi na terenie województwa lubuskiego, powstającymi w procesach produkcyjnych, jest prowadzona w sposób prawidłowy. Odpady te są w głównej mierze unieszkodliwiane, bądź powtórnie wykorzystywane. Taki sposób postępowania z odpadami niebezpiecznymi jest zgodny z obecną hierarchią zasad postępowania z odpadami (minimalizacja lub eliminacja powstawania, wykorzystanie odpadów i ostateczne składowanie).

Ostatecznie rozwiązany został problem starych, nieczynnych mogiłników, w których zgromadzone były znaczne ilości przeterminowanych środków ochrony roślin i różnorodnych odpadów, w

²⁵ WWA- węglowodory aromatyczne

²⁶ Dane GUS, Ochrona Środowiska 2006 rok, Informacje i opracowania statystyczne, Warszawa 2006 r.

²⁷ Dane WIOŚ

większości niebezpiecznych. Powstały dwie spalarnie odpadów medycznych w Gorzowie i Nowej Soli oraz trzy regionalne zakłady utylizacji odpadów: w Gorzowie Wlkp., Zielonej Górze i Długoszynie.

1.6.6 Infrastruktura komunalna

W województwie lubuskim w 2005 r. funkcjonowało 90 komunalnych oczyszczalni ścieków o łącznej przepustowości 231,3 tys. m³ na dobę. W większości były to oczyszczalnie biologiczne (63 obiekty) i z podwyższonym usuwaniem biogenów (25 obiektów). Znikomą część stanowiły oczyszczalnie mechaniczne (2 obiekty). W 2005 roku komunalne oczyszczalnie ścieków obsługiwały 64% ludności województwa, w tym 89,3% ludności miast i 14,8% ludności obszarów wiejskich.

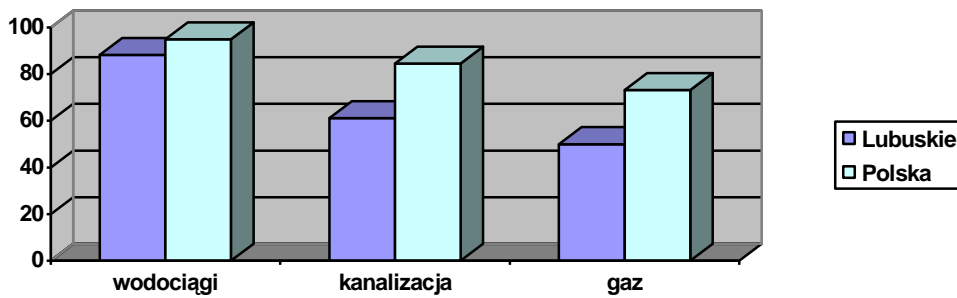
Z sieci kanalizacyjnej w 2005 roku korzystało 85,9% ludności miast województwa lubuskiego (przy średniej krajowej 84,0%). Długość sieci kanalizacyjnej w 2005 roku wynosiła 1 995,4 km i w stosunku do roku 2004 nastąpił przyrost jej długości o 208,6 km.

W całym województwie występuje jednak problem braku kompleksowych rozwiązań w zakresie gospodarki wodno-ściekowej. Na koniec 2005 roku ogólna długość sieci wodociągowej w województwie lubuskim wynosiła 5 496,1 km (w 2004 roku – 5 333,5 km) i obejmowała 95,4 % ogółu ludności miejskiej województwa lubuskiego (95,4 % w 2004 roku).

Nadal powszechnym sposobem unieszkodliwiania ścieków w gospodarstwach wiejskich są zbiorniki bezodpływowe i osadniki gnilne. Z sieci kanalizacyjnej w 2005 r. korzystało tylko 16,7 % ludności wiejskiej. Z sieci wodociągowej korzystało natomiast na wsiach 75,4 % ludności. Te dysproporcje występują także w zakresie obciążenia hydraulicznego istniejących oczyszczalni ścieków. Miejskie oczyszczalnie ścieków są obciążone w granicach 55% do 70% przepustowości. Na terenach wiejskich obciążenie to kształtuje się na poziomie od 5% do 40%.

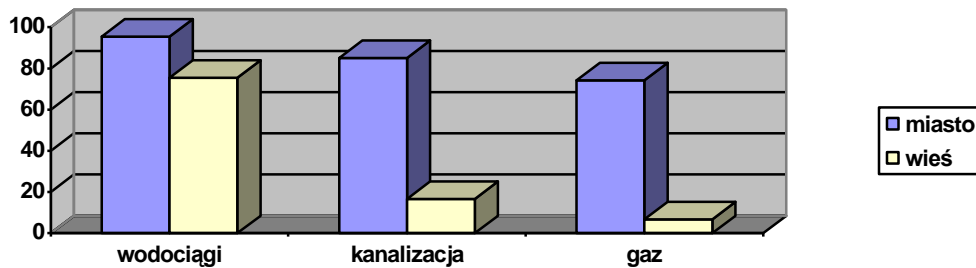
W całym województwie istnieją duże dysproporcje pomiędzy długością sieci wodociągowej i kanalizacyjnej. Konieczne jest zatem wsparcie działań polegających na budowie, rozbudowie lub modernizacji komunalnych oczyszczalni ścieków oraz systemów kanalizacji zbiorczej zgodnie z zapisami Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych.

Wykres 13. Ludność korzystająca z sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej w 2005 r. (% ogółu ludności)

Źródło: Rocznik Statystyczny Województwa Lubuskiego, 2006 r.

Wykres 14. Ludność korzystająca z podstawowej infrastruktury komunalnej w mieście i na wsi.

Źródło: Rocznik Statystyczny Województwa Lubuskiego, 2006 r.

1.6.7 Energetyka

Ciepłownictwo

Właścicielem większości źródeł ciepła są gminy, spółki komunalne i zakłady budżetowe obsługujące kotłownie osiedlowe oraz komunalne kotłownie lokalne, ponadto znaczna ilość energii cieplnej jest dostarczana przez elektrociepłownie (w większości gazowe) znajdujące się w Zielonej Górze i Gorzowie Wlkp. (dostarczają ok. 50% ciepła na potrzeby tych miast).

Prognoza zapotrzebowania energii zużywanej na cele ciepłownicze w następnych latach przewiduje utrzymanie dotychczasowego poziomu zużycia - co wynika z ograniczania ilości zużywanego ciepła (w wyniku przeprowadzanych działań termomodernizacyjnych) z jednej strony i zwiększania jego zapotrzebowania (w wyniku konieczności przyłączania nowych obiektów) z drugiej strony.

Poprawę sytuacji w ciepłownictwie można osiągnąć przez restrukturyzację obecnie działających podmiotów oraz pojawianie się nowych konkurencyjnych jednostek zajmujących się prowadzeniem gospodarki ciepłowniczej. Niezbędny jest rozwój działań modernizacyjnych, powodujących zwiększenie dynamiki rozwoju w tej dziedzinie, a także powodujących marketingowy i cenowy impuls dla konkurencji ciepłownictwa na rynku energii. Zasadniczym celem energetycznym województwa jest zapewnienie zmniejszenia oraz poprawa struktury zużycia energii pierwotnej, przy pełnym i bezawaryjnym zaopatrzeniu odbiorców w energię, przekładające się bezpośrednio również na poprawę jakości powietrza.

Tabela 5. Charakterystyka ciepłownictwa w województwie lubuskim w 2005 roku

	ogółem	miasta	wieś
Sieć ciepłownicza w km	413,5	396,8	19,9
• w tym przesyłowa	304,3	294,4	9,9
Kotłownie	640	559	81
Kubatura budynków ogrzewanych centralnie [dam ³]	36 559	36 022	537
• w tym budynków mieszkalnych	26 377	25 851	526
Sprzedaż roczna energii cieplnej w GJ	3 253 869	3 253 869	-

Zródło: Rocznik Statystyczny Województwa Lubuskiego, 2006 r.

Gazownictwo

Stopień dostępu gospodarstw domowych w województwie lubuskim do gazu ziemnego sieciowego wynosi 54%.

Sieć gazowa w województwie lubuskim jest bardzo zróżnicowana, podzielona na systemy ze względu na zasilanie różnymi rodzajami gazu. W stanie bardzo dobrym i średnim znajduje się ok. 50% sieci. Rurociągi wymagające remontów stanowią 10%, pozostałe natomiast spełniają normy techniczne. Bardzo dobry jest stan techniczny nowoczesnych polietylenowych rurociągów budowanych w ostatnich latach. W części gmin województwa lubuskiego brak jest sieci gazowej. Są to gminy zarówno miejskie jak i miejsko-wiejskie. W województwie lubuskim ludność korzystająca z sieci gazowej stanowi 50,2% mieszkańców, co jest zbliżone do średniej krajowej tj. 51,8% (dane za 2004 r.).

Przez teren woj. lubuskiego przebiega trasa tzw. rurociągu jamalskiego (odcinek o długości ok. 95 km), którym przesyłany jest gaz z Rosji do Polski i dalej do Europy Zachodniej.

Tabela 6. Charakterystyka gazownictwa w województwie lubuskim w 2005 roku

	ogółem	miasta	wieś
Sieć gazowa w km	2 956,5	1 459,4	1 497,1
Połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych	38 820	31 766	7 054
Odbiorcy gazu z sieci w tys.	180,6	171,6	9,0
Zużycie gazu z sieci w ciągu roku w hm ³	118,9	105,1	13,7

Zródło: Rocznik Statystyczny Województwa Lubuskiego, 2006 r.

Elektroenergetyka

Sieć elektroenergetyczna na terenie województwa lubuskiego jest, w porównaniu do innych regionów kraju, niezbyt gęsta i zróżnicowana. Przez teren naszego województwa przebiegają jedynie dwie linie przesyłowe najwyższych napięć (400 kV relacji Krajnik – Vierraden i 220 kV relacji Mikułowa – Hagenwerder).

Zapotrzebowanie szczytowe mocy elektrycznej w województwie lubuskim w 2005 roku wynosiło około 687 MW, natomiast zdolność wytwórcza źródeł położonych na terenie województwa wyniosła około 480 MW. Prognozy wskazują, iż w 2007 roku zapotrzebowanie na szczytowe mocy elektryczne wyniesie 706 MW, natomiast w 2013 roku około 739 MW.

Zapotrzebowanie roczne energii elektrycznej na terenie województwa lubuskiego w 2005 roku stanowiło 2 600 GWh, natomiast zdolność wytwarzania źródeł z terenu województwa wyniosła 2 156 GWh. Prognozy wskazują, iż w 2007 roku zapotrzebowanie będzie wynosiło 2710 GWh, a w 2013 roku – 2 906 GWh.

Dane te wskazują, że należy prognozować konieczność zwiększania możliwości sieci, gdyż ze względu na rozwój gospodarczy oraz postępujące zwiększenie konsumpcji zużycie energii elektrycznej będzie się zwiększać (prognoza dla 2007 roku – 5%, dla 2013 roku - 10%) – według prognoz firm energetycznych.

Energetyka odnawialna

Na terenie województwa działa obecnie (poza dobrze funkcjonującą systemową zawodową energetyką wodną – ZEW Dychów) jeszcze niezbyt wiele źródeł produkujących energię elektryczną i ciepłą na bazie źródeł odnawialnych. Powstają oraz są remontowane małe źródła wytwarzające energię - Małe Elektrownie Wodne (MEW). Obecnie w województwie funkcjonują 43 tego typu obiekty, sprzedające prąd do sieci elektroenergetycznej, w tym 18 MEW w podregionie zielonogórskim na rzekach i kanałach – o łącznej mocy 2,15 MW i 25 MEW w podregionie gorzowskim – o łącznej mocy 3,54 MW.

Poza nimi w województwie funkcjonuje 28 źródeł energetyki odnawialnej, w tym: zasilanych paliwami pochodzenia biologicznego, biomasą – 17 (z tego 6 ze współpalaniem biomasy - 20% i węgla o łącznej mocy 13,7 MW i 11 opalanych wyłącznie biomasą o łącznej mocy zainstalowanej - 5,77 MW), biogazem - 2, o łącznej mocy zainstalowanej – 420 kW, energetyki wiatrowej - 2 elektrownie wiatrowe, o łącznej mocy zainstalowanej – 0,17 MW (planowane dalsze dwie o łącznej mocy zainstalowanej – 800 kW), energetyki słonecznej - 7 zespołów kolektorów słonecznych, do wspomaganie ogrzewania ciepłej wody użytkowej, (planowane – 2 zespoły jw., w tym 1 do ogrzewania wody basenowej).

Udział produkcji energii elektrycznej wytworzonej w odnawialnych źródłach energii zlokalizowanych na terenie województwa lubuskiego w całości produkcji energii elektrycznej wytworzonej w źródłach znajdujących się na terenie województwa w 2005 r. wyniósł tylko 7,4%. Należy zatem podejmować działania prowadzące do wzrostu ich wykorzystania i promocji tych źródeł. Przedsięwzięcia te przyniosą korzyści w postaci dywersyfikacji źródeł energii, zwiększenia bezpieczeństwa energetycznego oraz zmniejszenia negatywnego oddziaływania produkcji energii na środowisko.

Specyfika regionu (duża lesistość oraz znaczna ilość terenów wcześniej wykorzystywanych rolniczo - obecnie odłogowanych) powoduje, iż największe szanse rozwoju energetyki odnawialnej niesie ze sobą wykorzystanie biomasy (leśnej i z upraw agroenergetycznych) oraz biogazu do produkcji energii, a także dalszy rozwój energetyki wodnej, zaś w mniejszym stopniu słonecznej, wiatrowej i geotermalnej. Przeszkodą w rozwoju energetyki odnawialnej są nadal wysokie koszty produkcji energii - wyższe niż w energetyce konwencjonalnej. Jednak na skutek ciągłego unowocześniania rozwiązań technologicznych sytuacja ta ulega zmianie. W związku z tym w najbliższych latach przewiduje się dalszy rozwój energetyki odnawialnej w regionie.

1.6.8 Obszary NATURA 2000 w województwie lubuskim

System Natura 2000 staje się bardzo ważnym instrumentem ochrony przyrody i użytkowania ziemi. Z chwilą zaklasyfikowania danego obszaru jako składnika systemu, gospodarka na jego obszarze będzie oceniana z punktu widzenia zgodności z zachowaniem europejskiego dziedzictwa przyrodniczego. W związku z faktem, iż dla wielu polskich dolin rzecznych przewidziana jest rola „korytarzy ekologicznych” o kluczowym znaczeniu dla migracji gatunków, zmienia się ocena ich ewentualnej zabudowy hydrotechnicznej i ewentualnego wykorzystania energetycznego. Dotyczy to w szczególności części doliny rzecznej Odry i także wielu innych rzek naszego województwa. Włączenie całych dolin rzecznych albo, chociaż ich fragmentów, do systemu Natura 2000 powinno stanowić istotny punkt odniesienia dla lokalnych planów rozwoju regionalnego.²⁸

²⁸ Źródło: Raport z realizacji programu ochrony środowiska dla województwa lubuskiego za lata 2003 – 2005, Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, sierpień 2006 r.

Należy podkreślić, iż ciągle trwają prace nad wytypowaniem listy proponowanych specjalnych obszarów siedlisk oraz listy obszarów specjalnej ochrony ptaków, składających się na Europejską Sieć Ekologiczną Natura 2000.

W województwie lubuskim znajduje się 7 obszarów zgłoszonych do KE jako specjalnych obszarów ochrony siedlisk Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000 oraz 3 wyznaczone obszary specjalnej ochrony ptaków.

Tabela 7. Obszary Natura 2000 w woj. lubuskim (dane Ministerstwa Środowiska)

Nazwa obszaru	Kod obszaru	Typ obszaru *	Powierzchnia (ha)	Uwagi
SOO (Specjalne Obszary Ochrony Siedlisk)				
Jez. Kozie	PLH320010	B	184,3	większa część obszaru położona jest w woj. zachodniopomorskim
Torfowisko Chłopy	PLH080004	B	571,6	
Ujście Noteci	PLH080006	B	3648,3	
Jeziora Pszczewskie i Dolina Obry	PLH080002	B	15294,1	
Nietoperek	PLH080003	B	5117,7 (1474,8)	
Dolina Leniwej Obry	PLH080001	B	8072,8 (8011,5)	
Torfowisko Młodno	PLH080005	B	191,9	
OSO (Specjalne Obszary Ochrony Ptaków)				
Dolina Dolnej Odry	PLB320003	J	54447,9	w woj. lubuskim znajduje się niewielki fragment powierzchni
Ujście Warty	PLB080001	A	33017,8	
Stawy Przemkowskie	PLB020003	A	4592,7	w woj. lubuskim występuje niewielki fragment powierzchni

Typy obszarów*:

A – wydzielone OSO, bez żadnych połączeń z innymi obszarami Natura 2000

B – wydzielone SOO, bez żadnych połączeń z innymi obszarami Natura 2000

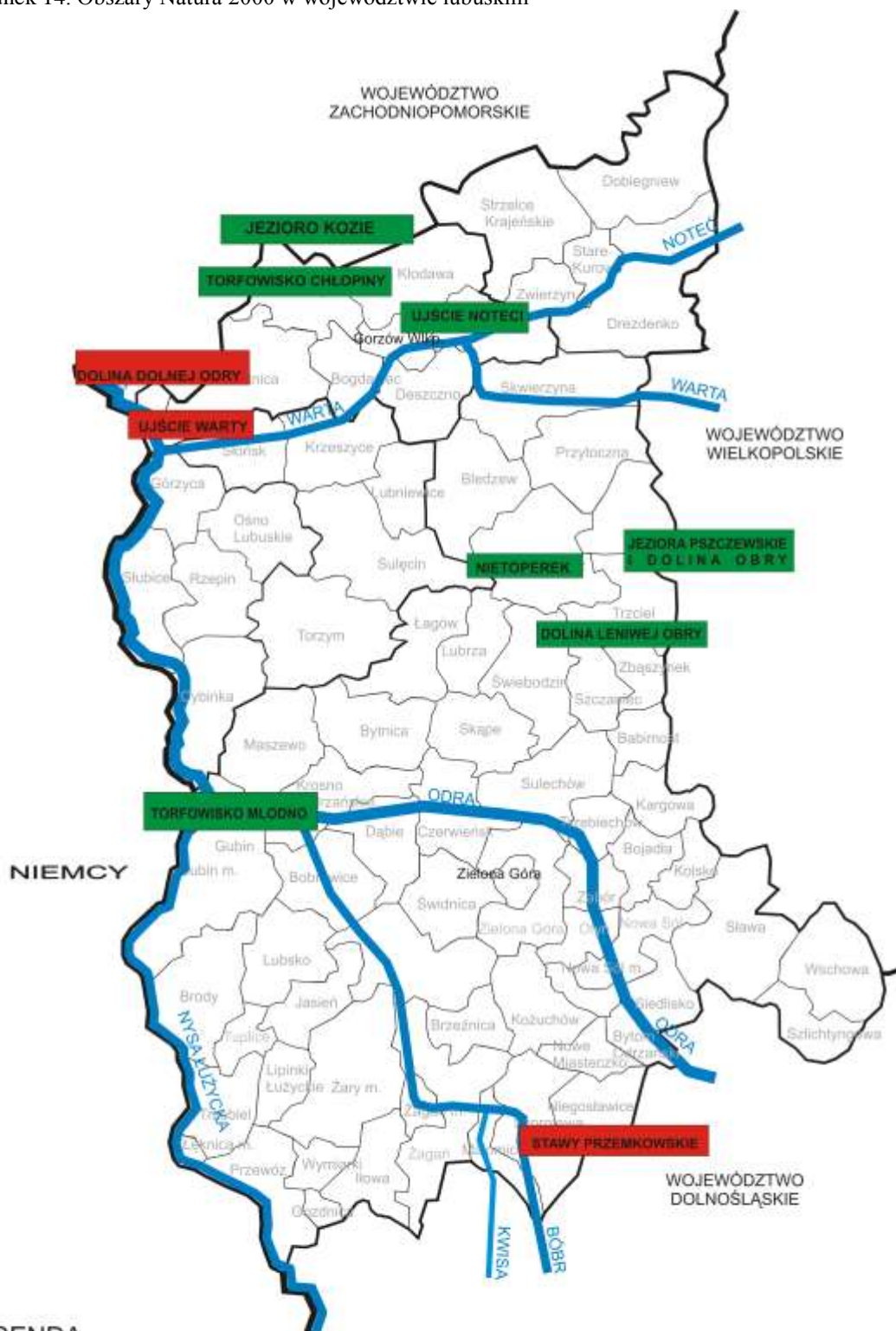
J – OSO, częściowo przecinający się z SOO

Źródło: Raport z realizacji programu ochrony środowiska dla województwa lubuskiego za lata 2003 – 2005, Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, sierpień 2006 r.

Dodatkowe obszary Specjalnej Ochrony Siedlisk proponowane przez Ministerstwo Środowiska (marzec 2006 r.):

- Buczyna Szprotawsko – Piotrowicka
- Buczyny Łagowsko – Sulęcińskie
- Ujście Ilanki
- Mopkowy Tunel koło Krzystkowic.

Rysunek 14. Obszary Natura 2000 w województwie lubuskim

LEGENDA

- OBSZARY SIEDLISKOWE
- OBSZARY PTASIE

Źródło: Opracowanie własne Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego

1.7 Kultura i turystyka

1.7.1 Kultura

Utworzone z dniem 1 stycznia 1999 roku województwo lubuskie obejmuje ziemie należące do odrębnych krain geograficznych, związanych w przeszłości z różnymi organizmami politycznymi. Geograficznie obszar województwa związany był z Dolnym Śląskiem, Wielkopolską, Pomorzem Zachodnim, historycznie natomiast z Ziemią Lubuską oraz Łużycami. Wspólną cechą tych enklaw geograficznych jest peryferyjne położenie w stosunku do rodzimych centrów kulturowych. W kulturze regionu widoczne są zatem wpływy wymienionych krain.

Jednym z elementów dziedzictwa kulturowego są zabytki. Województwo lubuskie zajmuje 6 miejsce w kraju pod względem liczby zabytków – w regionie znajduje się 7% ogólnej liczby zabytków w kraju²⁹. Na terenie województwa lubuskiego znajduje się:

- 3 048 zabytków nieruchomości objętych ochroną prawną poprzez wpis do rejestru zabytków,
- 257 zespołów oraz pojedynczych zabytków ruchomych wpisanych do rejestru zabytków,
- 24 zespoły urbanistyczno-krajobrazowe (miasta),
- 5 690 stanowisk,
- 99 820 zabytków nieruchomości i ruchomych ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Odrębną grupę w dziedzictwie kulturowym stanowią zabytkowe założenia parkowe, często wpisane w założenia rezydencjonalne i układy urbanistyczne. Najbardziej wartościowe ich przykłady znajdują się w Brodach, Dąbroszynie i Łęknicy – Bad Muskau (Park Mużakowski).

W regionie działa 14 muzeów: w Gorzowie Wlkp., Zielonej Górze, Ochli, Międzyrzeczu, Świdnicy, Drzonowie, Nowej Soli, Świebodzinie, Wschowie, Żaganiu, oraz mniejsze muzea w Dobiegniewie Drezdenku, Kożuchowie i Pszczewie.

Tabela 8. Stan zachowania zabytków nieruchomości w województwie lubuskim w 2004 r.

Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków	Nie wymaga prac	Wymaga drobnych prac naprawczych	Wymaga remontu zabezpieczającego	Wymaga remontu kapitalnego
Zabytki nieruchome (budynki mieszkalne, gospodarcze, przemysłowe)	3,56%	46,55%	22,47%	27,40%
	Nie wymaga prac	Wymaga prac pielęgnacyjnych i sanitarnych	Wymaga rewaloryzacji	
Parki zieleni	1,11%	32,96%	65,92%	
Cmentarze		58,3%	41,7%	

Źródło: Wojewódzki Konserwator Zabytków w Zielonej Górze

Tabela 9. Stan zachowania zabytków ruchomych w województwie lubuskim w 2004 r.

	Nie wymaga prac	Wymaga konserwacji zachowawczej	Wymaga pełnej konserwacji
Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków	4,5%	27,3%	68,2%

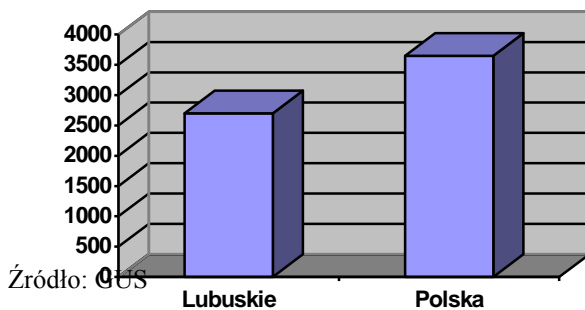
Źródło: Wojewódzki Konserwator Zabytków w Zielonej Górze

Najstarszym zachowanym zabytkiem architektury romańskiej jest kamienny kościół w Starym Żaganiu. Istnieje także wiele zabytków architektury gotyckiej: kościoły i zamki oraz wiele barokowych pałaców. Szczególne miejsce w krajobrazie kulturowym województwa zajmuje drewniana architektura sakralna powstająca od XV do XIX wieku. Rezultatem XIX-wiecznego historyzmu są przede wszystkim eklektyczne i secesyjne kamienice mieszczańskie. Stanowią one dopełnienie ładu przestrzennego starszych założeń urbanistycznych. Wymienić także należy miasteczko Łągów oraz klasztor pocysterski w Paradyżu, a także liczne rozproszone budowle zabytkowe, o których informują tablice znajdujące się przy wjeździe do miejscowości.

²⁹Raport o stanie zachowania zabytków nieruchomości – grudzień 2004 r. KOBiDZ Warszawa

Obowiązek utrzymania zabytków we właściwym stanie spoczywa na ich właścicielach i użytkownikach. Stan utrzymania zabytków nieruchomych jest bardzo różny. W ocenie Służby Ochrony Zabytków stan ten ulega jednak systematycznemu pogarszaniu. Prace konserwatorskie i zabezpieczające zabytki są bardzo kosztowne. Największy problem stanowią zabytki sztuki sakralnej znajdujące się poza dużymi ośrodkami miejskimi, gdzie związki wyznaniowe z powodu małej liczby wiernych nie są w stanie wygospodarować we własnym zakresie niezbędnych środków. Powiększa się także zagrożenie zabytków przejętych przez Agencję Nieruchomości Rolnych. W ostatnich latach zagrożona została architektura przemysłowa i kolejowa, a wiatraki, młyny i cegielnie znikają z mapy województwa. Maleją nakłady na prace konserwatorskie, natomiast nakłady na prace badawcze i dokumentacyjne są znikome. W tej sytuacji wyzwaniem jest konieczność stworzenia struktur współfinansowania zadań w zakresie ochrony zabytków oraz niezwykle skrupulatne określanie priorytetów w tym zakresie. Dokumentem, który te priorytety określa jest Strategia rozwoju kultury województwa lubuskiego z 2004 roku.

Wykres 15. Ludność na 1 placówkę biblioteczną w 2004 r.

Źródło: GUS

Gromadzenie i udostępnianie książek w formach zinstytucjonalizowanych prowadzą biblioteki uczelni wyższych, biblioteki publiczne, pedagogiczne, szkolne, biblioteki organizacji pozarządowych, związków wyznaniowych i jednostek gospodarczych. W nielicznych przypadkach udostępniane są także prywatne zbiory książek.

W województwie w 2004 r. funkcjonowało 18 kin, w których odbyło się 7 238 seansów.

Średnia liczba widzów jednego seansu wyniosła 48.

W grupie instytucji wielokierunkowej działalności

kulturalnej na terenie województwa lubuskiego w 2002 roku funkcjonowało 85 domów/ośrodków kultury, w tym 71 jednostek samorządowych i 14 jednostek innych organizatorów. Zaliczyć tu należy ponadto 2 galerie samorządowe: Miejski Ośrodek Sztuki w Gorzowie Wlkp. i Biuro Wystaw Artystycznych

w Zielonej Górze, jak również 45 galerii innych organizatorów. Nową działalność podjęło stowarzyszenie Lubuska Zachęta Sztuki Współczesnej, które gromadzi kolekcje sztuki współczesnej w dwóch ośrodkach: w Zielonej Górze oraz w Gorzowie Wlkp.

Działalność artystyczna na terenie województwa lubuskiego prowadzona jest przez profesjonalne instytucje artystyczne, zespoły amatorskie, stowarzyszenia społeczno – kulturalne i podmioty gospodarcze łączące na ogół działalność artystyczną z gastronomiczną.

Filharmonia Zielonogórska im. T. Bairda, Lubuski Teatr im. L. Kruczkowskiego w Zielonej Górze i Teatr im. J. Osterwy w Gorzowie Wlkp. są jedynymi profesjonalnymi instytucjami artystycznymi w województwie lubuskim.

1.7.2 Turystyka

Województwo lubuskie dysponuje bogatą ofertą atrakcji turystycznych, przede wszystkim dzięki swoim walorom przyrodniczym. Jest jednym z pięciu regionów o najniższym zanieczyszczeniu środowiska. Kierunki działania w zakresie rozwoju turystyki wyznacza przyjęta 6 lutego 2006 roku przez Sejmik Województwa Lubuska Strategia Rozwoju Turystyki na lata 2006 – 2013.

Atrakcyjność przyrodnicza województwa lubuskiego:

- lasy i grunty leśne zajmują prawie połowę obszaru województwa lubuskiego, co sprzyja rozwojowi coraz popularniejszych w Europie form turystyki indywidualnej i grupowej: turystyki krajoznawczej, przyrodniczej, aktywnej, kwalifikowanej oraz agroturystyki,

- na terenie województwa lubuskiego znajduje się: 52 rezerваты przyrody, 8 parków krajobrazowych i 2 parki narodowe,
- obszary chronione zwiększają atrakcyjność regionu,
- dostępność oraz udostępnienia turystyczne na terenach leśnych, w tym także chronionych, są zadawalające (ścieżki, trasy, szlaki, muzea, informacje),
- przyrodniczym wyróżnikiem i atrakcją województwa jest bogactwo oraz unikalność awifauny.

Lasy i grunty leśne zajmują prawie połowę obszaru województwa lubuskiego, łącznie ponad 702,4 tys. ha. Duża lesistość regionu wpływa łagodząco na klimat i poprawę jakości powietrza. Wyróżnia się 4 główne skupiska leśne – Puszcze Notecką, Puszcze Gorzowską, Puszcze Drawską i Lubuską, oraz bory: Zielonogórskie, Skwierzyńsko-Sulęcińskie i Dolnośląskie. Bogactwo obszarów leśnych daje szerokie możliwości tworzenia ofert dla wyselekcjonowanych grup odbiorców – miłośników przyrody (turystyka specjalistyczna), entuzjastów aktywnego, a jednocześnie ekologicznego wypoczynku, młodzieży szkolnej (turystyka edukacyjna), a także osób poszukujących odpoczynku na łonie nieskażonej natury (agroturystyka). Szczególną rolę odgrywają tu obszary chronione, podnoszące świadomość przebywania na terenach zachowanych w naturalnej formie. Województwo lubuskie, to również idealne miejsce do uprawiania turystyki rowerowej.

Obszar województwa lubuskiego zasługuje na wyjątkową uwagę z powodu występującej tu awifauny. Wiele gatunków ptaków występujących na dwóch ściśle chronionych obszarach (Drawieński Park Narodowy i Ujście Warty) oraz wiele miejsc żerowania i gniazdowania skupionych wokół jezior i terenów łąkowych (podmokłych) przyciągają coraz liczniejsze grupy miłośników i obserwatorów ptactwa oraz turystów (także zagranicznych).

Na uwagę pod względem ochrony przyrody zasługuje Międzyrzecki Rejon Umocniony (MRU). W północnej części umocnień powstał rezerwat nietoperzy Nietoperek. Zimuje tu aż 12 gatunków tych ssaków. Jest to jedno z największych w Europie legowisk nietoperzy odwiedzane przez licznych przyrodników, pasjonatów nietoperzy z Polski i Europy. Obecnie ochroną objęto również część południową MRU - Pętlę Boryszyńską.

Duży wpływ na poziom atrakcyjności turystycznej mają wody powierzchniowe – ich ilość i jakość, ale także stan zagospodarowania. Województwo lubuskie charakteryzuje się dużą liczbą rzek i zbiorników wodnych. W całości obszar znajduje się w zlewisku Bałtyku i zlewni środkowego odcinka Odry. Do głównych rzek województwa należą największe dopływy Odry: Bóbr i Nysa Łużycka (na południu), Warta i jej dopływy – Obra i Noteć (na północy).

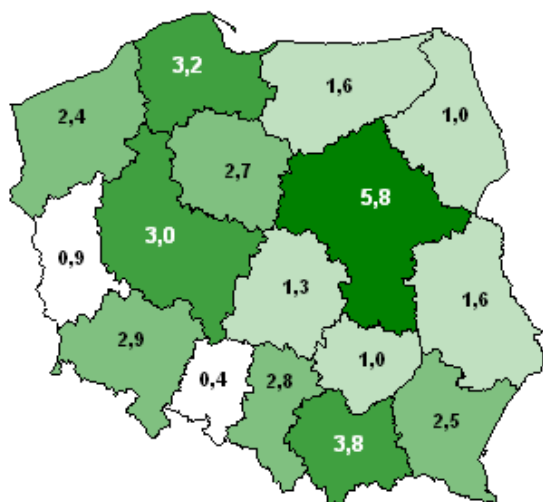
Na tle kraju potencjał bazy noclegowej województwa lubuskiego wypada umiarkowanie dobrze. Przy populacji regionu stanowiącej ok. 2,6% mieszkańców kraju, województwo w 2005 roku dysponowało 17,9 tys. miejsc noclegowych, co dawało udział ok. 3,1% w ogólnej liczbie miejsc noclegowych w Polsce (4,2% udział mierzony liczbą obiektów noclegowych). Liczba turystów, którzy w omawianym roku korzystali z noclegów to 542 296, w tym 153 693 turystów zagranicznych³⁰.

Analiza stanu techniczno-sanitarnego obiektów oczywiście nie wyczerpuje możliwości analizy jakościowej bazy noclegowej. Spełnienie norm stawianych przez Sanepid to bezdyskusyjna podstawa egzystencji rynkowej obiektów noclegowych i wypoczynkowych. Dla uzyskania wysokiej konkurencyjności rynkowej należy wprowadzać zdecydowanie szerszy od podstawowego wachlarz działań i wymagań, w tym dostosowywanych bieżąco do rosnących potrzeb turystów. Obecny stan jakościowy wielu obiektów bazy noclegowej województwa należy określić jako średni. Niestety tylko nieliczne obiekty mogą być wizytówką regionu i stanowić niezależny walor, będący magnesem dla przyjazdów turystycznych. Z pewnością najgorsza sytuacja dotyczy ośrodków wczasowych, których nie stać obecnie na gruntowną modernizację czy unowocześnienie swoich obiektów. Trudno w takiej sytuacji konkurować o turystów z zagranicy, stąd gestorzy obiektów skupiają się na pozyskiwaniu klientów z sąsiednich województw oraz okolic, przekonując ich do przyjazdów głównie niską ceną. Bez poprawy jakości bazy, czy rozwinięcia oferty dodatkowej (np. SPA, zabiegi zdrowotne

³⁰ Rocznik Statystyczny Województwa Lubuskiego, 2006 rok

i rehabilitacyjne, odnowa biologiczna, gabinety urody) nie uda się pozyskać klientów o zasobniejszych portfelach, w tym turystów zagranicznych. Należy zwrócić uwagę, że poprawa jakości oferty w obiektach noclegowych województwa oznacza nie tylko korzyść dla bezpośrednio zainteresowanych prywatnych gestorów, ale wpływa także na ogólny wizerunek regionu oraz jego konkurencyjność jako potencjalnej destynacji turystycznej.

Rysunek 15. Krajowy ruch turystyczny w 2005 roku według odwiedzanych województw (liczba podróży turystycznych w mln).

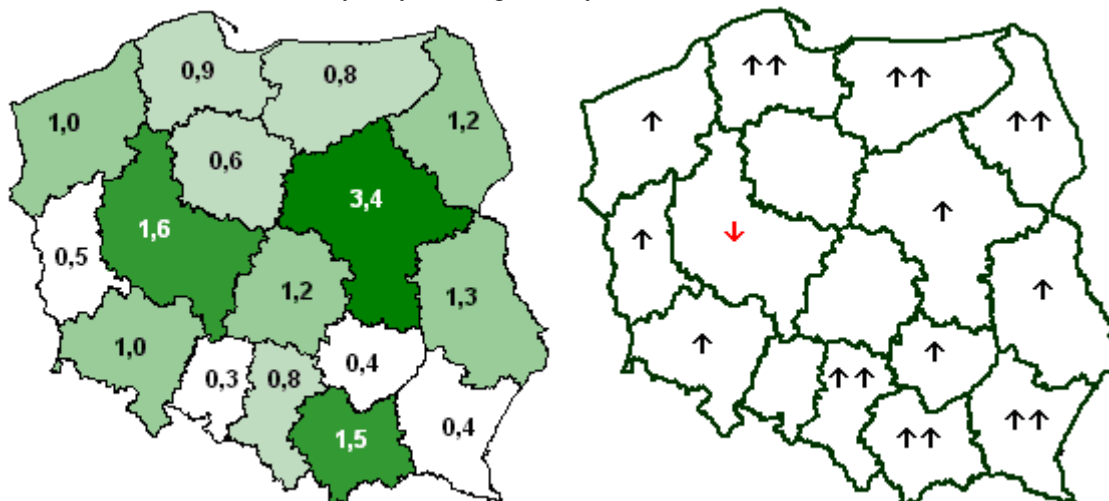

W ostatnich latach nastąpił spadek ruchu turystycznego w województwie lubuskim w porównaniu do lat ubiegłych – w 2005 r. odnotowano 0,9 mln krajowych podróży turystycznych w regionie – w 2001 r. było to 1,6 mln, w 2002 r. oraz w 2003 r. 1,3 mln, a w 2004 r. 1,9 mln podróży.

Wzrosła natomiast liczba podróży turystów zagranicznych.

Źródło: Instytut Turystyki.

Rysunek 16. Oszacowana liczba wizyt turystów zagranicznych w mln.

Źródło: Instytut Turystyki. Spadek zaznaczono strzałką w dół, brak istotnych zmian - brakiem znaku, wzrost - strzałkami w górę; im ich więcej, tym większy wzrost.

Województwo lubuskie dysponuje dużym potencjałem turystycznym, przede wszystkim dzięki swoim walorom naturalnym. Brak jednak charakterystycznych dla regionu produktów turystycznych oraz odpowiednio rozwiniętej infrastruktury.

1.8 Współpraca regionalna

Duże znaczenie dla województwa ma jego przygraniczne położenie. Kontynuowana od lat współpraca z Krajem Związkowym Brandenburgia przynosi wymierne efekty dla obu stron. Na bazie pozytywnych doświadczeń z niemieckim sąsiadem współpraca międzyregionalna stała się niezwykle istotnym elementem polityki województwa lubuskiego.

W regionie funkcjonują trzy euroregiony .

1. **Euroregion Nysa** - obejmujący trzy obszary przygraniczne położone w sercu Europy, u styku granic Rzeczypospolitej Polskiej, Republiki Czeskiej i Republiki Federalnej Niemiec – z terenu województwa lubuskiego do euroregionu należy gmina Gozdnicza
2. **Euroregion Sprewa Nysa Bóbr** - Polska część euroregionu stanowi 8 913 km² powierzchni zamieszkałej przez 659 850 ludności, natomiast niemiecka część to 1 812 km² powierzchni zamieszkałej przez 272 782 ludności.
3. **Euroregion Pro Europa Viadrina** - Do polskiej części Euroregionu należy 29 gmin zajmujących obszar ok. 6 000 km² zamieszkały przez ponad 400 tys. osób. Niemiecka część obejmuje tereny miasta Frankfurt/O oraz powiatów Märkisch Oderland, Oder-Spree o łącznej powierzchni 4 726 km² zamieszkałe przez 449 tys. ludności.

Celem funkcjonowania euroregionów jest zapewnienie dobrych stosunków między sąsiadami.

Regiony przygraniczne podlegają specyficznym warunkom. Większe czy mniejsze różnice kulturowe, gospodarcze i administracyjne odczuwane są najbardziej przy samej granicy. Obszary peryferyjne w stosunku do centrów wykazują deficyty rozwojowe.

Ukształtowanie identyfikacji regionalnej, regionalnej świadomości mieszkańców powinno służyć przede wszystkim zwiększeniu wzajemnych kontaktów. Promocja aktywnego kultywowania tradycji wpłynie na utworzenie szczególnej, emocjonalnej więzi z regionem. Poprzez realizację wartości integracyjnych dąży się do osiągnięcia jedności Euroregionu. Tworzenie tożsamości regionalnej oraz realizowanie poszczególnych projektów o charakterze transgranicznym ma fundamentalne znaczenie w kształtowaniu dobrosąsiedzkich stosunków na polsko-niemieckim pograniczu.

Współpraca międzynarodowa

Współpraca zagraniczna prowadzona jest w oparciu o Priorytety współpracy zagranicznej Województwa Lubuskiego – które zostały przyjęte przez Sejmik Województwa Lubuskiego uchwałą nr X/55/99 z dnia 26 lipca 1999 r.

Na podstawie istniejących bilateralnych umów o współpracy podpisanych z regionami europejskimi należącymi do państw członkowskich UE, a także innych państw Europy i świata, lubuskie współdziała z: Krajem Związkowym Brandenburgia (Niemcy), Obwodem Iwano-Frankowskim (Ukraina), Obwodem Pskowskim (Federacja Rosyjska), Regionem Ribe (Dania), Abruzją (Włochy), Departamentem Lot (Francja; bez formalnej umowy), Prowincją Hainan (ChRL), Kiszyniowem (Mołdawia).

Jednym z priorytetów prowadzonej polityki jest tworzenie wielopłaszczyznowych i wyspecjalizowanych sieci współpracy na wszystkich szczeblach samorządu terytorialnego, instytucji i organizacji, mających na celu wymianę doświadczeń i informacji, transferu wiedzy i nowych rozwiązań podobnych problemów. Ponadto ważne jest rozwijanie współpracy na poziomie kraju na rzecz rozwoju regionalnego.

1.9 Obszary miejskie i mieszkalnictwo

Na skutek procesów rynkowych wiele miast w lubuskim utraciło dotychczasową bazę ekonomiczną w postaci ośrodków przemysłowych, bądź centrów wojskowych. Wiąże się to z problemami degradacji społecznej, jak również degradacji majątku trwałego o wartości kulturowej, które uzewnętrzniają się w skali „sypialnianych” oraz po-przemysłowych dzielnic. Problemy te często wpływają na obniżenie zainteresowania inwestorów całym miastem, a w skrajnych przypadkach nawet całym regionem. Zjawisko to posiada poważne konsekwencje dla rynku pracy i możliwości rozwoju całych regionów. Wspólnymi cechami tych obszarów jest m.in.: utrzymujące się długotrwałe bezrobocie, niskie

dochody, duży udział pomocy socjalnej, niski poziom wykształcenia ludności, patologie społeczne. Poza tym występuje niski poziom przedsiębiorczości, brak czynników wzrostu, a ludność zamieszkująca te tereny charakteryzuje się niedostosowaniem kwalifikacji do zmieniającego się rynku pracy. Infrastruktura techniczna znajdująca się na tych terenach wymaga znacznych nakładów na modernizację. Szczególnym problemem jest także zagospodarowanie obiektów oraz terenów zajmowanych w przeszłości przez armię byłego Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich. Należą do nich kompleksy obiektów, w skład których wchodzi: koszary, szpitale, magazyny. Podobny problem istnieje z zagospodarowaniem byłych baz Wojska Polskiego, które zostały opuszczone w wyniku przeprowadzanej reformy armii.

W większości centrów miast oraz na terenach przemysłowych i powojennych istnieje potrzeba prowadzenia działań inwestycyjnych i modernizacyjnych w celu rewitalizacji zdekapitalizowanych obiektów i budynków mieszkalnych co umożliwi ich dalszą eksploatację oraz uporządkuje zaburzoną estetykę i ład urbanistyczny.

Ważnym czynnikiem określającym warunki bytowe w regionie jest wielkość i standard zasobów mieszkaniowych. Na tle kraju lubuskie charakteryzuje się korzystnymi wskaźnikami w tym zakresie. Na koniec 2005 roku w lubuskim użytkowanych było 333,7 tys. mieszkań. W ostatnich 3 latach następuje wzrost liczby mieszkań budowanych przez inwestorów indywidualnych i podmioty budujące w celu sprzedaży. Znacznie spadł udział budownictwa spółdzielczego. Na bardzo niskim poziomie utrzymuje się budownictwo komunalne w gminach oraz budownictwo zakładowe w stosunku do relatywnie wysokiego poziomu w budownictwie społeczno-czynszowym.

1.10 Obszary wiejskie

Struktura administracyjna i osadnicza

Obszary wiejskie zajmują powierzchnie **13 354** km², co stanowi **94,5%** obszaru województwa. W kraju jest to 93%. W strukturach administracyjnych 41 gmin wiejskich i 33 miejsko – wiejskich istnieje **1550** miejscowości wiejskich w tym **1508** wsi.

Ważnym czynnikiem mogącym stymulować rozwój wsi w regionie jest stosunkowo gęsta sieć lokalnych ośrodków miejskich. W otoczeniu większych ośrodków miejskich (Gorzów Wlkp., Zielona Góra, Nowa Sól, Żary, Świebodzin) zawansowany jest proces urbanizacji wsi.

Ludność

We wsiach zamieszkuje 362,1 tys. osób tj. 35,9% ludności województwa (kraj 38,6%). W odniesieniu do powiatów najwyższy procent ludności wiejskiej od 59% do 62% zamieszkuje w powiatach gorzowskim, zielonogórskim, sulęcińskim a najniższy od 33% do 38% w powiatach: nowosolskim, słuwickim, żarskim. Odsetek ludności wiejskiej wykazuje korelację z poziomem rozwoju gospodarczego oraz z istniejącą uprzednio strukturą sektora rolnictwa państwowego – PGR. Poziom wykształcenia mieszkańców wsi jest niższy niż w miastach. Charakteryzuje go 2,5-krotnie niższy procent osób z wykształceniem wyższym, 2-krotnie niższy z wykształceniem średnim i 1,5-krotnie niższy z wykształceniem podstawowym.

Niski poziom wykształcenia i kwalifikacji ogranicza przedsiębiorczość mieszkańców wsi oraz ich mobilność w uzyskiwaniu zatrudnienia poza rolnictwem.

Rynek pracy

Spośród 359 tys. mieszkańców obszarów wiejskich, potencjalnie zdolnych do pracy (powyżej 15 lat) jest 282 tys. osób.

Wśród nich jest:

- 107,0 tys. tj. 37,9% pracujących,
- 43,3 tys. tj. 15,3% zarejestrowanych bezrobotnych,

- 127,4 tys. tj. 45,3% biernych zawodowo,
- 4,3 tys. tj. 1,5% osób o nieustalonym statusie na rynku pracy.

W strukturze zatrudnienia pracujących mieszkańców obszarów wiejskich charakterystyczny jest niski udział 25% (27,2 tys. osób) zatrudnionych w rolnictwie. Udział ten odniesiony do ogólnej liczby pracujących w województwie (miasto i wieś) wynosi 8,7%. Szczególnie istotnym problemem obszarów wiejskich jest strukturalne bezrobocie. Jego źródłem były redukcje zatrudnienia w byłych PGR oraz zwolnienia robotników z zakładów pracy w miastach. Stopa bezrobocia wynosząca na obszarach wiejskich 28,8% (w miastach 26,2%) jest terytorialnie bardzo zróżnicowana. W powiatach: wschowskim, świebodzińskim, zielonogórskim, gorzowskim, sulęcińskim i międzyrzeckim wynosi od 21% do 27% a w powiatach żagańskim, nowosolskim, strzelecko-drezdeneckim, ślubickim, żarskim i krośnieńskim wynosi od 30% do 36%. Zjawiskiem społecznym na obszarach wiejskich, które nie ma odniesienia do innych grup społecznych i nie podlega statystyce i rejestracji jest tzw. bezrobocie ukryte w gospodarstwach rolnych. Jego rozmiar szacowany na ok. 40 tys. i jest hamulcem rozwoju wsi.

Infrastruktura wiejska

Poziom wyposażenia mieszkań na obszarach wiejskich w podstawowy rodzaj infrastruktury, jakim są wodociągi jest niższy o 5 punktów procentowych niż w mieście i wynosi 93,6%, w kraju 88,2%, przy czym podłączonych do sieci jest tylko 72,6%. Zdecydowanie gorsza jest sytuacja z odprowadzaniem ścieków bytowych. Możliwość ich odprowadzania do sieci posiada tylko 14,1% mieszkań. Bardzo niski jest także wskaźnik zaopatrzenia mieszkań wiejskich w gaz. Z sieci gazowej korzysta tylko 6,9% mieszkań na wsi, natomiast w kraju 17,6% (w mieście 74%).

Telefon stacjonarny posiadało 34 tys. tj. 61,8% ogółu gospodarstw indywidualnych, zaś ok. 21 tys. gospodarstw indywidualnych nie posiada telefonu.

Zaspokojenie potrzeb melioracyjnych należy do najwyższych w kraju. Jednak zakres prac konserwacyjnych jest wysoce niewystarczający (mniej niż 20%).

Działalność rolnicza

Czystość środowiska przyrodniczego i dobre warunki klimatyczne (najdłuższy w Polsce okres wegetacyjny i łagodne zimy) sprzyjają rozwojowi rolnictwa, mimo że przeważają w regionie gleby gorszej jakości. W regionie powierzchnia użytków rolnych wynosi 498 tys. ha, w tym grunty orne to 413,9 tys. ha, co stanowi 29,6 % powierzchni województwa. Przeciętna powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie indywidualnym jest o 50% większa niż w kraju i wynosi ponad 10 ha. Rolnicy indywidualni gospodarzą na ponad 60% areалу, a na 25% - spółki. Reszta jest własnością państwową, większością tych gruntów dysponuje Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa, od której można wdzierżawić lub kupić ziemię.

Na Ziemi Lubuskiej uprawiane są przede wszystkim zboża, rośliny przemysłowe (rzepak, buraki cukrowe, wiklina, w mniejszym stopniu chmiel i tytoń), ziemniaki. W ostatnich latach rozwinęła się uprawa szparagów, przy czym większość tych warzyw trafia na rynek niemiecki i francuski. W hodowli dominuje drób, który stanowi ponad połowę produkcji zwierzęcej, podczas gdy trzoda chlewna - około 32%, a bydło - 4,8%. W produkcji indyków i gęsi województwo lubuskie plasuje się w krajowej czołówce. W regionie działa wiele zakładów przetwórczych. Niektóre zakłady mają uprawnienia eksportowe na rynek Unii Europejskiej sprzedając wysokiej jakości wyroby z mięsa wieprzowego, drobiowego i dziczyzny, z jaj oraz owoców i warzyw.

Ocena sytuacji

Obszary wiejskie województwa nadal odczuwają negatywne skutki przemian społeczno – gospodarczych głównie dekonstrukcji rolnictwa i prywatyzacji państwowego sektora rolnego.

Wysokie rejestrowane i ukryte bezrobocie oraz niska rentowność rolnictwa jest źródłem ubóstwa wielu rodzin i powodem regresu rozwoju społecznego. Mimo dużego postępu w rozbudowie infrastruktury technicznej i tworzenia przez samorządy innych dobrych warunków do powstawania firm przyrost nowych miejsc pracy jest niewielki. Ich tworzenie przez przedsiębiorców oraz podejmowanie działalności pozarolniczej w rodzinach rolników winno być intensywniej wspierane środkami z zewnątrz. Wspieranie zewnętrzne rozbudowy infrastruktury technicznej wymaga nadania wyraźniejszego priorytetu dla odprowadzania i oczyszczania ścieków.

2. Analiza SWOT

Biorąc pod uwagę uwarunkowania gospodarcze, społeczne oraz cele rozwojowe województwa lubuskiego, metodą **Analizy SWOT** sporządzono listę czynników oceny silnych i słabych stron województwa oraz istniejących szans i zagrożeń.

Jako ważne, również z punktu widzenia szans rozwojowych regionu, uznać należy większość czynników, określonych w podobnej analizie zawartej w Strategicznych Wytycznych Wspólnoty (*Cohesion Policy in Support of Growth and Jobs – Community Strategic Guidelines 2007 – 2013*). Zgodnie z przyjętym i akceptowanym przez wszystkie województwa założeniem metodologicznym, struktura **Analizy SWOT** zastosowana w Strategicznych Wytycznych Wspólnoty uznana została jako standard dla wszystkich aktualizowanych „Strategii” oraz innych dokumentów programowych polskich województw.

Dokonując analizy czynników oceniających potencjał wzięto pod uwagę:

- Aktualizację Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego z horyzontem czasowym do 2020 z grudnia 2005 roku,
- lubuski wkład do Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego,
- Dokument Programowy Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III A dla województwa lubuskiego i Kraju Związkowego Brandenburgia,
- Strategiczne Wytyczne Wspólnotowe dla spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej na lata 2007 – 2013,
- Krajowy Program Reform na lata 2005 – 2008,
- Strategię Rozwoju Kraju na lata 2007 – 2015,
- Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007 – 2013.

Efektom jest przedstawiona poniżej analiza SWOT dla województwa lubuskiego.

Sytuacja makroekonomiczna, innowacyjność i inne ramowe uwarunkowania	
<i>Mocne strony</i>	<i>Słabe strony</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Napływ kapitału zagranicznego • Dominacja sektora prywatnego generującego ponad 75% PKB • Powiązania eksportowe lubuskich firm oraz korzystny w długim horyzoncie czasowym bilans handlowy województwa • Wysoki udział sektora usług w strukturze gospodarczej regionu • Szkoły i uczelnie wyższe w regionie, wpływające na wzrost atrakcyjności województwa • Wysoka umiejętność i duża skuteczność w pozyskiwaniu i wykorzystaniu zewnętrznych źródeł finansowego wsparcia rozwoju regionu (fundusze przedakcesyjne, fundusze strukturalne, Bank Światowy, PAOW, Kontrakt Wojewódzki) 	<ul style="list-style-type: none"> • Niższy od średniej krajowej i unijnej poziom PKB na jednego mieszkańca • Wysokie bezrobocie • Niskie zatrudnienie w sektorze badań i rozwoju oraz skrajnie niskie wydatki przedsiębiorstw na działalność B+R • Niski poziom innowacyjności firm • Dominacja mikroprzedsiębiorstw i firm jednoosobowych w strukturze gospodarczej województwa- charakteryzujących się niską gotowością i brakiem środków na przedsięwzięcia o charakterze innowacyjnym • Niewykorzystany potencjał rozwoju turystyki w województwie • Brak systemu przepływu informacji pod kątem pozyskania inwestora
<i>Szanse</i>	<i>Zagrożenia</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost atrakcyjności regionu w UE w kontekście przygranicznego położenia województwa • Wzrost efektywności wydatków publicznych • Rozwijający się sektor finansowania przedsiębiorstw i instytucji wspierania biznesu • Wzmocnienie współpracy z partnerami gospodarczymi i środowiskiem innowacyjnym w silnych ośrodkach otaczających region - jako warunek rozwoju MSP w regionie • Wdrożenie Regionalnej Strategii Innowacji 	<ul style="list-style-type: none"> • Utrudnienia prawne i organizacyjne w skutecznym wdrażaniu funduszy UE • Peryferyjne położenie, które grozi zepchnięciem do roli obszaru tranzytowego

poprzez stworzenie skutecznego systemu instytucjonalnego oraz wsparcia innowacyjności firm	
Infrastruktura, aspekty przestrzenne, środowisko	
<i>Mocne strony</i>	<i>Słabe strony</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Gęsta i równomiernie rozmieszczona sieć dróg • Lotnisko w Babimście o parametrach umożliwiających rozwój wszystkich form transportu lotniczego (transport osobowy, połączenia czarterowe, cargo) • Rozwijające się lotnisko sportowe i dla połączeń biznesowych w Zielonej Górze (Przylep) • Dobry dostęp do sieci telefonii stacjonarnej i komórkowej • Realizacja ważnych projektów rozbudowy i budowy źródeł energii elektrycznej i ciepłej produkujących w skojarzeniu - z wykorzystaniem lokalnych zasobów energetycznych • Relatywnie małe rozproszenie osadnictwa wiejskiego • Policentryczna struktura przestrzenna osadnictwa i relatywnie małe różnice wewnątrzregionalne • Duży potencjał turystyczny w postaci zasobów naturalnych i bogatego dziedzictwa kulturowego • Korzystna dla rozwoju turystyki sieć żeglownych dróg rzecznych • W stosunku do innych regionów w Polsce i do regionów w UE stosunkowo mało przekształcone środowisko przyrodnicze (przewaga tzw. krajobrazu naturalnego) • Najwyższy w skali kraju udział lasów w powierzchni województwa • Niski stopień zanieczyszczenia powietrza • Rozwiązana gospodarka ściekowa w większości miast regionu 	<ul style="list-style-type: none"> • Zły stan infrastruktury drogowej • Wciąż niewystarczające oraz o niskiej jakości połączenia drogowe, kolejowe i lotnicze z innymi regionami kraju oraz z krajami UE • Dekapitalizacja sieci kolejowej oraz jej zły stan techniczny • Liczne zdegradowane obszary powojenne i popegeerowskie • Struktura lasów (monokultura sosnowa) • Zły stan infrastruktury rzecznej • Zły stan infrastruktury przeciwpowodziowej • Brak nowoczesnej infrastruktury telekomunikacyjnej • Zły stan techniczny komunalnych zasobów mieszkaniowych • Zły stan infrastruktury ochrony zdrowia • Niedostatek infrastruktury turystycznej • Brak produktów turystycznych
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • Lepsze wykorzystanie geograficznego usytuowania regionu poprzez szybką modernizację i rozwój infrastruktury w europejskich korytarzach transportowych • Dalsza poprawa jakości życia i polepszenie wizerunku regionu poprzez osiąganie unijnych standardów ekologicznych dzięki modernizacji przedsiębiorstw i infrastruktury publicznej • Wykorzystanie naturalnych warunków do rozwoju ekologicznego rolnictwa i turystyki • Wykorzystanie tradycji gospodarczych w małych miejscowościach • Wzmocnienie współpracy transgranicznej z Niemcami w zakresie rozwoju i zintegrowania infrastruktury technicznej i połączeń drogowych 	<ul style="list-style-type: none"> • Dominacja funkcji tranzytowych w układzie komunikacji (układ tunelowy) • Wysoki udział tzw. krajobrazu naturalnego oraz obszarów chronionych jako bariera dla inwestycji • Braki w infrastrukturze ochrony środowiska w regionach otaczających województwo • Opóźnienia w realizacji inwestycji transportowych o znaczeniu ponadregionalnym.
Zasoby ludzkie, równość szans i zagadnienia społeczne	
<i>Mocne strony</i>	<i>Słabe strony</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Dodatni przyrost naturalny zarówno w mieście jak i na wsi. • Działalność euroregionów, która wpływa stymulująco na aktywność ekonomiczną 	<ul style="list-style-type: none"> • Wskaźnik ludności z wykształceniem wyższym niższy od średniej krajowej • Niewystarczający poziom oraz wadliwa struktura kwalifikacji zawodowych nieprzystająca do

<p>i społeczną mieszkańców.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Funkcjonowanie Uniwersytetu Zielonogórskiego i innych instytucji szkolnictwa wyższego 	<p>potrzeb gospodarki województwa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Niski poziom wykształcenia i niski poziom uczestnictwa w kształceniu ustawicznym, w szczególności na obszarach wiejskich • Wysokie bezrobocie strukturalne • Słabo rozwinięta infrastruktura społeczna (edukacja, zdrowie itp.)³¹ • Niska jakość ochrony zdrowia szczególnie na obszarach wiejskich i w małych miastach • Wysoki odsetek ludności z orzeczoną stopniem niepełnosprawności
<i>Szanse</i>	<i>Zagrożenia</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa jakości zasobów ludzkich dostępnych na rynku pracy • Wzrost mobilności siły roboczej • Wzrost liczby instytucji szkolnictwa wyższego i liczby studentów, jak również wskaźnika uczestnictwa w edukacji szczebla wyższego 	<ul style="list-style-type: none"> • Wpływ otoczenia bardziej atrakcyjnych ośrodków metropolitarnych na odpływ wykształconej i mobilnej siły roboczej • Zmiana struktury demograficznej ludności (wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym)
Rozwój obszarów wiejskich, rolnictwo	
<i>Mocne strony</i>	<i>Słabe strony</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Dobrze zachowana bioróżnorodność, atrakcyjny rolniczy krajobraz i walory naturalne • Korzystne warunki dla rozwoju rolnictwa zrównoważonego 	<ul style="list-style-type: none"> • Niski poziom wykształcenia rolników i ludności zamieszkałej na obszarach wiejskich • Wysoki poziom bezrobocia strukturalnego • Słabo rozwinięta infrastruktura techniczna i społeczna na obszarach wiejskich • Niska mobilność rolników i ludności zamieszkałej na obszarach wiejskich
<i>Szanse</i>	<i>Zagrożenia</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Otwarty dostęp do Wspólnego Rynku Rolnego • Możliwość dywersyfikacji działalności rolniczej • Szansa tworzenia nowych miejsc pracy w rozwijającym się sektorze usług i wytwórczości na obszarach wiejskich • Decentralizacja polityki sektorowej wobec rolnictwa 	<ul style="list-style-type: none"> • Ubóstwo na obszarach wiejskich oraz wzrastająca apatia społeczna • Podatność rolnictwa na klęski żywiołowe • Niski poziom inwestycji na obszarach wiejskich

³¹ zapis dotyczy wyposażenia placówek tego sektora, w szczególności na obszarach wiejskich i w małych miastach.

3. Wsparcie krajowe dla regionu

3.1 Kontrakt wojewódzki

Kontrakt Wojewódzki 2001-2003

Zawarty dnia 19 czerwca 2001 roku Kontrakt Wojewódzki określał priorytety i działania realizowane w latach 2001-2002 z uwzględnieniem specyfiki oraz sytuacji społeczno-ekonomicznej województwa lubuskiego. Z inicjatywy Rządu na początku roku 2002 podjęte zostały renegeocjacje zawartych wcześniej Kontraktów. Inicjatywa ta wynikała z trudnej sytuacji budżetu państwa i w istocie polegała na rozłożeniu zadań planowanych do realizacji w 2002 roku na dwa lata: 2002-2003. W efekcie Kontrakt zawarty początkowo na dwa lata obejmował okres trzyletni: 2001-2003. Kwota, która rzeczywiście została skierowana do województwa lubuskiego w ramach tzw. „wolnych środków” wynosiła 20 mln PLN, natomiast Komitet Sterujący na wniosek Zarządu Województwa rozdysonował ją następująco: 2001 rok - 9 mln PLN, 2002 rok - 5,5 mln PLN i 2003rok - 5,5 mln PLN.

Ocena efektywności uzgodnionych w Kontrakcie działań polega na porównaniu i ocenie efektów projektów w stosunku do nakładów (zwłaszcza finansowych). Jednak bezpośrednia ocena efektywności uzgodnionych w Kontrakcie działań zależeć będzie od charakteru realizowanego działania. Przeważająca część środków zapisanych w Kontrakcie na lata 2001-2003 przeznaczona była na inwestycje majątkowe.

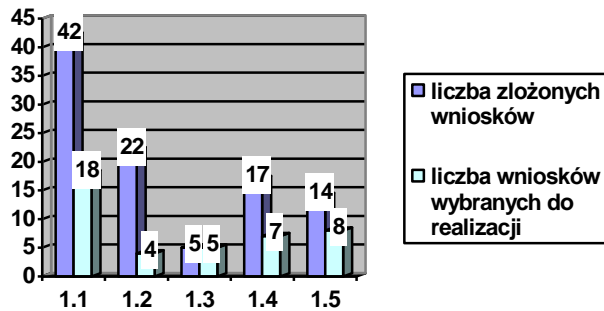
Inwestycje te, ze względu na swą trwałość, zapewniają możliwość długiej eksploatacji. Ich znaczenie jest oczywiste - to sprawność i nowoczesność infrastruktury technicznej jest decydującym czynnikiem rozwoju województwa, a także jakości życia mieszkańców regionu. Efekty, jakie przyniosą inwestycje w bazę ekonomiczną mają kluczowe znaczenie dla rozwoju gospodarki regionu i poziomu życia mieszkańców. Rezultaty działań będą widoczne dopiero po pewnym czasie od zakończenia realizacji zadań, jednak już teraz pro przedsiębiorcza polityka władz regionu uruchamia sukcesywnie dynamiczny potencjał rozwojowy małych i średnich przedsiębiorstw. Inwestycje realizowane ze środków Kontraktu mają charakter długofalowy.

Kontrakt Wojewódzki 2004

Wielkość środków z budżetu państwa zaplanowanych na 2004 r. dla województwa lubuskiego na współfinansowanie zadań wyniosła **23 232 000,00 zł**. Podmiotami uprawnionymi do ubiegania się o dotację celową z budżetu państwa były: samorząd województwa, samorząd powiatu, samorząd gminy, regionalne i lokalne instytucje publiczne, instytucje non-profit oraz organizacje pozarządowe i społeczne wspierające w ramach swej działalności statutowej rozwój społeczno-gospodarczy.

Środkami z budżetu państwa zostały dofinansowane w formie dotacji **54 zadania**, realizowane w ramach „Kontraktu dla województwa lubuskiego na rok 2004.

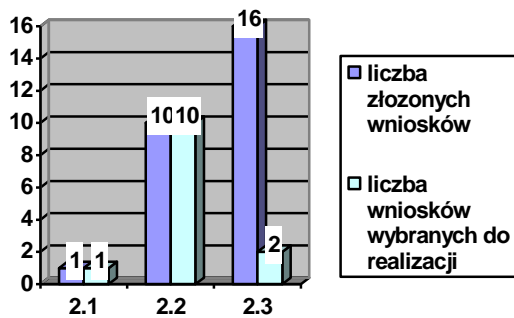
Priorytet I. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury technicznej oraz społecznej w regionie

- 1.1. Podnoszenie standardu infrastruktury transportowej, w szczególności drogowej
- 1.2. Wzmacnianie systemu ochrony środowiska
- 1.3. Unowocześnianie i rozbudowa systemu ochrony zdrowia
- 1.4. Restrukturyzacja i unowocześnianie bazy: oświatowo-wychowawczej; szkolnictwa wyższego; turystyczno-sportowo-rekreacyjnej i kulturalnej.
- 1.5. Modernizacja bazy i podnoszenie standardu instrumentów pomocy społecznej

W ramach pierwszego priorytetu największym zainteresowaniem cieszyło się działanie 1.1. Podnoszenie standardu infrastruktury transportowej, w szczególności drogowej – 42 złożonych wniosków, 18 wybranych do realizacji.

Priorytet II. Pobudzanie inicjatyw gospodarczych i społecznych, służących podnoszeniu jakości życia mieszkańców regionu

- 2.1. Tworzenie oraz dokapitalizowywanie regionalnych funduszy kredytowych, pożyczkowych i gwarancyjnych
- 2.2. Popularyzowanie regionu oraz jego środowisk z wykorzystaniem miejscowych zasobów dziedzictwa kulturowego.
- 2.3. Wspieranie projektów z zakresu promocji, edukacji, zdrowia i ekologii, realizowanych przez organizacje pozarządowe i społeczne

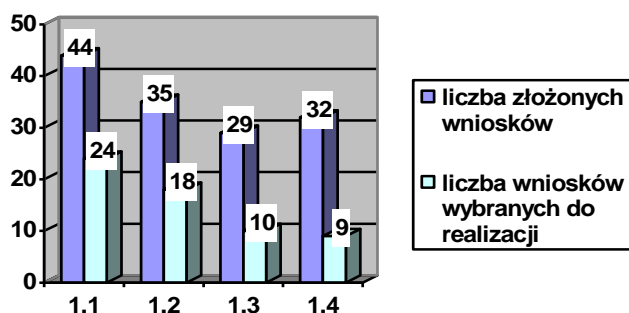
W ramach drugiego priorytetu największym zainteresowaniem cieszyło się działanie 2.3. Wspieranie projektów z zakresu promocji, edukacji, zdrowia i ekologii, realizowanych przez organizacje pozarządowe i społeczne – 16 złożonych wniosków, do realizacji natomiast najwięcej wniosków wybrano w ramach działania 2.2. Popularyzowanie regionu oraz jego środowisk z wykorzystaniem miejscowych zasobów dziedzictwa kulturowego.

Kontrakt Wojewódzki 2005 – 2006

Wielkość środków z budżetu państwa zaplanowanych na 2005 r. dla województwa lubuskiego na współfinansowanie zadań wyniosła **9 957 000,00 zł**.

Środkami z budżetu państwa zostało w 2005 roku dofinansowanych w formie dotacji **61 zadań**, realizowanych w ramach „Kontraktu dla województwa lubuskiego na lata 2005 - 2006”.

Priorytet I. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury technicznej oraz społecznej w regionie

- 1.1 Podnoszenie standardu infrastruktury transportowej, w szczególności drogowej,
- 1.2 Restrukturyzacja i unowocześnianie bazy: oświatowo-wychowawczej,
- 1.3 Budowa i modernizacja bazy kulturalnej, turystycznej i sportowej,
- 1.4 Modernizacja bazy i podnoszenie standardu instrumentów pomocy społecznej.

Największym zainteresowaniem cieszyło się działanie 1.1. Podnoszenie standardu infrastruktury transportowej, w szczególności drogowej – 44 złożonych wniosków, 24 wybranych do realizacji. Nieco mniejszym zainteresowaniem cieszyło się działanie 1.2. Restrukturyzacja i unowocześnianie bazy oświatowo – wychowawczej – 35 złożonych wniosków, 18 wybranych do realizacji.

3.2 Wsparcie przekazane przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Tabela 10. Pomoc przyznana przez WFOŚiGW w Zielonej Górze (zł)

Rok	Udzielone pożyczki	Udzielone dotacje	Dopłata do oprocentowania kredytów	Umorzenia	Suma
2000	16 984 378	3 537 470	94 318	1 679 119	22 295 285
2001	5 293 946	2 605 504	69 293	1 691 210	9 659 953
2002	3 867 318	4 607 995	39 747	453 964	8 969 023
2003	16 719 226	5 129 495	12 506	526 680	22 387 907
2004	15 224 873	7 062 135	876	730 674	23 018 558
2005	14 998 957	6 301 376	16 105	744 751	22 061 189
Razem	73 088 698	29 243 976	232 844	5 826 398	108 391 916

Źródło: Dane WFOŚiGW w Zielonej Górze

W latach 2000-2005 Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Zielonej Górze udzielił 235 pożyczek (o łącznej wartości 73,09 mln zł) i 556 dotacji (29,24 mln zł). Ogólna kwota udzielonej pomocy wyniosła 108,39 mln.

4. Ocena efektywności wykorzystania środków przedakcesyjnych, funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności.

4.1 Środki przedakcesyjne

4.1.1 Program Phare

W latach 1999-2003, w województwie lubuskim w ramach programu Phare realizowane były dwa podprogramy: Phare Cross Border Cooperation oraz Phare Spójność Społeczna i Gospodarcza. Analizując realizację pomocy unijnej w oparciu o środki programu Phare należy wykazać, że był to wysoce użyteczny instrument wspierania procesów transformacji oraz dostosowania struktur państwa, w tym jego regionów, do wymogów stawianych przez UE. Precyzyjna ocena korzyści płynących z wdrażania programu jest utrudniona, z jednej strony bowiem, pomoc ta miała charakter systemowy i zmierzała raczej do rozpoznania sytuacji i oferowania rozwiązań modelowych dla istniejących problemów niż do bezpośredniego wspierania podmiotów gospodarczych, z drugiej zaś, dotychczas duże znaczenie odgrywała pomoc techniczna, której rezultaty są trudniejsze do sklasyfikowania niż w przedsięwzięciach inwestycyjnych, a końcowe efekty w dużym stopniu zależą od aktywności i inicjatywy środowisk lokalnych w korzystaniu z dorobku i wzorcowych rozwiązań poszczególnych projektów. Bezsprzecznie jednak program Phare:

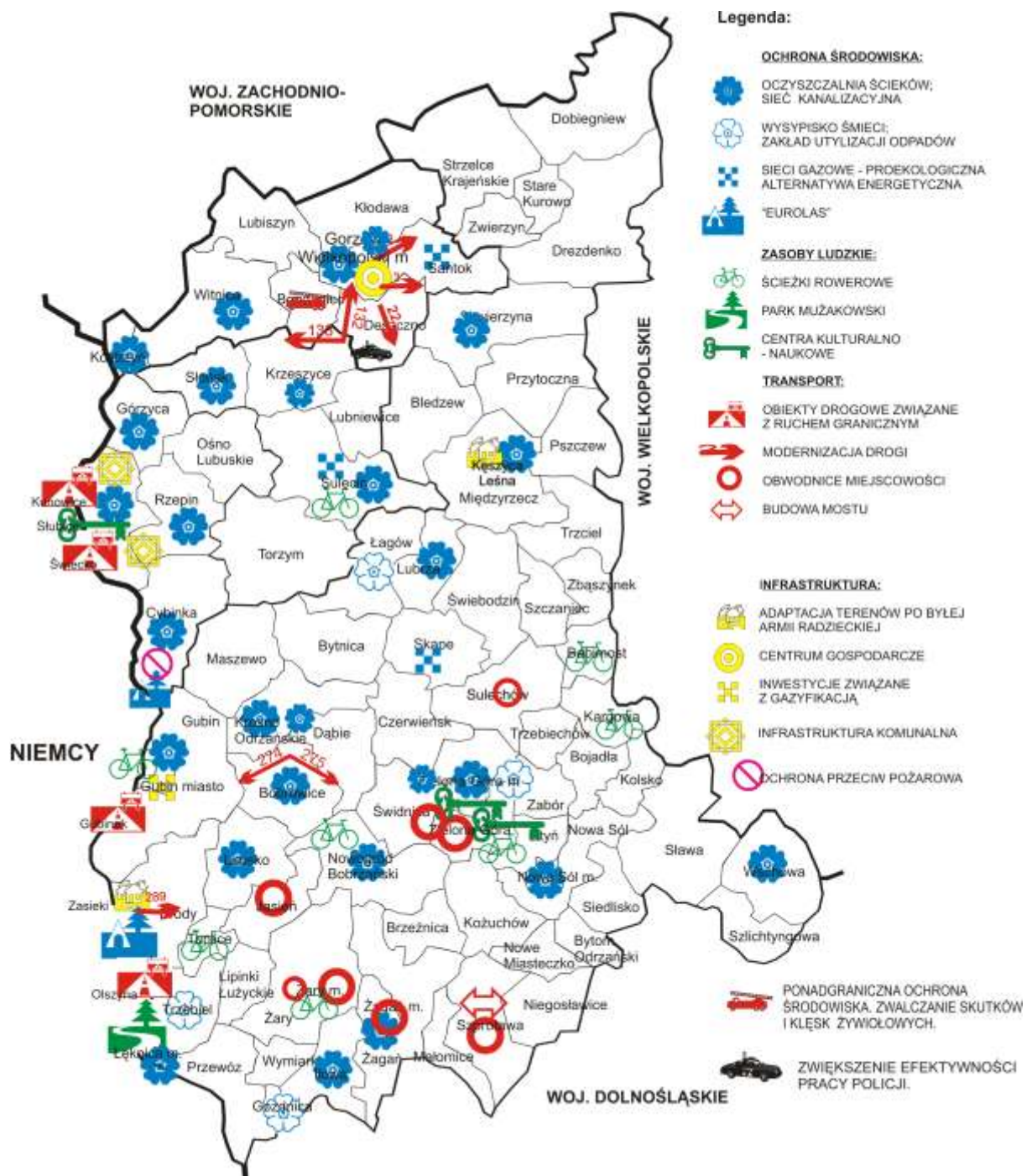
- odegrał istotną i pozytywną rolę w procesach restrukturyzacji i modernizacji krajowej i regionalnej gospodarki do wymogów Unii Europejskiej,
- umożliwił podejmowanie działań modernizacyjnych, marketingowych i innych stojących przed gospodarką,
- poprzez wieloletnie programowanie wspierał strategiczne kierunki rozwoju oraz przygotowanie do integracji z Unią.

Phare CBC (Cross Border Cooperation)

Realizacja Programu Współpracy Przygranicznej miała na celu wspieranie przygranicznych obszarów Europy Środkowej i Wschodniej dzielących wspólną granicę ze Wspólnotą poprzez finansowanie w tych regionach projektów mających charakter transgraniczny. Beneficjentami projektów Phare CBC są zarówno instytucje rządowe, jak i samorządowe. Największą grupę beneficjentów stanowią gminy lub związki gmin, a w przypadku projektów drogowych – Dyrekcje Okręgowe Dróg Publicznych. Specyficzną grupą beneficjentów są dwa funkcjonujące na terenie województwa lubuskiego euroregiony: „Sprewa-Nysa-Bóbr” oraz „Pro Europa Viadrina”. Województwo lubuskie w ramach programu finansowane było z linii budżetowej Program Współpracy Przygranicznej Polska – Niemcy.

W latach 1999-2002 środki przyznane na województwo lubuskie w ramach programu wyrażały się kwotą 52,25 mln euro. Środki umożliwiły realizację wielu przedsięwzięć w zakresie ochrony środowiska, przedsięwzięć o charakterze edukacyjno-kulturowym, w zakresie rozwoju infrastruktury komunalnej i transportowej województwa.

Rysunek 17. Realizacja projektów infrastrukturalnych realizowanych w ramach Phare CBC w latach 1999-2002

Źródło: Opracowanie własne, Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego

W roku 2003 Regionalny Komitet Sterujący rekomendował kolejne projekty, których realizacja była możliwa dzięki pozyskanym środkom pomocowym Phare CBC. Kwota przyznana w roku 2003 to 14,82 mln euro. Ogólna kwota środków w latach 1999-2003 wyniosła 67,07 mln euro.

W ramach programu Phare CBC realizowane były także przedsięwzięcia o charakterze miękkim, wdrażane w oparciu o środki Funduszu Małych Projektów Euroregionalnych (Small Project Fund, SPF) przez dwa lubuskie euroregiony. Beneficjentami projektów zorientowanych na tworzenie transgranicznych więzi i połączeń o charakterze międzyludzkim

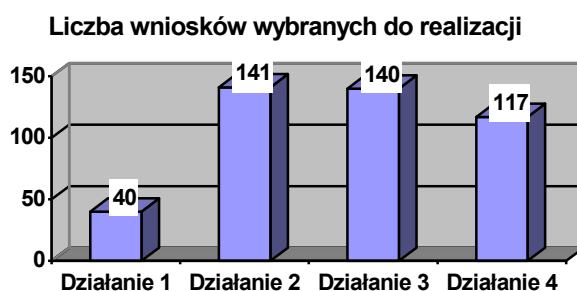
były przede wszystkim władze samorządowe, organizacje społeczne, związki i stowarzyszenia międzygminne oraz instytucje i organizacje nie działające w celu osiągnięcia zysku. Łącznie w euroregionach „Sprewa-Nysa-Bóbr” i „Pro Europa Viadrina” w latach 1999-2000 zrealizowano 362 projekty opiewające na kwotę 1 754 476 euro.

Phare Spójność Społeczna i Gospodarcza (SSG)

Województwo lubuskie przystąpiło do programu Phare Spójność Społeczna i Gospodarcza w 2002 roku. W ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego Phare 2002-2003 Spójność Społeczna i Gospodarcza zgłoszono do realizacji 4 projekty w roku 2002 i 3 projekty w 2003 roku, w efekcie realizowanych było 5 projektów w ramach trzech komponentów: rozwój zasobów ludzkich, rozwój MSP oraz infrastruktura. Zrealizowano 1 projekt w ramach komponentu: rozwój zasobów ludzkich, 2 projekty w ramach komponentu: rozwój MSP oraz dwa projekty w ramach komponentu: infrastruktura. Pierwotna alokacja środków Phare wyniosła 15 985 543 euro, kwota środków zakontraktowanych z Phare natomiast wyniosła 15 903 048,97 euro.

4.1.2 Program SAPARD

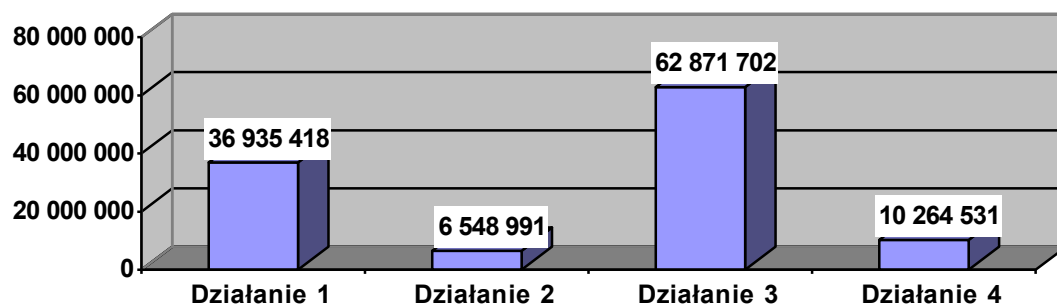
Począwszy od lipca 2002 roku Lubuski Oddział Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa wdrażał program SAPARD. W ramach dostępnych w regionie działań do realizacji wybrano 438 wniosków na kwotę 116 620 643 złotych.

1. Poprawa przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych i rybnych
2. Inwestycje w gospodarstwach rolnych
3. Rozwój i poprawa infrastruktury wiejskiej
4. Zwiększenie różnorodności gospodarczej obszarów wiejskich.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ARiMR w Zielonej Górze

Wartość przyznanego dofinansowan

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ARiMR w Zielonej Górze

Najwięcej wniosków złożono w ramach Działania 4 – 235. W konsekwencji podpisano 117 umów z beneficjentami na kwotę blisko 11 mln złotych. Najmniej, bo 66 wniosków zostało

złożonych na przedsięwzięcia realizowane w oparciu o Działanie 1. Poprawa przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych i rybnych - kwota dofinansowania 40 zawartych umów to 39 mln zł. Najwięcej projektów do realizacji wybrano z Działania 2 – 141 na łączną kwotę 6 548 991 zł.

Warto podkreślić, iż beneficjenci nie mieli większych problemów z poprawnym przygotowaniem wniosków, o czym świadczy duża ich liczba oraz niewielki odsetek zwrotów. Warto podkreślić, iż realizacja programu SAPARD jest ważnym czynnikiem skutecznego wykorzystania Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej oraz Finansowego Instrumentu Sterowania Rybołówstwem.

4.1.3 Program ISPA

W województwie lubuskim w ramach programu ISPA zrealizowanych zostało 5 projektów, 4 o charakterze doradczym oraz jeden inwestycyjny. Łącznie na projekty te uzyskano dofinansowanie w kwocie 19 024 078 euro.

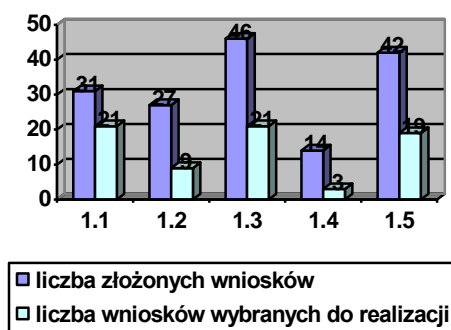
4.2 Fundusze strukturalne

4.2.1 Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego

W dniu 1 maja 2004 roku Polska przystąpiła do Wspólnot Europejskich. W związku z tym, znalazła się w obszarze wsparcia Funduszy Strukturalnych. Województwo lubuskie w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego 2004-2006 miało możliwość skorzystania z pomocy w wysokości 82,5 mln euro.

Do maja 2006 roku odbyło się 6 konkursów. W odpowiedzi na ogłoszone konkursy zostało złożonych 1 472 wnioski o dofinansowanie, z czego do współfinansowania wybranych zostało 469 wniosków³². Największym zainteresowaniem cieszyły się działania, które pozwalały realizować przedsięwzięcia lokalne dotyczące w głównej mierze infrastruktury drogowej, komunalnej i społecznej.

Priorytet I. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej wzmocnieniu konkurencyjności regionów

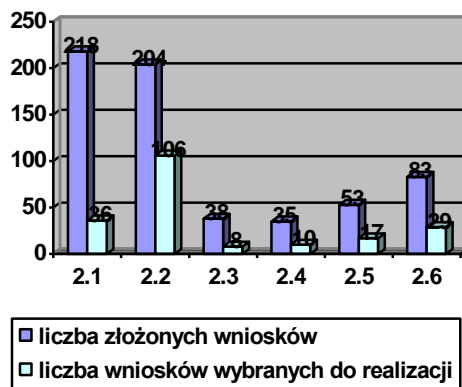

- 1.1 Modernizacja i rozbudowa regionalnego układu transportowego
- 1.2 Infrastruktura ochrony środowiska
- 1.3 Regionalna infrastruktura społeczna
- 1.4 Rozwój turystyki i kultury
- 1.5 Rozwój transportu publicznego w aglomeracjach

³² Stan na koniec 2006 roku.

W Priorytecie 1 największym zainteresowaniem beneficjentów cieszyło się Działanie 1.3 Regionalna infrastruktura społeczna. Najwięcej projektów do realizacji zostało wybranych w ramach Działania 1.1 Modernizacja i rozbudowa regionalnego układu transportowego.

Priorytet II. Wzmocnienie rozwoju zasobów ludzkich w regionach

2.1 Rozwój umiejętności powiązanych z potrzebami regionalnego rynku pracy i możliwości kształcenia ustawicznego

2.2 Wyrównywanie szans edukacyjnych poprzez programy stypendialne

2.3 Reorientacja zawodowa osób odchodzących z rolnictwa

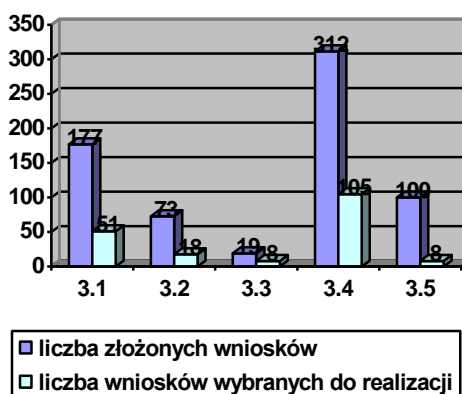
2.4 Reorientacja zawodowa osób zagrożonych procesami restrukturyzacyjnymi

2.5 Promocja przedsiębiorczości

2.6 Regionalne Strategie Innowacji i transfer wiedzy

W ramach Priorytetu 2 największym zainteresowaniem wnioskodawców cieszyło się Działanie 2.1 Rozwój umiejętności powiązanych z potrzebami regionalnego rynku pracy i możliwości kształcenia ustawicznego, do tego działania złożono najwięcej wniosków. Najwięcej wniosków wybrano do realizacji w ramach Działania 2.2. Wyrównywanie szans edukacyjnych poprzez programy stypendialne - realizacja powyższego Działania polegała na wypłacaniu stypendiów uczniom i studentom będącym w trudnej sytuacji materialnej.

Priorytet III. Rozwój lokalny

3.1 Obszary wiejskie

3.2 Obszary podlegające restrukturyzacji

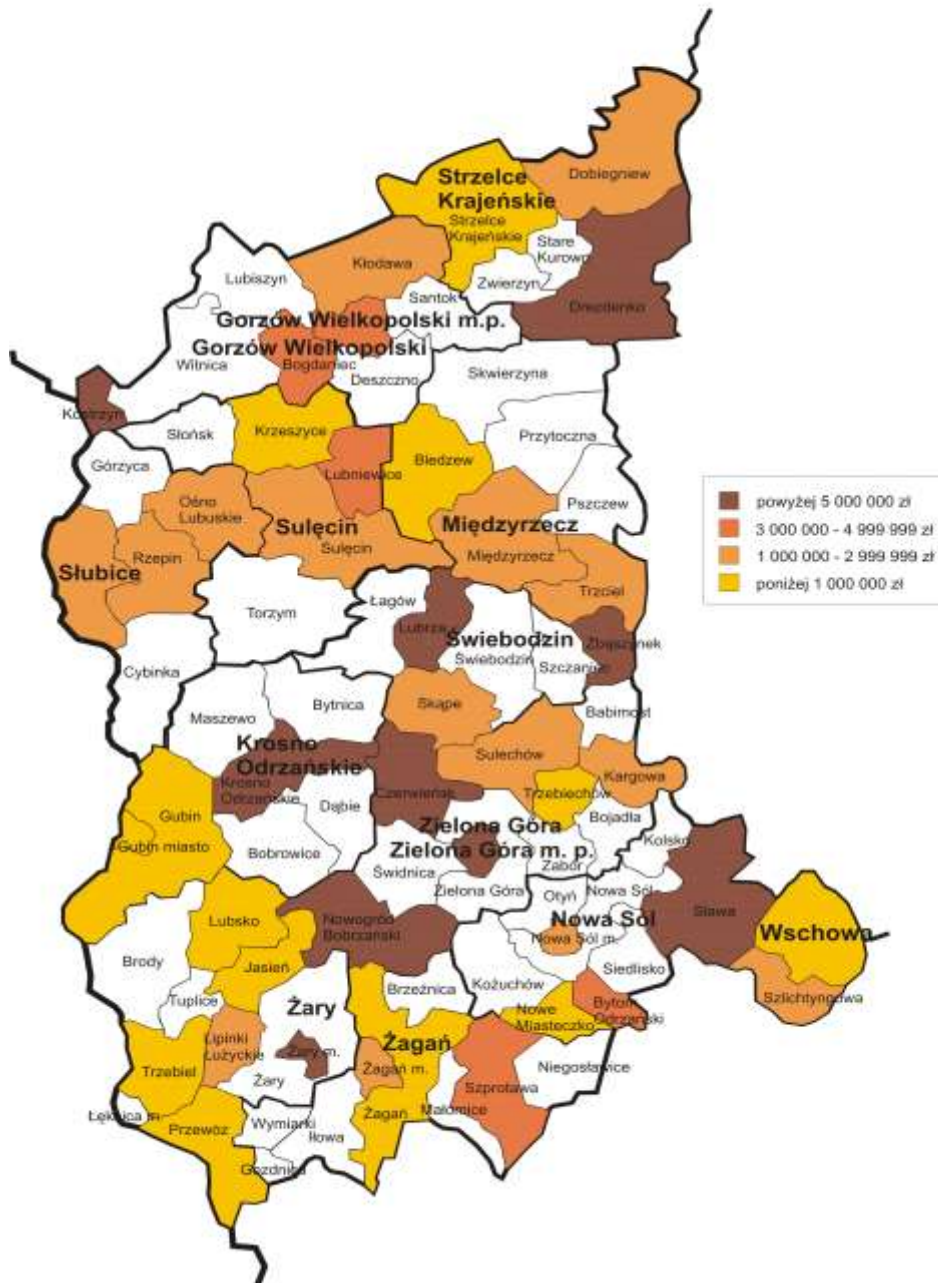
3.3 Zdegradowane obszary miejskie, przemysłowe, powojenne

3.4 Mikroprzedsiębiorstwa

3.5 Lokalna infrastruktura społeczna

Największym zainteresowaniem ze strony beneficjentów cieszył się Priorytet 3. W odpowiedzi na ogłoszone konkursy w ramach tego priorytetu wpłynęło 681 projektów, z czego 312 dotyczyło Działania 3.4. Mikroprzedsiębiorstwa, a 177 Działania 3.1. Obszary wiejskie.

Rysunek 18. Intensywność pozyskiwania środków w ramach ZPORR przez samorzady gminne w województwie lubuskim (stan na 12 maja 2006 r.)

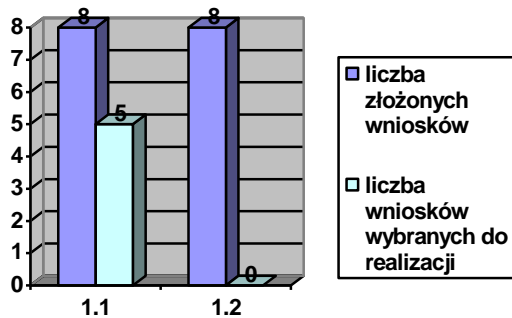
Źródło: Opracowanie własne Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego

4.2.2 Inicjatywa Wspólnotowa Interreg III A Polska (województwo lubuskie) – Kraj Związkowy Brandenburgia 2000-2006

Teren województwa lubuskiego został objęty w całości obszarem wsparcia w ramach IW Interreg III A. Alokacja dla regionu wyniosła 28 545 857,00 EURO.

Największym zainteresowaniem wnioskodawców cieszył się Priorytet 2. Rozwój infrastruktury oraz Priorytet 3. Środowisko naturalne. Dostępna alokacja w ramach Priorytetu 2 została wyczerpana. Jednocześnie należy zauważyć, że najmniejszym zainteresowaniem wnioskodawców cieszył się Priorytet 1. oraz Działanie 4.3. Wspieranie transgranicznej współpracy w rolnictwie.

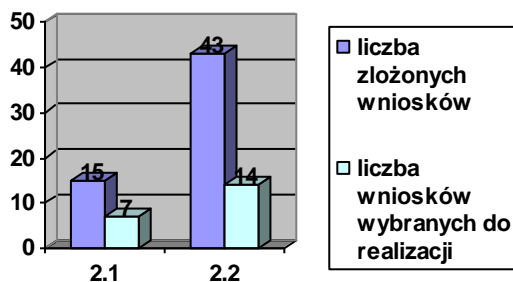
Priorytet I. Współpraca gospodarcza i wspieranie MŚP

1.1 Wspieranie transgranicznych stosunków gospodarczych

1.2 Wspieranie innowacji, technologii i badań

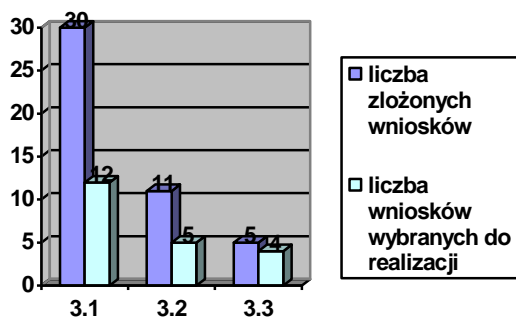
Priorytet II. Rozwój infrastruktury

2.1 Poprawa logistyki transgranicznej oraz infrastruktury komunikacyjnej (drogowej, kolejowej, wodnej, lotniczej)

2.2 Poprawa infrastruktury technicznej i komunalnej

Priorytet III. Środowisko naturalne

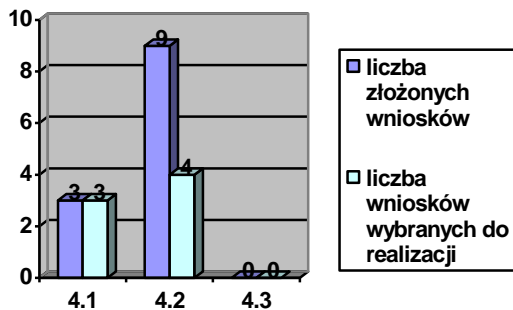
3.1 Ochrona środowiska naturalnego (powietrze, woda, gleba)

3.2 Transgraniczna ochrona przeciwpożarowa, przed klęskami żywiołowymi i katastrofami

3.3 Zachowanie zasobów środowiska naturalnego

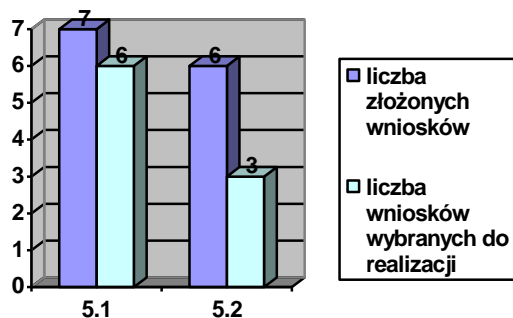
W Priorytecie 3 najwięcej wniosków wpłynęło z Działania 3.1. Ochrona środowiska naturalnego. Alokacja w ramach Działania 3.1 została wykorzystana w 100%.

Priorytet IV. Rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich

- 4.1 Kompleksowa odnowa wsi i alternatywy zatrudnienia ludności wiejskiej
- 4.2 Agroturystyka i infrastruktura turystyczna
- 4.3 Wspieranie transgranicznej współpracy w rolnictwie

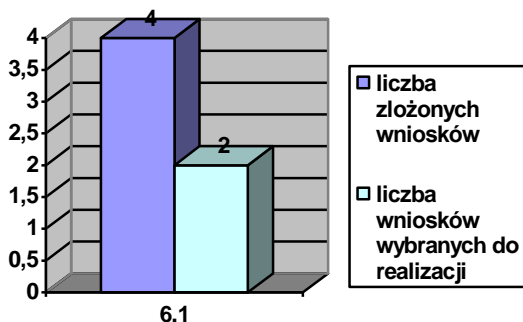
Priorytet V. Szkolenie i zatrudnienie

- 5.1 Kształcenie i doksztalcanie w celu dostosowania do wymogów rynku pracy oraz stworzenia dodatkowych możliwości zatrudnienia poprzez publiczne miejsca pracy
- 5.2 Wspieranie instytucji oświatowych i naukowych

Dużym zainteresowanie beneficjentów cieszył się również Priorytet 5. Szkolenie i zatrudnienie (wykorzystanie alokacji w 98 %).

Priorytet VI. Współpraca

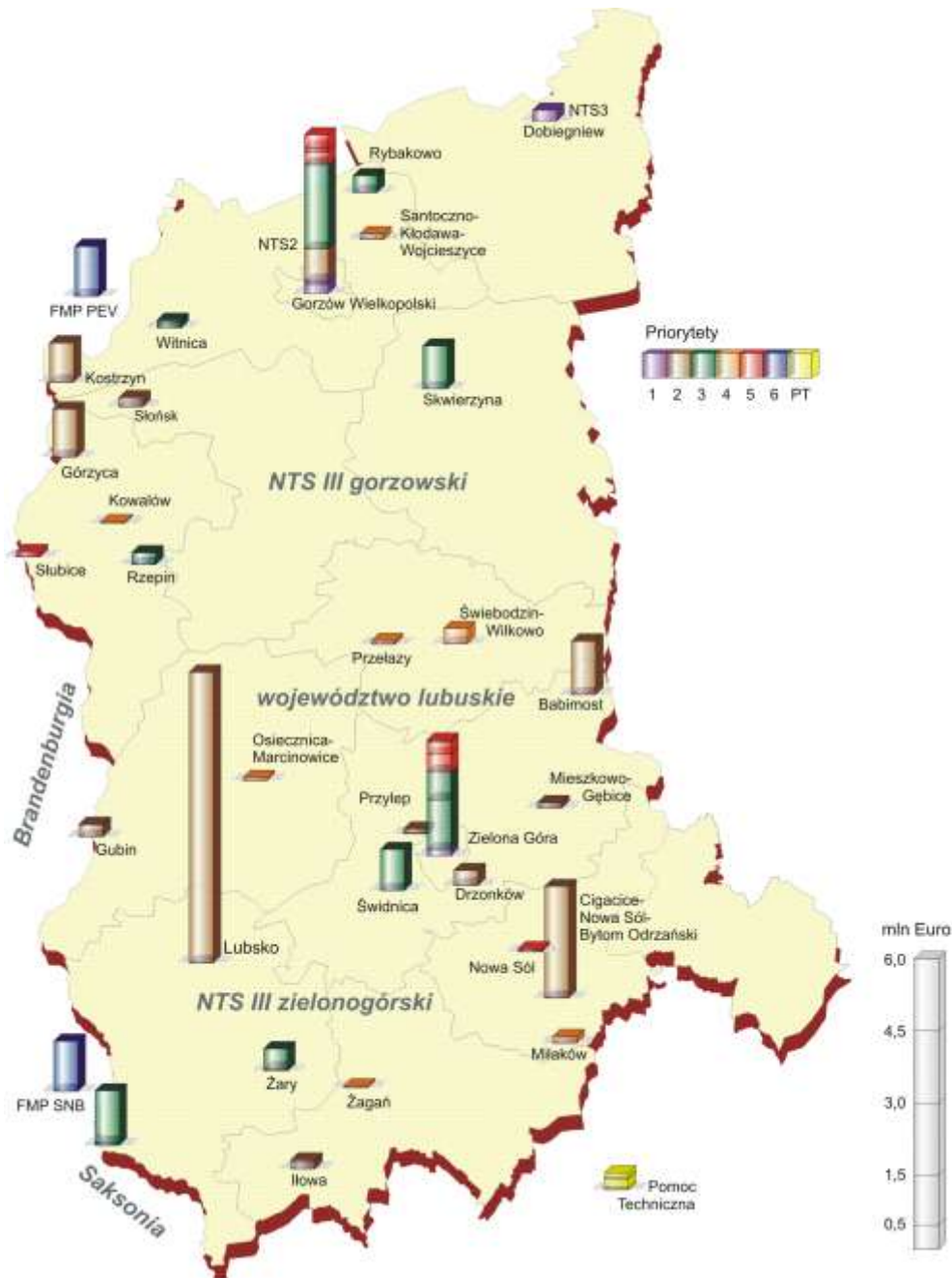

- 6.1 Współpraca euroregionalna

Alokacja w ramach Priorytetu 6. została w całości przekazana, jako grant globalny na „Fundusz Mikroprojektów”, dwóm Euroregionom funkcjonującym na obszarze województwa lubuskiego.

Całkowita alokacja w ramach IW Interreg IIIA Polska – Brandenburgia (województwo lubuskie – Brandenburgia) została wykorzystana w 99 %.³³

Rysunek 19. Wartość projektów zatwierdzonych do realizacji w ramach Interreg III A przez Wspólny Komitet Sterujący (stan przed 6 czerwca 2006 r.)

Źródło: Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Departament Inicjatywy INTERREG

³³ Powyższe dane dotyczą tylko strony polskiej. Stan – koniec 2006 roku.

4.2.3 Sektorowy Program Operacyjny Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006

W ramach SPO „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006” dla województwa lubuskiego dostępna była alokacja w wysokości 117 162 592,34 zł. W tabeli poniżej nie zamieszczono informacji na temat działań 1.3, 1.4, 1.5, 2.1, 2.7, ponieważ są one wdrażane na poziomie krajowym.

Tabela 11. SPO „Restrukturyzacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006”

Numer priorytetu/działania	Liczba złożonych wniosków	Liczba wniosków wybranych do realizacji	Wartość przyznanego dofinansowania (zł)	Alokacja z funduszy UE na okres 2004-2006 (zł)	Procent wykorzystania alokacji
1.1	339	206	33 216 912,10	37 153 546,04	89,40 %
1.2	306	219	10 950 000,00	11 037 809,20	99,20 %
2.2				809 628,90	
2.3	92	45	9 102 576,00	8 956 068,05	101,64 %
2.4	100	35	2 680 121,00	5 800 950,07	46,20 %
2.5	8			50 909 673,52	
2.6	53	32	2 250 282,50	2 494 916,56	90,19 %
SUMA	898	537	58 199 891,60	117 162 592,34	49,67%

Zródło: Dane przekazane przez Wydział Monitorowania i Oceny PO SAPARD i Sektorowego Programu Operacyjnego Departamentu Rozwoju Obszarów Wiejskich Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Stan na dzień 22 lutego 2006 roku

W Priorytecie 1. Wspieranie zmian i dostosowań w sektorze rolno-żywnościowym, największym zainteresowaniem beneficjentów cieszyło się Działanie 1.1. Inwestycje w gospodarstwach rolnych – złożono 339 projektów, jednakże najwięcej wniosków zostało dofinansowanych w ramach działania 1.2. Ułatwianie startu młodym rolnikom (219 wniosków).

W ramach priorytetu 2. Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich, w dwóch działaniach nie wykorzystano jeszcze dostępnej alokacji – działanie 2.2 Scalanie gruntów oraz działanie 2.5. Gospodarowanie rolniczymi zasobami wodnymi. Najwięcej projektów zostało dofinansowanych w ramach Działania 2.3 Odnowa wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego – 45 projektów.

4.2.4 Sektorowy Program Operacyjny Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw

Podstawowym celem Sektorowego Programu Operacyjnego "Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw" jest poprawa pozycji konkurencyjnej polskiej gospodarki poprzez wsparcie rozwoju przedsiębiorstw, szczególnie małych i średnich, oraz instytucji otoczenia biznesu. Wykorzystania środków EFRR w ramach PO Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw przez wnioskodawców województwa lubuskiego, w działaniach, w których wdrażaniu uczestniczyła Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Zielonej Górze przedstawia tabela 11.

Tabela 12 Efektywność wykorzystania środków funduszy strukturalnych w ramach SPO WKP (w zł).

Działanie	Liczba złożonych wniosków	Liczba wniosków rekomendowanych przez PARP	Liczba podpisanych umów	Wartość podpisanych umów
Działanie 2.1 SPO WKP - Wzrost konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw poprzez doradztwo.	82	25	25	363 067, 50
Działanie 2.3 SPO WKP - Wzrost konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw poprzez inwestycje.	610	93*	69	44 461 035, 22

* ze względu na przekroczenie budżetu SPO WKP umowy są podpisywane sukcesywnie w miarę pozyskiwania przez PARP dodatkowych środków z realokacji

4.2.5 Sektorowy Program Operacyjny Rozwój Zasobów Ludzkich

Cele określone dla Sektorowego Programu Operacyjnego Rozwój Zasobów Ludzkich odzwierciedlają priorytety Europejskiej Strategii zatrudnienia: zdolność do uzyskania i utrzymania zatrudnienia, wspieranie przedsiębiorczości, doskonalenie kadr gospodarki, aktywne działania na rzecz promowania równości na rynku pracy, prowadzące do elastyczności rynku pracy i mobilności zawodowej. Cel generalny programu to: budowa otwartego, opartego na wiedzy społeczeństwa poprzez zapewnienie warunków do rozwoju zasobów ludzkich w drodze kształcenia, szkolenia i pracy.

Wykorzystanie środków EFS w ramach SPO Rozwój Zasobów Ludzkich przez wnioskodawców z województwa lubuskiego, w działaniach wdrażanych przez Wojewódzki Urząd Parcy w Zielonej Górze przedstawia tabela 13.

Tabela 13. Efektywność wykorzystania środków funduszy strukturalnych w ramach SPO RZL (w zł).

Działanie	Liczba złożonych wniosków	Liczba podpisanych umów	Wartość podpisanych umów
Działanie 1.2 Perspektywy dla młodzieży.	48	38	25 787 178,29
Działanie 1.3 Przeciwdziałanie i zwalczanie długotrwałego bezrobocia.	42	40	23 695 281,78

Źródło: WUP Zielona Góra, stan na lipiec 2007 r.

Wykorzystanie środków EFS w ramach SPO Rozwój Zasobów Ludzkich przez wnioskodawców z województwa lubuskiego, w działaniach wdrażanych przez Ministerstwo Edukacji Narodowej (działanie 2.1 oraz 2.2) przedstawia tabela 14.

Dane dotyczące zakupu sprzętu komputerowego i technodydaktycznego są aktualne na czerwiec 2007. Należy zwrócić uwagę, iż projekty informatyzacyjne nadal realizowane, więc wartość docelowa pomocy w efekcie będzie wyższa. Dla projektów realizowanych w ramach Działania 2.2, schematy: b,c,d nie można obliczyć udziału poszczególnych województw. Są

to projekty systemowe, szkoleniowe mające na celu podniesienie kwalifikacje nauczycieli, a także ogólnopolskie projekty badawcze.

Tabela 14. Efektywność wykorzystania środków funduszy strukturalnych w ramach SPO RZL (w zł).

Działanie	Schemat	Typ projektu	Polska		województwo lubuskie		Komentarze	
			Liczba projektów	Wartość projektów	Liczba projektów	Wartość projektów		
2.1.	a	Alternatywne formy edukacji przedszkolnej	19	55 447 298	1	2 232 093	podana wartość jest wartością docelową	
		Dotacje dla szkół na projekty rozwojowe	37	226 471 506	3	18 830 892	podana wartość jest wartością docelową	
		Centra kształcenia na odległość na wsiach	1	45 272 151	część	1 672 000	realizacja od stycznia 2008 (podana wartość jest wartością szacunkową)	
		Badania stopnia przygotowania 6-latków do edukacji szkolnej	2	11 446 502			ogólnopolski projekt badawczy - nie można oszacować	
	b	Internetowe centra informacji multimedialnej w bibliotekach szkolnych i pedagogicznych	1	179 863 556	część	2 702 064,47	wartość sprzętu dotychczas zainstalowanego	
		Zakup nowoczesnego sprzętu ułatwiającego kształcenie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi	4	472 001 240	część	14 775 356,99	wartość sprzętu dotychczas zainstalowanego	
		Edukacyjny portal internetowy	1	17 796 750			ogólnopolski projekt publikacyjny - nie można oszacować	
	c	Opracowanie programów nauczania do kształcenia na odległość na wybranych kierunkach studiów wyższych	10	24 347 196	1	3 338 684	projekt o zasięgu ponadregionalnym realizowany przez Unoiversytet Zielonogórski	
	2.2	a	Pracownie komputerowe dla szkół	1	1 187 407 054	część	15 240 327,05	wartość sprzętu dotychczas zainstalowanego
			Wypożyczenie CKU i CKP w sprzęt komputerowy wraz z oprogramowaniem	1	27 948 000	część		brak danych n.t województw
Wypożyczenie poradni psychologiczno-pedagogicznych w specjalistyczny sprzęt wraz z oprogramowaniem			1	19 635 672	część	716 058,25		
Wypożyczenie CKU, CKP oraz wybranych szkół zawodowych w specjalistyczne stanowiska do przeprowadzania egzaminów zewnętrznych			3	151 470 653	część	1 594 792	wartość sprzętu dotychczas zainstalowanego	

	b, c, d	dla projektów realizowanych w ramach Działania 2.2, schematy: b,c,d nie jest możliwe obliczenie wartości wsparcia dla poszczególnych województw	25	269 128 630			
						Razem	61 102 268,37

Wykorzystania środków EFS w ramach SPO Rozwój Zasobów Ludzkich przez wnioskodawców województwa lubuskiego, w działaniach, w których wdrażaniu uczestniczyła Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Zielonej Górze przedstawia tabela 15.

Tabela 15 Efektywność wykorzystania środków funduszy strukturalnych w ramach SPO RZL (w zł).

Działanie	Liczba złożonych wniosków	Liczba podpisanych umów	Wartość podpisanych umów
Działanie 2.3 Rozwój kadr nowoczesnej gospodarki.	29	2	604 195,26

Źródło: ARR S.A. Zielona Góra, stan na listopad 2006 r.

Na obecnym etapie trudno ocenić wpływ realizacji SPO RZL na sytuację społeczno – ekonomiczną Województwa Lubuskiego. Wynika to m.in. z faktu, iż prace nad oceną oddziaływania Europejskiego Funduszu Społecznego na rozwój regionów nie zostały zakończone, w związku z czym nie jest możliwe udzielenie szczegółowych informacji nt. skonsolidowanych rezultatów wdrażania EFS w województwie.

4.3 Fundusz Spójności

Fundusz Spójności jest instrumentem polityki Unii Europejskiej wdrażanym na poziomie wybranych państw, którego celem jest wspieranie polityki spójności społeczno – gospodarczej i społecznej oraz likwidacja dysproporcji rozwojowej słabiej rozwiniętych krajów, między innymi poprzez budowę wielkich sieci transportowych oraz obiektów infrastruktury ochrony środowiska o dużym zasięgu oddziaływania.

Na terenie województwa lubuskiego instytucją zajmującą się Funduszem Spójności (projekty dotyczące ochrony środowiska) jest Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Na podstawie porozumienia z dnia 15 kwietnia 2003 oraz porozumienia z dnia 12 grudnia 2005 pomiędzy NFOŚiGW i WFOSiGW, Wojewódzki Fundusz jest instytucją pośredniczącą biorącą udział w przygotowaniu wniosku do Funduszu Spójności.

Dotychczas dofinansowanie w ramach Funduszu Spójności otrzymały następujące projekty:

1. **Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej Miasta Zielona Góra oraz Gmin Zielona Góra i Świdnica** (Nr decyzji KE: 2004/PL/16/C/PE/029, całkowita wartość projektu: 31.346.000 €, wnioskowana dotacja z Funduszu Spójności: 26.640.000 €, udział Funduszu Spójności w kosztach projektu: 85%).
2. **Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej w Gminie Świebodzin** (Nr decyzji KE: 2005/PL/16/C/PE/008, całkowita wartość projektu: 18.541.022 €, wnioskowana dotacja z Funduszu Spójności: 13.608.000 €, udział Funduszu Spójności w kosztach projektu: 75%).

Wnioski

Ocena efektywności wykorzystania zewnętrznej pomocy dla regionu jest zagadnieniem trudnym i złożonym ze względu na zróżnicowany charakter udzielanej pomocy, różne źródła jej udzielania oraz brak spójnego systemu monitorowania przyznanego wsparcia. Analizując dane przedstawione w niniejszym rozdziale należy zwrócić uwagę, iż do momentu przystąpienia Polski do UE wsparcie udzielone ze środków przedakcesyjnych, zarówno Phare, SAPARD jak i ISPA, nie miało charakteru kompleksowego, odnosiło się do wybranych dziedzin oraz planowane było w krótkiej perspektywie czasowej. Efekty wpływu środków z ww. źródeł nie miały charakteru długofalowego i nie kształtowały w większym zakresie sytuacji makroekonomicznej w województwie. Niewątpliwie jednak przedsięwzięcia finansowane przy udziale środków przedakcesyjnych rozwiązały wiele problemów na poziomie lokalnym, przede wszystkim w takich dziedzinach jak: infrastruktura drogowa, ochrona środowiska oraz infrastruktura turystyczna. Odmiennie natomiast przedstawia się wsparcie z funduszy strukturalnych, w ramach których proces planowania odnosi się do okresów siedmioletnich, ma charakter kompleksowy, a poszczególne programy operacyjne, zarówno na poziomie regionalnym jak i krajowym są wobec siebie komplementarne. Jednakże przystąpienie Polski do UE w połowie okresu planowania 2000-2006 oraz fakt, iż wiele przedsięwzięć jest jeszcze realizowanych, uniemożliwia ocenę długofalowych efektów realizowanych w województwie programów. Na obecnym etapie możliwa jest jedynie ocena ilościowa. Bez wątplenia można jednak stwierdzić, iż doświadczenie zdobyte w trakcie realizacji programów przedakcesyjnych oraz programów finansowanych z funduszy strukturalnych wpłynie na skuteczność i efektywność realizowanych przedsięwzięć w perspektywie 2007-2013. Bogata praktyka oraz wysoka umiejętność aplikowania o zewnętrzne środki już teraz przynoszą pozytywne efekty – województwo lubuskie według danych Ministerstwa Rozwoju Regionalnego znajduje się w ścisłej czołówce pod względem wykorzystania środków w ramach ZPORR i IW Interreg IIIA.

Zdobyte dotychczas doświadczenie wskazuje na konieczność lokowania środków strukturalnych w zgodzie z istniejącymi zamierzeniami strategicznymi rozwoju regionu, dążenia do intensyfikacji interwencji pomocowej przede wszystkim na tych obszarach terytorialnych i w tych dziedzinach życia społeczno-gospodarczego, które pozwolą uniknąć punktowych, nie tworzących logicznych sieci rozwojowych inwestycji, ale stworzą kompleksowe rozwiązania pozwalające na uzyskanie trwałych efektów wzrostu społeczno-gospodarczego.

5. Przegląd i renegecje programów operacyjnych w ramach NSRO na lata 2007 - 2013

W związku z rozpoczętą procedurą przeglądu i renegecji z Komisją Europejską programów operacyjnych w ramach Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007-2013 oraz uzyskaniem dodatkowych środków z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego pochodzących z krajowej rezerwy wykonania i dostosowania technicznego, Instytucja Zarządzająca Lubuskim Regionalnym Programem Operacyjnym na lata 2007-2013 dokonała w 2011 r. śródkresowej oceny realizacji Programu. W wyniku oceny zidentyfikowane zostały obszary, w ramach których należy wprowadzić zmiany do dokumentu.

Zmiany w Lubuskim Regionalnym Programie Operacyjnym na lata 2007 - 2013 zostały przygotowane w oparciu o:

- Rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r. ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1260/1999 (Dz.U.UE.L.06.210.25 z późn. zm.),
- Ustawę z dnia 6 grudnia 2006 r o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (DZ. U. z 2009 r. Nr 84, poz. 712 z późn. zm.),
- Wytyczne Ministerstwa Rozwoju Regionalnego dotyczące dokonywania przeglądu i renegecji z Komisją Europejską programów operacyjnych w ramach Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007 – 2013 z dnia 1 września 2008 r.

oraz z uwzględnieniem:

- zapisów dokumentu pn. „Ukierunkowanie środków wspólnotowych w ramach krajowych i regionalnych programów operacyjnych”, który przedstawia wskazówki dla instytucji zarządzających dotyczące dokonania ewentualnych zmian w programach operacyjnych,
- przeprowadzonych badań ewaluacyjnych, autoewaluacji oraz analiz w zakresie realizacji Programu w poszczególnych jego obszarach (wewnętrzna analiza IZ LRPO w zakresie stanu osiągnięcia wskaźników programowych, wewnętrzna analiza IZ LRPO w zakresie wykorzystania środków w ramach poszczególnych obszarów wsparcia programu, badanie zewnętrzne pn. Ocena systemu wskaźników w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013, badanie zewnętrzne pn. Ocena wsparcia projektów środkami LRPO w ramach Priorytetu IV., Działanie 4.2 Rozwój i modernizacja infrastruktury edukacyjnej w kontekście realizacji celów rozwojowych województwa lubuskiego).

Dodatkowo zmiany zostały określone z poszanowaniem zapisów:

- Strategii Lizbońskiej/Strategii UE 2020,
- Raportu Polska 2030,
- Założeń do trwającej aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego,
- Założeń Strategii UE dla regionu Morza Bałtyckiego.

Zmiany w LRPO 2007-2013 można podzielić na dwie kategorie:

1. zmiany merytoryczne oraz
2. zmiany techniczne.

Zmiany merytoryczne, w pierwszej kolejności wynikają z alokowania dodatkowych środków na realizację Programu, które łącznie wynoszą 55 182 002 euro (w tym z krajowej rezerwy wykonania: 51 202 931 euro oraz z dostosowania technicznego 3 979 071 euro). Mając na

uwadze, iż dodatkowe środki alokowane zostały w ramach już istniejących obszarów objętych interwencją Programu, zmiany jego zapisów w tym zakresie obejmują aktualizację planów finansowych. Kolejne zmiany merytoryczne dotyczą aktualizacji wartości wskaźników, która wynika z wewnętrznej oraz zewnętrznej analizy w zakresie dotychczasowej realizacji wskaźników określonych w LRPO 2007-2013.

Kierunki wykorzystania dodatkowych środków:

Priorytet I. Rozwój infrastruktury wzmocniającej konkurencyjność regionu:

- **KI 09 Inne działania mające na celu pobudzanie badań, innowacji i przedsiębiorczości w MŚP - 3 849 907,12 euro**

Środki w ramach KI 09 zostaną przeznaczone na stwarzanie odpowiednich warunków dla rozwoju przedsiębiorczości w województwie. IZ LRPO przewiduje realizację procedury konkursowej z ukierunkowaniem na dofinansowanie projektów polegających na pośrednim wsparciu sektora MŚP poprzez rozwój i promocję stref aktywności gospodarczej. W związku z małą konkurencyjnością sektora MŚP w regionie, brakiem silnej sieci instytucji wsparcia biznesu oraz niskim poziomem innowacyjności, konieczne jest zaoferowanie przedsiębiorcom atrakcyjnych - pod względem infrastrukturalnym - terenów inwestycyjnych. Nakłady na rozwój i modernizację tej infrastruktury przyniosą pozytywne efekty na rynku pracy oraz poszerzą możliwości rozwoju całego regionu. Tworzenie obszarów aktywności gospodarczej zwiększy napływ inwestycji krajowych i zagranicznych do województwa lubuskiego oraz wpłynie na szeroko pojętą promocję gospodarczą regionu. Zainteresowanie samorządów inwestycjami tego typu, co potwierdza liczba realizowanych projektów, jest przesłanką do dalszego lokowania środków w tym zakresie i wzmocnienia potencjału regionu, a także tworzenia korzystnych, optymalnych i dostosowanych do potrzeb przedsiębiorców warunków do inwestowania.

Strefy aktywności gospodarczej przyczyniają się do wzrostu atrakcyjności inwestycyjnej regionu oraz sprzyjają rozwojowi społeczno-gospodarczemu regionu. Podjęcie działań mających na celu rozwój i promocję stref aktywności gospodarczej umożliwi przedsiębiorcom zlokalizowanie inwestycji przy równoczesnym ograniczeniu kosztów dostępu do infrastruktury zewnętrznej. Tworzenie stref aktywności gospodarczej, odpowiadających oczekiwaniom potencjalnych inwestorów może przyczynić się m.in. do usytuowania w regionie inwestycji o charakterze wytwórczym, czy usługowym.

Realizacja przedmiotowej kategorii interwencji jest ściśle powiązana z działaniami podejmowanymi przez IZ LRPO w związku z realizacją kategorii interwencji 05, 07 oraz 08.

- **KI 18 Tabor kolejowy – 10 266 418,98 euro**

Na etapie programowania LRPO 2007 – 2013 IZ LRPO nie przewidziała środków na przedmiotową KI z uwagi na ograniczoną alokację. Jednak już w procesie wdrażania Programu, po dokonaniu dogłębnej analizy stanu taboru kolejowego województwa, w związku z wykorzystaniem innych możliwości finansowania zakupu taboru niż LRPO 2007 2013 oraz aktualizacją zapotrzebowania w tym zakresie (zgodnie ze strategicznymi priorytetami rozwojowymi regionalnego transportu kolejowego na terenie województwa lubuskiego) IZ LRPO zdiagnozowała potrzebę wprowadzenia KI 18 do Programu.

Stan sieci kolejowej w regionie jest niezadowalający, wymagający modernizacji. Niedoinwestowanie linii kolejowych przekłada się m.in. na brak możliwości uzyskania wymaganych standardów technicznych, obniżenia kosztów eksploatacji, zwiększenia prędkości pociągów, poprawy bezpieczeństwa ruchu kolejowego, ograniczenia negatywnego wpływu transportu kolejowego na środowisko. Natomiast w związku z intensywnym rozwojem społeczno-gospodarczym regionu, rosną potrzeby pasażerów i klientów, dlatego też należy niezwłocznie podjąć działania zaradcze o charakterze inwestycyjnym. W celu zwiększenia konkurencyjności sektora kolejowego, polepszenia jakości usług powinno się m.in. wybudować nowe odcinki linii kolejowych, zmodernizować istniejące linie kolejowe, zmodernizować istniejący tabor kolejowy oraz zakupić nowy. W celu zapewnienia utrzymania parametrów istniejącej sieci kolejowej w regionie, powstrzymania jej degradacji oraz ciągłego dostosowywania parametrów technicznych do wymogów unijnym niezbędne są inwestycje w infrastrukturę kolejową, w tym nowy tabor kolejowy. Stworzenie konkurencyjnego transportu kolejowego nie może obyć się bez zakupu i modernizacji taboru. Nowy tabor powinien odpowiadać najnowszym normom zapewniającym bezpieczeństwo i ochronę środowiska naturalnego oraz poprawę komfortu pasażerów, w tym osób niepełnosprawnych. Nowoczesny tabor umożliwi korzystne świadczenie usług w pełni wykorzystując parametry techniczne nowych oraz zmodernizowanych odcinków linii kolejowych. Brak inwestycji w tabor może przyczynić się do zmniejszenia ilości pasażerów, a w konsekwencji ograniczenia liczby połączeń, co wpłynie na zmniejszenie atrakcyjności, konkurencyjności regionu. Zważywszy, iż transport kolejowy ma przewagę pod względem bezpieczeństwa, czasu oraz kosztów przejazdu nad transportem drogowym, należy te atuty wykorzystać. Dlatego też w celu uzupełnienia przedmiotowego wsparcia oraz zapewnienia kompletności podejmowanych czynności, zasadnym jest przeznaczenie dodatkowych środków na przedmiotową KI. Powyższe działania w połączeniu z działaniami inwestycyjnymi w obszarze infrastruktury drogowej zdecydowanie poprawią dostępność komunikacyjną regionu.

Nowe pojazdy zostaną skierowane do obsługi tras regionalnych i transgranicznych. Dzięki temu nastąpi bezpośrednio powiązane z dwiema liniami znajdującymi się w sieci TEN-T (trasa regionalna w zasadzie spina ze sobą te linie tj. C-E59 i E20).

- **KI 23 Drogi regionalne – 5 133 209,49 euro**

Zgodnie z dokumentem *Ukierunkowanie...*, IZ LRPO przewiduje realizację procedury konkursowej, w ramach której, środki będą przeznaczone na wsparcie projektów dotyczących dróg wojewódzkich – drogi dojazdowe do autostrad, dróg ekspresowych, obwodnice miast. Poprawa stanu infrastruktury transportowej w województwie, umożliwiającej jego rozwój, w szczególności poprawa funkcjonowania i podniesienie poziomu technicznego infrastruktury transportu drogowego, stanowi jeden z głównych celów wdrażania LRPO. Transport jest szczególnie ważnym sektorem gospodarczym ze względu na zadania, jakie spełnia we współczesnym życiu społecznym i gospodarczym, natomiast podnoszenie jakości infrastruktury drogowej w regionie jest niezmiernie ważna z perspektywy wzmocnienia konkurencyjności regionu. Spójna i dobrze rozwinięta sieć drogowa jest podstawowym wymogiem dla rozwoju województwa. Potrzeby związane z dalszym rozwojem infrastruktury drogowej (o charakterze strategicznym) w regionie są nadal bardzo duże. Inwestycje z zakresu transportu realizowane w ramach Programu zapewniają spójność z układem komunikacyjnym regionu oraz siecią TEN-T oraz zwiększają dostępność

komunikacyjną regionu. Przeznaczenie środków na infrastrukturę drogową przyczyni się do zwiększenia płynności i przepustowości ruchu, zwiększenia prędkości jazdy, oszczędności czasu w przewozach pasażerskich i towarowych, obniżenia kosztów eksploatacyjnych, zwiększenia bezpieczeństwa uczestników ruchu, zmniejszenia kongestii. Powyższe aspekty przyczynią się m.in. do napływu inwestorów zewnętrznych, którzy ze względu na dobrą jakość infrastruktury drogowej i spójny układ komunikacyjny regionu będą inwestować w województwie lubuskim, co w konsekwencji wpłynie na rozwój gospodarczy i ekonomiczny regionu.

Priorytet II. Stymulowanie wzrostu inwestycji w przedsiębiorstwach i wzmocnienie potencjału innowacyjnego:

- **KI 05 Usługi w zakresie zaawansowanego wsparcia dla przedsiębiorstw i grup przedsiębiorstw – 2 566 604,74 euro**

Środki KRW, zgodnie z dokumentem *Ukierunkowanie...*, IZ LRPO przewiduje przeznaczyć na realizację procedury konkursowej, w ramach której dofinansowanie będą mogły otrzymać projekty polegające na rozwoju usług inżynierii finansowej - dokapitalizowaniu funduszy pożyczkowych i poręczeniowych – pośrednie wsparcie dla przedsiębiorstw. Zaplanowane w tym obszarze będzie komplementarne ze wsparciem udzielonym dotychczas w ramach KI 05 jak również planowanym do udzielenia w ramach KI 07 Różnorodność form wsparcia zapewnia kompleksową ofertę wspierania przedsiębiorstw i buduje stabilny system instytucji otoczenia biznesu w regionie. Ponadto zwiększenie alokacji na wsparcie instrumentów inżynierii finansowej w ramach kategorii interwencji nr 05 pozwoli, przy jednoczesnym bezpośrednim wsparciu MŚP, w sposób kompleksowy zaspokoić potrzeby lubuskich przedsiębiorców związane z zewnętrznym finansowaniem. Ulokowanie środków we wsparciu pośrednim zapewni efektywniejsze ich zagospodarowanie i wielokrotne wykorzystanie w różny sposób. Doskonałym potwierdzeniem są wskaźniki dot. wspartych przedsiębiorstw, ale i zainteresowanie samych instytucji wdrażających te instrumenty.

- **KI 07 Inwestycje w przedsiębiorstwa bezpośrednio związane z dziedziną badań i innowacji (innowacyjne technologie, tworzenie przedsiębiorstw przez uczelnie, istniejące ośrodki B+RT i przedsiębiorstwa itp.) – 10 266 418,98 euro**

Dodatkowe środki w ramach tej KI zostaną przeznaczone na dalsze wdrażanie bezpośredniego wsparcia dla MŚP. Alokowanie dodatkowych środków do kategorii interwencji nr 07 w ramach Działań 2.1 oraz 2.2 znajduje swoje uzasadnienie, jako kontynuacja wsparcia udzielanego przedsiębiorcom w perspektywie finansowej 2004 – 2006 oraz w bieżącym okresie 2007-2013. Należy zwrócić uwagę, iż bezpośrednie wsparcie dla przedsiębiorców w ramach LRPO 2007-2013 przekłada się wprost na wzrost atrakcyjności lubuskich przedsiębiorców, jak również na rozwój gospodarczy całego regionu. IZ LRPO podjęła powyższą decyzję na podstawie analizy potrzeb zgłaszanych przez Beneficjentów, wyników konsultacji społecznych propozycji podziału dodatkowych środków oraz analizy efektów wdrażanych inwestycji. Skuteczność wsparcia udzielonego lubuskim przedsiębiorcom została potwierdzona wynikami badania ewaluacyjnego przeprowadzonego przez zewnętrznego wykonawcę pn.: „Ocena wsparcia projektów środkami LRPO w ramach Priorytetu II „Stymulowanie wzrostu inwestycji w przedsiębiorstwach i wzmocnienie potencjału innowacyjnego”: Działanie 2.1 „Mikroprzedsiębiorstwa” oraz Działanie 2.2 „Poprawa konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw poprzez inwestycje” w zakresie

modernizacji i rozbudowy infrastruktury w kontekście realizacji celów rozwojowych województwa lubuskiego”.

Środki przeznaczone na realizację przedmiotowej kategorii interwencji zostaną ukierunkowane na działania innowacyjne w sektorze przedsiębiorczości. Warunki uczestnictwa w postępowaniach konkursowych zostaną zawężone i bardzo szczegółowo określone, przede wszystkim poprzez:

- Dostosowanie kryteriów oceny projektów: formalnych i merytorycznych;
- Wskazanie konkretnych typów projektów;
- Ograniczenie rodzajów kosztów kwalifikowanych;
- Ograniczenie wartości dotacji i wartości dofinansowania.

Na etapie aplikowania o środki Beneficjent będzie miał obowiązek wykazania innowacyjności na poziomie nie niższym niż regionalny (co będzie weryfikowane na podst. dokumentów – zaświadczeń, natomiast dodatkowa weryfikacja przeprowadzana będzie na etapie oceny merytorycznej).

Podjęte przez IZ LRPO działania będą ściśle związane z założeniami strategii Europa 2020, czyli głównymi priorytetami: rozwój inteligentny (rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji) oraz rozwój zrównoważony (wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej). Działania będą również korespondowały z jednym z projektów przewodnich wskazanych wyżej celów, czyli „Unia innowacji” (podejmowanie wszelkich działań na rzecz poprawy warunków ramowych i dostępu dofinansowania badań i innowacji, tak by innowacyjne pomysły przeradzały się w nowe produkty i usługi, które z kolei przyczynią się do wzrostu gospodarczego i tworzenia nowych miejsc pracy).

Środki przekazane w ramach KI 07 przyczynią się również do realizacji celów zapisanych w Lubuskiej Regionalnej Strategii Innowacji 2010-2015 (rozwój systemu innowacji i nowoczesnej infrastruktury innowacyjnej w regionie oraz wzrost przedsiębiorczości i konkurencyjności regionu), które korespondują z celami LRPO 2007 – 2013 oraz kierunkami wsparcia rozwoju przedsiębiorczości w regionie.

Realizacja przedmiotowej kategorii interwencji jest ściśle powiązana z działaniami podejmowanymi przez IZ LRPO w związku z realizacją kategorii interwencji 05 oraz 09.

Priorytet III. Ochrona i zarządzanie zasobami środowiska przyrodniczego:

- **KI 39 – 43 (Energia odnawialna: wiatrowa, słoneczna, biomasa, hydroelektryczna, geotermiczna i pozostałe, Efektywność energetyczna, produkcja skojarzona (kogeneracja), zarządzanie energią) łącznie 10 523 079,44 euro**

Działania związane z poprawą stanu bezpieczeństwa energetycznego poprzez różnicowanie i efektywne wykorzystanie energii, zwiększenie wykorzystania energii ze źródeł lokalnych i odnawialnych oraz minimalizacja emisji zanieczyszczeń przedostających się do powietrza są jednym z głównych obszarów interwencji Programu. Zasadniczym celem energetycznym województwa lubuskiego jest zapewnienie zmniejszenia oraz poprawa struktury zużycia energii pierwotnej, przy pełnym i bezawaryjnym zaopatrzeniu odbiorców w energię, przekładające się bezpośrednio również na poprawę jakości powietrza. Działania, jakie należy podjąć w tym celu, to rozbudowa i przebudowa sieci energetycznych oraz źródeł wytwarzania energii, w celu ograniczenia strat energii, a także zmniejszenia emisji zanieczyszczeń powstających w procesach energetycznych. Dotychczasowe wykorzystanie środków

realizujących ten cel spowodowało zdecydowaną poprawę sytuacji w obszarze polityki energetycznej na szczeblu regionalnym. Ogłoszona w 2010 r. nowa długofalowa strategia Unii Europejskiej „Europa 2020” wytycza szerokie plany w kontekście energii, zmian klimatycznych i ochrony środowiska. Osiągnięcie celów: 20/20/20 czyli redukcji emisji CO₂ o 20%, wzrostu efektywności energetycznej o 20% oraz 20% udziału energii odnawialnej w całkowitym zużyciu energii w Europie nie będzie możliwe bez działań na wszystkich szczeblach, w tym również regionalnych i lokalnych inwestycji w energię odnawialną oraz efektywność energetyczną. Rozwiązania jakie niosą ze sobą nowe technologie i innowacje również w tych dziedzinach pozwalają na zmniejszenia kosztów zużycia energii, mniejszą emisję szkodliwych gazów a dzięki temu osiągnięcie ambitnych celów Strategii. Zatem uzasadnionym jest podejmowanie dalszych działań zmierzających do obniżenia wpływu procesów energetycznych na środowisko i zmniejszenia emisji zanieczyszczeń zgodnie z wymogami ochrony środowiska. Jednym ze sposobów obniżenia niekorzystnego wpływu procesów energetycznych na środowisko jest skojarzone wytwarzanie energii elektrycznej i ciepła. Konieczne jest również dalsze podejmowanie działań mających na celu wzrost wykorzystania i promocję odnawialnych źródeł energii (energii wody, słońca, wiatru, energii geotermalnej oraz biomasy) tj. budowę źródeł wytwarzania energii na bazie surowców odnawialnych. Duże znaczenie dla rozwoju energetyki, w tym energetyki odnawialnej ma jakość istniejącej infrastruktury związanej z wytwarzaniem, przesyłaniem i dystrybucją energii – należy podjąć działania w celu ich poprawy. Powinno się również podjąć działania dążące do podniesienia efektywności gospodarowania energią oraz działania mające na celu zmniejszenie zapotrzebowania i zużycia energii.

Priorytet IV. Rozwój i modernizacja infrastruktury społecznej:

- **KI 75 Infrastruktura systemu oświaty – 11 549 721,35 euro**
- IZ LRPO planuje przeznaczyć środki KRW na procedurę konkursową z ukierunkowaniem na wsparcie projektów polegających na rozwoju dydaktycznej infrastruktury szkolnictwa wyższego – projekty innowacyjne, w szczególności naukowo-badawcze, w tym dotyczące tworzenia nowych kierunków kształcenia. Alokacja w tym obszarze zostanie zwiększona o kwotę ok. 7,7 mln euro.
- Środki KRW oraz dostosowania technicznego zostaną przeznaczone na realizację procedury konkursowej w zakresie rozwoju infrastruktury edukacyjnej na poziomie lokalnym. Decyzja IZ LRPO w sprawie dodatkowego alokowania środków w ramach Poddziałania 4.2.2 wynika z analizy dotychczasowego wsparcia w przedmiotowym obszarze, dużego zapotrzebowania Beneficjentów w zakresie pomocy oraz wyników badania ewaluacyjnego pn. *Ocena wsparcia projektów środkami LRPO w ramach priorytetu IV., Działanie 4.2 Rozwój i modernizacja infrastruktury edukacyjnej w kontekście realizacji celów rozwojowych województwa lubuskiego*. Alokacja w tym obszarze zostanie zwiększona o kwotę ok. 3,85 mln euro.

Wsparcie w ramach kategorii interwencji 75 zarówno na poziomie regionalnym, jak również lokalnym jest zgodne z priorytetami określonymi w Strategii Europa 2020, w szczególności z priorytetem I. Inteligentny rozwój edukacji oraz priorytetem III. Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu.

W ramach priorytetu I. działania związane z edukacją dotyczą zapewnienia lepszego poziomu wykształcenia. Działania będą realizowane za pomocą jednej z trzech inicjatyw przewodnich:

Mobilna młodzież która skoncentrowana będzie na:

- ułatwianiu studentom i stażystom studiowania za granicą
- lepszym przygotowaniu młodych ludzi do startu na rynku pracy
- poprawie wyników i podniesienie atrakcyjności europejskich uczelni
- doskonaleniu wszystkich szczebli kształcenia i szkolenia (wysoki poziom akademicki, równe szanse).

W ramach priorytetu III. Startegii działania związane z edukacją dotyczą pomagania młodym ludziom w przewidywaniu zmian i radzeniu sobie z nimi dzięki inwestycjom w podnoszenie kwalifikacji i szkolenia. Działania będą realizowane za pomocą jednej z dwóch inicjatyw przewodnich: Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia.

Powyższe cele określone na poziomie Unii Europejskiej zostaną uwzględnione w procesie wdrażania LRPO 2007 – 2013 w obszarze edukacji.

Wsparcie o charakterze regionalnym zostanie skierowane na rozwój uczelni wyższych w regionie, przede wszystkim w zakresie rozwoju dydaktycznej infrastruktury szkolnictwa wyższego – projekty innowacyjne, w szczególności naukowo-badawcze, w tym dotyczące tworzenia nowych kierunków kształcenia.

Wsparcie o charakterze lokalnym zostanie ukierunkowane również na rozwój szkolnictwa zawodowego w regionie – na poziomie ponadgimnazjalnym. Podejmowane działania tym zakresie będą komplementarne z działaniami w ramach PO Kapitał Ludzki. Ponadto pomoc będzie wdrażana w porozumieniu z Wojewódzkim Urzędem Pracy – w zakresie dostosowania zakresu interwencji do potrzeb regionalnego rynku pracy oraz w odniesieniu do zapisów Lubuskiej Regionalnej Strategii Innowacji 2010-2015 w obszarze dostosowania kierunków kształcenia do potrzeb rozwoju innowacyjnej gospodarki w regionie.

Priorytet VI. Pomoc techniczna:

- **Ki 85 Przygotowanie, realizacja, monitorowanie i kontrola – 1 026 641,90 euro.**

W początkowych latach wdrażania Programu (2007-2009) wydatki w ramach PT były stosunkowo małe (mniejsza ilość osób zatrudnionych, brak wydatków związanych z oceną projektów, niewielka ilość wydatków związanych z oceną i ewaluacją Programu, niższe koszty utrzymania mniejszej ilości pomieszczeń biurowych) w porównaniu z rokiem 2010 i rokiem bieżącym, kiedy to nastąpiło zdynamizowanie procesu realizacji LRPO i dopiero w obecnej chwili można w przybliżeniu określić rzeczywistą wartość wydatków związaną z wdrażaniem Programu, przypadającą na jeden rok kalendarzowy. W związku z tym, iż Województwo Lubuskie pozyskało dodatkowe środki dla LRPO w ramach Krajowej Rezerwy Wykonania należy założyć, iż w najbliższych latach programowania tempo i zaangażowanie w realizację Programu może jeszcze bardziej wzrosnąć, co pozwala szacować, iż wydatki roczne będą utrzymywać się co najmniej na poziomie planu wydatków na rok 2011.

Biorąc zatem pod uwagę prognozy zapotrzebowania na środki w ramach pomocy technicznej, aby zapewnić odpowiedni poziom finansowy realizowanych działań związanych z wdrażaniem Programu, w tym realizację zadań związanych z pozyskaniem dodatkowych środków (procedury konkursowe finansowane z Krajowej Rezerwy Wykonania) zasadne jest zwiększenie kwoty alokacji o część kwoty przyznanej w ramach Krajowej Rezerwy Wykonania. Zakładaną kwotą zwiększającą alokację, jest kwota w wysokości 4 000 000,00 zł, stanowiąca 2% środków przyznanych w ramach KRW. [Projekty w ramach Pomocy Technicznej LRPO na lata](#)

2007-2013 obejmować będą również działania wynikające z zadań związanych z kolejnym okresem programowania.

Powiększenie alokacji o przedmiotowe środki zagwarantuje Instytucji Zarządzającej prawidłową realizację działań związanych z wdrażaniem LRPO oraz przygotowaniem nowej perspektywy finansowej na lata 2014 – 2020. Działania, które zostaną zrealizowane z dodatkowych środków w ramach KI 85 to:

- wynagrodzenia pracowników zaangażowanych w wdrażania LRPO (ok. 100 osób) wraz z pochodnymi;
- szkolenia, podnoszenie kwalifikacji zawodowych, studia podyplomowe pracowników uczestniczących we wdrażaniu LRPO;
- wyposażenie pomieszczeń, sprzęt biurowy, sprzęt komputerowy dla pracowników wykonujących zadania związane z Programem;
- proces wyboru projektów – wynagrodzenia asesorów i ekspertów dokonujących oceny wniosków aplikacyjnych złożonych w ramach LRPO;
- organizacja komitetów monitorujących;
- utrzymanie pomieszczeń biurowych i eksploatacja sprzętu biurowego – czynsze, opłaty eksploatacyjne, materiały eksploatacyjne do sprzętu biurowego, opłaty za telefonię komórkową i stacjonarną, utrzymanie punktu informacyjnego w Gorzowie Wlkp.;
- leasing środków transportu oraz ich eksploatacja (paliwo ubezpieczenia, serwis);
- kontrola projektów realizowanych w ramach LRPO.

Zmiany o charakterze technicznym wynikają ze źródeł zewnętrznych i niezależnych od IZ LRPO, do których należy przede wszystkim zmiana przepisów (w tym ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, ustawy o finansach publicznych) oraz zmiany instytucjonalne podmiotów zaangażowanych w realizację LRPO 2007-2013 (innych niż IZ LRPO). Aktualizacja i przyjęcie dokumentów strategicznych powiązanych z kierunkami realizacji LRPO 2007 - 2013 również wymaga ujęcia w odpowiednich rozdziałach Programu. Konsekwencją identyfikacji wskazanych czynników jest szereg zmian redakcyjnych aktualizujących podstawy prawne przywołane w dokumencie, a także modyfikację zapisów dotyczących przepływów finansowych. Najważniejszą zmianą w tym zakresie jest aktualizacja zapisów programu dotyczących przepływów finansowych, która wynika z wejścia w życie nowej ustawy o finansach publicznych. Zgodnie z zapisami ustawy o finansach publicznych środki finansowe na realizację poszczególnych programów operacyjnych od 2010 r. trafiają do Beneficjentów, nie jak dotychczas za pośrednictwem instytucji zarządzających lub pośredniczących, ale za pośrednictwem Banku Gospodarstwa Krajowego, który pełni funkcję płatnika. Dodatkowo zmiany dotyczą również aktualizacji systemu realizacji LRPO 2007 – 2013 określonego przez IZ LRPO. Ponadto w dokumencie ujęta została aktualizacja tabel finansowych uwzględniająca przesunięcia środków dokonane w trakcie realizacji LRPO 2007-2013 oraz alokację dodatkowych środków z krajowej rezerwy wykonania oraz dostosowania technicznego.

Biorąc pod uwagę obszary zmian w LRPO 2007 - 2013, aktualizacją objęte zostały następujące rozdziały dokumentu:

6. Założenia strategiczne rozwoju województwa lubuskiego – aktualizacja zapisów rozdziału;
7. Priorytety realizowane w ramach programu – aktualizacja tabel finansowych wynikająca z alokacji dodatkowych środków; aktualizacja wartości wskaźników programowych;

9. Finansowanie realizacji Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 – zapisy rozdziału zostały uzupełnione w odniesieniu do alokacji dodatkowych środków;
10. Przepisy wykonawcze dla Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 – aktualizacja systemu instytucjonalnego wdrażania programu;
12. Prognoza oddziaływania na środowisko Lubuskiego Regionalnego Programu operacyjnego na lata 2007 – 2013;
13. Konsultacje społeczne Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007 – 2013.

Zmiany w systemie wskaźników LRPO

Instytucja Zarządzająca LRPO przygotowała propozycję aktualizacji wartości docelowych wybranych wskaźników programowych, która została sporządzona w oparciu o analizę wdrażania programu operacyjnego w województwie lubuskim,

Do Programu włączone zostały 2 nowe wskaźniki. Z Programu usunięte zostały 3 wskaźniki. Dla 2 wskaźników określone zostały wartości docelowe. Ponadto na podstawie posiadanych informacji IZ LRPO podjęła decyzję o zmianie wartości docelowych 3 wskaźników:

Zmiany dokonane w odniesieniu do wskaźników poszczególnych Priorytetów Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 mają charakter jedynie korygujący. Wprowadzenie tych zmian podyktowane jest koniecznością dostosowania wskaźników programowych do wykazywanego przez Beneficjentów zainteresowania realizacją projektów o określonym charakterze, a także wynika z potrzeby zapewnienia spójności wskaźników programowych ze wskaźnikami zawartymi na Liście wskaźników kluczowych przechowywanych w Krajowym Systemie Informatycznym będącej Załącznikiem nr 3 do Wytycznych Ministra Rozwoju Regionalnego w zakresie warunków gromadzenia i przekazywania danych w formie elektronicznej, a tym samym funkcjonujących w Krajowym Systemie Informatycznym (KSI SIMIK 07-13). Zmiany te niewątpliwie pozwolą na efektywniejsze agregowanie danych z poziomu projektów na poziom Programu, a tym samym sprawne monitorowanie efektów realizacji projektów w ramach LRPO i ocenę wpływu Programu na rozwój województwa lubuskiego.

6. Założenia strategiczne rozwoju województwa lubuskiego.

Fundamentem rozwoju społeczno-gospodarczego polskich regionów w perspektywie kilkunastu lat powinno być wysokie tempo wzrostu gospodarczego - rzędu 5% PKB rocznie. Wysoki wzrost gospodarczy stwarza podstawę dla stopniowego usuwania barier rozwoju wynikających z negatywnych cech strukturalnych gospodarki oraz z deficytu kapitału społecznego, ale nie eliminuje wszystkich tych problemów. By wyeliminować bariery rozwojowe niezbędne są interwencyjne działania państwa, skoncentrowane na stymulowaniu i utrwalaniu tendencji rozwojowych. Powinny one wzmocnić konkurencyjność gospodarki i zapewnić niezbędny poziom spójności społeczeństwa.

Osiągnięcie tak ujętych celów rozwojowych jest warunkowane harmonizacją działań podejmowanych równocześnie w trzech wymiarach:

- strukturalnym – oddziaływanie na cechy strukturalne gospodarki,
- przestrzennym – oddziaływanie na zagospodarowanie przestrzeni kraju,
- regionalnym – oddziaływanie na rozwój i konkurencyjność regionów.

Na podstawie wytycznych UE określających główne cele polityki spójności oraz uwzględniając uwarunkowania społeczno - gospodarcze Polski przygotowano Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia - na lata 2007-2013 wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie (*National Strategic Reference Framework*) - NSRO, które określają kierunki wsparcia ze środków finansowych w latach 2007 – 2013, dostępnych z budżetu UE w okresie 7 kolejnych lat w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz Funduszu Spójności. NSRO jest instrumentem odniesienia dla przygotowania programów operacyjnych, przy jednoczesnym uwzględnieniu zapisów Strategii Rozwoju Kraju na lata 2007-2015 (SRK) oraz Krajowego Programu Reform na lata 2005-2008 (KPR), odpowiadającego na wyzwania zawarte w Strategii Lizbońskiej.

Celem Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia dla Polski jest tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki opartej na wiedzy i przedsiębiorczości zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

Największe znaczenie dla realizacji tak sformułowanego celu ma odpowiednia, pro-wzrostowa i pro-zatrudnieniowa krajowa polityka gospodarcza, uwzględniająca kontynuację i pełne wdrożenie reform strukturalnych w obszarze finansów publicznych, funkcjonowania administracji i sądownictwa oraz systemu stanowienia i implementacji prawa. Kompleksowe podejście obejmujące zarówno wyznaczanie celów polityki społeczno-gospodarczej, jak w powiązaniu z nimi, tworzenie efektywnych instrumentów ich realizacji ma w sytuacji Polski kluczowe znaczenie.

Cel strategiczny osiągany będzie poprzez realizację horyzontalnych celów szczegółowych. Cele horyzontalne NSRO:

1. Poprawa jakości funkcjonowania instytucji publicznych oraz rozbudowa mechanizmów partnerstwa.
2. Poprawa jakości kapitału ludzkiego i zwiększenie spójności społecznej.
3. Budowa i modernizacja infrastruktury technicznej i społecznej mającej podstawowe znaczenie dla wzrostu konkurencyjności Polski.
4. Podniesienie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, w tym szczególnie sektora wytwórczego o wysokiej wartości dodanej oraz rozwój sektora usług.
5. Wzrost konkurencyjności polskich regionów i przeciwdziałanie ich marginalizacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

6. Wyrównywanie szans rozwojowych i wspomaganie zmian strukturalnych na obszarach wiejskich.

Zgodnie z przesłaniem Strategicznych Wytycznych Wspólnoty - dokumentu ustalającego wspólnotowe priorytety polityki spójności na lata 2007-2013, interwencja realizowana za pośrednictwem Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia będzie służyła realizacji najważniejszych priorytetów Wspólnoty, sformułowanych w odnowionej Strategii Lizbońskiej. Sposób transpozycji poszczególnych elementów polityki spójności na założenia Strategii Lizbońskiej w NSRO uwzględnia rekomendacje zawarte w SWW. Zarówno na poziomie strategicznym, jak i operacyjnym NSRO, położono szczególny nacisk na ukierunkowanie planowanych działań na obszary wnoszące znaczący wkład w realizację priorytetów lizbońskich, ujętych w Krajowym Programie Reform na rzecz realizacji Strategii Lizbońskiej.

Realizacja Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007 - 2013 jest jednym z elementów realizacji wielu strategicznych dokumentów na poziomie regionu, kraju oraz Unii Europejskiej.

Tabela 16. Spójność priorytetów LRPO z SWW, KPR, NSRO

STRATEGICZNE WYTYCZNE WSPÓLNOTY	PRIORYTETY KRAJOWY PROGRAM REFORM	CELE NARODOWE STRATEGICZNE RAMY ODNIESIENIA	PRIORYTETY LUBUSKI REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY
Zwiększenie atrakcyjności Europy i jej regionów pod względem inwestycji i zatrudnienia	Priorytet 1. Konsolidacja finansów publicznych i poprawa zarządzania finansami publicznymi Priorytet 2. Rozwój przedsiębiorczości Priorytet 3. Wzrost innowacyjności przedsiębiorstw Priorytet 4. Rozwój i modernizacja infrastruktury oraz zapewnienie warunków konkurencji w sektorach sieciowych Priorytet 5. Tworzenie i utrzymanie nowych miejsc pracy oraz zmniejszanie bezrobocia Priorytet 6. Poprawa zdolności adaptacyjnych pracowników i przedsiębiorstw poprzez inwestowanie w kapitał ludzki	Cel 1. Poprawa jakości funkcjonowania instytucji publicznych oraz rozbudowa mechanizmów partnerstwa Cel 3. Budowa i modernizacja infrastruktury technicznej i społecznej mającej podstawowe znaczenie dla wzrostu konkurencyjności Polski Cel 5. Wzrost konkurencyjności polskich regionów i przeciwdziałanie ich marginalizacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Cel 6. Wyrównywanie szans rozwojowych i wspomaganie zmian strukturalnych na obszarach wiejskich.	Priorytet I. Rozwój infrastruktury wzmacniającej konkurencyjność regionu Priorytet II. Stymulowanie wzrostu inwestycji w przedsiębiorstwach i wzmocnienie potencjału innowacyjnego Priorytet III. Ochrona i zarządzanie zasobami środowiska przyrodniczego Priorytet IV. Rozwój i modernizacja infrastruktury społecznej Priorytet V. Rozwój i modernizacja infrastruktury turystycznej i kulturowej Priorytet VI. Pomoc techniczna
Poprawa poziomu wiedzy i innowacyjności na rzecz wzrostu	Priorytet 2. Rozwój przedsiębiorczości Priorytet 3. Wzrost innowacyjności przedsiębiorstw	Cel 4. Podniesienie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, w tym szczególnie sektora wytwórczego o wysokiej wartości dodanej oraz rozwój sektora usług	Priorytet II. Stymulowanie wzrostu inwestycji w przedsiębiorstwach i wzmocnienie potencjału innowacyjnego

Zwiększenie liczby i poprawa jakości miejsc pracy	Priorytet 5. Tworzenie i utrzymanie nowych miejsc pracy oraz zmniejszanie bezrobocia Priorytet 6. Poprawa zdolności adaptacyjnych pracowników i przedsiębiorstw poprzez inwestowanie w kapitał ludzki	Cel 2. Poprawa jakości kapitału ludzkiego i zwiększenie spójności społecznej	Priorytet I. Rozwój infrastruktury wzmacniającej konkurencyjność regionu Priorytet II. Stymulowanie wzrostu inwestycji w przedsiębiorstwach i wzmocnienie potencjału innowacyjnego Priorytet III. Ochrona i zarządzanie zasobami środowiska przyrodniczego Priorytet IV. Rozwój i modernizacja infrastruktury społecznej Priorytet V. Rozwój i modernizacja infrastruktury turystycznej i kulturowej
--	--	---	---

Zródło: Opracowanie własne, Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego

Urzeczywistnienie konstytucyjnej zasady pomocniczości państwa, gdzie organy władzy państwowej tworzą warunki dla aktywności innych aktorów sceny publicznej, a nie przejmują ich ról i zadań jest jednym z podstawowych warunków realizacji celów rozwojowych. Państwo respektuje autonomię i współdziałanie trzech sektorów: państwa, rynku oraz społeczeństwa obywatelskiego. Nie wypiera prywatnej działalności gospodarczej i obywatelskiej aktywności społecznej. Zgodnie z zapisami Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia zmiany te mają prowadzić do:

- rozwoju instytucji demokratycznych i konsolidacji systemu demokracji parlamentarnej,
- wzmocnienia zdolności państwa do wypełniania swych podstawowych zadań i zobowiązań wobec obywateli oraz realizacji strategicznych przedsięwzięć rozwojowych,
- podniesienia sprawności administracji publicznej i jakości świadczonych oraz organizowanych przez nią usług,
- poszerzania domeny społeczeństwa obywatelskiego i aktywności sektora organizacji pozarządowych,
- ugruntowania pozycji Polski w strukturach UE.

Podstawową kwestią w takim modelu jest wyznaczenie pozycji i roli województwa oraz jego samorządowych władz.

Cele NSRO będą realizowane za pomocą programów i projektów współfinansowanych ze strony instrumentów strukturalnych, w tym regionalnych programów operacyjnych.

Lubuski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007-2013 – wyzwania rozwojowe i działania strategiczne

Rozpoczynając prace nad Lubuskim Regionalnym Programem Operacyjnym na lata 2007 – 2013 dokonano analizy regionalnych, narodowych i unijnych dokumentów strategicznych oraz weryfikacji wyzwań rozwojowych dla regionu. Ostateczny kształt LRPO wyznaczają następujące dokumenty:

- Strategiczne Wytoczne Wspólnotowe dla spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej na lata 2007 – 2013 (*Cohesion Policy in Support of Growth and Jobs – Community Strategic Guidelines 2007 – 2013*),
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r. ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1260/1999,
- Rozporządzenie (WE) nr 1080/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1783/1999,
- Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia wspierające wzrost gospodarczy (*National Strategic Reference Framework*), dokument przyjęty przez RM 29 listopada 2006 r.,
- Krajowy Program Reform na lata 2005 – 2008,
- Strategia Rozwoju Kraju 2007 – 2015 przyjęta przez RM 29 listopada 2006 r.,
- Ustawa z 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U.06. nr 227, poz. 1658),
- Aktualizacja Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego z horyzontem czasowym do 2020 z grudnia 2005 roku.

Dokonując zmian zapisów w głównym dokumencie strategicznym na poziomie regionu – Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego brano pod uwagę:

- dotychczasowy stan realizacji strategii z 2000 roku,
- doświadczenia regionu z realizacji strategii w okresie przedakcesyjnym,
- nowe wyzwania wynikające z członkostwa Polski w Unii Europejskiej (w tym, m.in. z regionalnego ukierunkowania na cele Strategii Lizbońskiej),
- wpływ działań różnych podmiotów i poziomów decyzyjnych (również źródeł możliwego zasilania finansowego) na rozwój regionu.

W procesie prac nad aktualizacją „Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego” z 2000 r. sformułowane zostały następujące wnioski:

- cele główne nie wymagają dalszej rozbudowy (pozostaną **cztery cele główne**),
- **cel pierwszy** zawiera wszystkie działania o charakterze materialnym (infrastrukturalnym) zapewniające osiągnięcie wysokiej spójności przestrzennej, gospodarczej oraz społecznej, przy dokładniejszym zdefiniowaniu obszarów ostatniego członu (spójność społeczna),
- **cel drugi** – szerzej definiuje cele operacyjne w zakresie działań mieszczących się w pojęciu poziomu życia oraz podstawowych usług publicznych mających zasadniczy wpływ na jego poziom (edukacja, kultura, zdrowie, opieka społeczna)
- **cel trzeci** rozszerza pojęcie „Rozwoju przedsiębiorczości” poprzez nadanie szczególnej rangi zagadnieniom innowacyjności i transferu osiągnięć nauki do gospodarki, mając na uwadze rekomendacje wynikające ze Strategii Lizbońskiej,
- **cel czwarty** wskazuje na efektywne wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego i kulturowego.

W świetle obowiązujących dokumentów narodowych oraz mając na uwadze regionalizację działań oczekiwaną przez samorządy, wyzwania rozwojowe województwa lubuskiego, zapewniające realizację założonych celów przedstawiają się następująco:

Wyzwanie I:

Zapewnienie przestrzennej, gospodarczej i społecznej spójności regionu.

Województwo lubuskie w swoim obecnym kształcie jest strukturą administracyjną, przestrzenną, gospodarczą i społeczną, utworzoną wokół dwóch równoważnych i wzajemnie komplementarnych ośrodków miejskich średniej wielkości. Jednym z najważniejszych wyzwań rozwojowych są działania zwiększające jego spójność, a więc poprawa infrastruktury drogowej, intensyfikacja wewnętrznych więzi gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych, umacnianie świadomości regionalnej. W stosunku do zapisów zawartych w „Strategii” z 2000 r. wyzwaniem, staje się poprawa infrastruktury społecznej mającej wpływ zarówno na jakość życia mieszkańców oraz na atrakcyjność inwestycyjną regionu. Tutaj też mieści się potrzeba głębokiej rewitalizacji zasobów mieszkaniowych – niezależnie od źródła pochodzenia środków na ten cel.

Wyzwanie II:**Podniesienie poziomu wykształcenia społeczeństwa, zwiększenie potencjału innowacyjnego nauki oraz informatyzacja społeczeństwa.**

W „Strategii” z 2000 roku zwracano uwagę głównie na potrzebę podniesienia poziomu wykształcenia w województwie, uznając to za ważny warunek przyspieszonego rozwoju gospodarczego. W sytuacji, gdy lubuskie stało się jednym z regionów UE działania skierowane na poprawę tzw. zasobów ludzkich muszą mieć zdecydowanie szerszy wymiar, zgodny z istotą polityki spójności UE. Wpisanie tego rozszerzonego w treści Wyzwania oraz rozszerzenie tablicy celów o działania strategiczne z zakresu kultury, zdrowia, opieki społecznej i sportu ma uzasadnienie co najmniej z dwóch względów:

1. Sejmik Województwa Lubuskiego przyjął lub przyjmie strategię wieloletnie w tych dziedzinach – uznając jednocześnie zawarte w nich działania jako zadania własne.
2. W procesie regionalizacji działań sektorowych oraz w oparciu o instrumenty prawne regulujące relacje Region-Centrum będą mogły być określone wspólne i/lub wspierane działania nie mieszczące się w bezpośrednich kompetencjach samorządu województwa.

Mając na uwadze wyzwania wynikające ze Strategii Lizbońskiej drugi człon tego wyzwania (wpływ edukacji i nauki na wzrost innowacyjności gospodarki) wzmocnił Wyzwanie III.

Wyzwanie III:**Rozwój przedsiębiorczości, oraz działania mające na celu podniesienie poziomu technologicznego przedsiębiorstw i ich innowacyjności dzięki współpracy z nauką.**

Naturalnym kierunkiem rozwoju województwa lubuskiego, położonego w bezpośrednim sąsiedztwie wielkiego europejskiego rynku, jest intensyfikowanie wielostronnych kontaktów z partnerami zagranicznymi. Należy dążyć, by coraz więcej przedsiębiorstw w regionie, funkcjonujących w międzynarodowym otoczeniu, stało się równymi partnerami w wymianie handlowej, technologicznej i kapitałowej. W tym celu niezbędne jest podjęcie działań wspomagających miejscową przedsiębiorczość, szczególnie małe i średnie przedsiębiorstwa, dominujące w strukturze gospodarczej województwa. Dla osiągnięcia wspomnianej uprzednio wysokiej ścieżki wzrostu niezbędne jest podniesienie innowacyjności licznych podmiotów gospodarczych funkcjonujących w województwie.

Wyzwanie IV:**Efektywne, prorozwojowe wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego i kulturowego.**

Województwo ma stosunkowo mało zanieczyszczone środowisko i dysponuje atrakcyjnymi zasobami przyrodniczymi oraz historyczno-kulturowymi. W połączeniu z tranzytowym położeniem posiada więc dobre warunki dla rozwoju różnych form turystyki. Utrzymanie wysokich standardów ekologicznych wymaga rozbudzenia świadomości ekologicznej

i upowszechniania zachowań chroniących i wzbogacających środowisko naturalne i dziedzictwo kulturowe. Zasoby środowiska naturalnego i kulturowego mogą stać się jednym z ważnych czynników rozwoju społeczno – gospodarczego. Podkreślając osiągnięte już efekty w tym względzie podkreślić należy wielki, wciąż nie w pełni wykorzystany, potencjał regionu dla rozwoju turystyki oraz innych dziedzin opartych na zasobach środowiska (rolnictwo ekologiczne, innowacyjne gałęzie przemysłu, usługi zdrowotne itp.) Po wejściu Polski do Unii Europejskiej oraz przy znajomości istoty programów wspierających europejskie dziedzictwo kulturowe, jako szczególnie ważne i wyróżniające region jest istnienie w lubuskim szczególnie szerokiego spektrum walorów kulturowych – związanych z historią tych ziem oraz z dziedzictwem i obyczajami zamieszkałej tu ludności.

Biorąc pod uwagę zakres merytoryczny oraz kierunek wyzwań stojących przed województwem, sformułowano cel główny, cele szczegółowe oraz pięć merytorycznych priorytetów LRPO, które wynikają z analizy strategicznych dokumentów regionalnych.

Głównym celem Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego jest stworzenie warunków wzrostu konkurencyjności województwa poprzez wykorzystanie regionalnego potencjału endogenicznego oraz przeciwdziałanie marginalizacji zagrożonych obszarów, w tym obszarów wiejskich, przy racjonalnym gospodarowaniu zasobami i dążeniu do zapewnienia większej spójności województwa.

Celami szczegółowymi LRPO 2007-2013 są:

- rozwój cywilizacyjny i wzrost konkurencyjności regionu przede wszystkim poprzez inwestycje w projekty infrastrukturalne o dużej wartości dodanej,
- rozwój gospodarczy województwa poprzez zintegrowanie działań dla tworzenia warunków sprzyjających wzrostowi inwestycji na poziomie regionalnym i lokalnym, prowadzących do wzrostu zatrudnienia,
- utrzymanie wysokich standardów ekologicznych przez poprawę funkcjonowania infrastruktury ochrony środowiska przyrodniczego,
- stworzenie atrakcyjnych i bezpiecznych warunków życia w województwie lubuskim poprzez poprawę jakości i dostępności usług edukacyjnych oraz zdrowotnych oraz znoszenie dysproporcji między dynamicznymi centrami wzrostu, a terenami marginalizowanymi, w tym rozwój obszarów wiejskich,
- wzrost znaczenia turystyki i kultury jako czynnika stymulującego rozwój gospodarczy i społeczny województwa przez rozwój regionalnej oferty turystycznej oraz wykorzystanie potencjału kultury.

Założenia realizacji tak określonego celu głównego, celów szczegółowych oraz założenia zaktualizowanej Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego pozwalają wyznaczyć priorytetowe obszary realizacji LRPO.

Priorytety Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego:

1. Rozwój infrastruktury wzmacniającej konkurencyjność regionu.
2. Stymulowanie wzrostu inwestycji w przedsiębiorstwach i wzmocnienie potencjału innowacyjnego.
3. Ochrona i zarządzanie zasobami środowiska przyrodniczego.
4. Rozwój i modernizacja infrastruktury społecznej.
5. Rozwój i modernizacja infrastruktury turystycznej i kulturowej.
6. Pomoc techniczna.

Tabela 17. Wskaźniki realizacji celów LRPO 2007-2013

Wskaźnik	Jednostka miary	Przekrój terytorialny (NTS)	Wartość docelowa 2013	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
Wpływ realizacji LRPO na wzrost PKB ³⁴	punkty procentowe	NTS 2,	3, 70	2013, 2015	Model HERMIN
Wpływ realizacji LRPO na zmianę stopy bezrobocia	punkty procentowe	NTS 2,	- 0,64	2013, 2015	Model HERMIN
Liczba utworzonych miejsc pracy (netto) ogółem ³⁵ , w tym: na obszarach wiejskich	szt.		3 220 650	2013, 2015	Model HERMIN
Liczba utworzonych miejsc pracy (brutto) ogółem, w tym: na obszarach wiejskich	szt.	NTS 2	1200 250	corocznie	Monitoring LRPO
objęte przez kobiety	szt.		600	corocznie	Monitoring LRPO
objęte przez mężczyzn	szt.		600	corocznie	Monitoring LRPO

Tabela 18. Wskaźniki oddziaływania realizacji LRPO2007-2013

Dziedzina	Wskaźnik	Wartość bazowa (2004)	Wartość prognozowane (rok)	Źródło danych
Konkurencyjność	PKB na 1 mieszkańca [%]:w relacji do Polska =100	89,5	95	GUS, Eurostat
Potencjał endogeniczny	Udział osób z wyższym wykształceniem w ludności w wieku 15 lat i więcej [w %] ³⁶	2,2	5,0	GUS
	Podmioty gospodarcze zarejestrowane w REGON na 10 tys. ludności	106,6	150	GUS
Spójność	Stopa bezrobocia [%]w relacji do: Polska = 100	130,7	110,0	GUS, Eurostat

³⁴ Wpływ realizacji programu na zmianę PKB - oznacza zmianę w poziomie PKB liczonego w cenach rynkowych stałych (w %) - różnica pomiędzy scenariuszami "z RPO" i "bez RPO". Oszacowane na podstawie modelu HERMIN wartości docelowe pokazują skumulowany wpływ RPO w 2013. Oszacowania modelu HERMIN bazują na założeniu określonego rozkładu płatności w RPO, według którego największe płatności są realizowane w roku 2013, natomiast w latach 2014 - 2015 następuje ich znaczący spadek."

³⁵ Utworzone miejsca pracy (netto) - oznaczają liczbę dodatkowo pracujących ogółem w efekcie wdrożenia RPO - różnica pomiędzy scenariuszami "z RPO" i "bez RPO". Oszacowane na podstawie modelu HERMIN wartości docelowe pokazują stan na koniec 2013 roku nie są to wielkości skumulowane.

³⁶ Dane NSP z 2002 r.

	Wskaźnik zatrudnienia wg BAEL [%] w relacji do: Polska = 100	98,7	99,0	GUS, Eurostat
--	--	------	------	---------------

Wsparcie z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego stanowi ogromną szansę dla rozwoju województwa lubuskiego. Realizacja LRPO ma na celu przyczynić się do wzrostu konkurencyjności regionu w kraju i w Europie. Ambicją województwa lubuskiego jest osiągnięcie w roku 2013, m.in. dzięki interwencji Funduszy Strukturalnych w latach 2007-2013, poziomu PKB na jednego mieszkańca w wysokości około 53% średniej dla krajów Wspólnoty.

Zapisy LRPO w pełni wpisują się w kierunki rozwoju regionalnego uwzględniając dotychczasową linię strategicznych działań i politykę władz krajowych oraz samorządowych (tabela nr 17).

Tabela 19. Spójność priorytetów LRPO z celami strategicznymi rozwoju województwa lubuskiego

CELE STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO	PRIORYTETY LRPO
1. cel pierwszy – zapewnienie przestrzennej, gospodarczej i społecznej spójności regionu	Priorytet I. Rozwój infrastruktury wzmocniającej konkurencyjność regionu Priorytet II. Stymulowanie wzrostu inwestycji w przedsiębiorstwach i wzmocnienie potencjału innowacyjnego Priorytet III. Ochrona i zarządzanie zasobami środowiska przyrodniczego. Priorytet IV. Rozwój i modernizacja infrastruktury społecznej Priorytet V. Rozwój i modernizacja infrastruktury turystycznej i kulturowej.
2. cel drugi – podniesienie poziomu wykształcenia społeczeństwa, zwiększenie potencjału innowacyjnego nauki oraz informatyzacja społeczeństwa	Priorytet I. Rozwój infrastruktury wzmocniającej konkurencyjność regionu Priorytet II. Stymulowanie wzrostu inwestycji w przedsiębiorstwach i wzmocnienie potencjału innowacyjnego Priorytet IV. Rozwój i modernizacja infrastruktury społecznej
3. cel trzeci – rozwój przedsiębiorczości oraz działania mające na celu podniesienie poziomu technologicznego przedsiębiorstw i ich innowacyjności dzięki współpracy z nauką	Priorytet II. Stymulowanie wzrostu inwestycji w przedsiębiorstwach i wzmocnienie potencjału innowacyjnego
4. cel czwarty – efektywne, prorozwojowe wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego i kulturowego	Priorytet III. Ochrona i zarządzanie zasobami środowiska przyrodniczego. Priorytet V. Rozwój i modernizacja infrastruktury turystycznej i kulturowej

Źródło: Opracowanie własne, Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego

Cele szczegółowe realizacji LRPO 2007 – 2013 bezpośrednio odpowiadają celom głównym poszczególnych priorytetów.

Tabela 20. Cele szczegółowe LRPO a priorytety programu

Cele szczegółowe Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego	Priorytety Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego
Rozwój cywilizacyjny i wzrost konkurencyjności regionu przede wszystkim poprzez inwestycje w projekty infrastrukturalne o dużej wartości dodanej	Priorytet I. Rozwój infrastruktury wzmocniającej konkurencyjność regionu

Rozwój gospodarczy województwa poprzez zintegrowanie działań dla tworzenia warunków sprzyjających wzrostowi inwestycji na poziomie regionalnym i lokalnym, prowadzących do wzrostu zatrudnienia	Priorytet II. Stymulowanie wzrostu inwestycji w przedsiębiorstwach i wzmocnienie potencjału innowacyjnego.
Utrzymanie wysokich standardów ekologicznych przez poprawę funkcjonowania infrastruktury ochrony środowiska przyrodniczego	Priorytet III. Ochrona i zarządzanie zasobami środowiska przyrodniczego
Stworzenie atrakcyjnych i bezpiecznych warunków życia w województwie lubuskim poprzez poprawę jakości i dostępności usług edukacyjnych i zdrowotnych oraz znoszenie dysproporcji między dynamicznymi centrami wzrostu, a terenami marginalizowanymi, w tym rozwój obszarów wiejskich	Priorytet IV. Rozwój i modernizacja infrastruktury społecznej
Wzrost znaczenia turystyki i kultury jako czynnika stymulującego rozwój gospodarczy i społeczny województwa przez rozwój regionalnej oferty turystycznej oraz wykorzystanie potencjału kultury	Priorytet V. Rozwój i modernizacja infrastruktury turystycznej i kulturowej

Źródło: Opracowanie własne, Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego

Spójność LRPO z politykami horyzontalnymi Unii Europejskiej

Zasada zrównoważonego rozwoju

Lubuski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007 – 2013 będzie realizowany w oparciu o zasady zrównoważonego rozwoju, co oznacza, iż wzrost gospodarczy osiągnięty w wyniku wdrażania LRPO prowadzić będzie do zwiększania spójności społecznej (w tym m.in. zmniejszania rozwarstwienia społecznego, wyrównywania szans, przeciwdziałania marginalizacji i dyskryminacji) oraz podnoszenia jakości środowiska naturalnego poprzez m.in. ograniczanie szkodliwego wpływu produkcji i konsumpcji na stan środowiska i ochronę zasobów przyrodniczych, w tym zapobieganie powodziom, dostosowywanie się do zmian klimatycznych i stopień ich łagodzenia. Cel związany ze zrównoważonym rozwojem oraz poszanowaniem zasad ochrony środowiska przyrodniczego jest bardzo ważnym aspektem realizacji LRPO. Znalazł on swoje odzwierciedlenie zarówno w treści celu strategicznego programu, jak i w podstawowych zasadach jego realizacji. Będzie on respektowany na każdym etapie wdrażania, zwłaszcza jako jeden z ważnych elementów procesu oceny zgłoszonych projektów. Realizacja zasady zrównoważonego rozwoju zostanie więc zapewniona poprzez rozwiązania proceduralne – instrukcje wykonawcze dla beneficjentów Programu będą nakładały na wnioskodawców obowiązek zgodności przedsięwzięcia z politykami horyzontalnymi UE. Ponadto projekty współfinansowane w ramach programu operacyjnego będą zgodne z postanowieniami dyrektyw oceny oddziaływania na środowisko, siedliskowej i ptasiej.

Wpływ LRPO na środowisko oraz realizacja zasady zrównoważonego rozwoju będą również monitorowane na każdym poziomie wdrażania Programu poprzez działania prowadzone przez Instytucję Zarządzającą LRPO. Obszar ten będzie monitorowany zarówno na poziomie współfinansowanych projektów, jak i całego Programu. Zrównoważony rozwój będzie również jednym z najważniejszych obszarów ewaluacji Programu.

Rolę Instytucji Zarządzającej LRPO pełni Zarząd Województwa Lubuskiego. Natomiast komórką organizacyjną wykonującą zadania związane z realizacją Programu jest Departament Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego i odpowiada on za monitorowanie zasady zrównoważonego rozwoju w wyniku realizacji Programu. i odpowiada ono za monitorowanie zasady zrównoważonego rozwoju w realizacji Programu.

Równość szans

Realizacja LRPO będzie zgodna z artykułem 16 rozporządzenia 1083/2006, który mówi o zapobieganiu wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną na każdym etapie wdrażania funduszy unijnych, a w szczególności dostępie do nich. Wszystkie działania związane z realizacją Programu, zarówno na poziomie instytucji wdrażających, jak i wymagań stawianych wobec beneficjentów pomocy będą w pełni zgodne z zasadą partnerstwa, równości kobiet i mężczyzn, wyrównywania szans edukacyjnych, równości szans osób narażonych na wykluczenie społeczne, mieszkańców obszarów wiejskich oraz osób niepełnosprawnych. Realizacja programu na każdym etapie przyczyni się do podniesienia poziomu adaptacji infrastruktury komunikacyjnej i użyteczności publicznej dla potrzeb osób niepełnosprawnych oraz przeciwdziałania procesowi dyskryminacji tych osób zarówno w życiu społecznym, jak i na rynku pracy. Wszystkie działania realizowane w ramach programu będą zgodne z polityką zachowania równości szans i walki z dyskryminacją.

Zasada partnerstwa

Zasada partnerstwa znalazła swoje odzwierciedlenie już podczas konsultacji społecznych projektu LRPO. Skład Komitetu Monitorującego będzie uwzględniał zainteresowanych aktorów życia społeczno – gospodarczego województwa, w tym również partycypację regionu w różnych inicjatywach i przedsięwzięciach np. *Regiony na rzecz zmian gospodarczych*). Realizacja tych zasad ma na celu zapewnienie warunków ścisłej współpracy pomiędzy wszystkimi partnerami zaangażowanymi w proces programowania, zarządzania i wdrażania programu. Naprzeciw zasadzie partnerstwa wychodzi również włączenie, zarówno w proces tworzenia, jak i realizacji LRPO 2007-2013, przedstawicieli organizacji pozarządowych. Jest to jeden z głównych warunków kształtowania polskiego dialogu obywatelskiego i demokracji uczestniczącej. Dialog obywatelski stwarza szansę organizacjom obywatelskim w Polsce ulokowanym dotąd najczęściej na parapublicznych peryferiach infrastruktury państwa odgrywać istotniejszą rolę w procesie kształtowania procesów rozwojowych na poziomie lokalnym i regionalnym. W trakcie prac nad dokumentem programowym LRPO 2007-2013 przedstawiciele III sektora uczestniczyli w procesie konsultacji społecznych programu, są potencjalnymi beneficjentami pomocy oraz będą reprezentowani w Komitecie Monitorującym LRPO 2007-2013. NGO są dla regionalnych władz samorządowych ważnym partnerem odgrywającym istotną rolę w sferze demokratycznej socjalizacji oraz rolę wspólnototwórczą.

Realizacja Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007 – 2013

Wszystkie działania związane z realizacją Programu będą wdrażane z poszanowaniem prawa wspólnotowego oraz prawa krajowego, zgodnie z dyrektywami oraz dokumentami strategicznymi wszystkich poziomów w danym obszarze wsparcia.

Instytucja Zarządzająca zapewni, że każde wsparcie stanowiące pomoc publiczną udzielaną w ramach Programu, będzie zgodne z przepisami dotyczącymi zasad udzielania tej pomocy, obowiązującymi w momencie jej udzielania.

Instytucja Zarządzająca zapewni, że zamówienia publiczne, w tym udzielone koncesje, związane z projektami finansowanymi z pomocy Funduszy Strukturalnych są zgodne z Dyrektywą 2004/17WE, 2004/18/WE, Rozporządzeniem WE Numer 1564/2005 lub stosownymi postanowieniami Traktatu.

Projekty współfinansowane w ramach programu operacyjnego będą w pełni zgodne z postanowieniami dyrektyw oceny oddziaływania na środowisko, siedliskowej i ptasiej. W fazie wyboru projektów zostaną zastosowane odpowiednie kryteria kwalifikacyjne celem zagwarantowania, że projekty spełniają wymagania nakreślone przez powyżej wymienione dyrektywy. Współfinansowanie projektów, które negatywnie oddziałują na potencjalne obszary Natura 2000 (tzn. te obszary, które w opinii Komisji Europejskiej powinny zostać wyznaczone w dniu 1 maja 2004 roku, ale nie zostały wyznaczone przez Polskę), nie będzie dozwolone.

Realizacja LRPO oparta będzie na wykorzystaniu istniejącego potencjału regionu. Restrukturyzacja upadłych, bądź źle prosperujących gałęzi przemysłu będzie miała na celu poprawę konkurencyjności przedsiębiorstw, głównie MSP i stworzenie trwałych miejsc pracy w sektorach związanych bezpośrednio z potencjałem gospodarczym regionu, jak również podniesienie poziomu innowacyjności przedsiębiorstw poprzez wsparcie instytucji transferu technologii z placówek naukowo-badawczych do gospodarki. Na zwiększenie potencjału gospodarczego i restrukturyzację przemysłu będą miały wpływ również intensywne działania w zakresie kształcenia i doskonalenia zawodowego wraz z równoczesnym rozwojem nowoczesnej infrastruktury kształcenia zawodowego dostosowanego do zmian na regionalnym rynku pracy i rozwoju gałęzi związanych z potencjałem naturalnym województwa. Dla zapewnienia dogodnych warunków wzrostu gospodarczego konieczna jest również poprawa dostępności komunikacyjnej województwa, poprzez inwestycje w infrastrukturę transportu i nowoczesnych metod komunikacji oraz odpowiedni poziom infrastruktury technicznej.

Region lubuski charakteryzuje się wyraźnym zróżnicowaniem materialnym widocznym zwłaszcza między największymi centrami wzrostu (Zielona Góra, Gorzów, Żary, Świebodzin), a obszarami na których rozwój społeczno-gospodarczy hamowany jest przede wszystkim przez brak odpowiednich rozwiązań infrastrukturalnych oraz organizacyjnych. Stąd w ramach Programu znalazły się możliwości wsparcia inwestycji o charakterze lokalnym realizowanych na obszarach leżących poza centrami polaryzacji gospodarczej. Priorytetowo będą traktowane projekty o wysokich wskaźnikach społeczno-ekonomicznych wpływające pozytywnie na rozwój przede wszystkim tych terenów, gdzie istnieje konieczność podniesienia dostępności przestrzennej obszarów, podniesienia poziomu infrastruktury technicznej i rozwoju usług.

Wsparcie przeznaczone na realizację projektów na obszarach wiejskich przyczyni się do zmniejszania różnic rozwojowych pomiędzy obszarami miejskimi i wiejskimi w regionie. Jednocześnie warto zauważyć, że bardzo często inwestycje realizowane na obszarach miejskich będą również w pozytywny sposób oddziaływały na rozwój społeczno-gospodarczy obszarów wiejskich.

Realizacja działań zapisanych w LRPO pozwoli na osiągnięcie celów strategicznych rozwoju województwa poprzez finansowanie w ramach Programu projektów realizowanych w tych obszarach wsparcia, na które pozwalają zasady funkcjonowania Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Do najważniejszych obszarów działań (zgodnych ze SRWL) wpisujących się w priorytety LRPO należy zaliczyć:

W zakresie kapitału materialnego (wytworzonego):

- zapewnienie nowoczesnego systemu telekomunikacyjnego,
- poprawa jakości infrastruktury transportowej,
- zwiększenie budownictwa mieszkaniowego i polepszenie infrastruktury komunalnej,
- zwiększenie poziomu innowacyjności gospodarki regionu, w tym jej zaawansowania technologicznego.

Działania realizowane w ramach: **Priorytetu I.** Rozwój infrastruktury wzmacniającej konkurencyjność regionu, **Priorytetu II.** Stymulowanie wzrostu inwestycji w przedsiębiorstwach i wzmocnienie potencjału innowacyjnego, **Priorytetu IV.** Rozwój i modernizacja infrastruktury społecznej. W dziedzinie kapitału naturalnego:

- zwiększenie skuteczności ochrony przeciwpowodziowej,
- ochrona przyrody, racjonalne wykorzystanie zasobów leśnych i poszerzanie obszarów o wysokich walorach przyrodniczych z dążeniem do utworzenia parku narodowego,
- wdrażanie europejskich norm ochrony środowiska.

Działania realizowane w ramach **Priorytetu III.** Ochrona i zarządzanie zasobami środowiska przyrodniczego.

W sferze kapitału ludzkiego:

- poprawa jakości kształcenia oraz efektów pracy placówek oświatowych,
- rozwój sieci szkolnictwa wyższego,
- rozwój systemu kształcenia ustawicznego w oparciu o współpracę sektorów edukacji i gospodarki,
- wzmocnienie potencjału systemu edukacyjnego w zakresie tworzenia społeczeństwa informacyjnego,
- poprawa stanu zdrowotności społeczeństwa dzięki rozbudowie i zwiększeniu jakości funkcjonowania placówek ochrony zdrowia,
- racjonalne gospodarowanie potencjałem instytucji kultury, zwiększanie dostępności do placówek kulturalnych oraz stymulowanie uczestnictwa w kulturze,
- upowszechnianie sportu masowego, głównie dzieci i młodzieży,
- ograniczenie patologii społecznych, w tym przeciwdziałanie bezrobociu,
- zmniejszenie negatywnych skutków przygranicznego i tranzytowego położenia dla bezpieczeństwa mieszkańców.
- stymulowanie i wspieranie różnorodnych form współpracy przedsiębiorców.

Działania realizowane w ramach: **Priorytetu I.** Rozwój infrastruktury wzmacniającej konkurencyjność regionu, **Priorytetu II.** Stymulowanie wzrostu inwestycji w przedsiębiorstwach i wzmocnienie potencjału innowacyjnego, **Priorytetu IV.** Rozwój i modernizacja infrastruktury społecznej, **Priorytetu V.** Rozwój i modernizacja infrastruktury turystycznej i kulturowej.

Realizacja LRPO 2007 – 2013 – uzupełnienie założeń strategicznych w wyniku śródkresowego przeglądu NSRO 2007 - 2013

Zgodnie z założeniami Strategicznych Wytocznych Wspólnoty interwencja realizowana za pośrednictwem Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia ma służyć realizacji najważniejszych priorytetów Wspólnoty, sformułowanych w odnowionej Strategii Lizbońskiej a następnie uwzględnionych w Strategii EUROPA 2020.

Strategia EUROPA 2020 to nowy, długofalowy program społeczno-gospodarczy Unii Europejskiej (UE), który zastąpił obowiązującą od 2000 r., zmodyfikowaną pięć lat później, Strategię Lizbońską. Celem Strategii Lizbońskiej było uczynienie z UE najbardziej konkurencyjnej gospodarki świata. Trzy nadrzędne priorytety nowej strategii unijnej to:

- wzrost inteligentny (rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacjach);
- wzrost zrównoważony (promowanie gospodarki zrównoważonej – efektywniej wykorzystującej zasoby, bardziej zielonej, a zarazem konkurencyjnej);

- wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu (wzmacnianie gospodarki charakteryzującej się wysokim zatrudnieniem oraz spójnością ekonomiczną, społeczną i terytorialną).

W dokumencie podkreśla się potrzebę wspólnego działania wszystkich państw członkowskich na rzecz wychodzenia z kryzysu oraz wdrażania reform uwzględniających wyzwania wynikające z globalizacji, starzenia się społeczeństw i potrzebę racjonalnego wykorzystywania zasobów.

Wizja potencjalnych ścieżek rozwoju Polski w kolejnych 20-tu latach została określona w dokumencie Polska 2030. Dokument wymienia 10 najważniejszych wyzwań, jakie stoją przed Polską w najbliższych dwóch dziesięcioleciach. Są to: wzrost i konkurencyjność gospodarki sytuacja demograficzna, wysoka aktywność zawodowa oraz adaptacyjność zasobów pracy, odpowiedni potencjał infrastruktury, bezpieczeństwo energetyczno-klimatyczne, gospodarka oparta na wiedzy oraz rozwój kapitału intelektualnego, solidarność i spójność regionalna, poprawa spójności społecznej, sprawne państwo, wzrost kapitału społecznego. Od odpowiedzi na te wyzwania zależy rozwój kraju, tempo wzrostu gospodarczego, sytuacja Polaków oraz miejsce Polski na gospodarczej i społecznej mapie Europy. Raport zawiera analizę aktualnej sytuacji Polski w tych obszarach oraz wskazuje kierunki prowadzenia polityki państwa, tak aby sprostać wyzwaniom rozwojowym – uchronić się przed zagrożeniami i najlepiej skorzystać z szans i możliwości, jakie stoją przed nami. Wytacza również ścieżkę zrównoważonego rozwoju kraju według modelu polaryzacyjno-dyfuzyjnego.

Realizacja LRPO 2007 – 2013 w drugiej połowie perspektywy finansowej

W związku z ciągłym procesem konstruowania założeń polityki spójności, realizacja programu w drugiej połowie perspektywy finansowej 2007 – 2013 będzie kontynuacją założeń podjętych na etapie programowania oraz będzie dostosowana do zmieniającego się otoczenia. Dotyczy to w szczególności założeń strategicznych wdrażania interwencji określonych na poziomie wspólnoty, kraju oraz regionu. Stąd, oprócz aktualizacji założeń strategicznych na poziomie unijnym oraz krajowym, w związku z toczącą się obecnie dyskusją nad przyszłością polityki spójności oraz kształtem krajowej polityki regionalnej, trwają intensywne prace nad aktualizacją dokumentów strategicznych w regionach, dotyczy to zwłaszcza strategii rozwoju województw, które stanowią podstawowe ramy dla dokumentów operacyjnych i wskazują kierunki możliwej interwencji ze środków polityki spójności. Dalsze wdrażanie LRPO 2007 – 2013 będzie odbywało się również w kontekście trwającej aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego, która odbywa się także z uwzględnieniem procesu uporządkowania systemu zarządzania rozwojem w Polsce, jak również przygotowaniem się do przyszłego okresu programowania Unii Europejskiej. Zsynchronizowanie i skoordynowanie opracowywania dokumentów strategicznych na poziomie regionalnym jest podyktowane wprowadzanymi zmianami na poziomie krajowym i unijnym. Dokumenty będą dostosowywane w określonym czasie do konkretnych dokumentów strategicznych, tj. średniookresowej strategii rozwoju kraju, krajowej strategii rozwoju regionalnego oraz odpowiednich strategii ponadregionalnych, a także aktualizowanego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa.

Dodatkowo, w trakcie realizacji LRPO 2007 – 2013 Komisja Europejska ogłosiła strategię działań w regionie Morza Bałtyckiego. Przed regionem tym stoją kluczowe wyzwania, m.in. pogarszającego się stanu wody w Bałtyku, niedostatecznych połączeń komunikacyjnych, barier handlowych i problemów z dostawami energii, które dodatkowo nasilają się wskutek braku skutecznej koordynacji. Nowa strategia ma poprawić ten stan dzięki realizacji projektów według wspólnie ustalonych priorytetów. W związku z powyższym oraz zgodnie z zasadą

programowania, dalsza realizacja programu będzie uwzględniała założenia niniejszego dokumentu. Jednak ze względu na charakter i położenie województwa lubuskiego, wdrażanie LRPO 2007 – 2013 realizuje założenia Strategii UE dla regionu Morza Bałtyckiego w sposób pośredni. Przedsięwzięcia bezpośrednio realizujące *Strategię*, to projekty o charakterze ponadnarodowym, krajowym bądź ponadregionalnym, ewentualnie te które wdrażane są na obszarze regionów wybrzeża bałtyckiego.

7. Priorytety realizowane w ramach programu

Priorytet I. Rozwój infrastruktury wzmacniającej konkurencyjność regionu.

Główny cel priorytetu

Głównym celem realizowanym w ramach Priorytetu I jest rozwój cywilizacyjny i wzrost konkurencyjności gospodarczej regionu, przede wszystkim poprzez stworzenie warunków infrastrukturalnych gwarantujących szybki wzrost ekonomiczny oraz podnoszących atrakcyjność gospodarczą województwa. Modernizacja i rozwój infrastruktury transportowej i komunikacyjnej mają obecnie największe znaczenie i w największym stopniu wpływają na szybkość i jakość zmian rozwojowych w województwie. Działania realizowane w ramach Priorytetu I przyczynią się do wzmocnienia konkurencyjności regionu poprzez inwestycje dotyczące infrastruktury transportowej, tworzenie obszarów inwestycyjnych oraz niezwykle ważnego, z punktu widzenia realizacji celów Strategii Lizbońskiej, rozwoju społeczeństwa informacyjnego, w województwie lubuskim, w tym na obszarach wiejskich.

Cele szczegółowe

- poprawa stanu infrastruktury transportowej w województwie,
- budowa społeczeństwa opartego na wiedzy,
- zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej województwa.

Wskaźniki realizacji celów priorytetu³⁷

Wskaźnik	Jednostka	Wartość bazowa 2006	Wartość docelowa 2013	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
Produkt					
Liczba projektów z obszaru infrastruktury transportowej {13} ³⁸	Szt.	0	12	corocznie	Monitoring LRPO
Długość nowych dróg {14} (w tym na obszarach wiejskich)	km	0	20 10	corocznie	Monitoring LRPO
Długość zrekonstruowanych dróg {16} (w tym na obszarach wiejskich)	km	0	80 10	corocznie	Monitoring LRPO
Liczba kilometrów zrekonstruowanych linii kolejowych {19}	km	0	160	corocznie	Monitoring LRPO
Liczba zakupionych jednostek taboru kolejowego	Szt.	0	3	corocznie	Monitoring LRPO
Liczba projektów z obszaru infrastruktury terenów inwestycyjnych	Szt.	0	7	corocznie	Monitoring LRPO
Powierzchnia terenów inwestycyjnych udostępniona w wyniku realizacji wspartych projektów [w ha]	ha	0	200	Co 2 lata	Monitoring LRPO
Liczba projektów z obszaru	Szt.	0	40	corocznie	Monitoring

³⁷ Przy analizie należy uwzględnić odpowiedni wskaźnik z listy wskaźników kontekstowych.

³⁸ Numer wskaźnika obowiązkowego dla potrzeb sprawozdawczości KE.

infrastruktury społeczeństwa informacyjnego {11}					LRPO
Liczba PIAPS (publicznych punktów dostępu do Internetu)	Szt.	0	40	corocznie	Monitoring LRPO
Rezultat					
Oszczędność czasu na nowych i zrekonstruowanych drogach w przewozach pasażerskich i towarowych [w mln euro] {20}	Euro	0	19	Co 2 lata	ewaluacja
Oszczędność czasu na nowych i zrekonstruowanych liniach kolejowych w przewozach pasażerskich i towarowych [w mln euro] {21}	Euro	0	0,3	Co 2 lata	ewaluacja
Przyrost ludności korzystającej z transportu miejskiego [w %] {22}	%	0	10%	Co 2 lata	Monitoring LRPO
Liczba przedsiębiorstw funkcjonujących na obszarach inwestycyjnych powstałych w wyniku realizacji projektów	Szt.	0	30	Co 2 lata	Monitoring LRPO
Liczba osób, które uzyskały dostęp do szerokopasmowego Internetu w wyniku realizacji projektów {12} w tym: na obszarach wiejskich	osoba	0	10 000 2 000	Co 2 lata	Monitoring LRPO
-					
Liczba usług publicznych dostępnych on-line w wyniku realizacji projektów	Szt.	0	20	Co 2 lata	Monitoring LRPO
Liczba utworzonych miejsc pracy (brutto, zatrudnienie w pełnym wymiarze czasu), w tym: {1} objętych przez kobiety {3} objętych przez mężczyzn {2}	Szt.	0	30 15 15	corocznie	Monitoring LRPO

Kierunki wsparcia

- Rozwój regionalnej infrastruktury transportowej.
- Tworzenie obszarów aktywności gospodarczej.
- Rozwój społeczeństwa informacyjnego.

Kategorie interwencji wydatków na lata 2007 – 2013

09 - Inne działania mające na celu pobudzanie badań, innowacji i przedsiębiorczości w MŚP.

10 - Infrastruktura telekomunikacyjna (w tym sieci szerokopasmowe).

11 - Technologie informacyjne i komunikacyjne (dostęp, bezpieczeństwo, interoperacyjność, zapobieganie zagrożeniom, badania, innowacje, treści cyfrowe, itp.).

13 - Usługi i aplikacje dla obywateli (e-zdrowie, e-rząd, e-kształcenie, e-integracja itp.).

16 - Kolej.

18 – Tabor kolejowy.

23 - Drogi regionalne/lokalne.

25 - Transport miejski

29 - Porty lotnicze.

31 - Śródlądowe drogi wodne (regionalne i lokalne).

61 - Zintegrowane projekty na rzecz rewitalizacji obszarów miejskich i wiejskich.

Przykładowe typy kwalifikujących się projektów:

- Budowa, przebudowa, remont połączeń drogowych o znaczeniu regionalnym i lokalnym - dróg wojewódzkich, gminnych i powiatowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą.
- Inwestycje dotyczące podniesienia poziomu bezpieczeństwa w transporcie.
- Rozbudowa i modernizacja infrastruktury transportu publicznego wraz z infrastrukturą towarzyszącą.
- Rozbudowa i modernizacja infrastruktury kolejowej, w tym zakup taboru.
- Rozbudowa i modernizacja regionalnego portu lotniczego.
- Budowa, rozbudowa i modernizacja systemu transportu wodnego wraz z infrastrukturą towarzyszącą.
- Projekty związane z kompleksowym uzbrojeniem terenów pod inwestycje.
- Działania o charakterze promocyjnym.
- Infrastruktura podstawowa społeczeństwa informacyjnego.
- Rozwój aplikacji i systemów informatycznych.

Beneficjenci priorytetu:

- jednostki samorządu terytorialnego ich związki i stowarzyszenia,
- jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną,
- zakłady opieki zdrowotnej,
- organizacje pozarządowe,
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- partnerzy społeczni i gospodarczy,
- szkoły wyższe,
- osoby prawne i fizyczne będące organami prowadzącymi szkoły i placówki oświatowe,
- jednostki naukowe,
- instytucje kultury,
- administracja rządowa (w tym parki narodowe i krajobrazowe),
- jednostki Lasów Państwowych,
- jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną,
- przedsiębiorcy.

Opis i uzasadnienie priorytetu

Przystąpienie Polski do struktur Unii Europejskiej stwarza przed województwem lubuskim wiele szans, ale również wyzwań. W swoim obecnym kształcie Lubuskie jest strukturą administracyjną, przestrzenną, gospodarczą i społeczną utworzoną wokół dwóch równoważnych i wzajemnie komplementarnych ośrodków o znaczeniu krajowym – Gorzowa Wlkp. i Zielonej Góry. Ze względu na istotne różnice dzielące nas od regionów rozwiniętych państw członkowskich UE, jednym z najważniejszych wyzwań stojących obecnie przed władzami samorządowymi są działania polegające na poprawie infrastruktury transportowej, rozwój społeczeństwa informacyjnego, a także stworzenie warunków do inwestowania oraz intensyfikacja wewnętrznych więzi gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych, które wpłyną na zwiększenie konkurencyjności regionu.

Transport jest szczególnie ważnym sektorem gospodarczym ze względu na zadania jakie spełnia we współczesnym życiu. Działania zmierzające w kierunku rozwoju transportu stają się priorytetowe. Zrównoważony system transportowy zapewnia dostępność komunikacyjną

w sposób bezpieczny, nie zagrażający zdrowiu ludzi oraz środowisku przyrodniczemu, pozwala funkcjonować efektywnie, oferować możliwości wyboru środka transportowego. W ramach priorytetu przewidziano do realizacji inwestycje dotyczące budowy, rozbudowy i modernizacji regionalnej i lokalnej infrastruktury drogowej, modernizacji transportu publicznego wraz z infrastrukturą towarzyszącą, infrastruktury kolejowej, infrastruktury portów lotniczych oraz infrastruktury transportu wodnego.

W obszarze wsparcia infrastruktury drogowej realizowane będą przedsięwzięcia dotyczące budowy, przebudowy i remontu dróg wraz z infrastrukturą towarzyszącą. W obszarze wsparcia infrastruktury kolejowej realizowane będą przedsięwzięcia związane z modernizacją linii kolejowych w regionie. Planowane jest wsparcie modernizacji trzech odcinków linii kolejowych o charakterze regionalnym. Łącznie zmodernizowanych zostanie około 160 km linii kolejowych. Planowany poziom dofinansowania realizacji inwestycji wyniesie około 50% kosztów kwalifikujących się do refundacji w ramach programu. W obszarze wsparcia infrastruktury portów lotniczych planowana jest modernizacja i rozbudowa Regionalnego Portu Lotniczego Zielona Góra w Babimoście.

Wszystkie projekty z obszaru infrastruktury transportu będą realizowane zgodnie z zapisami Strategii Rozwoju Transportu Województwa Lubuskiego do roku 2015, komplementarnie do działań zaplanowanych na poziomie kraju i Unii Europejskiej, tak aby w wyniku realizacji przedsięwzięć w obszarze rozwoju infrastruktury transportowej stworzyć w województwie lubuskim zrównoważoną i efektywną sieć transportową.

Zwiększanie atrakcyjności inwestycyjnej regionu jest jednym z najbardziej istotnych elementów rozwoju całego województwa. W związku z ogólnie niską konkurencyjnością sektora MSP w regionie, brakiem silnej sieci instytucji wsparcia biznesu oraz niskim poziomem innowacyjności konieczne jest zaoferowanie przedsiębiorcom atrakcyjnych pod względem infrastrukturalnym terenów inwestycyjnych. W ramach priorytetu realizowane będą projekty związane z kompleksowym uzbrojeniem terenów pod inwestycje, zgodnie z pierwszym celem strategicznym rozwoju regionu zapisanym w zaktualizowanej Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego.

W województwie lubuskim występują znaczne opóźnienia w budowie infrastruktury społeczeństwa informacyjnego. Szczególnie duże różnice występują w zakresie dostępności do sieci szerokopasmowych, a także w stopniu pozyskiwania i wykorzystywania nowych technologii informacyjnych i komunikacyjnych na terenach wiejskich i małych miast. Równie istotną kwestią jest niedostateczne wykorzystanie technologii społeczeństwa informacyjnego w pracy administracji samorządowej i instytucji publicznych oraz słaby rozwój elektronicznych usług dla ludności. Działania podejmowane w ramach priorytetu skierowane są przede wszystkim na budowę i rozbudowę regionalnych i lokalnych szerokopasmowych sieci oraz centrów zarządzania ww. sieciami wraz z wyposażeniem. Wspierane będą także przedsięwzięcia polegające na budowie i wdrażaniu platform elektronicznych dla zintegrowanego systemu wspomagania zarządzania na poziomie wojewódzkim, powiatowym i gminnym wraz z przygotowaniem instytucji publicznych do elektronicznego obiegu i archiwizacji danych oraz tworzenie Publicznych Punktów Dostępu do Internetu (PIAP).

Komplementarność i demarkacja

PO Infrastruktura i Środowisko

- W zakresie infrastruktury drogowej działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO IŚ. Kryterium demarkacji jest charakter drogi będącej przedmiotem projektu.
- W obszarze modernizacji sieci kolejowej działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO IŚ. Kryterium demarkacji jest znaczenie połączenia kolejowego będącego przedmiotem projektu.

- W zakresie infrastruktury portów lotniczych działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO IS. Kryterium demarkacji jest znaczenie portu lotniczego będącego przedmiotem projektu.
- W zakresie infrastruktury transportu wodnego działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO IS. Kryterium demarkacji jest wielkość projektu.
- W zakresie infrastruktury społeczeństwa informacyjnego działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO IS. Kryterium demarkacji jest wartość projektu.

PO Innowacyjna Gospodarka

- W zakresie infrastruktury społeczeństwa informacyjnego działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO IG. Kryterium demarkacji jest charakter projektu.
- W zakresie promocji gospodarczej działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO IG. Kryterium demarkacji jest umiejscowienie lub typ projektu.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich

- W zakresie infrastruktury drogowej (drogi gminne) działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach Osi 1. Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego, Działanie: Poprawianie i rozwijanie infrastruktury związanej z rozwojem i dostosowaniem rolnictwa i leśnictwa – Schemat I. Scalanie gruntów. Kryterium demarkacji jest przeznaczenie drogi będącej przedmiotem projektu.

Program Operacyjny Kapitał Ludzki

- W zakresie infrastruktury społeczeństwa informacyjnego działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO KL. Kryterium demarkacji jest typ projektu, tj.:
 - z EFRR finansowana jest infrastruktura społeczeństwa informacyjnego;
 - z EFS finansowane są działania „miękkie” związane z opracowywaniem założeń systemowych i narzędzi informatycznych wspomagających zarządzanie w administracji oraz nowoczesnych standardów obsługi klienta lub związane z podnoszeniem umiejętności w zakresie wykorzystywania nowoczesnych technologii.

Program Operacyjny Współpracy Terytorialnej Polska – Saksonia

- W zakresie infrastruktury drogowej działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO WT Polska - Saksonia. Kryterium demarkacji jest charakter drogi będącej przedmiotem projektu.
- W zakresie infrastruktury społeczeństwa informacyjnego działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO WT Polska - Saksonia. Kryterium demarkacji jest charakter projektu.

Program Operacyjny Współpracy Terytorialnej Polska – Brandenburgia

- W zakresie infrastruktury transportowej działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO WT Polska - Brandenburgia. Kryterium demarkacji jest charakter i umiejscowienie projektu.
- W zakresie infrastruktury społeczeństwa informacyjnego działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO WT Polska - Brandenburgia. Kryterium demarkacji jest charakter projektu.

Źródła finansowania:

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR), środki z budżetu jednostek samorządu terytorialnego, środki prywatne.

Tabela finansowa

Tabela 21. Alokacja środków finansowych EFRR na Priorytet 1. LRPO (euro).

Priorytet	Wkład EFRR (euro)	% alokacji LRPO	Maksymalny poziom dofinansowania
Rozwój infrastruktury wzmacniającej konkurencyjność regionu	166 113 510,00	33,6	85%

Finansowanie krzyżowe (cross-financing)

W ramach działań podejmowanych w priorytecie istnieje możliwość finansowania krzyżowego (cross-financing) wyłącznie w projektach infrastrukturalnych związanych z rozwojem społeczeństwa informacyjnego, jedynie w przypadkach, gdy jest to konieczne do właściwej realizacji przedsięwzięcia i jest bezpośrednio z nim związane.

Kryteria dostępności

- Zgodność z celami „Strategii rozwoju województwa lubuskiego z horyzontem czasowym do roku 2020”;
- Zgodność z celami rozwoju oraz dokumentami planistycznymi obowiązującymi w województwie;
- Pozytywny (bądź neutralny) wpływ na realizację polityk horyzontalnych (ochrona środowiska, polityka zatrudnienia, równość szans, rozwój obszarów wiejskich, społeczeństwo informacyjne);
- Zgodność z celami priorytetu;
- Zgodność z prawodawstwem polskim i wspólnotowym.

Priorytet II. Stymulowanie wzrostu inwestycji w przedsiębiorstwach i wzmocnienie potencjału innowacyjnego

Cel główny priorytetu

Głównym celem Priorytetu II jest rozwój gospodarczy województwa poprzez zintegrowanie działań dla tworzenia warunków sprzyjających wzrostowi inwestycji na poziomie regionalnym i lokalnym oraz wzrostowi zatrudnienia.

Cele szczegółowe

- wspieranie innowacyjnego charakteru przedsiębiorczości,
- wzmocnienie konkurencyjności lubuskich przedsiębiorców,
- aktywizacja kooperacji podmiotów o charakterze naukowo – badawczym z MSP,
- wzmocnienie systemu wspierania przedsiębiorczości.

Wskaźniki realizacji celów priorytetu ³⁹

Wskaźnik	Jednostka	Wartość bazowa 2006	Wartość docelowa 2013	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
Produkt					
Liczba projektów z zakresu bezpośredniego wsparcia inwestycyjnego MSP {7} ⁴⁰ , w tym: przez 2 pierwsze lata po rozpoczęciu działalności {8}	Szt.	0	400	corocznie	Monitoring LRPO
Liczba projektów z obszaru społeczeństwa informacyjnego {11}	Szt.	0	30	corocznie	Monitoring LRPO
Liczba projektów z zakresu B+R {4}	Szt.	0	10	corocznie	Monitoring LRPO
Liczba projektów wspierających instytucje otoczenia biznesu	Szt.	0	10	corocznie	Monitoring LRPO
Liczba utworzonych lub wspartych finansowo funduszy pożyczkowych i poręczeniowych	Szt.	0	3	corocznie	Monitoring LRPO
Liczba projektów współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami a instytucjami badawczymi {5}	Szt.	0	10	corocznie	Monitoring LRPO
Rezultat					
Liczba wspartych przedsiębiorstw, w tym udział MŚP [w %]: - mikro (do 9 pracujących), - małych (od 10 do 49 pracujących), - średnich (od 50 do 249 pracujących), - w mieście, - na wsi	Szt.	0	400 100% 65% 30% 5% 85% 15%	co 2 lata	Monitoring LRPO
Dodatkowe inwestycje	mln euro	0	55	co 2 lata	Monitoring

³⁹ Przy analizie należy uwzględnić odpowiedni wskaźnik z listy wskaźników kontekstowych.

⁴⁰ Numer wskaźnika obowiązkowego dla potrzeb sprawozdawczości KE.

wykreowane dzięki wsparciu [w mln euro] {10}					LRPO
Wartość pożyczek i poręczeń udzielonych przedsiębiorstwom [w tys. zł]	tys. zł	0	2 000	co 2 lata	Monitoring LRPO
Liczba utworzonych miejsc pracy (brutto, zatrudnienie w pełnym wymiarze czasu), w tym (na obszarach wiejskich: {1} objętych przez kobiety {3} objętych przez mężczyzn {2})	Szt.	0	800 (250) 400 400	corocznie	Monitoring LRPO
Liczba utworzonych miejsc pracy w zakresie B+R – tylko etaty badawcze (5 lat od rozpoczęcia projektu) {6}	Szt.	0	12	corocznie	Monitoring LRPO
Liczba przedsiębiorstw wspartych przez fundusze mikropożyczkowe i pożyczkowe	Szt.	0	120	corocznie	Monitoring LRPO
Liczba przedsiębiorstw wspartych przez instytucje otoczenia biznesu w zakresie B+R	Szt.	0	50	Co 2 lata	Monitoring LRPO
Liczba usług doradczych zrealizowanych w przedsiębiorstwach w tym na obszarach wiejskich	Szt.	0	70 10	corocznie	Monitoring LRPO

Kierunki wsparcia:

- Wsparcie mikroprzedsiębiorstw.
- Wsparcie małych i średnich przedsiębiorstw.
- Transfer wyników badań, nowoczesnych technologii i innowacji do przedsiębiorstw.
- Rozwój instytucji otoczenia biznesu.

Kategorie interwencji na lata 2007 – 2013

02 - Infrastruktura B+RT (w tym wyposażenie w sprzęt, oprzyrządowanie i szybkie sieci informatyczne łączące ośrodki badawcze) oraz specjalistyczne ośrodki kompetencji technologicznych.

03 - Transfer technologii i udoskonalanie sieci współpracy między MŚP, między MŚP a innymi przedsiębiorstwami, uczelniami, wszelkiego rodzaju instytucjami na poziomie szkolnictwa pomaturalnego, władzami regionalnymi, ośrodkami badawczymi oraz biegunami naukowymi i technologicznymi (parkami naukowymi i technologicznymi, technopoliami, itd.).

04 - Wsparcie na rzecz rozwoju B+RT, w szczególności w MŚP (w tym dostęp do usług związanych z B+RT w ośrodkach badawczych).

05 - Usługi w zakresie zaawansowanego wsparcia dla przedsiębiorstw i grup przedsiębiorstw.

06 - Wsparcie na rzecz MŚP w zakresie promocji produktów i procesów przyjaznych dla środowiska (wdrożenie efektywnych systemów zarządzania środowiskiem, wdrożenie i stosowanie/ użytkowanie technologii zapobiegania zanieczyszczeniom, wdrożenie czystych technologii do działalności produkcyjnej przedsiębiorstw).

07 - Inwestycje w przedsiębiorstwa bezpośrednio związane z dziedziną badań i innowacji (innowacyjne technologie, tworzenie przedsiębiorstw przez uczelnie, istniejące ośrodki B+RT i przedsiębiorstwa, itp.).

08 - Inne inwestycje w przedsiębiorstwa.

- 09** - Inne działania mające na celu pobudzanie badań, innowacji i przedsiębiorczości w MŚP.
14 - Usługi i aplikacje dla MŚP (*e-handel, edukacja i szkolenia, tworzenie sieci itp.*).
15 - Inne działania mające na celu poprawę dostępu MŚP do TIK i ich wydajne użytkowanie.

Przykładowe typy kwalifikujących się projektów:

- Bezpośrednie inwestycje w MŚP.
- Wprowadzanie na rynek nowego produktu, usługi.
- Inwestycje w czyste technologie.
- Infrastruktura związana z badaniami i rozwojem technologicznym (w tym instalacje, oprzyrządowanie i szybkie sieci komputerowe łączące ośrodki badawcze) oraz ośrodki kompetencji w zakresie konkretnych technologii.
- Wsparcie na rzecz badań i rozwoju technologicznego, w szczególności dla MŚP (w tym dostęp do usług związanych z badaniami i rozwojem technologicznym w ośrodkach badawczych).
- Wsparcie specjalistycznego doradztwa dla MŚP.
- Dokapitalizowanie funduszy mikropożyczkowych i poręczeniowych.
- Powstawanie nowych funduszy pożyczkowych, poręczeń kredytowych.
- Inwestycje w aktywa niematerialne i prawne związane z transferem technologii poprzez nabycie praw patentowych, licencji, know-how lub nieopatentowanej wiedzy technicznej i technologicznej.
- Rozwój instytucji otoczenia biznesu.
- Pomoc MŚP w promocji trwałych systemów produkcji (wprowadzanie skutecznych systemów zarządzania środowiskiem oraz adaptacja i użycie technologii zapobiegających zanieczyszczeniom).

Beneficjenci priorytetu:

- mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa,
- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- jednostki organizacyjne JST, posiadające osobowość prawną,
- organizacje pozarządowe,
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- partnerzy społeczni i gospodarczy,
- instytucje otoczenia biznesu,
- szkoły wyższe,
- osoby prawne i fizyczne będące organami prowadzącymi szkoły i placówki oświatowe,
- jednostki naukowe,

Opis i uzasadnienie priorytetu

Naturalnym kierunkiem rozwoju województwa lubuskiego jest intensyfikowanie wielostronnych kontaktów z partnerami zagranicznymi. Należy dążyć do tego, by coraz więcej przedsiębiorstw w regionie, funkcjonujących w międzynarodowym otoczeniu, stało się równymi partnerami w wymianie handlowej, technologicznej i kapitałowej. W tym celu niezbędne jest podjęcie działań wspomagających przedsiębiorczość, szczególnie małe i średnie przedsiębiorstwa, dominujące w strukturze gospodarczej województwa. Dla

osiągnięcia wysokiej ścieżki wzrostu niezbędne jest podniesienie innowacyjności licznych podmiotów gospodarczych funkcjonujących w województwie. Większość lubuskich przedsiębiorstw jest niedoinwestowana, parki maszynowe nie spełniają standardów europejskich a duża konkurencja na Jednolitym Rynku Europejskim może doprowadzić do bankructwa wielu z tych podmiotów. Niezwykle istotne jest stworzenie odpowiednich instrumentów finansowych i systemowych wspierających rozwój przedsiębiorstw i stwarzających możliwość wzrostu ich konkurencyjności na JRE. Działania te powinny obejmować zarówno bezpośrednie wsparcie inwestycyjne, jak również wsparcie dla instytucji otoczenia biznesu.

Poziom innowacyjności całego województwa lubuskiego, jak i samych przedsiębiorstw jest skrajnie niski, nakłady na działalność badawczo - rozwojową w latach 1995-2002 były najniższe w kraju i stanowiły 0,05% regionalnego PKB. Ze względu na niską aktywność innowacyjną przedsiębiorstw oraz małe wykorzystanie technologii i wyników badań naukowych – kluczowych czynników decydujących o konkurencyjności gospodarki, zarówno na poziomie krajowym, jak i regionalnym, niezbędne jest stworzenie sprawnego systemu zapewniającego transfer nowoczesnych technologii z ośrodków naukowych do przedsiębiorstw.

Powiązania pomiędzy sektorem MSP i światem nauki będą budowane poprzez inicjowanie działań na rzecz promocji innowacyjności, wzrostu świadomości o korzyściach płynących ze stosowania nowych rozwiązań organizacyjnych, technologicznych i produktowych w gospodarce. W oparciu o potencjał naukowo – badawczy funkcjonujących w regionie uczelni wyższych zostanie zbudowany trwały pomost pomiędzy nauką a przedsiębiorstwami. Uczelnie będą pełniły wiodącą rolę, która będzie polegać na przeprowadzaniu analiz popytu regionalnych podmiotów gospodarczych w zakresie nowych technologii i innowacyjnych rozwiązań. Na podstawie przeprowadzonych analiz zostaną wykreowane nowe rozwiązania. Na tym etapie niezbędne będzie wspieranie transferu wyników prac badawczo – rozwojowych do przedsiębiorstw, a także podjęcie działań na rzecz trwałej kooperacji z przedsiębiorstwami i organizacjami otoczenia biznesu oraz rozpowszechnianie dobrych praktyk (konferencje, seminaria, publikacje itp.). Istotnymi działaniami w tym zakresie będą: wspieranie przepływu dorobku naukowo – badawczego z uczelni do przedsiębiorstw, trwała i ciągła współpraca z przedsiębiorcami, organizacja doradztwa technologicznego i innowacyjnego dla MSP, rozpowszechnianie dobrych praktyk poprzez organizowanie spotkań i konferencji z udziałem przedsiębiorców i przedstawicieli środowisk naukowych.

Efektom tych działań będą przede wszystkim: wzrost konkurencyjności produktowej i technologicznej oraz trwały, zrównoważony rozwój sektora MSP w województwie lubuskim. Projekty związane z rozwojem innowacyjności będą realizowane zgodnie z Lubuską Regionalną Strategią Innowacji.

W ramach priorytetu będą realizowane działania o charakterze inwestycyjnym oraz o charakterze doradczym (m.in. wdrażanie systemów zarządzania przedsiębiorstwem, wprowadzenia na rynek nowego produktu, tworzenie sieci kooperacyjnych, pozyskiwania zewnętrznego finansowania na rozwój przedsiębiorstwa). Wsparcie zaplanowane w priorytecie będzie przeznaczone wyłącznie na rozwój MSP. Ponadto w ramach współfinansowania rozwoju poziomu innowacyjności w regionie będą realizowane projekty dotyczące przede wszystkim transferu nowoczesnych rozwiązań technologicznych, produktowych i organizacyjnych do przedsiębiorstw i instytucji, inwestycji w budowę i rozwój infrastruktury B+R.

Stworzenie trwałych struktur dla sektora B+R będzie pierwszym krokiem procesu eliminowania barier w rozwoju tego sektora. Środowiska akademickie zaangażowane w prowadzenie badań naukowych będą mogły zintensyfikować działania związane z podnoszeniem efektywności i skuteczności swojej pracy. Inwestycje w budowę i rozwój już

istniejącej infrastruktury B+R oraz tworzenie miejsc pracy przyczynią się do stworzenia warunków sprzyjających transferowi technologii i innowacji do przedsiębiorstw.

Ważną sferą działań podejmowanych w ramach priorytetu będą również inwestycje dotyczące rozwoju sieci instytucji okołobiznesowych, w tym instytucji kredytujących, doradczych, inkubatorów przedsiębiorczości oraz parków przemysłowych. W ramach wsparcia dla odnawialnych instrumentów finansowanych dla MSP dopuszcza się możliwość wykorzystania inicjatywy JEREMIE.

Realizacja priorytetu ma doprowadzić do stworzenia warunków sprzyjających rozwojowi ekonomicznemu, stabilizacji sytuacji na rynku oraz wzmocnieniu siły kapitałowej przedsiębiorstw. Wdrażanie zaplanowanych w priorytecie działań będzie komplementarne do innych instrumentów wsparcia Wspólnoty skierowanych na rozwój przedsiębiorczości (np. 7 ramowy program oraz zintegrowany program działań w zakresie kształcenia ustawicznego).

Komplementarność i demarkacja

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich

- W zakresie wsparcia mikroprzedsiębiorstw działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach Osi 3. Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej, Działanie: Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw. Kryterium demarkacji jest lokalizacja projektu.
- W zakresie wsparcia przedsiębiorstw działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach Osi 1. Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego, Działanie: Zwiększanie wartości dodanej podstawowej produkcji rolnej i leśnej. Kryterium demarkacji jest charakter projektu.
- W zakresie wsparcia przedsiębiorstw działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach Osi 3. Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej, Działanie: Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej. Kryterium demarkacji jest lokalizacja projektu.
- W zakresie wsparcia przedsiębiorstw działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach Osi 4. LEADER, Działanie: Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju. Kryterium demarkacji jest lokalizacja projektu.

Program Operacyjny Kapitał Ludzki

- W zakresie wsparcia mikroprzedsiębiorstw działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO KL.
 - W ramach LRPO możliwe jest wsparcie inwestycyjne na rozwój funkcjonujących mikroprzedsiębiorstw oraz rozpoczynających działalność na rynku.
 - W ramach PO Kapitał Ludzki (komponent regionalny) możliwe będzie wspieranie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia (w tym doradztwo i dotacje na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej).

W celu uniknięcia podwójnego finansowania wsparcie inwestycyjne w ramach EFRR (RPO) nie będzie mogło być udzielone przed upływem ustalonego okresu karencji od otrzymania wsparcia z EFS podmiotom, które rozpoczęły działalność gospodarczą uzyskując wsparcie EFS.

- W zakresie doradztwa specjalistycznego działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO KL. W ramach LRPO możliwe jest wsparcie tylko indywidualnego, specjalistycznego doradztwa dla MSP, branżowo związanego z prowadzoną działalnością oraz podnoszącego konkurencyjność przedsiębiorstwa na rynku.
- W obszarze B+R działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO KL. Kryterium demarkacji jest charakter projektu, tj.:

- z EFRR finansowane są inwestycje w B+R (w tym związane z zakupem środków trwałych)
- z EFS finansowane są natomiast działania szkoleniowe, doradcze, promocyjne, jak również związane z tworzeniem i rozwojem współpracy pomiędzy podmiotami zajmującymi się B+R, a także dotyczące rozwoju i realizacji Regionalnych Strategii Innowacji, czy też programy stypendialne lub staże.

Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka

- W obszarze B+R działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO IG. Kryterium demarkacji jest charakter lub wielkość projektu.
- W zakresie działań innowacyjnych działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO IG. Kryterium demarkacji jest charakter lub wielkość projektu.

Program Operacyjny Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich 2007-2013

- W zakresie wsparcia MSP działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z Osią Priorytetową II: Akwakultura, rybołówstwo śródlądowe, przetwórstwo i rynek rybny. Kryterium demarkacji jest charakter projektu oraz rodzaj prowadzonej działalności gospodarczej. W ramach EFR wspierane są projekty związane z hodowlą oraz przetwórstwem ryb.

Program Operacyjny Współpracy Terytorialnej Polska – Saksonia

- W obszarze wsparcia rozwoju przedsiębiorczości działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO WT Polska - Saksonia. Kryterium demarkacji jest charakter i umiejscowienie projektu.
- W obszarze B+R działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO WT Polska - Saksonia. Kryterium demarkacji jest charakter i umiejscowienie projektu.

Program Operacyjny Współpracy Terytorialnej Polska – Brandenburgia

- W obszarze wsparcia rozwoju przedsiębiorczości działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO WT Polska - Brandenburgia. Kryterium demarkacji jest charakter i umiejscowienie projektu.
- W obszarze B+R działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO WT Polska - Brandenburgia. Kryterium demarkacji jest charakter i umiejscowienie projektu.

Źródła finansowania:

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR), środki z budżetu jednostek samorządu terytorialnego, środki z budżetu państwa, środki prywatne

Tabela finansowa

Tabela 22. Alokacja środków finansowych EFRR na Priorytet 2. LRPO (euro).

Priorytet	Wkład EFRR (euro)	% alokacji LRPO	Maksymalny poziom dofinansowania
Stymulowanie wzrostu inwestycji w przedsiębiorstwach i wzmocnienie potencjału innowacyjnego	112 740 472,00	22,81	85%

Finansowanie krzyżowe (cross-financing)

W ramach działań podejmowanych w priorytecie istnieje możliwość finansowania krzyżowego (cross-financing) jedynie w przypadkach, gdy jest to konieczne do odpowiedniej realizacji przedsięwzięcia i jest bezpośrednio z nim związane. W priorytecie II. mechanizm finansowania krzyżowego będzie miał zastosowanie tylko w projektach, w których usługa doradczo-szkoleniowa jest bezpośrednio i nierozdzielnie związana z zakupem środka trwałego.

Kryteria dostępności

- Zgodność z celami „Strategii rozwoju województwa lubuskiego z horyzontem czasowym do roku 2020”;
- Zgodność z celami rozwoju oraz dokumentami planistycznymi obowiązującymi na poziomie województwa/powiatu/gminy;
- Pozytywny (bądź neutralny) wpływ na realizację polityk horyzontalnych (ochrona środowiska, polityka zatrudnienia, równość szans, rozwój obszarów wiejskich, społeczeństwo informacyjne);
- Zgodność z celem priorytetu;
- Zgodność z prawodawstwem polskim i wspólnotowym.

Priorytet III. Ochrona i zarządzanie zasobami środowiska przyrodniczego

Cel główny priorytetu

Głównym celem Priorytetu III jest utrzymanie wysokich standardów ekologicznych przez dalszą poprawę funkcjonowania infrastruktury ochrony środowiska przyrodniczego na poziomie regionalnym i lokalnym.

Cele szczegółowe

- dalsza poprawa stanu środowiska przyrodniczego,
- poprawa warunków życia mieszkańców,
- zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego regionu.

Wskaźniki realizacji celów priorytetu ⁴¹

Wskaźnik	Jednostka	Wartość bazowa 2006	Wartość docelowa 2013	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
Produkt					
Liczba wspartych projektów z obszaru gospodarki odpadami {27} ⁴²	Szt.	0	2	corocznie	Monitoring LRPO
Długość zmodernizowanej i wybudowanej sieci wodociągowej	km	0	30	corocznie	Monitoring LRPO
Długość zmodernizowanej i wybudowanej sieci kanalizacyjnej	km	0	150	corocznie	Monitoring LRPO
Liczba wspartych projektów z obszaru ochrony bioróżnorodności	Szt.	0	8	corocznie	Monitoring LRPO
Liczba wspartych projektów z obszaru energii odnawialnej {23}	Szt.	0	10	corocznie	Monitoring LRPO
Potencjalna dodatkowa moc zainstalowana energii odnawialnej [w MW] {24}	MW	0	3	corocznie	Monitoring LRPO
Liczba projektów z obszaru zabezpieczenia przed klęskami żywiołowymi {31}	Szt.	0	8	corocznie	Monitoring LRPO
Liczba projektów mających na celu poprawę jakości powietrza {28}	Szt.	0	9	corocznie	Monitoring LRPO
Liczba osób zabezpieczonych przed powodzią {32}	Osoba	0	2500	co 2 lata	Monitoring LRPO
Rezultat					
Liczba osób objętych selektywną zbiórką odpadów w wyniku realizacji wspartych projektów	Osoba	0	25 000	co 2 lata	Monitoring LRPO
Liczba osób przyłączonych do nowej lub zmodernizowanej sieci wodociągowej w wyniku realizacji wspartych projektów	Osoba	0	3000	co 2 lata	Monitoring LRPO

⁴¹ Przy analizie należy uwzględnić odpowiedni wskaźnik z listy wskaźników kontekstowych.

⁴² Numer wskaźnika obowiązkowego dla potrzeb sprawozdawczości KE.

{25}					
Liczba osób przyłączonych do nowej lub zmodernizowanej sieci kanalizacyjnej w wyniku realizacji wspartych projektów {26}	Osoba	0	18 000	co 2 lata	Monitoring LRPO
Obszary o podniesionym stopniu bezpieczeństwa przeciwpowodziowego powierzchnia [w ha]	ha	0	100	co 2 lata	Monitoring LRPO
Liczba osób zabezpieczonych przed pożarami lasów i innymi zagrożeniami {33}	Osoba	0	500 000	co 2 lata	Monitoring LRPO
Powierzchnia objęta monitoringiem środowiska przyrodniczego [w ha]	ha	0	500	corocznie	Monitoring LRPO
Liczba utworzonych miejsc pracy (brutto, zatrudnienie w pełnym wymiarze czasu), w tym: {1} objętych przez kobiety {3} objętych przez mężczyzn {2}	Szt.	0	20 10 10	corocznie	Monitoring LRPO

Kierunki wsparcia:

- Rozwój i modernizacja infrastruktury ochrony środowiska przyrodniczego.
- Poprawa jakości powietrza, efektywności energetycznej oraz rozwój i wykorzystanie odnawialnych źródeł energii.
- Zarządzanie ochroną środowiska przyrodniczego.

Kategorie interwencji na lata 2007 – 2013

33 - Energia elektryczna.

35 - Gaz ziemny.

39 - Energia odnawialna: wiatrowa.

40 - Energia odnawialna: słoneczna.

41 - Energia odnawialna: biomasa.

42 - Energia odnawialna: hydroelektryczna, geotermiczna i pozostałe.

43 - Efektywność energetyczna, produkcja skojarzona (kogeneracja), zarządzanie energią.

44 - Gospodarka odpadami komunalnymi i przemysłowymi.

45 - Gospodarka i zaopatrzenie w wodę pitną.

46 - Oczyszczanie ścieków.

47 - Jakość powietrza.

48 - Zintegrowany system zapobiegania i kontroli zanieczyszczeń.

51 - Promowanie bioróżnorodności i ochrona przyrody (w tym Natura 2000).

53 - Zapobieganie zagrożeniom (w tym opracowanie i wdrażanie planów i instrumentów zapobiegania i zarządzania zagrożeniami naturalnym i technologicznym).

54 - Inne działania na rzecz ochrony środowiska i zapobiegania zagrożeniom.

Przykładowe typy kwalifikujących się projektów:

- Zarządzanie odpadami gospodarczymi i produkcyjnymi.
- Zarządzanie i dystrybucja wody pitnej.
- Oczyszczanie wód użytkowych.
- Zapobieganie skażeniu i kontrola jakości powietrza.

- Zapobieganie i zintegrowana kontrola zanieczyszczeń.
- Budowa instalacji wykorzystujących odnawialne źródła energii.
- Budowa i modernizacja instalacji do wytwarzania energii elektrycznej i ciepła w skojarzeniu (projekty kogeneracyjne).
- Rozbudowa i modernizacja systemów ciepłowniczych, elektroenergetycznych i gazowniczych wraz z infrastrukturą towarzyszącą.
- Budowa, rozbudowa i modernizacja źródeł wytwarzania i przesyłu energii w celu minimalizacji emisji zanieczyszczeń.
- Budowa, przebudowa i remont instalacji, urządzeń i obiektów, mające na celu ograniczenie energochłonności.
- Inne działania na rzecz ochrony środowiska i zapobiegania ryzyku.
- Zapobieganie zagrożeniom nadzwyczajnym.

Beneficjenci priorytetu:

- jednostki samorządu terytorialnego ich związki i stowarzyszenia,
- jednostki organizacyjne JST,
- zakłady opieki zdrowotnej działające w publicznym systemie ochrony zdrowia,
- organizacje pozarządowe,
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- szkoły wyższe,
- osoby prawne i fizyczne będące organami prowadzącymi szkoły i placówki oświatowe,
- jednostki naukowe,
- jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną,
- administracja rządowa (w tym, parki narodowe i krajobrazowe),
- Jednostki Lasów Państwowych,
- spółki wodne,
- przedsiębiorcy.

Opis i uzasadnienie priorytetu

Istotnym elementem decydującym o zrównoważonym rozwoju regionu jest dbałość o zachowanie dobrego stanu środowiska przyrodniczego. Podkreślając osiągnięte już efekty w tym względzie, należy zwrócić uwagę na wielki, wciąż nie w pełni wykorzystany potencjał regionu dla rozwoju turystyki oraz innych dziedzin opartych na zasobach środowiska przyrodniczego (rolnictwo ekologiczne, innowacyjne gałęzie przemysłu, usługi zdrowotne i inne). Utrzymanie wysokich standardów ekologicznych wymaga rozbudzania świadomości ekologicznej oraz upowszechniania zachowań i działań chroniących środowisko naturalne i dziedzictwo kulturowe. Realizacja inwestycji infrastrukturalnych w zakresie ochrony środowiska przyczyniła się w dużym stopniu do zmniejszenia emisji zanieczyszczeń do środowiska. Nadal jednak istnieje wiele miejscowości na terenie naszego województwa, w których brak jest odpowiedniej infrastruktury ochrony środowiska, co uniemożliwia zapewnienie ich mieszkańcom odpowiedniej jakości życia, a także powoduje ograniczenie rozwoju gospodarczego przy poszanowaniu zasad ochrony środowiska.

W całym województwie istnieją duże dysproporcje pomiędzy długością sieci wodociągowej i kanalizacyjnej. W ramach priorytetu realizowane będą przedsięwzięcia dotyczące porządkowania gospodarki ściekowej poprzez: budowę, rozbudowę i modernizację systemów kanalizacji sanitarnej i deszczowej, budowę, rozbudowę i modernizację oczyszczalni ścieków oraz realizację projektów z zakresu zagospodarowania osadów pościekowych. Ważnym

zadaniem powinno być również zapewnienie wszystkim mieszkańcom regionu możliwości dostępu do wody posiadającej parametry jakości wody do spożycia przez ludzi. W dziedzinie zaopatrzenia w wodę preferowane będą zatem zadania zmierzające do kompleksowego rozwiązania problemów gospodarki wodno-ściekowej. Projekty z obszaru gospodarki wodno-ściekowej realizowane będą zgodnie z zapisami Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych.

Powazny problem stanowi również właściwe rozwiązanie gospodarki odpadami. Niezbędne jest zatem wdrażanie kompleksowego programu unieszkodliwiania odpadów obejmującego: segregację odpadów w miejscu ich powstawania, wywóz, odzysk surowców wtórnych i powtórne ich wykorzystanie. Zadania w tym obszarze realizowane będą zgodnie z celami Krajowego Planu Gospodarki Odpadami oraz właściwych terytorialnie planów gospodarki odpadami.

W celu umożliwienia rozwoju społecznego i gospodarczego niezbędne jest również podejmowanie działań w zakresie ochrony przed powodzią i suszą oraz zapewnienie odpowiedniej regulacji stosunków wodnych.

W przypadku zarządzania przeciwpowodziowego projekty będą bazowały na interdyscyplinarnym planowaniu dla obszaru całej zlewni. Priorytetowo będą traktowane projekty, które są nakierowane na naturalne zwolnienie odpływu i zwiększenie naturalnej retencji wody (np. odtworzenie terenów zalewowych i podmokłych). Projekty mogą również zawierać odbudowę istniejącej infrastruktury przeciwpowodziowej, jeśli jest to konieczne.

Nowe działania dotyczące ochrony przeciwpowodziowej mogą być planowane tylko wtedy, gdy pomimo realizacji powyżej wspomnianych działań zagrożenie powodziowe będzie istniało nadal oraz pod warunkiem spełnienia wymagań Dyrektyw unijnych, w tym Artykułu 4. 7 Ramowej Dyrektywy Wodnej.

Tam, gdzie powodzi nie da się uniknąć i gdzie muszą być one kontrolowane, należy również wesprzeć przygotowanie i utrzymanie w stanie gotowości, regionalnych i lokalnych planów kryzysowych na wypadek powodzi.

Podejmowane w ramach LRPO działania będą w pełni zgodne z zapisami „Programu dla Odry 2006”, zakładając że są one zgodne z powyższą hierarchią przeciwpowodziową oraz prawem UE.

Jednym z elementów decydujących o zrównoważonym rozwoju regionu jest efektywne i racjonalne wykorzystanie zasobów odnawialnych źródeł energii. Należy zatem podejmować działania prowadzące do wzrostu ich wykorzystania i promocji. W ramach priorytetu realizowane będą przedsięwzięcia związane z budową źródeł wytwarzania energii na bazie surowców odnawialnych. Przedsięwzięcia te przyniosą korzyści w postaci dywersyfikacji źródeł energii, zwiększenia bezpieczeństwa energetycznego regionu oraz zmniejszenia negatywnego oddziaływania produkcji energii na środowisko. Zobowiązania wynikające z członkostwa Polski w strukturach UE nakładają na nasz kraj obowiązek zwiększania w bilansie paliwowo - energetycznym udziału odnawialnych źródeł energii. W ramach LRPO wszystkie projekty realizowane będą zgodne z wytycznymi oraz dyrektywami WE dotyczącymi tego obszaru. Zgodnie z przyjętą przez Polskę "Strategią rozwoju energetyki odnawialnej" zakłada się zwiększenie udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych w krajowym bilansie zużycia energii pierwotnej, co najmniej do 7,5% w 2010 r. i 14% w 2020 r. Jednym z elementów realizacji priorytetu będzie wypełnienie dyrektywy kogeneracyjnej 2004/8/EC. Dopuszcza się możliwość realizacji projektów kogeneracyjnych z wykorzystaniem źródła energii odnawialnej.

Realizacja priorytetu powinna wpłynąć na poprawę stanu bezpieczeństwa energetycznego regionu również przez różnicowanie i efektywne wykorzystanie energii oraz minimalizację emisji zanieczyszczeń przedostających się do powietrza, a także stworzenie na terenie województwa zoptymalizowanego systemu sieci i urządzeń energetycznych, umożliwiającego

bezwaryjne zaopatrzenie mieszkańców i podmiotów gospodarczych w energię elektryczną, ciepło, gaz ziemny i paliwa. Realizowane będą działania dotyczące poprawy funkcjonowania oraz modernizacji infrastruktury elektroenergetycznej, gazowniczej oraz ciepłowniczej. W przypadku projektów dotyczących sieci dystrybucji energii elektrycznej i gazu wnioskodawcy powinny wykazać w studium wykonalności, że rynek w zakresie sieci przesyłowych nie funkcjonuje prawidłowo. Jednocześnie należy zapewnić, że realizowane przedsięwzięcia nie będą zakłócać procesu liberalizacji rynku.

Ramy dla realizacji przedsięwzięć z zakresu efektywności energetycznej wyznaczała będzie Polityka energetyczna Polski do 2025r. Nadal poważnym problemem jest wysoki poziom zanieczyszczenia powietrza powodowany przez sektor paliwowo – energetyczny, w tym zwłaszcza komunalno – bytowy. Działania jakie należy podjąć w celu poprawy tej sytuacji to modernizacja i przebudowa sieci energetycznych oraz źródeł wytwarzania energii w celu ograniczenia strat energii, a także zmniejszenia emisji zanieczyszczeń powstających w procesach energetycznych. W kontekście obniżenia wpływu procesów energetycznych na środowisko i zmniejszenia emisji zanieczyszczeń zgodnie z wymogami ochrony środowiska, istotne będą działania prowadzące do zmiany struktury zużywanych paliw oraz zwiększenia sprawności wykorzystania istniejących instalacji i urządzeń.

Utrzymanie wysokich standardów ekologicznych związane jest także z ochroną przyrody i krajobrazu. W ramach priorytetu wspierane będą działania związane z postanowieniami ustawy o ochronie przyrody oraz funkcjonowaniem obszarów sieci NATURA 2000. Ponadto realizowane będą przedsięwzięcia zmierzające do zachowania różnorodności biologicznej i krajobrazowej.

Komplementarność i demarkacja

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko

- W zakresie gospodarki-wodnościekowej działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO IŚ. Kryterium demarkacji jest umiejscowienie projektu.
- W zakresie gospodarki odpadami działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO IŚ. Kryterium demarkacji jest umiejscowienie i zasięg projektu.
- W zakresie ochrony przeciwpowodziowej działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO IŚ. Kryterium demarkacji jest wielkość i charakter projektu.
- W zakresie zapobiegania i ograniczania skutków zagrożeń działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO IŚ. Kryterium demarkacji jest wielkość projektu.
- W zakresie ochrony przyrody i kształtowania postaw ekologicznych działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO IŚ. Kryterium demarkacji jest wielkość projektu.
- W zakresie energetyki działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO IŚ. Kryterium demarkacji jest wielkość projektu.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich

- W zakresie gospodarki-wodnościekowej działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach Osi 3. Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej, Działanie: Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej. Kryterium demarkacji jest lokalizacja oraz wielkość projektu.
- W zakresie gospodarki odpadami działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach Osi 3. Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie

gospodarki wiejskiej, Działanie: Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej. Kryterium demarkacji jest charakter, lokalizacja oraz wielkość projektu.

- W zakresie ochrony przyrody i kształtowania postaw ekologicznych działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach Osi 1. Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego, Działanie: Modernizacja gospodarstw rolnych. Kryterium demarkacji jest charakter, lokalizacja i wielkość projektu oraz w ramach Osi 2. Poprawa środowiska naturalnego i obszarów wiejskich, Działanie: Program rolnośrodowiskowy (Płatności rolnośrodowiskowe). Kryterium demarkacji jest charakter oraz beneficjent projektu.
- W zakresie ochrony przeciwpowodziowej działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach Osi 1. Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego, Działanie: Poprawianie i rozwijanie infrastruktury związanej z rozwojem i dostosowaniem rolnictwa i leśnictwa – Schemat II Gospodarowanie rolniczymi zasobami wodnymi. Kryterium demarkacji jest charakter projektu.
- W zakresie zapobiegania i ograniczania skutków zagrożeń działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach Osi 2. Poprawa środowiska naturalnego i obszarów wiejskich, Działanie: Odtwarzanie potencjału produkcji leśnej zniszczonego przez katastrofy oraz wprowadzanie instrumentów zapobiegawczych. Kryterium demarkacji jest charakter projektu.
- W zakresie energetyki działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach Osi 3. Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej, Działanie: Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej oraz Działanie Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej oraz Działanie: Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw. Kryterium demarkacji jest wielkość oraz lokalizacja projektu.

Program Operacyjny Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich 2007-2013

- W zakresie ochrony przyrody i kształtowania postaw ekologicznych działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO „RYBY”, w ramach Osi Priorytetowej 2. Akwakultura, rybołówstwo śródlądowe, przetwórstwo i rynek rybny, Środek 2.1 Akwakultura, Działanie 2.1.4 Wsparcie na rzecz środowiska wodnego. Kryterium demarkacji jest charakter projektu.

Program Operacyjny Współpracy Terytorialnej Polska – Saksonia

- W zakresie ochrony i poprawy stanu środowiska naturalnego działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO WT Polska - Saksonia. Kryterium demarkacji jest charakter i umiejscowienie projektu.

Program Operacyjny Współpracy Terytorialnej Polska – Brandenburgia

- W zakresie ochrony i poprawy stanu środowiska naturalnego działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO WT Polska - Brandenburgia. Kryterium demarkacji jest charakter i umiejscowienie projektu.

Źródła finansowania:

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR), środki z budżetu jednostek samorządu terytorialnego, środki prywatne, środki Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Tabela finansowa

Tabela 23. Alokacja środków finansowych EFRR na Priorytet 3. LRPO (euro)

Priorytet	Wkład EFRR	% alokacji LRPO	Maksymalny poziom
-----------	------------	-----------------	-------------------

	(euro)		dofinansowania
Ochrona i zarządzanie zasobami środowiska przyrodniczego	80 460 421,00	16,28	85%

Finansowanie krzyżowe (cross-financing)

W ramach działań podejmowanych w priorytecie istnieje możliwość finansowania krzyżowego (cross-financing) tylko w projektach związanych z zarządzaniem środowiskiem przyrodniczym, jedynie w przypadkach, gdy jest to konieczne do odpowiedniej realizacji przedsięwzięcia i jest bezpośrednio i nierozdzielnie z nim związane.

Kryteria dostępności

- Zgodność z celami „Strategii rozwoju województwa lubuskiego z horyzontem czasowym do roku 2020”;
- Zgodność z celami rozwoju oraz dokumentami planistycznymi obowiązującymi na poziomie województwa/powiatu/gminy;
- Pozytywny (bądź neutralny) wpływ na realizację polityk horyzontalnych (ochrona środowiska, polityka zatrudnienia, równość szans, rozwój obszarów wiejskich, społeczeństwo informacyjne);
- Zgodność z Krajowym Programem Oczyszczania Ścieków Komunalnych;
- Zgodność z celem priorytetu;
- Zgodność z prawodawstwem polskim i wspólnotowym.

Priorytet IV. Rozwój i modernizacja infrastruktury społecznej

Główny cel priorytetu

Głównym celem realizowanym w ramach Priorytetu IV jest stworzenie atrakcyjnych i bezpiecznych warunków życia w województwie lubuskim oraz znoszenie dysproporcji między dynamicznymi centrami wzrostu, a terenami marginalizowanymi. Cel ten obejmuje zarówno poprawę jakości i dostępności usług edukacyjnych oraz zdrowotnych przez rozwój i modernizację infrastruktury społecznej w regionie, jak również odpowiada na strukturalny problem regionu, którym jest przede wszystkim peryferyzacja obszarów upośledzonych oraz terenów wymagających restrukturyzacji i rewitalizacji.

Cele szczegółowe

- poprawa jakości infrastruktury społecznej w województwie,
- wzmocnienie roli szkół wyższych i ośrodków naukowo-badawczych,
- poprawa jakości kształcenia i dostępu do wiedzy na poziomie podstawowym i ponadpodstawowym,
- poprawa jakości i dostępności usług ochrony zdrowia zarówno na szczeblu regionalnym, jak i lokalnym,
- aktywizacja obszarów strukturalnie słabych,
- tworzenie warunków do włączenia obszarów strukturalnie słabych w procesy rozwojowe,
- ułatwienie dostępu do podstawowej infrastruktury na terenach strukturalnie słabych.

Wskaźniki realizacji celów priorytetu ⁴³

Wskaźnik	Jednostka	Wartość bazowa 2006	Wartość docelowa 2013	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
Produkt					
Liczba projektów z obszaru ochrony zdrowia {38} ⁴⁴	Szt.	0	10	corocznie	Monitoring LRPO
Liczba projektów z obszaru edukacji {36}	Szt.	0	7	corocznie	Monitoring LRPO
Liczba projektów mających na celu poprawę atrakcyjności obszarów poprzez ich rewitalizację, w tym: w miastach, {39} na wsi	Szt.	0	10 7 3	corocznie	Monitoring LRPO
Rezultat					
Liczba badań przeprowadzonych za pomocą sprzętu medycznego zakupionego w wyniku realizacji wspartych projektów [w tys.]	Szt	0	3	corocznie	Monitoring LRPO
Liczba ośrodków medycznych	Szt	0	10	co 2 lata	Monitoring

⁴³ Przy analizie należy uwzględnić odpowiedni wskaźnik z listy wskaźników kontekstowych.

⁴⁴ Numer wskaźnika obowiązkowego dla potrzeb sprawozdawczości KE.

wyposażonych w sprzęt medyczny lub zmodernizowanych w wyniku realizacji wspartych projektów					LRPO
Liczba uczniów/studentów korzystających z efektów wspartych projektów {37}	Osoba	0	25 000	corocznie	Monitoring LRPO
Powierzchnia zrekultywowana / odzyskana w wyniku realizacji wspartych projektów [km ²] {29}	km ²	0	0,1	co 2 lata	Monitoring LRPO
Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją [w ha]	ha	0	20	co 2 lata	Monitoring LRPO
Liczba osób zamieszkałych na obszarach objętych rewitalizacją	osoba	0	50 000	co 2 lata	Monitoring LRPO
Liczba utworzonych miejsc pracy (brutto, zatrudnienie w pełnym wymiarze czasu, w tym {1} objętych przez kobiety {3} Objętych przez mężczyzn {2})	Szt.	0	200 100 100	corocznie	Monitoring LRPO

Kierunki wsparcia:

- Rozwój i modernizacja infrastruktury ochrony zdrowia.
- Rozwój i modernizacja infrastruktury edukacyjnej.
- Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich i wiejskich.

Kategorie interwencji wydatków na lata 2007 – 2013

- 50** - Rewaloryzacja obszarów przemysłowych i rekultywacja skażonych gruntów.
- 61** - Zintegrowane projekty na rzecz rewitalizacji obszarów miejskich i wiejskich.
- 75** - Infrastruktura systemu oświaty.
- 76** - Infrastruktura ochrony zdrowia.
- 77** - Infrastruktura opiekuńczo-wychowawcza.
- 78** - Infrastruktura mieszkalnictwa.
- 79** - Pozostała infrastruktura społeczna.

Przykładowe typy kwalifikujących się projektów:

- Budowa/rozbudowa i modernizacja regionalnej i lokalnej infrastruktury edukacyjnej.
- Wyposażenie placówek regionalnej i lokalnej infrastruktury edukacyjnej.
- Rozbudowa i modernizacja regionalnej i lokalnej infrastruktury ochrony zdrowia.
- Wyposażenie publicznych placówek służby zdrowia.
- Budowa/rozbudowa, modernizacja obiektów opieki nad dziećmi, w tym na obszarach wiejskich.
- Wyposażenie obiektów opieki nad dziećmi.
- Budowa/rozbudowa, modernizacja obiektów społecznych.
- Wyposażenie obiektów społecznych.
- Zintegrowane projekty dotyczące rewitalizacji obszarów miejskich i wiejskich, w tym:
 - zintegrowane projekty dotyczące rewitalizacji obszarów przemysłowych,
 - zintegrowane projekty dotyczące rewitalizacji obszarów powojkowych,
 - zintegrowane projekty dotyczące rewitalizacji obszarów popegeerowskich.
- Regeneracja obszarów przemysłowych i terenów skażonych.
- Rozwój substancji mieszkaniowej (wydatki związane z rozwojem mieszkalnictwa będą ponoszone zgodnie z regulacjami KE: artykuł 7 Rozporządzenia WE nr 1080/2006, artykuł 47 Rozporządzenia wykonawczego 1828/2006.

Beneficjenci priorytetu:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- jednostki organizacyjne JST,
- zakłady opieki zdrowotnej działające w publicznym systemie ochrony zdrowia,
- organizacje pozarządowe,
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- szkoły wyższe,
- osoby prawne i fizyczne będące organami prowadzącymi szkoły i placówki oświatowe,
- jednostki naukowe,
- instytucje kultury,
- jednostki sektora finansów publicznych,
- spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe, TBS.

Opis i uzasadnienie priorytetu

Istotnym warunkiem osiągnięcia spójności społeczno-gospodarczej regionu, a w konsekwencji sukcesu gospodarczego, jest odpowiadająca potrzebom społeczeństwa polityka społeczna, przede wszystkim służąca podniesieniu jakości opieki zdrowotnej oraz poziomu edukacji na każdym poziomie nauczania.

Projekty związane z rozwojem infrastruktury społecznej, w szczególności infrastruktury edukacyjnej i ochrony zdrowia realizowane będą z zastosowaniem zasad zrównoważonego budownictwa.

Istotne jest stworzenie w placówkach edukacyjnych właściwych warunków technicznych i dydaktycznych, które przyczynią się do poprawy jakości kształcenia na każdym poziomie edukacji. Wszystkie działania w tym obszarze będą realizowane zgodnie ze Strategią Rozwoju Województwa Lubuskiego z horyzontem czasowym do 2020 roku oraz Strategią Polityki Społecznej Województwa Lubuskiego 2005 – 2013. Stworzenie sprzyjających warunków dla rozwoju szkolnictwa w regionie realizowane będzie przez wspieranie projektów związanych z budową, rozbudową i modernizacją szkół i placówek oświatowych służących wyrównywaniu szans oraz doposażeniu tych jednostek w nowoczesny sprzęt dydaktyczny, sportowy i socjalno-bytowy.

Stworzenie systemu nowoczesnej służby zdrowia, na poziomie zgodnym z wymogami UE jest warunkiem osiągnięcia rozwoju społeczno – gospodarczego regionu. W związku z powyższym przewiduje się realizację inwestycji, których celem będzie modernizacja placówek ochrony zdrowia i poprawa jakości leczenia specjalistycznego poprzez przebudowę i modernizację obiektów związanych z infrastrukturą ochrony zdrowia, w taki sposób, aby dostosować je do wymogów określonych w obowiązujących przepisach prawa (w tym zakup urządzeń medycznych). Beneficjentem może być jedynie podmiot dostarczający świadczenia gwarantowane w ramach kontraktu z Instytucją Finansującą Publiczne Świadczenia Zdrowotne (np. NFZ). Projekty z obszaru ochrony zdrowia realizowane będą w oparciu o narodową Strategię rozwoju ochrony zdrowia na lata 2007-2013, zapisy Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego z horyzontem czasowym do 2020 oraz Strategię Polityki Społecznej Województwa Lubuskiego na lata 2005 – 2015.

Znaczne obszary województwa lubuskiego zagrożone są zjawiskami peryferyzacji, trwałej marginalizacji ekonomicznej i społecznej. Problem ten dotyczy m.in. istotnej części miast i gmin wiejsko-miejskich. Niekorzystne skutki transformacji gospodarczej szczególnie dotkliwe okazały się również dla sektora rolniczego i obszarów wiejskich. Przejawem tych problemów jest utrzymujące się długotrwałe bezrobocie, wynikająca z niego bieda, wzrost przestępczości i inne patologie społeczne, odpływ osób wykształconych oraz opóźnienia w wyposażeniu w infrastrukturę. Roli czynnika aktywizującego rozwój tych obszarów nie

spełniają małe miasta o niewystarczająco rozwiniętym potencjale. Czynniki te w połączeniu z ograniczonymi możliwościami finansowymi samorządów lokalnych tworzą barierę dla zwiększenia poziomu inwestycji lokalnych i zewnętrznych, i tym samym, ograniczają możliwości dywersyfikacji źródeł zatrudnienia i podniesienia poziomu cywilizacyjnego mieszkańców tych obszarów.

Istotą priorytetu jest stworzenie odpowiednich warunków umożliwiających włączenie obszarów słabych strukturalnie w procesy rozwojowe. Realizacja tych założeń odbywać się będzie poprzez rewitalizację obszarów zdegradowanych.

Realizacja priorytetu związana jest przede wszystkim z rozwojem ośrodków lokalnych i ma na celu zmniejszenie dysproporcji w stosunku do dynamicznie rozwijających się obszarów województwa, co w konsekwencji doprowadzi do wzrostu konkurencyjności całego regionu. W ramach priorytetu wspierane będą lokalne działania infrastrukturalne z zakresu: rewitalizacji zdegradowanych obszarów miejskich i wiejskich.

Historyczne i gospodarcze uwarunkowania rozwoju województwa lubuskiego wpłynęły na aktualny stan zagrożenia wielu obszarów zjawiskami trwałej marginalizacji ekonomicznej i społecznej. Problem ten dotyczy m.in. istotnej części gmin wiejskich i wiejsko-miejskich, zwłaszcza tych, gdzie mamy do czynienia z obszarami powojskowymi, przemysłowymi, jak również popegeerowskimi. Niepokojąca jest wysoka stopa bezrobocia, niski poziom wykształcenia, mała mobilność zawodowa społeczności lokalnych i niska kreatywność w zakresie poszukiwania pozarolniczych źródeł utrzymania. Podstawowe potrzeby gospodarcze i społeczne na tych obszarach nie są zaspokajane w odpowiednim stopniu. Czynnikiem ograniczającym rozwój społeczny i gospodarczy jest przede wszystkim zły stan infrastruktury technicznej, która wymaga rozbudowy i modernizacji.

W ramach tego priorytetu wspierane będą projekty, wynikające ze zintegrowanych⁴⁵ programów rewitalizacji społeczno-gospodarczej, przestrzennej i funkcjonalnej terenów przemysłowych, powojkowych i popegeerowskich oraz dotyczące podniesienia stanu technicznego substancji mieszkaniowej wpływające na zwiększenie poziomu mobilności przestrzennej mieszkańców regionu. W ramach priorytetu dopuszcza się możliwość wykorzystania inicjatywy JESSICA, która przewiduje stworzenie specjalnych funduszy rozwoju miejskiego lub funduszy powierniczych, zasilonych środkami strukturalnymi, których zadaniem będzie wspieranie, przy pomocy instrumentów finansowych, projektów realizowanych w ramach zintegrowanych planów rozwoju miejskiego.

Komplementarność i demarkacja

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko

- W zakresie infrastruktury ochrony zdrowia działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO IŚ. Kryterium demarkacji jest znaczenie projektu lub rodzaj beneficjenta.
- W zakresie infrastruktury edukacyjnej działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO IŚ. Kryterium demarkacji jest wielkość projektu.
- W zakresie rekultywacji terenów zdegradowanych działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO IŚ. Kryterium demarkacji jest wielkość projektu.

⁴⁵ Pojęcie zintegrowane programy oznacza takie Lokalne Programy Rewitalizacji, w ramach których: -przewidziano do realizacji różne działania społeczno-gospodarcze z zakresu aktywizacji terenu rewitalizowanego (tzw. mikroprogramy)

Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka

- W zakresie infrastruktury edukacyjnej działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO IG. Kryterium demarkacji jest wielkość projektu oraz jego rodzaj.

Program Operacyjny Kapitał Ludzki

- W zakresie infrastruktury ochrony zdrowia działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO KL. Kryterium demarkacji jest charakter projektu, tj.:
 - z EFRR finansowane są działania ściśle związane z infrastrukturą ochrony zdrowia,
 - z EFS finansowane są działania „miękkie”, będące domeną EFS, a dotyczące podnoszenia jakości w jednostkach ochrony zdrowia, kwalifikacji personelu medycznego oraz opracowywanie programów profilaktycznych i wspierających powrót do pracy.
- W zakresie infrastruktury edukacyjnej działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO KL. Kryterium demarkacji jest charakter projektu, tj.:
 - z EFRR finansowane są działania ściśle związane z infrastrukturą edukacyjną,
 - z EFS finansowane są działania dotyczące upowszechniania kształcenia na wszystkich poziomach oraz podnoszeniem jego jakości np. poprzez zmianę, doskonalenie oferty programowej lub zwiększanie kwalifikacji zawodowych kadry edukacyjnej.

Program Operacyjny Współpracy Terytorialnej Polska – Saksonia

- W obszarze edukacji działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO WT Polska-Saksonia. Kryterium demarkacji jest charakter i umiejscowienie projektu.
- W obszarze infrastruktury i usług społecznych działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO WT Polska-Saksonia. Kryterium demarkacji jest charakter i umiejscowienie projektu.

Program Operacyjny Współpracy Terytorialnej Polska – Brandenburgia

- W obszarze edukacji działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO WT Polska-Brandenburgia. Kryterium demarkacji jest charakter i umiejscowienie projektu.
- W obszarze infrastruktury i usług społecznych działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO WT Polska-Brandenburgia. Kryterium demarkacji jest charakter i umiejscowienie projektu.

Program Operacyjny Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich 2007-2013

- W obszarze turystyki działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO "RYBY" w Osi Priorytetowej 4. Zrównoważony rozwój obszarów zależnych od rybactwa, Środek 4.1 Zrównoważony rozwój obszarów zależnych od rybactwa. Kryterium demarkacji jest charakter projektu.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich

- Działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach Osi 4. LEADER, Działanie: Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju. Kryterium demarkacji jest charakter i lokalizacja projektu.
- W zakresie gospodarowania przestrzenią publiczną działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach Osi 3. Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej, Działanie: Odnowa i rozwój wsi. Kryterium demarkacji jest charakter i lokalizacja projektu.

Źródła finansowania:

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR), środki z budżetu jednostek samorządu terytorialnego, środki prywatne.

Tabela finansowa

Tabela 24. Alokacja środków finansowych EFRR na Priorytet 4. LRPO (euro)

Priorytet	Wkład EFRR (euro)	% alokacji LRPO	Maksymalny poziom dofinansowania
Rozwój i modernizacja infrastruktury społecznej	85 092 874,00	17,21	85%

Kryteria dostępności

- Zgodność z celami „Strategii rozwoju województwa lubuskiego z horyzontem czasowym do roku 2020”;
- Zgodność z celami rozwoju oraz dokumentami planistycznymi obowiązującymi na poziomie województwa/powiatu/gminy;
- Pozytywny (bądź neutralny) wpływ na realizację polityk horyzontalnych (ochrona środowiska, polityka zatrudnienia, równość szans, rozwój obszarów wiejskich, społeczeństwo informacyjne);
- Zgodność z celem priorytetu;
- Zgodność z prawodawstwem polskim i wspólnotowym.

Priorytet V. Rozwój i modernizacja infrastruktury turystycznej i kulturowej

Cel główny priorytetu

Głównym celem priorytetu jest wzrost konkurencyjności regionalnej oferty turystycznej oraz wykorzystanie potencjału kultury, a także podjęcie działań w celu zachowania obiektów dziedzictwa kulturowego dla podniesienia atrakcyjności regionu na rynku krajowym i międzynarodowym. Realizacja priorytetu przyczyni się do wzrostu znaczenia turystyki i kultury jako czynnika stymulującego rozwój gospodarczy i społeczny województwa.

Cele szczegółowe

- poprawa jakości i dostępności infrastruktury turystycznej, kulturowej i sportowej w województwie,
- wzmocnienie potencjału turystycznego regionu,
- wspieranie rozwoju produktów turystycznych regionu.

Wskaźniki realizacji celów priorytetu ⁴⁶

Wskaźnik	Jednostka	Wartość bazowa 2006	Wartość docelowa 2013	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
Produkt					
Liczba projektów z obszaru turystyki i kultury {34}	Szt.	0	18	corocznie	Monitoring LRPO
Rezultat					
Liczba osób korzystających z infrastruktury turystyki i kultury objętej wsparciem, w tym: osoby zagraniczne	Osoba	0	45 000 10 000	corocznie	Monitoring LRPO
Przychody z infrastruktury turystyki objętej wsparciem w ramach programu [w mln zł]	mln zł	0	2,5	corocznie	Monitoring LRPO
Liczba utworzonych miejsc pracy w projektach z obszaru turystyki i kultury (brutto, zatrudnienie w pełnym wymiarze czasu), w tym: {1}{35} objętych przez kobiety {3} objętych przez mężczyzn {2}	Szt.	0	100 50 50	corocznie	Monitoring LRPO

Kierunki wsparcia:

- Rozwój i modernizacja infrastruktury kulturowej,
- Rozwój i modernizacja infrastruktury turystycznej i sportowej.

Kategorie interwencji wydatków na lata 2007 – 2013

24 - Ścieżki rowerowe.

56 - Ochrona i waloryzacja dziedzictwa przyrodniczego.

57 - Inne wsparcie na rzecz wzmocnienia usług turystycznych.

58 - Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego.

59 - Rozwój infrastruktury kulturalnej.

Przykładowe typy kwalifikujących się projektów:

⁴⁶ Przy analizie należy uwzględnić odpowiedni wskaźnik z listy wskaźników kontekstowych.

- Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego.
- Budowa, rozbudowa i modernizacja obiektów i miejsc przeznaczonych na działalność społeczno-kulturalną.
- Pomoc w poprawie usług kulturalnych.
- Promocja oferty turystycznej oraz produktów regionalnych.
- Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury turystycznej w regionie.
- Budowa ścieżek rowerowych.
- Budowa/przebudowa, rozbudowa istniejących obiektów sportowych (w szczególności basenów, boisk, stadionów, hal sportowych).
- Wyposażenie obiektów sportowych.

Beneficjenci priorytetu:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- jednostki organizacyjne JST,
- organizacje pozarządowe,
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- instytucje kultury,
- przedsiębiorcy,
- jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną,
- administracja rządowa (w tym parki narodowe i krajobrazowe),
- jednostki Lasów Państwowych,
- partnerzy społeczni i gospodarczy.

Opis i uzasadnienie priorytetu

Istotnym warunkiem osiągnięcia spójności społeczno-gospodarczej regionu, a w konsekwencji sukcesu gospodarczego jest podniesienie jakości infrastruktury kulturowej, turystycznej i sportowej. Województwo lubuskie ma stosunkowo mało zanieczyszczone środowisko i dysponuje atrakcyjnymi zasobami przyrodniczymi oraz historyczno-kulturowymi. Działania w obszarze kultury, turystyki i sportu są ważnym elementem tworzenia regionu atrakcyjnego turystycznie. Niezbędnym warunkiem ich skuteczności jest podniesienie stanu technicznego infrastruktury kulturowej, turystycznej i sportowej, a realizacja inwestycji powinna odbywać się na zasadzie spójnych i komplementarnych wobec siebie przedsięwzięć, które w efekcie doprowadzą do powstania atrakcyjnego produktu turystycznego.

Projekty realizowane w ramach priorytetu będą wiązały się ze wzmocnieniem tożsamości kulturowej i historycznej oraz regionalnej świadomości mieszkańców. W ramach działania będą realizowane projekty dotyczące obiektów kulturalnych, historycznych i zabytkowych, zapewniające im odpowiedni stan techniczny, zabezpieczenie przed dalszym zniszczeniem oraz powszechną dostępność dla mieszkańców regionu, jak i dla turystów. Istnieje duża potrzeba dofinansowania inwestycji związanych z zabytkami kultury materialnej oraz współczesnymi obiektami publicznej infrastruktury kulturowej. Projekty z zakresu infrastruktury kulturowej będą realizowane w oparciu o Strategię Rozwoju Województwa Lubuskiego z horyzontem czasowym do 2020 roku Strategię Rozwoju Kultury Województwa Lubuskiego. Priorytetowo traktowane będą projekty, mające ekonomiczny wpływ na rozwój regionu. Działania w tym zakresie doprowadzą do zwiększenia dostępności obiektów dla mieszkańców oraz potencjalnych turystów.

Działania w obszarze kultury, turystyki i sportu są ważnym elementem tworzenia z lubuskiego regionu atrakcyjnego turystycznie. W ramach priorytetu wspierane będą

projekty zorientowane na rewitalizację i wzmacnianie funkcji turystycznych obiektów zabytkowych, budowę i rozbudowę publicznej infrastruktury kulturalnej, gastronomicznej, noclegowej i sportowej wraz z wyposażeniem. Projekty z obszaru rozwoju turystyki będą musiały wykazywać wyraźne oddziaływanie gospodarcze. Priorytetowo traktowane będą projekty wynikające z szerszych ram rozwoju turystyki w regionie, czyli mające odniesienie do Lubuskiej Strategii Rozwoju Turystyki oraz Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego z horyzontem czasowym do 2020 roku. Równie ważnym elementem rozwoju regionu, zarówno z punktu widzenia atrakcyjności turystycznej, jak i w kontekście potrzeb mieszkańców, jest stan infrastruktury sportowej. Stąd w ramach priorytetu realizowane będą inwestycje wzmacniające bazę sportową i rekreacyjną. Tworzenie lub modernizowanie obiektów sportowych uzupełni ofertę turystyczną województwa oraz wpłynie na rozwój środowisk lokalnych. Stworzenie warunków do rozwoju sportu i rekreacji wpływa również na aktywność społeczności lokalnych oraz ma związek z popularyzacją postaw prozdrowotnych i profilaktyką wielu chorób.

Komplementarność i demarkacja

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko

- W obszarze kultury działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO IŚ. Kryterium demarkacji jest wielkość projektu.

Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka

- W obszarze turystyki działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO IG. Kryterium demarkacji jest wielkość, znaczenie lub umiejscowienie projektu.

Program Operacyjny Współpracy Terytorialnej Polska – Brandenburgia

- W obszarze turystyki działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO WT Polska-Brandenburgia. Kryterium demarkacji jest charakter i umiejscowienie projektu.

Program Operacyjny Współpracy Terytorialnej Polska – Saksonia

- W obszarze turystyki działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO WT Polska-Saksonia. Kryterium demarkacji jest charakter i umiejscowienie projektu.
- W obszarze kultury działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach PO WT Polska-Saksonia. Kryterium demarkacji jest charakter i umiejscowienie projektu.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich

- W obszarze kultury działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach Osi 3. Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej, Działanie: Odnowa i rozwój wsi. Kryterium demarkacji jest wielkość i lokalizacja projektu.
- W obszarze turystyki działania realizowane w Priorytecie są komplementarne z podejmowanymi w ramach Osi 3. Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej, Działanie: Odnowa i rozwój wsi. Kryterium demarkacji jest wielkość i lokalizacja projektu.

Źródła finansowania:

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR), środki z budżetu jednostek samorządu terytorialnego, środki prywatne.

Tabela finansowa

Tabela 25. Alokacja środków finansowych EFRR na Priorytet 5. LRPO (euro)

Priorytet	Wkład EFRR (euro)	% alokacji LRPO	Maksymalny poziom dofinansowania
Rozwój i modernizacja infrastruktury turystycznej i kulturowej	35 745 986,00	7,23	85%

Kryteria dostępności

- Zgodność z celami „Strategii rozwoju województwa lubuskiego z horyzontem czasowym do roku 2020”;
- Zgodność z celami rozwoju oraz dokumentami planistycznymi obowiązującymi na poziomie województwa/powiatu/gminy;
- Pozytywny (bądź neutralny) wpływ na realizację polityk horyzontalnych (ochrona środowiska, polityka zatrudnienia, równość szans, rozwój obszarów wiejskich, społeczeństwo informacyjne);
- Zgodność z celem priorytetu;
- Zgodność z prawodawstwem polskim i wspólnotowym.

Priorytet VI. Pomoc techniczna

Cel główny

Głównym celem Priorytetu VI Pomoc Techniczna jest wsparcie instytucji uczestniczących w procesie wykorzystania środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego dostępnych dla województwa lubuskiego w ramach LRPO. Stanowi to ważny czynnik w celu zapewnienia efektywnej oraz zgodnej z prawem i politykami wspólnotowymi realizacji LRPO.

Cele szczegółowe

- zapewnienie skuteczności działania administracji zaangażowanej w przygotowanie, zarządzanie, wdrażanie, monitorowanie, ocenę, promocję i kontrolę programu poprzez wsparcie w zakresie zatrudnienia personelu,
- zapewnienie wyposażenia oraz warunków niezbędnych dla prawidłowej realizacji programu,
- wsparcie działań służących zapewnieniu promocji oraz powszechnego dostępu do informacji o możliwościach ubiegania się o dofinansowanie ze środków funduszy strukturalnych na realizację projektów służących rozwojowi regionalnemu.

Wskaźniki realizacji celów priorytetu

Wskaźnik	Jednostka	Wartość bazowa 2006	Wartość docelowa 2013	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
Produkt					
Liczba utworzonych miejsc pracy sfinansowanych ze środków programu (pomocy technicznej)	etatomiesiąc ⁴⁷	0	50	Co 2 lata	IZ
Liczba zakupionych zestawów komputerowych (laptopy, serwery, komputery) ⁴⁸	szt.	0	50	Co 2 lata	IZ
Liczba wyposażonych stanowisk pracy	szt.	0	50	Co 2 lata	IZ
Liczba zorganizowanych konferencji, spotkań, seminariów	szt.	0	200	Co 2 lata	IZ
Liczba przeprowadzonych szkoleń, warsztatów, treningów, wizyt studyjnych	Szt.	0	200	corocznie	IZ
Liczba ocen, ekspertyz, analiz, studiów, opracowań i koncepcji wykonanych przez ewaluatorów zewnętrznych	Szt.	0	20	corocznie	IZ
Liczba publikacji na temat LRPO	Szt.	0	30	corocznie	IZ
Rezultat					
Odsetek złożonych projektów poprawnych pod względem formalnym	%	0	85	corocznie	IZ
Liczba Beneficjentów uczestniczących w szkoleniach, warsztatach, konferencjach, seminariach, spotkaniach	szt.	0	5000	corocznie	IZ

⁴⁷ Etat współfinansowany ze środków unijnych w jednym miesiącu

⁴⁸ bez drukarek i faksów (zaliczone do sprzętu biurowego)

informacyjnych dot. LRPO					
Liczba wejść na stronę internetową dot. LRPO	Wejścia na stronę internetową	0	50 000	corocznie	IZ
Skrócenie średniego czasu przekazywania środków finansowych na rzecz Beneficjentów	%	0	15%	corocznie	IZ

Kierunki wsparcia:

- Wsparcie zasobów ludzkich zaangażowanych w realizację LRPO;
- Wydatki materialne związane z realizacją LRPO;
- Informacja i promocja LRPO.

Kategorie interwencji wydatków na lata 2007 – 2013

85 - Przygotowanie, realizacja, monitorowanie i kontrola.

86 - Ocena, badania/ ekspertyzy, informacja i komunikacja.

Przykładowe typy kwalifikujących się projektów:

- Działania dotyczące zapewnienia odpowiedniego kapitału ludzkiego do realizacji programu.
- Działania dotyczące zapewnienia odpowiedniego zaplecza technicznego i biurowego dla realizacji programu.
- Działania zapewniające efektywne zarządzanie i wdrażanie programu (analizy, ekspertyzy, opracowania).
- Działania informacyjne.
- Działania promocyjne.

Beneficjenci priorytetu:

- Instytucja Zarządzająca LRPO.
- Instytucja Pośrednicząca II stopnia.

Opis i uzasadnienie priorytetu

Skuteczne wykorzystywanie funduszy strukturalnych zależy w dużej mierze od zdolności administracyjnych instytucji zaangażowanych w ten proces. Szczególne istotne w tym kontekście jest zatrudnienie odpowiedniej ilości wysoko wykwalifikowanych specjalistów, którzy będą w stanie zapewnić sprawną i efektywną realizację LRPO. Należy przede wszystkim podnosić stabilność zatrudnienia, podnosić kwalifikacje zawodowe pracowników realizujących LRPO, wzmocnić zatrudnienie, opracować nowoczesną strategię zarządzania zasobami ludzkimi oraz zwiększać motywację pracowników poprzez stosowanie bodźców płacowych i pozapłacowych. Wykwalifikowane i sprawne kadry zarządzające, wdrażające, kontrolujące i informujące o LRPO, stanowić będą gwarancję skuteczności i stabilności wdrażania programu. Istotne jest przy tym wyposażenie poszczególnych jednostek zaangażowanych w realizację LRPO w sprzęt komputerowy i inne wyposażenie niezbędny do przygotowania, zarządzania, wdrażania, monitorowania, kontroli i oceny programu, oraz finansowanie organizacji posiedzeń ciał przedstawicielskich, oceniających, monitorujących, eksperckich, itp. W ramach priorytetu wspierane będzie finansowanie budowy, rozwoju i utrzymania systemu informatycznego obsługującego procesy zarządzania, wdrażania, monitorowania i kontroli realizacji LRPO.

Istotnym elementem sprawnego wdrażania programu jest również wsparcie finansowe procesu ewaluacji skuteczności podejmowanych w ramach programu działań oraz badania

i analizy dotyczące efektywności procesu zarządzania programem. W ramach funkcjonowania systemu ewaluacyjnego LRPO zostanie przygotowany Plan Ewaluacji na okres 2007-2013, a także okresowe plany ewaluacyjne uwzględniające szczegółowy opis przedsięwzięć, terminy ich realizacji oraz przewidywane koszty. Opracowanie Planu Ewaluacji dla LRPO 2007-2013 zostanie zakończone we wrześniu 2007r. Wielkość pomocy finansowej przeznaczonej na ten cel w pełni umożliwi skuteczną oraz rzetelną realizację zadań ewaluacyjnych w ramach LRPO.

Jednym z najważniejszych czynników zapewniających efektywność wykorzystania funduszy strukturalnych jest zapewnienie odpowiednich działań informacyjnych i promocyjnych. Plan Promocji LRPO, przygotowany zgodnie z zaleceniami Komisji Europejskiej w sprawie prowadzenia przez Państwa Członkowskie działań informacyjnych i promocyjnych dotyczących pomocy udzielanej z funduszy strukturalnych, nakłada w tym zakresie liczne obowiązki na instytucje uczestniczące w zarządzaniu i wdrażaniu LRPO. Celem strategicznym planu komunikacji jest wsparcie procesu wdrażania LRPO poprzez zapewnienie rzetelnych, fachowych i kompetentnych działań promocyjnych i informacyjnych, których efektem będzie uzyskanie szerokiego, społecznego poparcia dla idei funduszy strukturalnych i efektów ich wdrażania. Cel ten w perspektywie długofalowej powinien zmierzać do wypracowania na przestrzeni lat 2007 – 2013 społecznie rozpoznawalnej marki LRPO, co w efekcie przyczyni się do optymalizacji wykorzystania środków dostępnych w ramach Programu.

Informacja i promocja powinny zwiększać świadomość społeczną oraz tworzyć spójny obraz funduszy strukturalnych. Działania informacyjne i promocyjne realizowane będą przede wszystkim przez prowadzenie punktów informacyjnych, administrowanie stronami internetowymi, publikację wydawnictw informacyjnych, organizację konferencji, seminariów i spotkań informacyjnych oraz doradztwo. W ramach akcji informacyjnej na temat LRPO zostanie przeprowadzonych szereg szkoleń oraz spotkań informacyjnych dla beneficjentów, w tym z zakresu zamówień publicznych oraz pomocy publicznej.

Działania promocyjne i informacyjne będą koordynowane na poziomie krajowym z działaniami finansowanymi ze środków PO Pomoc Techniczna 2007 – 2013 oraz będą zgodne z ogólnopolską strategią promocyjną i informacyjną.

Poprzez szkolenia dla potencjalnych beneficjentów, akcje informacyjne i promocyjne, środki Pomocy Technicznej LRPO będą wpływały na proces przygotowania projektów do realizacji w ramach programu. Ponadto środki Pomocy Technicznej będą wykorzystywane na realizację zadań związanych z kontrolą, monitorowaniem i ewaluacją projektów i programu. W ten sposób będą wpływały na efektywną realizację projektów. Ponadto w ramach priorytetu realizowane będą działania innowacyjne, polegające na wymianie dobrych praktyk, które również przyczynią się do podniesienia jakości realizowanych w ramach LRPO projektów.

Komplementarność

PO Kapitał Ludzki, PO Pomoc Techniczna

Tabela finansowa

Tabela 26. Alokacja środków finansowych EFRR na Priorytet 6. LRPO (euro)

Priorytet	Wkład EFRR (euro)	% alokacji LRPO	Maksymalny poziom dofinansowania
Pomoc techniczna	14 201 835,00	2,87	85%

Beneficjenci Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007 – 2013 (z wykluczeniem Priorytetu VI.)

Główne grupy beneficjentów LRPO
jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
jednostki organizacyjne jst posiadające osobowość prawną
administracja rządowa
parki narodowe i krajobrazowe
PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne
zakłady opieki zdrowotnej działające w publicznym systemie ochrony zdrowia
jednostki naukowe
instytucje kultury
szkoły wyższe
osoby prawne i fizyczne będące organami prowadzącymi szkoły i placówki
jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną (nie wymienione wyżej)
partnerzy społeczni i gospodarczy
organizacje pozarządowe
kościół i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych
instytucje otoczenia biznesu
spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe TBS
spółki wodne
przedsiębiorcy albo MSP (w przypadku, gdy region ogranicza wsparcie przedsiębiorców tylko do MSP)

8. Komplementarność i koordynacja z NSRO i innymi programami operacyjnymi

Dla zapewnienia maksymalnej efektywności wykorzystania środków w ramach polityki spójności UE, wspólnej polityki rolnej oraz wspólnej polityki rybołówstwa, zapewnione zostanie komplementarne wsparcie w ramach wszystkich instrumentów ww. polityk, a także określone zostaną wyraźne mechanizmy koordynacji i zasady zapobiegające podwójnemu finansowaniu.

Komplementarność i synergia działań w ramach NSRO

Wzajemna komplementarność wszystkich programów operacyjnych w ramach NSRO została zaprojektowana w ten sposób, że programy krajowe (PO IŚ, PO IG i PO KL – komponent centralny) wspierają przedsięwzięcia o zasięgu i znaczeniu ponadregionalnym, krajowym lub międzynarodowym, natomiast działania w ramach RPO i regionalnego komponentu PO KL będą miały zasięg regionalny, subregionalny i lokalny. Dodatkowo, na obszarach przygranicznych, będą realizowane działania transgraniczne w ramach programów europejskiej współpracy terytorialnej (EWT).

Wszystkie ww. działania są projektowane w sposób spójny i synergiczny, tak aby zmaksymalizować efekty wydatkowania środków Wspólnoty.

Działania w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych są komplementarne do:

- Działań w ramach PO IG – w szczególności w zakresie: inwestycji w innowacje, badań i rozwoju nowoczesnych technologii, przedsiębiorczości, społeczeństwa informacyjnego;
- Działań w ramach PO IŚ – w szczególności w zakresie: transportu, środowiska, energetyki, infrastruktury społecznej;
- Działań w ramach PO RPW - w szczególności w zakresie: infrastruktury drogowej, instytucji otoczenia biznesu, szkolnictwa wyższego oraz infrastruktury społeczeństwa informacyjnego;
- Działań transgranicznych i międzynarodowych w ramach programów EWT.

Przedsięwzięcia realizowane ze środków EFRR i Funduszu Spójności przyczyniać się będą do sprawnej i efektywnej realizacji celów PO KL, finansowanego z EFS. Różnorodne wsparcie w zakresie zasobów ludzkich w ramach PO KL, w połączeniu z efektami inwestycji infrastrukturalnych, umożliwią szybsze osiągnięcie celów spójności społecznej, gospodarczej i terytorialnej.

Komplementarność z działaniami finansowanymi z EFRROW i EFR

Regionalne Programy Operacyjne będą, w synergiczny sposób z programami współfinansowanymi z EFRROW i EFR, wspierały wspólne obszary interwencji skierowane na rozwój obszarów wiejskich i zależnych od rybactwa, takie jak np.:

- rozwój infrastruktury ochrony środowiska,
- rozwój infrastruktury społecznej,
- wspieranie przedsiębiorczości.

Demarkacja

W celu wyeliminowania ewentualnego nakładania się interwencji poszczególnych programów operacyjnych współfinansowanych z funduszy strukturalnych, Funduszu Spójności, EFRROW i EFR, Instytucja Zarządzająca będzie stosować się do zapisów „Linii demarkacyjnej pomiędzy Programami Operacyjnymi Polityki Spójności, Wspólnej Polityki Rolnej i Wspólnej Polityki Rybackiej” – dokumentu akceptowanego przez Komitet Koordynacyjny NSRO.

Ww. dokument szczegółowo określa kryteria rozgraniczające (demarkację), które opierają się głównie na: zasięgu terytorialnym działań, wartości projektów, rodzaju beneficjenta itd. Dokument ten jest efektem uzgodnień wszystkich instytucji zaangażowanych w programowanie rozwoju na lata 2007-2013.

Mechanizmy koordynacji

Dla zapewnienia przestrzegania demarkacji między RPO a pozostałymi programami operacyjnymi na etapie ich realizacji, zapewnione zostaną następujące narzędzia koordynacji:

1. Komitet Koordynacyjny NSRO (w którym uczestniczyć będą również przedstawiciele IZ PROW oraz IZ Programu Operacyjnego Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich);
2. Komitety Monitorujące RPO oraz Podkomitety Monitorujące PO KL;
3. Cross-checking projektów,
4. Oświadczenia beneficjentów.

Komitet Koordynujący NSRO powoła grupę roboczą, złożoną z przedstawicieli wszystkich instytucji zarządzających programami finansowanymi ze środków EFRR, EFS, EFRROW i EFR. Zadaniem powyższej grupy roboczej będzie opracowanie propozycji mechanizmów kontroli krzyżowej dla inwestycji wspieranych w ramach poszczególnych programów (np. odpowiednie pytania we wnioskach o dofinansowanie, kontrole na próbie projektów, wspólny dostęp do baz danych). Celem ww. działań będzie unikanie podwójnego finansowania projektów i zagwarantowanie przestrzegania ustalonej linii demarkacyjnej.

Ponadto, koncentracja instytucji zaangażowanych we wdrażanie RPO, komponentu regionalnego PO KL, EWT oraz niektórych działań PROW w urzędzie marszałkowskim, sprzyjać będzie zapobieganiu podwójnemu finansowaniu oraz optymalizacji wdrażania wszystkich programów.

9. Finansowanie realizacji Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013

Podstawowe zasady podziału środków publicznych na województwa w ramach polityki rozwoju regionalnego państwa w latach 2007-2013 określa algorytm wypracowany w ramach prac nad przygotowaniem programów operacyjnych. Sposób podziału jest kontynuacją algorytmu zastosowanego w Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego na lata 2001-2006 oraz w Programie wsparcia na lata 2001-2003, z uwzględnieniem zaktualizowanych danych statystycznych niezbędnych do jego przygotowania. Jest on wypadkową trzech następujących kryteriów:

Kryterium I

Cały obszar Polski, z niskim poziomem PKB na mieszkańca w stosunku do średniego poziomu dla UE 25, objęty jest obecnie wsparciem w ramach Celu 1 polityki strukturalnej UE, a w przyszłym okresie planistycznym będzie zaliczony do Celu Konwergencja polityki spójności UE. Uzasadnia to dominującą rolę kryterium ludnościowego w podziale regionalnym środków wsparcia. Dlatego 80% tych środków jest dzielone pomiędzy wszystkie województwa proporcjonalnie do liczby mieszkańców.

Kryterium II

Ze względu na duże różnice w poziomie rozwoju najbiedniejszych województw, 10% środków jest dzielone proporcjonalnie do liczby mieszkańców pomiędzy województwa, w których poziom produktu krajowego brutto (PKB) na mieszkańca jest niższy od 80% średniego poziomu PKB na mieszkańca w kraju.

Kryterium III

Ze względu na wysoką stopę bezrobocia, zagrażającą w wielu powiatach trwałą marginalizacją znaczących grup społecznych, 10% środków jest dzielone proporcjonalnie do liczby mieszkańców w powiatach, w których stopa bezrobocia przekracza w każdym z ostatnich 3 lat 150% średniej krajowej stopy bezrobocia.

Według danych zamieszczonych w Narodowych Strategicznych Ramach Odniesienia pula środków UE dostępna dla 16 województw na realizację regionalnych programów operacyjnych stanowi ok. 16,6 mld euro. Przyjęty w NSRO algorytm określa dla województwa lubuskiego wskaźnik alokacji środków EFRR w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007 – 2013 na poziomie 2,65%, co daje kwotę 439 173 096 euro na realizację celów programu.

W ramach procesu śródkresowego przeglądu programów operacyjnych (mid-term review) nastąpiło ukierunkowanie dodatkowych środków finansowych polityki spójności perspektywy 2007-2013 pochodzących z trzech źródeł: krajowej rezerwy wykonania, dostosowania technicznego oraz aktualnych środków przeznaczonych na dany priorytet/działanie w ramach realokacji.

I. Krajowa rezerwa wykonania (KRW) została utworzona zgodnie z art. 50 Rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r. ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności na poziomie NSRO w wysokości 3% alokacji w ramach Celu Konwergencja, co stanowi 1 331 304 099 euro.

Podział KRW na regionalne programy operacyjne nastąpił zgodnie z kryteriami przyjętymi w Metodologii podziału krajowej rezerwy wykonania w ramach krajowych oraz regionalnych programów operacyjnych (dokument przyjęty Uchwałą Nr 35 KK NSRO z dn. 7 grudnia 2009 r.).

II. Dostosowanie techniczne alokacji dla państw członkowskich na okres 2007-2009 w obszarze Polityki Spójności przewidziano w trakcie negocjacji perspektywy finansowej 2007-2013 (pkt. 17 tzw. „Porozumienia Międzyinstytucjonalnego pomiędzy Parlamentem Europejskim, Radą i Komisją w sprawie dyscypliny budżetowej i należytego zarządzania finansami” z dn. 17 maja 2006 r.). Koperty narodowe zostały wówczas określone na podstawie prognoz dotyczących wzrostu PKB w latach 2007-2009, dlatego zaplanowano dokonanie dostosowania technicznego, jeżeli faktyczne wyniki PKB państw członkowskich będą bardzo (+/- 5%) odstawać od przyjętych prognoz – dostosowanie techniczne dotyczy tylko państw członkowskich objętych tzw. cappingiem (tzn. Bułgaria, Czechy, Estonia, Łotwa, Litwa, Węgry, Polska, Rumunia i Słowacja).

W ramach dostosowania technicznego Regionalne Programy Operacyjne otrzymały do podziału kwotę 200 mln euro. Z tej kwoty, decyzją KK NSRO podjętą w dniu 25 czerwca 2010 r., została wyłączona kwota 50 mln euro z przeznaczeniem na niwelowanie skutków powodzi, jaka miała miejsce w maju i czerwcu 2010 r. Przedmiotowe środki zostały podzielone z uwzględnieniem wartości projektów planowanych do realizacji w 8 województwach: dolnośląskim, lubelskim, mazowieckim, małopolskim, opolskim, podkarpackim, śląskim, świętokrzyskim. Województwa zostały wskazane przez Wojewodów. Podział pozostałych środków dostosowania technicznego (w wysokości 150 mln euro) między województwa został dokonany z wykorzystaniem algorytmu zastosowanego przy podziale środków między regionalne programy operacyjne, zaakceptowanego w ramach Narodowych Strategicznych Ramach Odniesienia na lata 2007-2013.

Zgodnie z kryteriami przyjętymi w Metodologii podziału krajowej rezerwy wykonania w ramach krajowych oraz regionalnych programów operacyjnych IZ LRPO w 2011 r. otrzymała dodatkowe środki na realizację Programu ze środków KRW - w wysokości 51 202 931 Euro oraz dostosowania technicznego - w wysokości 3 979 071 Euro.

Ogółem na realizację LRPO zaangażowanych zostanie 654 060 622 euro. Na kwotę tę składa się 494 355 098,00 euro z EFRR, 87 239 138 euro krajowego wkładu publicznego, który został oszacowany na poziomie minimalnym⁴⁹ – 15% oraz 72 466 386 euro wkładu prywatnego.

Środki EFRR przeznaczone na realizację celów Strategii Lizbońskiej (*earmarking*) w LRPO wyniosą łącznie 198 593 886 euro, co stanowi 40,17% ogółu środków EFRR przeznaczonych na realizację LRPO.

Ze względu na charakter województwa oraz liczbę ludności zamieszkująca obszary wiejskie (prawie 36% ludności województwa) wstępnie założono, że około 34% środków alokacji EFRR w ramach LRPO na lata 2007-2013 będzie przekazane na dofinansowanie projektów realizowanych na obszarach wiejskich. Jednocześnie warto zauważyć, że bardzo często inwestycje realizowane na obszarach miejskich będą również w pozytywny sposób oddziaływały na rozwój społeczno-gospodarczy obszarów wiejskich.

Podział środków programu na poszczególne priorytety wynika z założeń strategicznych programu, którego głównym celem jest stworzenie warunków wzrostu konkurencyjności województwa poprzez wykorzystanie regionalnego potencjału endogenicznego oraz przeciwdziałanie marginalizacji zagrożonych obszarów, w tym obszarów wiejskich, przy racjonalnym gospodarowaniu zasobami i dążeniu do zapewnienia większej spójności województwa. Cel ten będzie realizowany przez następujące cele szczegółowe LRPO:

⁴⁹ Zgodnie z art. 53 ust 1 pkt a *Rozporządzenia (WE) nr 1083/2006 ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące EFRR, EFS i FS* przyjęto, że wkład funduszy na poziomie Programu oblicza się w odniesieniu do publicznych wydatków kwalifikowalnych.

- rozwój cywilizacyjny i wzrost konkurencyjności regionu przede wszystkim poprzez inwestycje w projekty infrastrukturalne o dużej wartości dodanej,
- rozwój gospodarczy województwa poprzez zintegrowanie działań dla tworzenia warunków sprzyjających wzrostowi inwestycji na poziomie regionalnym i lokalnym, prowadzących do wzrostu zatrudnienia,
- utrzymanie wysokich standardów ekologicznych przez poprawę funkcjonowania infrastruktury ochrony środowiska przyrodniczego,
- stworzenie atrakcyjnych i bezpiecznych warunków życia w województwie lubuskim poprzez poprawę jakości i dostępności usług edukacyjnych oraz zdrowotnych, jak również zapewnienie dogodnych warunków infrastrukturalnych dla rozwoju potencjału turystyczno-kulturowego regionu,
- znoszenie dysproporcji między dynamicznymi centrami wzrostu, a terenami marginalizowanymi, w tym rozwój obszarów wiejskich.

Podział środków LRPO na poszczególne priorytety wynika z założeń strategicznych rozwoju regionu zapisanych w zaktualizowanej **Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego z horyzontem czasowym do roku 2020**, z jednoczesnym uwzględnieniem:

- Doświadczeń podmiotów funkcjonujących w regionie zdobytych w trakcie realizacji programów przedakcesyjnych oraz programów finansowanych z funduszy strukturalnych.
- Szczegółowej analizy wykorzystania dostępnych dla regionu środków ZPORR w latach 2004 – 2006.
- Analizy list wysoko ocenionych projektów rezerwowych, które nie otrzymały dofinansowania w ramach ZPORR z powodu ograniczonych środków finansowych.
- Analizy SWOT zamieszczonej w LRPO.
- Analizy planowanych do realizacji przedsięwzięć przedstawianych przez jednostki Samorządu terytorialnego województwa lubuskiego podczas konsultacji społecznych programu.

Ramy finansowe programu wyznaczone zostały ponadto przez wytyczne MRR. Przy podziale środków na realizację poszczególnych priorytetów zastosowano następujące limity:

- Działania w sferze produkcyjnej (m.in. wsparcie dla przedsiębiorstw, badania i rozwój, społeczeństwo informacyjne) – min. 36% całkowitej przyznanej alokacji.
- Infrastruktura społeczna i ochrony zdrowia – max. 10% całkowitej przyznanej alokacji.
- Małe projekty infrastrukturalne (niesieciowe, niekompleksowe) – max. 20% całkowitej przyznanej alokacji.

Projekcja finansowa LRPO została zweryfikowana przez następujące analizy:

- Ocena efektu makroekonomicznego Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 na gospodarkę województwa lubuskiego za pomocą modelu HERMIN, WARR S.A., Wrocław, styczeń 2007 r.
- Prognozę oddziaływania makroekonomicznego realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego dla województwa lubuskiego na lata 2007 – 2013. Raport wstępny; Tomasz Kaczor, Radosław Socha; Warszawa, listopad 2006 r.

Istotnym jest fakt, iż Ocena efektu makroekonomicznego LRPO na gospodarkę województwa lubuskiego za pomocą modelu HERMIN wskazuje na znacząco pozytywny wpływ absorpcji środków strukturalnych UE przez gospodarkę województwa lubuskiego.

Alokacja dodatkowych środków – 2011 rok

Krajowa rezerwa wykonania jest instrumentem osiągania celów Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia. Rezerwa powinna przyczyniać się do koncentracji środków na najbardziej prorozwojowych w skali ogólnokrajowej działaniach, przynoszących wysoką wartość dodaną oraz jednocześnie na inwestycjach i obszarach interwencji uważanych za istotne na poziomie europejskim. W ramach regionalnych programów operacyjnych dodatkowe wsparcie powinno zostać przeznaczone na realizację prozizbońskich projektów wyłanianych w procedurze konkursowej lub projektów systemowych, na które jest zapewnione współfinansowanie krajowe.

Stąd alokacja dodatkowych środków została dokonana przez IZ LRPO przy uwzględnieniu wielu czynników takich jak: wyniki wdrażania pomocy w poszczególnych obszarach wsparcia LRPO 2007-2013, analiza potrzeb regionu w poszczególnych obszarach wsparcia, wyniki badań ewaluacyjnych, realizacja Strategii Lizbońskiej/ Strategia UE 2020 (zwiększenie alokacji na dany regionalny program operacyjny o środki z KRW nie powinno obniżyć procentowego udziału środków „lizbońskich” w całkowitej alokacji Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na program), sytuacja społeczno-gospodarcza. Ponadto alokacja środków w ramach LRPO 2007-2013 została dokonana przy uwzględnieniu zasad w tym zakresie określonych w dokumencie sporządzonym przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego pn. *Ukierunkowanie środków wspólnotowych w ramach krajowych i regionalnych programów operacyjnych (Warszawa, lipiec 2010 r.)*, a także zapisów rekomendacji w sprawie wykorzystania środków określonych w uchwale Komitetu Koordynacyjnego Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia z dnia 9 lutego 2011 r. w sprawie alokacji dodatkowych środków wspólnotowych w ramach regionalnych programów operacyjnych.

Plan finansowy Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007 – 2013

Tabela 27. Tabela finansowa alokacji EFRR i Funduszu Spójności dla LRPO w podziale na lata (euro)

	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego/Europejski Fundusz Społeczny	Fundusz Spójności	Ogółem
	1	2	3=1+2
2007.	61 566 274,00	-	61 566 274,00
2008.	63 007 965,00	-	63 007 965,00
2009.	64 440 163,00	-	64 440 163,00
2010.	63 599 522,00	-	63 599 522,00
2011.	73 978 865,00	-	73 978 865,00
2012.	83 069 730,00	-	83 069 730,00
2013.	84 692 579,00	-	84 692 579,00
2007-2013.	494 355 098,00	-	494 355 098,00

Tabela 28. Tabela finansowa dla LRPO w podziale na priorytety oraz źródła finansowania (euro).

	Wkład wspólnotowy	Wkład Krajowy			Ogółem wkład publiczny	Wskaźnik wkładu funduszy UE	Dla celów informacyjnych	
		Ogółem wkład krajowy	Krajowy wkład publiczny	Wkład prywatny			Pożyczki EBI	Inne finansowanie

	1	2=3+4	3	4	5=1+3	6=1/5	7	8
Priorytet 1	166 113 510	29 314 149	29 314 149	-	195 427 659	85,00%		2 917 647
Priorytet 2	112 740 472	19 895 378	19 895 378	-	132 635 850	85,00%		58 542 857
Priorytet 3	80 460 421	14 198 898	14 198 898	-	94 659 319	85,00%		4 605 882
Priorytet 4	85 092 874	15 016 390	15 016 390	-	100 109 264	85,00%		3 700 000
Priorytet 5	35 745 986	6 308 116	6 308 116	-	42 054 102	85,00%		2 700 000
Priorytet 6	14 201 835	2 506 207	2 506 207	-	16 708 042	85,00%		0
Ogółem	494 355 098	87 239 138	87 239 138	-	581 594 236	85,00%		72 466 386

Tabela 29. Indykatorywny podział alokacji EFRR w ramach LRPO 2007-2013 wg kategorii interwencji.

2	5 275 512,00
3	3 500 332,00
4	1 500 332,00
5	8 306 059,00
6	4 501 000,00
7	16 290 922,00
8	50 775 474,00
9	23 585 701,00
10	16 502 413,00
11	291 499,00
13	8 872 476,00
14	3 208 270,00
15	2 986 777,00
16	16 077 074,00
18	10 266 419,00
23	95 149 463,00
24	1 000 000,00
25	3 247 060,00
29	3 770 630,00
39	2 629 511,00
40	2 062 195,00
41	1 405 325,00
42	1 736 600,00
43	25 315 784,00
44	1 466 806,00
45	1 764 868,00
46	29 337 022,00
47	1 261 724,00
48	441 186,00
53	12 947 767,00
54	91 633,00
56	4 000 000,00
57	15 195 865,00
58	9 226 835,00
59	6 323 286,00
61	24 065 963,00
75	45 022 308,00
76	14 633 101,00
77	1 876 139,00
78	2 171 588,00
79	2 070 344,00
85	7 614 238,00
86	6 587 597,00
razem	494 355 098,00

Forma finansowania	
Kod	Kwota
1	473 553 263,00
1 (pomoc techniczna)	14 201 835,00
2	6 600 000,00
Ogółem	494 355 098,00

Terytorium	
Kod	Kwota
1	326 274 365,00
5	168 080 733,00
Ogółem	494 355 098,00

Tabela 30. Realizacja Strategii Lizbońskiej – w podziale na poszczególne kategorie interwencji LRPO

nazwa kategorii interwencji	nr kategorii interwencji	Euro	% alokacji programu
Infrastruktura związana z badaniami i rozwojem technologicznym (w tym instalacje, oprzyrządowanie i szybkie sieci komputerowe łączące ośrodki badawcze) oraz ośrodki kompetencji w zakresie konkretnych technologii	2	5 275 512,00	1,07
Transfer technologii i udoskonalenie sieci współpracy między małymi i średnimi przedsiębiorstwami (MŚP), pomiędzy MŚP a innymi podmiotami gospodarczymi i uczelniami, wszelkiego rodzaju instytucjami szkolnictwa policealnego, organami regionalnymi, ośrodkami badawczymi oraz „biegunami nauki i technologii” (parkami naukowymi i technologicznymi, technopoliami itp.)	3	3 500 332,00	0,71
Pomoc na rzecz badań i rozwoju technologicznego, w szczególności dla MŚP (w tym dostęp do usług związanych z badaniami i rozwojem technologicznym w ośrodkach badawczych)	4	1 500 332,00	0,30
Zaawansowane usługi wsparcia dla przedsiębiorstw i grup przedsiębiorstw	5	8 306 059,00	1,68
Pomoc udzielana MŚP na cele promocji produktów i procesów produkcyjnych przyjaznych dla środowiska (wprowadzenie skutecznego systemu zarządzania środowiskiem, przyjęcie i wykorzystanie technologii zapobiegania zanieczyszczeniom, włączenie czystych technologii do działalności produkcyjnej przedsiębiorstw)	6	4 501 000,00	0,92
Inwestowanie w przedsiębiorstwa bezpośrednio związane z dziedziną badań i innowacji (innowacyjne technologie, tworzenie nowych przedsiębiorstw przez uczelnie, istniejące ośrodki badań i rozwoju technologicznego i przedsiębiorstwa itp.)	7	16 290 922,00	3,30
Inne inwestycje w przedsiębiorstwa	8	50 775 474,00	10,27
Inne działania mające na celu pobudzenie badań, innowacji i przedsiębiorczości w MŚP	9	23 585 701,00	4,77
Infrastruktura telekomunikacyjna (w tym sieci szerokopasmowe)	10	16 502 413,00	3,35
Technologie informacyjne i telekomunikacyjne (dostęp, bezpieczeństwo, interoperacyjność, zapobieganie zagrożeniom, badania, innowacje, treści cyfrowe itp.)	11	291 499,00	0,06
Usługi i aplikacje dla obywateli (e-zdrowie, e-rząd, e-kształcenie, e-integracja itp.)	13	8 872 476,00	1,79
Usługi i aplikacje dla MŚP (e-handel, edukacja i szkolenia, tworzenie sieci itp.)	14	3 208 270,00	0,65
Inne działania mające na celu poprawę dostępu MŚP do ICT i ich wydajne wykorzystanie	15	2 986 777,00	0,60
Koleje	16	16 077 074,00	3,25
Porty lotnicze	29	3 770 630,00	0,76

Śródlądowe drogi wodne (regionalne i lokalne)	31	0,00	0,00
Energia elektryczna	33	0,00	0,00
Gaz ziemny	35	0,00	0,00
Energia odnawialna: wiatrowa	39	2 629 511,00	0,53
Energia odnawialna: słoneczna	40	2 062 195,00	0,42
Energia odnawialna: z biomasy	41	1 405 325,00	0,28
Energia odnawialna: hydroelektryczna, geotermiczna i pozostałe	42	1 736 600,00	0,35
Efektywność energetyczna, produkcja skojarzona (kogeneracja), zarządzanie energią	43	25 315 784,00	5,12
	razem	198 593 886,00	40,17

10. Przepisy wykonawcze dla Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013

10.1 Kompetencje instytucji zaangażowanych w zarządzanie regionalnego programu operacyjnego

10.1.1 Koordynacja

Koordynacja na poziomie NSRO - Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego

Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego prowadzi nadzór nad prawidłowym funkcjonowaniem systemu realizacji NSRO, a także odpowiada za prowadzenie badań ewaluacyjnych na poziomie NSRO, w tym badań horyzontalnych oraz badań uzupełniających i badań *ad hoc*, wynikających z monitorowania realizacji NSRO.

Koordynacja 16 Regionalnych Programów Operacyjnych – Instytucja Koordynująca Regionalne Programy Operacyjne

Funkcję Instytucji Koordynującej RPO (IK RPO) pełnić będzie Minister właściwy do spraw Rozwoju Regionalnego obsługiwany w przedmiotowym zakresie przez Departament Koordynacji Programów Regionalnych (DPR) w MRR.

Instytucja Koordynująca RPO odpowiedzialna jest w szczególności za:

- weryfikację regionalnych programów operacyjnych pod względem ich zgodności z NSRO,
- negocjowanie regionalnych programów operacyjnych z KE we współpracy z instytucjami zarządzającymi RPO,
- zapewnienie spójności stosowanych wytycznych,
- monitorowanie efektów wdrażania RPO w regionach (analizy porównawcze).

Wzajemne relacje oraz szczegółowy zakres obowiązków i podział zadań między Instytucją Koordynującą RPO a Instytucją Zarządzającą LRPO zostanie określony w porozumieniu zawartym między tymi instytucjami.

Schemat organizacyjny wskazujący rozmieszczenie Instytucji Zarządzających LRPO, Instytucji Koordynującej RPO, Instytucji Certyfikującej i Instytucji Audytowej oraz instytucji odpowiedzialnej za otrzymywanie płatności z KE przedstawia załącznik 1.

10.1.2 Zarządzanie Lubuskim Regionalnym Programem Operacyjnym

Instytucja Zarządzająca LRPO

IZ zgodnie z ustawą o zasadach prowadzenia polityki rozwoju jest Zarząd Województwa Lubuskiego. Zgodnie z regulaminem wewnętrznym przygotowanym przez Zarząd Województwa Lubuskiego obowiązki IZ pełni jednostka organizacyjna w ramach Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego. Obecnie funkcję tę pełni Departament Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego.

Instytucja zarządzająca, zgodnie z art. 60 rozporządzenia Rady nr 1083/2006, jest odpowiedzialna za zarządzanie regionalnym programem operacyjnym i jego realizację zgodnie z zasadą należytego zarządzania finansami, a w szczególności za:

- zapewnienie, że operacje są wybierane do finansowania zgodnie z kryteriami mającymi zastosowanie do regionalnego programu operacyjnego oraz że spełniają one mające zastosowanie zasady wspólnotowe i krajowe przez cały okres ich realizacji;
- weryfikację, że współfinansowane towary i usługi są dostarczone oraz że wydatki zadeklarowane przez beneficjentów na operacje zostały rzeczywiście poniesione i są zgodne z zasadami wspólnotowymi i krajowymi;
- zapewnienie istnienia informatycznego systemu rejestracji i przechowywania zapisów księgowych dla każdej operacji w ramach regionalnego programu operacyjnego oraz zapewnienie, że dane realizacji, niezbędne do celów zarządzania finansowego, monitorowania, weryfikacji, audytu i oceny są gromadzone;
- zapewnienie utrzymywania przez beneficjentów i inne podmioty uczestniczące w realizacji operacji odrębnego systemu księgowego albo odpowiedniego kodu księgowego dla wszystkich transakcji związanych z operacją, bez uszczerbku dla krajowych zasad księgowych;
- zapewnienie, że ocena regionalnego programu operacyjnego, o której mowa w art. 48 ust. 3 rozporządzenia Rady nr 1083/2006 jest prowadzona zgodnie z art. 47 ww. rozporządzenia;
- ustanowienie procedur dla zapewnienia, że wszystkie dokumenty dotyczące wydatków i audytów, wymagane do zapewnienia właściwej ścieżki audytu, są przechowywane zgodnie z wymogami art. 90 rozporządzenia Rady nr 1083/2006;
- zapewnienie otrzymywania przez instytucję certyfikującą wszystkich niezbędnych informacji o procedurach i weryfikacjach prowadzonych w odniesieniu do wydatków na potrzeby poświadczenia;
- kierowanie pracą komitetu monitorującego i dostarczanie mu dokumentacji, wymaganej w celu umożliwienia monitorowania jakościowego realizacji programu operacyjnego w świetle jego szczegółowych celów;
- opracowanie i przedkładanie Komisji rocznych i końcowych sprawozdań z realizacji, po ich uprzednim zatwierdzeniu przez komitet monitorujący;
- zapewnianie przestrzegania wymogów w zakresie informacji i promocji ustanowionych w art. 69 rozporządzenia Rady nr 1083/2006;
- dostarczanie Komisji Europejskiej informacji umożliwiających jej dokonanie oceny dużych projektów.

Instytucja Zarządzająca LRPO może zlecić wykonywanie części swoich zadań o charakterze zarządczym lub operacyjnym do innych podmiotów. Dokonując delegacji, Instytucja Zarządzająca LRPO zachowuje jednak całkowitą odpowiedzialność za całość realizacji LRPO. Schemat instytucjonalny dla Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007 – 2013 przedstawia załącznik 2.

Instytucja pośrednicząca II stopnia

Zgodnie z artykułem 59 rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 oraz artykułem 27 Ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju IZ LRPO deleguje część swoich uprawnień do Instytucji Pośredniczącej II stopnia. Funkcję Instytucji Pośredniczącej II stopnia dla Priorytetu III. Ochrona i zarządzanie środowiskiem przyrodniczym będzie pełnił Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Zielonej Górze.

Instytucja pośrednicząca II stopnia będzie wykonywała czynności operacyjne związane przede wszystkim z:

1. realizacją procesu naboru, preselekcji i oceny formalnej projektów o dofinansowanie ze środków EFRR w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego oraz przekazywaniem wyników oceny Instytucji Zarządzającej,
2. organizacją rund aplikacyjnych zgodnie z harmonogramem realizacji Programu przedstawionym przez Instytucję Zarządzającą,
3. badaniem zgodności wniosku o dofinansowanie z zasadami pomocy publicznej,
4. bieżącym monitorowaniem realizacji projektów,
5. prowadzeniem monitoringu i sprawozdawczości, w tym przygotowanie sprawozdań okresowych, rocznych i końcowych z realizacji zadań oraz innych dokumentów niezbędnych do prowadzenia monitoringu powierzonych zadań,
6. przyjmowaniem i weryfikacją wniosków o płatność od Beneficjentów III Priorytetu LRPO wraz załącznikami,
7. sporządzaniem i przekazywaniem do IZ Zestawienia zatwierdzonych przez IP II wniosków o płatność wraz z załącznikami
8. sporządzaniem i przekazywaniem do IZ Poświadczenia i deklaracji wydatków w ramach III Priorytetu LRPO,
9. udziałem w działaniach ewaluacyjnych prowadzonych przez IZ,
10. wykonywaniem czynności kontrolnych na poziomie beneficjenta pomocy,
11. wykrywaniem i raportowaniem nieprawidłowości,
12. gromadzeniem i przetwarzaniem danych w systemie informatycznym oraz przekazywaniem i wprowadzaniem danych do krajowego i regionalnego systemu informatycznego,
13. przechowywaniem, udostępnianiem i archiwizacją dokumentów.

Instytucja Certyfikująca (IC)

Zgodnie z art. 35 ust. 2 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, minister właściwy ds. rozwoju regionalnego certyfikuje Komisji Europejskiej prawidłowość poniesienia wydatków w ramach programów operacyjnych. Instytucja Certyfikująca, to komórka organizacyjna utworzona zarządzeniem ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego w sprawie ustalenia regulaminu organizacyjnego Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, odpowiedzialna za certyfikację wydatków ponoszonych w ramach EFRR, EFS i FS. IC w zakresie realizowanych zadań jest komórką niezależną od komórek wykonujących funkcje instytucji zarządzających poszczególnymi programami operacyjnymi, wchodzących w skład odrębnych pionów podległych innym Członkom Kierownictwa Ministerstwa. Członek Kierownictwa MRR nadzorujący Instytucję Certyfikującą podlega bezpośrednio Ministrowi Rozwoju Regionalnego i podejmuje w sposób niezależny decyzje w zakresie dokonywania oraz wstrzymywania procesu poświadczania deklaracji wydatków oraz wniosków o płatność do Komisji Europejskiej. Obsługę Ministra Rozwoju Regionalnego w zakresie zadań Instytucji Certyfikującej zapewnia Departament Instytucji Certyfikującej. Instytucja Certyfikująca odpowiada w szczególności za:

- opracowanie i przedłożenie Komisji Europejskiej poświadczonych deklaracji wydatków i wniosków o płatność;
- poświadczanie, że deklaracja wydatków jest dokładna, wynika z wiarygodnych systemów księgowych i jest oparta na weryfikowalnej dokumentacji uzupełniającej;
- poświadczanie, że zadeklarowane wydatki są zgodne z mającymi zastosowanie zasadami wspólnotowymi i krajowymi;
- zapewnianie, do celów poświadczania wydatków, że otrzymała od Instytucji Zarządzającej odpowiednie informacje na temat procedur i weryfikacji prowadzonych w związku z wydatkami zawartymi w deklaracjach wydatków;
- uwzględnianie, do celów poświadczania wydatków, wyników kontroli/audytów wykorzystania środków z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności oraz krajowego współfinansowania, prowadzonych przez uprawnione instytucje;
- utrzymywanie w formie elektronicznej zapisów księgowych dotyczących wydatków zadeklarowanych do Komisji Europejskiej;
- prowadzenie ewidencji kwot podlegających procedurze odzyskiwania i kwot wycofanych po anulowaniu całości lub części wkładu dla operacji oraz przesyłanie do Komisji Europejskiej rocznej deklaracji w tym zakresie;
- uwzględnianie, do celów poświadczania wydatków, informacji o wykrytych nieprawidłowościach w programie operacyjnym;
- analizowanie, do celów poświadczania wydatków, procedur Instytucji Zarządzających;
- przeprowadzanie kontroli w Instytucjach Zarządzających lub w instytucjach do których IZ delegowała swoje zadania oraz w szczególnych przypadkach przeprowadzanie czynności kontrolnych u beneficjentów;
- monitorowanie zasady n+3/n+2 na podstawie danych otrzymywanych od Instytucji Zarządzającej.

Zgodnie z art. 35 ust. 9 *ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju* zadania ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego, wynikające z art. 35 ust. 2 pkt 7 ww. ustawy, mogą zostać przekazane Wojewodzie, w zakresie i na zasadach określonych w odrębnym porozumieniu. Instytucja Certyfikująca w MRR deleguje Wojewodom część swoich zadań w zakresie certyfikacji, przy zachowaniu odpowiedzialności za delegowane zadania zgodnie z art. 59 ust. 2 *rozporządzenia nr 1083/2006*. Powierzenie Wojewodom wykonywania części zadań Instytucji Certyfikującej następuje, zgodnie z art. 12 *rozporządzenia nr 1828/2006* oraz art. 35 ust. 9 *ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju*, poprzez zawarcie przez Ministra Rozwoju Regionalnego porozumień z poszczególnymi Wojewodami. Wojewodowie, do których delegowane są zadania Instytucji Certyfikującej, pełnią funkcję Instytucji Pośredniczących w Certyfikacji. Komórki organizacyjne w urzędach wojewódzkich, które obsługują Wojewodę w zakresie delegowanych zadań, są funkcjonalnie niezależne od komórek, które wykonują zadania delegowane przez Instytucję Zarządzającą.

Instytucja Certyfikująca deleguje Wojewodzie jako Instytucji Pośredniczącej w Certyfikacji w szczególności następujące zadania:

- weryfikację pod względem formalnym i rachunkowym otrzymywanego od Instytucji Zarządzającej poświadczania wydatków oraz wniosku o płatność dla Regionalnego Programu Operacyjnego;
- poświadczanie przed IC, że deklaracja wydatków jest dokładna, wynika z wiarygodnych systemów księgowych i jest oparta na weryfikowalnej dokumentacji uzupełniającej;
- poświadczanie przed IC, że zadeklarowane wydatki są zgodne z mającymi zastosowanie zasadami wspólnotowymi i krajowymi;

- zapewnianie, do celów poświadczania wydatków, że otrzymała od Instytucji Zarządzającej RPO odpowiednie informacje na temat procedur i weryfikacji prowadzonych w związku z wydatkami zawartymi w deklaracjach wydatków;
- uwzględnianie, do celów poświadczania wydatków, wyników kontroli/audytów wykorzystania środków z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności oraz krajowego współfinansowania, prowadzonych przez uprawnione instytucje;
- przeprowadzanie kontroli w Instytucji Zarządzającej RPO lub w instytucjach do których IZ delegowała swoje zadania oraz w szczególnych przypadkach przeprowadzanie czynności kontrolnych u beneficjentów;
- analizowanie, do celów poświadczania wydatków, procedur Instytucji Zarządzającej RPO;
- uwzględnianie, do celów poświadczania wydatków, informacji o stwierdzonych nieprawidłowościach w ramach RPO;
- analizowanie elektronicznej ewidencji kwot podlegających procedurze odzyskiwania i kwot wycofanych po anulowaniu całości lub części wkładu dla danego projektu, prowadzonej przez Instytucję Zarządzającą lub instytucje, do których IZ delegowała swoje zadania.

Instytucja Audytowa

Określone w rozporządzeniu Rady nr 1083/2006 zadania Instytucji Audytowej wykonuje Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej, którego funkcję pełni sekretarz lub podsekretarz stanu w Ministerstwie Finansów, w oparciu o przepisy ustawy z dnia 28 września 1991 r. o kontroli skarbowej⁵⁰. Instytucja Audytowa jest niezależna od Instytucji Zarządzającej LRPO, Instytucji Pośredniczących, Instytucji Pośredniczących II stopnia oraz Instytucji Certyfikującej.

Zadania Instytucji Audytowej wykonywane są za pośrednictwem jednostek organizacyjnych kontroli skarbowej podległych Generalnemu Inspektorowi Kontroli Skarbowej, tj. wyodrębnionej komórki organizacyjnej w Ministerstwie Finansów (obecnie Departament Certyfikacji i Poświadczeń Środków z UE) oraz 16 urzędów kontroli skarbowej umiejscowionych na poziomie województw. W przypadku LRPO będzie to Urząd Kontroli Skarbowej w Zielonej Górze. W każdym z urzędów kontroli skarbowej zostały utworzone wyodrębnione komórki organizacyjne odpowiedzialne za kontrole środków pochodzących z Unii Europejskiej.

Instytucja Audytowa odpowiedzialna jest za ogół prac związanych z wydaniem zapewnienia, że system zarządzania i kontroli LRPO spełnia wymogi rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006, w tym za przygotowanie przed złożeniem pierwszego wniosku o płatność okresową, lub nie później niż w terminie 12 miesięcy od zatwierdzenia LRPO, sprawozdania zawierającego wyniki oceny utworzenia systemów i opinii na temat zgodności systemu zarządzania i kontroli LRPO z art. 58-62 rozporządzenia. Prace w ramach audytu zgodności przeprowadzane są przez Departament Certyfikacji i Poświadczeń Środków z Unii Europejskiej oraz Urząd Kontroli Skarbowej w Zielonej Górze, opinię podpisuje Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej.

Instytucja Audytowa zapewnia, iż czynności audytowe uwzględniają uznane w skali międzynarodowej standardy audytu. Do głównych zadań IA należy w szczególności:

1. zapewnienie prowadzenia audytów w celu weryfikacji skutecznego funkcjonowania systemu zarządzania i kontroli LRPO,

⁵⁰ Dz. U. z 2004 r., nr 8, poz. 65 ze zmianami

2. zapewnienie prowadzenia audytów operacji na podstawie stosownej próby w celu weryfikacji zadeklarowanych wydatków,
3. przedstawianie KE, w terminie dziewięciu miesięcy od zatwierdzenia LRPO, strategii audytu obejmującej podmioty, które będą przeprowadzać audyty, o których mowa w p. 1. i 2., metodologię, która zostanie zastosowana, metody doboru próbek danych dla potrzeb audytu operacji oraz indykatywne rozplanowanie audytów w celu zapewnienia przeprowadzenia audytu głównych podmiotów oraz równomiernego rozkładu audytów w całym okresie programowania,
4. do dnia 31 grudnia każdego roku w latach 2008–2015:
 - a) przedłożenie KE rocznego sprawozdania audytowego, przedstawiającego wyniki audytów przeprowadzonych w okresie poprzednich 12 miesięcy, zakończonym dnia 30 czerwca danego roku, zgodnie ze strategią audytu dla LRPO oraz informującego o wszelkich brakach wykrytych w systemie zarządzania i kontroli LRPO. Pierwsze sprawozdanie, które należy złożyć do dnia 31 grudnia 2008 r., obejmuje okres od dnia 1 stycznia 2007 r. do dnia 30 czerwca 2008 r. Informacje dotyczące audytów przeprowadzonych po dniu 1 lipca 2015 r. zostają włączone do końcowego sprawozdania audytowego, stanowiącego uzupełnienie deklaracji zamknięcia,
 - b) wydawanie opinii, na podstawie kontroli i audytów przeprowadzonych na jej odpowiedzialność, w kwestii tego, czy system zarządzania i kontroli funkcjonuje skutecznie, tak aby dawać racjonalne zapewnienie, że deklaracje wydatków przedstawione KE są prawidłowe, oraz aby dawać tym samym racjonalne zapewnienie, że transakcje będące ich podstawą są zgodne z prawem i prawidłowe,
 - c) przedkładanie, częściowego zamknięcia LRPO, deklaracji częściowego zamknięcia zawierającej ocenę zgodności z prawem i prawidłowości danych wydatków,
 - d) przedłożenie KE, nie później niż dnia 31 marca 2017 r., deklaracji zamknięcia, zawierającej ocenę zasadności wniosku o wypłatę salda końcowego oraz zgodności z prawem i prawidłowości transakcji będących podstawą wydatków objętych końcową deklaracją wydatków, do której dołącza się końcowe sprawozdanie audytowe.

W ramach wyżej opisanych prac Departament Certyfikacji i Poświadczeń Środków z Unii Europejskiej nadzoruje, koordynuje i zapewnia odpowiednią jakość pracy urzędu kontroli skarbowej.

Celem zapewnienia jakości prac wykonywanych przez urzędy kontroli skarbowej, Departament ten zapewnia stosowanie odpowiednich mechanizmów kontroli. Polegają one w szczególności na:

- wprowadzeniu systemu zarządzania dokumentacją (w tym określenie kryteriów jej sporządzania, weryfikacji i akceptacji, standaryzacja oraz informatyzacja dokumentacji),
- nadzorze nad wykonywaniem prac (przypisanie pracownikom odpowiedzialności za wykonanie zadania i weryfikacja jego wykonania),
- przeprowadzaniu corocznie kontroli mających na celu sprawdzenie jakości wykonanych prac (w ramach tzw. *re-performance audits* oraz audytów mających na celu weryfikację poprawności stosowania przez urzędy kontroli skarbowej metodologii).

Instytucja właściwa dla otrzymywania płatności pochodzących z Komisji Europejskiej

Instytucją odpowiedzialną za otrzymywanie płatności dokonywanych przez KE jest Ministerstwo Finansów. Zgodnie z regulaminem pracy Ministerstwa Finansów obsługą rachunków bankowych, na które będą dokonywane płatności ze środków wspólnotowych zajmuje się obecnie Departament Instytucji Płatniczej.

Instytucja lub instytucje odpowiedzialne za dokonywanie płatności na rzecz beneficjentów

Instytucją odpowiedzialną za dokonywanie płatności na rzecz beneficjentów jest Instytucja Zarządzająca LRPO oraz Płatnik (Bank Gospodarstwa Krajowego).

10.2. Monitorowanie

Monitorowanie Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 ma na celu zapewnienie odpowiedniej jakości wdrażania programu operacyjnego. Jest ono prowadzone przez Instytucję Zarządzającą oraz Komitet Monitorujący, pracujący pod przewodnictwem przedstawiciela Instytucji Zarządzającej.

Monitorowanie odbywa się w oparciu o stopień realizacji wskaźników finansowych oraz wskaźników produktu i rezultatu określone dla każdego priorytetu i działania.

Komitet Monitorujący

Komitet Monitorujący zostanie powoływany w ciągu trzech miesięcy od daty przekazania Polsce decyzji o zatwierdzeniu programu przez Komisję Europejską.

W skład Komitetu Monitorującego wejdą:

- Marszałek Województwa Lubuskiego albo jego przedstawiciel,
- przedstawiciel Instytucji Zarządzającej NSRO,
- przedstawiciele Instytucji Zarządzającej Lubuskim Regionalnym Programem Operacyjnym na lata 2007 – 2013,
- Wojewoda albo jego przedstawiciel,
- przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego,
- przedstawiciele Instytucji Pośredniczącej PO Kapitał Ludzki,
- przedstawiciele partnerów społecznych i gospodarczych z terenu województwa lubuskiego,
- przedstawiciel Instytucji płatniczej/wdrażającej PROW – jako obserwator.

Ponadto w pracach Komitetu Monitorującego mogą uczestniczyć z głosem doradczym przedstawiciele Komisji Europejskiej.

Skład Komitetu Monitorującego będzie tworzony zgodnie z zasadami partnerstwa i równych szans. Realizacja tych zasad ma na celu zapewnienie warunków ścisłej współpracy pomiędzy wszystkimi partnerami zaangażowanymi w proces programowania, zarządzania i wdrażania. W skład Komitetu Monitorującego wchodzi zarówno przedstawiciele strony rządowej, samorządowej oraz partnerów społecznych i gospodarczych. Pozwoli to zapewnić ścisłą współpracę pomiędzy partnerami oraz realizację założonych celów poprzez wkład indywidualnych doświadczeń wynikających z odmiennych koncepcji i zastosowania różnorodnego podejścia do rozwiązywania problemów.

Komitet Monitorujący LRPO czuwa nad efektywnością i jakością zarządzania i realizacji LRPO (zgodnie z art. 65 Rozporządzenia Rady nr 1083/2006). Komitet Monitorujący funkcjonuje w oparciu o Regulamin Pracy Komitetu Monitorującego, który zatwierdza na pierwszym posiedzeniu. Do głównych zadań Komitetu Monitorującego należy m. in.:

- analiza i zatwierdzanie kryteriów wyboru projektów,
- dokonywanie okresowego przeglądu postępów na drodze do osiągnięcia konkretnych celów programu operacyjnego na podstawie dokumentów przedkładanych przez Instytucję Zarządzającą,
- analiza wyników wdrażania, w szczególności osiągnięcia celów określonych dla każdego priorytetu,

- zatwierdzanie rocznych i końcowych sprawozdań z realizacji programu przygotowywanych przez Instytucję Zarządzającą,
 - jest informowany o treści rocznego sprawozdania audytowego lub jego części odnoszącej się do regionalnego programu operacyjnego i o wszelkich istotnych uwagach, jakie Komisja może przedstawić po przeanalizowaniu tego sprawozdania lub odnoszących się do tej części sprawozdania,
 - może występować do instytucji zarządzającej z wnioskiem o przeprowadzanie wszelkiego rodzaju przeglądów lub analizy programu operacyjnego mogących prawdopodobnie przyczynić się do osiągnięcia celów funduszy, o których mowa w art. 3 rozporządzenia Rady nr 1083/2006, lub do usprawnienia jego zarządzania programem, w tym zarządzania finansowego,
 - analiza i zatwierdzanie wszelkich wniosków o zmianę treści decyzji Komisji w sprawie wkładu funduszy,
 - opiniowanie zmian w Lubuskim Regionalnym Programie Operacyjnym,
 - opiniowanie i zatwierdzanie zmian w alokacji środków w podziale na działania.
- Zasady i tryb sprawozdawczości beneficjentów, w tym zakres raportów będą określone w podręczniku wdrażania.

10.3. Procedura wyboru projektów

Wybór projektu uzależniony będzie od spełnienia kryteriów zatwierdzonych przez Komitet Monitorujący (zgodnie z art. 65 lit. b rozporządzenia 1083/2006), oraz od zatwierdzenia projektu do dofinansowania przez IZ lub IP. Te strategiczne, formalne i merytoryczne kryteria (z włączeniem przygotowania odpowiedniej dokumentacji i gotowości do wdrożenia) będą jednakowe dla wszystkich potencjalnych beneficjentów projektów realizowanych przy współfinansowaniu ze środków LRPO.

W ramach programu stosowane będą następujące tryby wyboru projektów: indywidualny, konkursowy, systemowy, pomocy technicznej. W zależności od charakteru danej osi priorytetowej zapewniona zostanie odpowiednia równowaga pomiędzy różnymi trybami wyboru projektów. Zastosowanie danego trybu wyboru projektów winno służyć polepszeniu osiągania strategicznych celów poszczególnych osi priorytetowych LRPO. Szczegóły, co do zakresu zastosowania danego trybu w danej osi priorytetowej oraz instytucji uczestniczących w procedurze wyboru będą określone w „Uszczegółowieniu LRPO”. Tryb wyboru projektów będzie zgodny z odpowiednimi wytycznymi MRR w danym zakresie.

10.4 Krajowy System Informatyczny na okres 2007-2013 (SIMIK 07-13)

Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego obsługiwany przez Departament Koordynacji i Zarządzania Podstawami Wsparcia Wspólnoty w MRR prowadzi nadzór nad przygotowaniem nowego systemu informatycznego i określa standardy w zakresie gromadzenia danych przez wszystkich uczestników systemu realizacji NSRO. Minister właściwy do spraw finansów publicznych obsługiwany przez Departament Rozwoju Systemów Informatycznych w MF, odpowiada za budowę i rozwój systemu informatycznego na podstawie standardów w zakresie gromadzenia danych określonych przez ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego.

Pełną zdolność operacyjną w zakresie wszystkich komponentów System osiągnie pod koniec 2007 r.

Zgodnie z artykułem 58 d) oraz artykułem 60 c) rozporządzenia 1083/2006 system zarządzania i kontroli powinien posiadać wiarygodne, skomputeryzowane systemy

rachunkowości i księgowości, monitorowania i sprawozdawczości finansowej mające na celu zapewnienie rejestracji i przechowywania zapisów księgowych dla każdej operacji w ramach programu operacyjnego oraz zapewnienie gromadzenia danych na temat realizacji każdej operacji niezbędnych do celów zarządzania finansowego, monitorowania, weryfikacji, audytu i oceny.

Dla celów zarządzania i sprawozdawczości, w Instytucji Zarządzającej, instytucjach pośredniczących, instytucjach pośredniczących II stopnia oraz Instytucji Certyfikującej będą wykorzystywane dwa podstawowe systemy informatyczne tj.:

- system finansowo-księgowy spełniający wymogi ustawy o rachunkowości,
- Krajowy System Informatyczny monitoringu i sprawozdawczości

oraz opcjonalnie lokalny system monitoringu i sprawozdawczości na poziomie instytucji odpowiedzialnej za wdrażanie programu operacyjnego.

Krajowy System Informatyczny jest zgodny i kompatybilny z systemem sprawozdawczości i monitorowania ustanowionym dla programu operacyjnego.

Dostęp do danych gromadzonych w Krajowym Systemie Informatycznym będą miały wszystkie podmioty uczestniczące w procesie wdrażania, tj. Instytucja Zarządzająca, instytucje pośredniczące, instytucje pośredniczące II stopnia, Instytucja Certyfikująca oraz Instytucja Audytowa, w zakresie niezbędnym dla prawidłowego realizowania zadań.

Krajowy i lokalne systemy monitoringu i sprawozdawczości.

Krajowy System Informatyczny (system scentralizowany) udostępniony dla potrzeb monitoringu i sprawozdawczości będzie gromadził na poziomie kraju dane niezbędne dla systemu zarządzania i kontroli ustanowionego dla programu operacyjnego.

Charakterystyka Krajowego Systemu Informatycznego

Zgodnie z przyjętymi założeniami Krajowy System Informatyczny będzie przede wszystkim systemem rejestracyjnym, tzn. będzie gromadził dane, wprowadzane do centralnej bazy danych po wystąpieniu zdarzeń. W szczególności system będzie umożliwiał gromadzenie informacji w następującym zakresie:

- ewidencja danych dotyczących programów operacyjnych,
- obsługa cyklu życia projektu, w tym:
 - ewidencjonowanie wniosków aplikacyjnych spełniających wymogi formalne,
 - ewidencjonowanie dużych projektów w zakresie określonym przez Rozporządzenie KE (WE) nr 1828/2006,
 - ewidencjonowanie umów o dofinansowanie,
 - ewidencjonowanie wniosków o płatność,
 - ewidencjonowanie danych dotyczących kontroli poszczególnych projektów,
 - ewidencja wskaźników postępu rzeczowego, w tym prowadzenie jednolitego słownika wskaźników,
- ewidencja danych dotyczących nieprawidłowości,
- prowadzenie rejestru kwot odzyskanych (w tym rejestru dłużników).

Ponadto Krajowy System Informatyczny będzie umożliwiał tworzenie określonych raportów, w szczególności:

- zestawień wydatków z poziomu instytucji pośredniczącej oraz zestawień wydatków i wniosków o płatność przygotowywanych na wyższych poziomach,
- prognozy wydatków.

System będzie obejmował i dostarczał dane określone w Załączniku III rozporządzenia implementacyjnego 1828/2006.

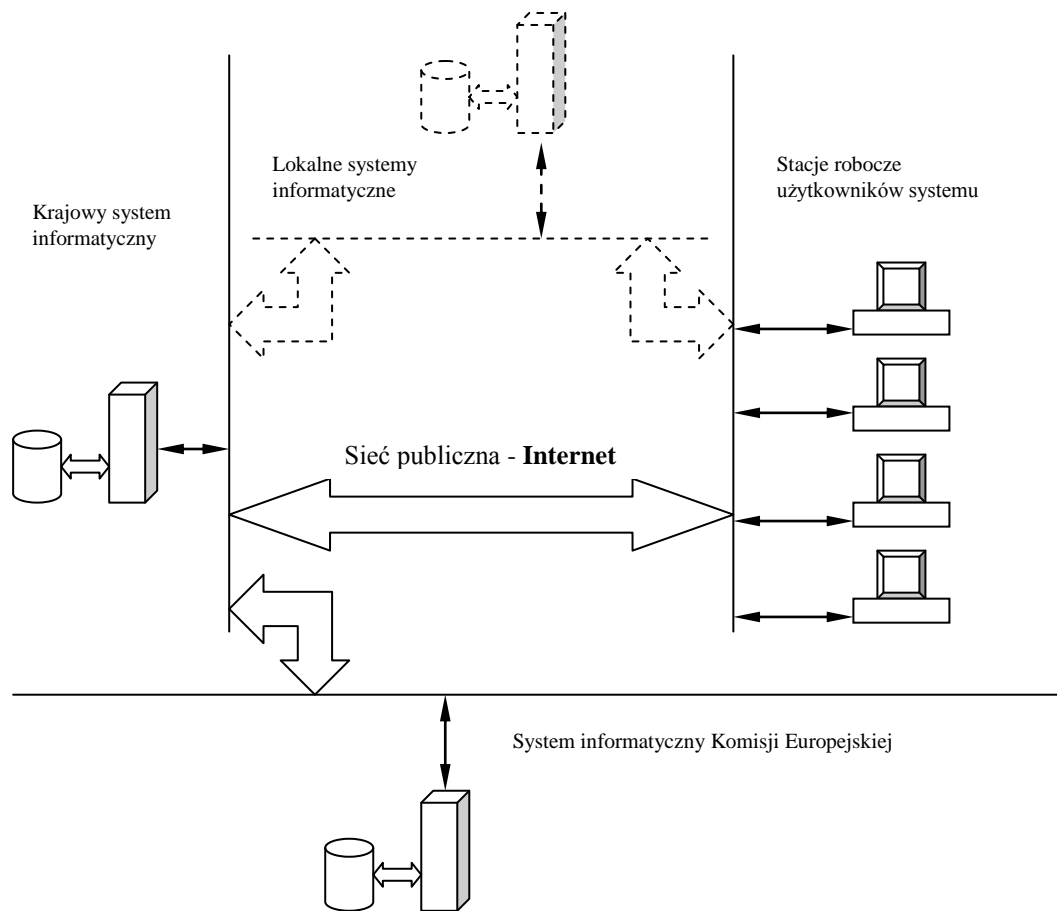
Architektura Krajowego Systemu Informatycznego.

Krajowy System Informatyczny zbudowany jest w oparciu o technologię webową, tzn. dostęp do danych gromadzonych w centralnej bazie danych realizowany jest za pośrednictwem przeglądarki internetowej uruchamianej na komputerze z dostępem do publicznej sieci Internet.

W ramach LRPO wdrożony zostanie krajowy system informatyczny wspierający realizację NSRO, finansowany ze środków osi priorytetowej 2 Wsparcie informatyczne realizacji NSRO w ramach PO PT 2007-2013.

Jednocześnie dopuszcza się możliwość budowy odrębnego systemu informatycznego na potrzeby zarządzania i wdrażania LRPO. System będzie w pełni kompatybilny z krajowym systemem informatycznym, a zakres gromadzonych i przetwarzanych w nim danych będzie zgodny z zakresem danych określonym w załączniku III do Rozporządzenia Komisji (WE) nr 1828/2006 z dnia 8 grudnia 2006 r.”

Schemat architektury Krajowego Systemu Informatycznego został przedstawiony poniżej:

10.4.1 Opis procedur przewidzianych dla zapewnienia niezawodności komputerowych systemów raportowania księgowego, finansowego i monitoringu

Polityka bezpieczeństwa Krajowego Systemu Informatycznego realizowana jest na wielu płaszczyznach.

Wykorzystanie bezpiecznego protokołu https wraz z odpowiednią architekturą dostępowych urządzeń sieciowych w siedzibie operatora systemu (Ministerstwo Finansów) minimalizuje ryzyko włamania oraz dostępu, a co za tym idzie i modyfikacji danych w systemie przez osoby nieupoważnione. Ponadto uniemożliwia zmianę danych w trakcie transmisji danych na serwer.

Rozbudowana funkcjonalność nadawania uprawnień dla użytkowników (trójwymiarowy model uprawnień: funkcja systemu, poziom wdrażania, region) powoduje, że mają oni dostęp tylko do tych danych, które są niezbędne do realizowania zadań.

Odpowiednia polityka wykonywania kopii bezpieczeństwa gwarantuje, że w przypadku poważnej awarii systemu, której skutkiem jest zniszczenie bazy danych, możliwość odtworzenia danych gromadzonych w systemie maksymalnie na jeden dzień przed wystąpieniem awarii.

10.4.2 Informacje dotyczące wewnętrznego obiegu informacji pomiędzy „podmiotem centralnym (MS Liaison)” oraz podmiotami zgłaszającymi zapotrzebowanie na dostęp/modyfikację praw dostępu do SFC2007

Elektroniczna wymiana danych z Komisją Europejską zgodnie z art. 39 Rozporządzenia Komisji (WE) nr 1828/2006 z dnia 8 grudnia 2006 r.

Zasady dostępu do systemu elektronicznej wymiany danych z Komisją Europejską (SFC2007) zostały uregulowane w *Procedurze przyznawania dostępu użytkownikom do systemu elektronicznej wymiany danych z Komisją Europejską SFC2007* opracowanej przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.

Zgodnie z niniejszą procedurą funkcja MS Liaison dla Europejskiego Funduszu Społecznego, Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności, wynikająca z obowiązku nałożonego przepisami z art. 41 *Rozporządzenia Komisji (WE) nr 1828/2006*, zgodnie z którymi Państwa Członkowskie występują o prawa dostępu do systemu SFC2007 w sposób scentralizowany, została przypisana jednostce organizacyjnej w ramach Ministerstwa Rozwoju Regionalnego. Zgodnie z zasadami ustanowionymi przez Komisję, funkcje MS Liaison oraz MS Liaison Deputy pełni dwóch wyznaczonych i zatwierdzonych przez służby Komisji pracowników ww. jednostki organizacyjnej.

W celu zapewnienia bezpieczeństwa dostępu do systemu SFC2007 ww. *Procedura* określa zasady na jakich użytkownicy ubiegają się o dostęp. Zgodnie z przyjętym na poziomie krajowym założeniem i strukturą *Node Hierarchy* dostęp do systemu uzyskują (jako tzw. *Key Users*) wyłącznie pracownicy następujących instytucji:

- Instytucji koordynującej na poziomie krajowym (status *Member State Authority*)
- Instytucji Zarządzającej programem (status *Member State Managing Authority*)
- Instytucji Certyfikującej (status *Certifying Authority*)
- Instytucji Audytowej (status *Audit Authority*).

Procedura określa także zasady weryfikacji zgłoszonego kandydata na użytkownika przez MS Liaison i adekwatności wnioskowanego zakresu uprawnień (*Permissions, Role*), a także zasady informowania o wszelkich zmianach dotyczących *Key Users*.

Wykaz *Key Users*, tj. osób posiadających dostęp do systemu SFC2007, jest prowadzony w jednostce organizacyjnej w ramach Ministerstwa Rozwoju Regionalnego pełniącej funkcję MS Liaison, z poszanowaniem przepisów prawnych w zakresie ochrony danych osobowych.

10.5 Procedury audytu i kontroli

Audyt systemów zarządzania i kontroli

Czynności sprawdzające w ramach audytu systemów zarządzania i kontroli, o których mowa w art. 62 ust. 1 lit a rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006, są przeprowadzane w następujących etapach:

- 1) Wstępny przegląd – zebranie i analiza informacji o badanej działalności. Wyniki wstępnego przeglądu stanowią podstawę do dokonania wstępnej oceny środowiska kontroli oraz zidentyfikowania, na podstawie analizy ryzyka, obszarów audytu poddanych czynnościom sprawdzającym w następnych etapach.
- 2) Testy mechanizmów kontroli – zweryfikowanie, czy zidentyfikowanym podczas wstępnego przeglądu ryzykom towarzyszą mechanizmy kontrolne w celu ograniczenia lub

wyeliminowania tych ryzyk oraz czy mechanizmy te zostały wdrożone przez jednostkę audytowaną w obszarach podlegających badaniu. Analizy dokonane podczas wstępnego przeglądu oraz testów kontroli stanowią podstawę do dokonania oceny środowiska kontroli wewnętrznej.

3) Opracowanie programu audytu – zidentyfikowanie obszarów do zbadania w testach wiarygodności, wraz ze szczegółowym harmonogramem.

4) Testy wiarygodności – zbadanie skuteczności wdrożonych mechanizmów kontroli na podstawie zbadanej próby dokumentacji. Zbadane podczas testów wiarygodności wydatki będą włączane do grupy wydatków kwalifikowanych podlegających sprawdzeniu w ramach kontroli projektów (art. 62 ust. 1 lit. b rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006).

Instytucja audytowa przygotowuje **strategię audytu**, która wskazuje podmioty odpowiedzialne za dokonywanie audytów, określa stosowaną metodologię, metody doboru próby projektów do kontroli oraz indykatorywny plan audytów. Strategia audytu przekazywana jest KE do akceptacji.

Na podstawie przeprowadzonych audytów systemów zarządzania i kontroli oraz kontroli projektów, instytucja audytowa opracowuje:

- roczny raport z kontroli zawierający wyniki audytów przeprowadzonych w danym roku, zgodnie ze strategią audytu oraz przedstawiający ewentualne stwierdzone braki w systemie zarządzania i kontroli LRPO,
- roczną opinię stwierdzającą, czy system zarządzania i kontroli daje uzasadnione zapewnienie, że deklaracje wydatków przedkładane KE są poprawne i czy transakcje, których one dotyczą są zgodne z prawem,
- deklarację częściowego zamknięcia pomocy odnoszącą się do projektów zakończonych w danym roku,
- deklarację zamknięcia pomocy oceniającą ważność wniosku o płatność końcową oraz zgodność z prawem i prawidłowość transakcji odnoszących się do tego wniosku, zawartych w końcowej deklaracji wydatków.

Instytucja audytowa jest także odpowiedzialna za przeprowadzenie oceny zgodności systemów zarządzania i kontroli w jednostkach uczestniczących w zarządzaniu i wdrażaniu LRPO zgodnie z przepisami art. 58-62 rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006. Raport z audytu oceny zgodności wraz z opinią jest przedkładany KE razem z opisem systemów zarządzania i kontroli, przez przekazaniem pierwszego wniosku o płatność pośrednią lub w okresie 12 miesięcy od momentu zatwierdzenia LRPO. Dokonanie pierwszej płatności z audytu oceny zgodności pośredniej jest uzależnione od zaakceptowania raportu przez KE.

Kontrole projektów

Kontrole projektów, o których mowa w art. 62 ust. 1 lit. b rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006, są przeprowadzane na miejscu, na podstawie dokumentacji prowadzonej przez beneficjenta. Kontrole mają na celu zapewnienie, że:

- a) projekt został wybrany zgodnie z kryteriami wyboru obowiązującymi w ramach LRPO oraz został wdrożony zgodnie z decyzją przyznającą pomoc oraz spełnia stosowne warunki dotyczące jego funkcjonalności i użyteczności lub osiąga wyznaczone cele,
- b) deklarowane wydatki znajdują odzwierciedlenie w zapisach księgowych i innych dokumentach o wartości księgowej (tzw. dokumenty wspierające) prowadzonych przez beneficjenta,
- c) wydatki deklarowane przez beneficjenta są zgodne z zasadami wspólnotowymi i krajowymi,
- d) wkład publiczny został wypłacony beneficjentowi bez zbędnych potrąceń lub nieuzasadnionych opóźnień.

W przypadku, gdy wykryte problemy wydają się być systematyczne w swym charakterze i w związku z tym istnieje ryzyko dla innych projektów realizowanych w ramach LRPO, zostanie przeprowadzone dalsze badanie w celu określenia skali tych problemów.

10.6 Ewaluacja

Lubuski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007 - 2013 zostanie poddany ewaluacjom o charakterze strategicznym oraz operacyjnym na podstawie Rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006r. ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylającego Rozporządzenie (WE) nr 1260/1999.

Celem ewaluacji strategicznej jest ocena i analiza LRPO w stosunku do priorytetów krajowych i wspólnotowych. Natomiast ewaluacja operacyjna będzie stanowiła wsparcie dla procesu monitorowania LRPO.

Główne obszary LRPO poddawane ewaluacjom strategicznym to przede wszystkim poziom realizacji celów głównych i operacyjnych programu, stopień realizacji polityk horyzontalnych czy celów społeczno-gospodarczych, skuteczność systemu zarządzania i kontroli programu, realizacja zadań w zakresie promocji oraz informacji w ramach programu.

W obecnej perspektywie finansowej duży nacisk położony zostanie na ewaluację operacyjną. Instytucja Zarządzająca LRPO zobowiązuje się do przeprowadzania ewaluacji operacyjnych w celu zapewnienia wsparcia dla procesu monitorowania programu. Jest to szczególnie istotne w przypadku stwierdzenia znacznych odchyłeń od zakładanych pierwotnie celów oraz w przypadku, gdy w ramach programu zostaną wprowadzone znaczące zmiany. Mając na uwadze konieczność zapewnienia spójności systemów zarządzania oraz wdrażania LRPO ewaluacje operacyjne przeprowadzane będą według ściśle określonych zasad i założeń systemu ewaluacji. Dlatego też nie wyklucza się możliwości dokonywania ewaluacji na poziomie priorytetów, działań czy projektów o szczególnym znaczeniu np. w zakresie podejmowanych inicjatyw innowacyjnych w sektorze MSP czy transferu technologii.

Zasady planowania procesu ewaluacji

W ramach funkcjonowania systemu ewaluacyjnego LRPO Instytucja Zarządzająca przygotowuje Plan Ewaluacji na okres 2007-2013, a także okresowe plany ewaluacyjne uwzględniające szczegółowy opis przedsięwzięć, terminy ich realizacji oraz przewidywane koszty. Opracowanie Planu Ewaluacji dla LRPO 2007-2013 zostanie zakończone we wrześniu 2007r. Realizacja procesu ewaluacji zostanie sfinansowana w ramach środków finansowych VI Priorytetu LRPO „Pomoc Techniczna”. Wielkość pomocy finansowej przeznaczonej na ten cel w pełni umożliwi skuteczną oraz rzetelną realizację zadań ewaluacyjnych w ramach LRPO.

Założenia systemu ewaluacji

Instytucja Zarządzająca LRPO w okresie programowania 2007-2013 odpowiada za prowadzenie ewaluacji oraz stworzenie i zapewnienie odpowiedniego funkcjonowania systemu ewaluacji dla programu.

Podwaliny do konstrukcji systemu ewaluacji stanowią następujące zasady:

1. Zapewnienie odpowiednich środków finansowych w ramach pomocy technicznej na prowadzenie zadań ewaluacyjnych.
2. Pozyskiwanie i gromadzenie danych z systemu monitorowania LRPO.
3. Opracowanie Planu Ewaluacji dla LRPO oraz koordynowanie realizacji jego poszczególnych celów i założeń.

4. Zapewnienie prowadzenia ewaluacji strategicznych oraz operacyjnych.
 5. Przedkładanie wyników ewaluacji Komitetowi Monitorującemu LRPO oraz Krajowej Jednostce Oceny.
 6. Współpraca w zakresie ewaluacji pomiędzy Instytucją Zarządzającą LRPO a Krajową Jednostką Oceny oraz Komisją Europejską.
 7. Stosowanie ogólnie przyjętych standardów ewaluacji dotyczących funduszy strukturalnych.
 8. Monitorowanie wdrażania rekomendacji sformułowanych w wyniku przeprowadzonych ewaluacji.
 9. Zapewnienie niezależności i obiektywności wyników ewaluacji poprzez zlecenie zadań ewaluacyjnych podmiotom zewnętrznym (tzw. ewaluatorzy zewnętrzni) niezależnym od Instytucji Certyfikującej/Pośredniczącej w Certyfikacji oraz Instytucji Audytowej, z godnie z art. 47 ust. 3 Rozporządzenia Rady nr 1083/2006. Wybór ewaluatorów zewnętrznych zostanie dokonany zgodnie z zapisami ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo Zamówień Publicznych (Dz. U. nr 113, poz. 759, z późn. zm.).
 10. Upublicznianie wyników przeprowadzonych ewaluacji.
- Plan ewaluacji LRPO będzie spójny z planem ewaluacji NSRO.

10.7 Przepływy finansowe

1. Przepływy finansowe między KE a krajem członkowskim

Komisja Europejska przekazuje środki Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego/Europejskiego Funduszu Społecznego/Funduszu Spójności na finansowanie programu w formie płatności zaliczkowych, płatności okresowych i płatności salda końcowego. Powyższe środki wpływają na wyodrębniony rachunek bankowy, prowadzony w euro i zarządzany przez Ministra Finansów.

2. Finansowanie programu⁵¹

Na potrzeby finansowania programu w ramach budżetu państwa wyodrębniono budżet środków europejskich, z którego przekazywane są środki odpowiadające wkładowi UE. Współfinansowanie krajowe z budżetu państwa przekazywane jest przez właściwego dysponenta części budżetowej w formie dotacji celowej.

Środki odpowiadające wkładowi UE są przekazywane do beneficjentów za pośrednictwem Banku Gospodarstwa Krajowego (Płatnik), który wypłaca je na podstawie zleceń wypłaty środków wystawianych przez instytucję podpisującą umowę o dofinansowanie (IZ/IP/IPII) z beneficjentem.

Środki w ramach współfinansowania krajowego z budżetu państwa są wypłacane beneficjentom przez IZ/IP/IPII.

Wypłata na rzecz beneficjenta zarówno w części środków UE, jak i współfinansowania z budżetu państwa może mieć formę płatności zaliczkowych bądź zwrotu poniesionych przez beneficjenta wydatków.

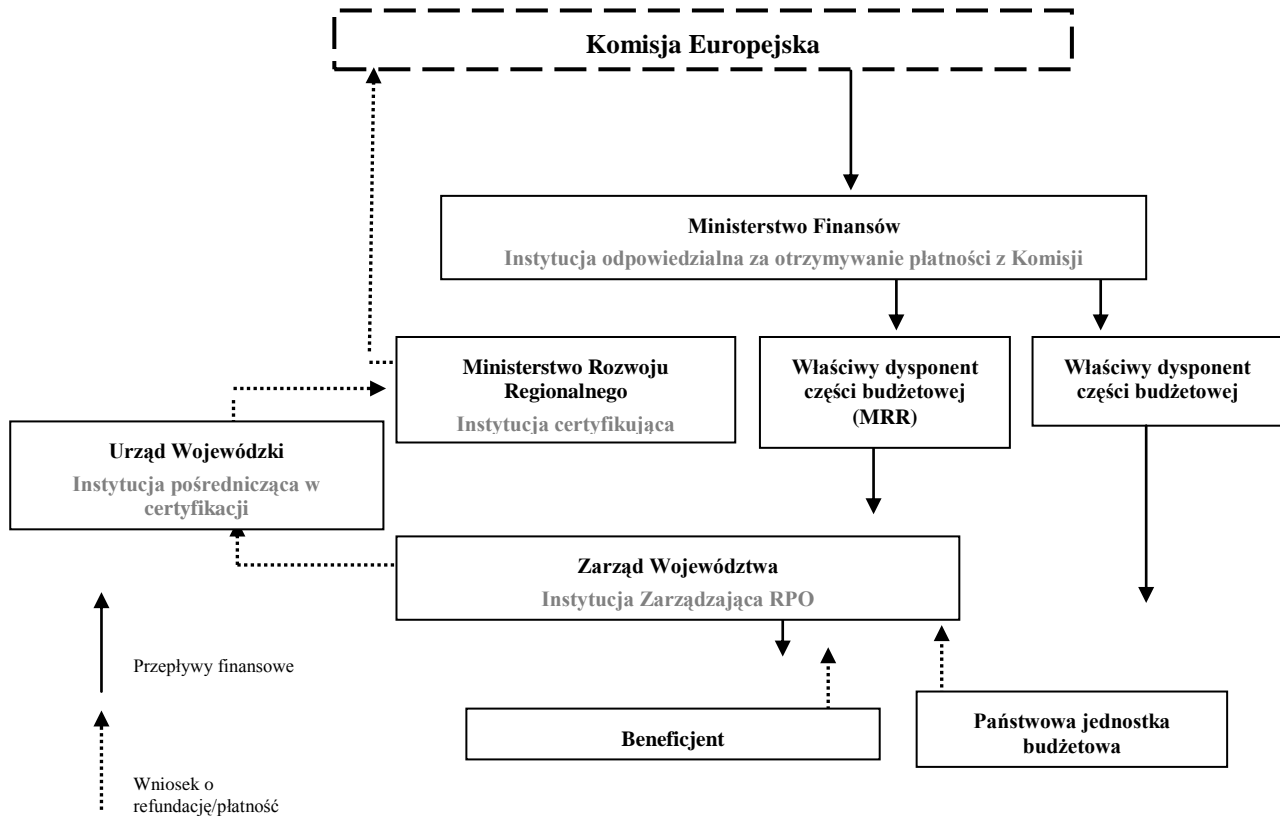
Środki na rzecz beneficjentów są przekazywane na podstawie umowy o dofinansowanie⁵² oraz wniosku beneficjenta o płatność, z uwzględnieniem wcześniejszych wypłat.

⁵¹ Nie dotyczy pomocy technicznej. Projekty pomocy technicznej finansowane są ze środków właściwego dysponenta części budżetowej lub w przypadku instytucji niebędących dysponentem ze środków dotacji celowej.

Wydatki beneficjenta wykazywane w składanym przez niego wniosku o płatność, są ujmowane przez IZ/IP/IPII w deklaracjach wydatków składanych do IPOC, a następnie do IC, celem certyfikacji wydatków do KE.

Schemat przepływów finansowych został przedstawiony poniżej:

Rysunek 20. Przepływy finansowe i certyfikacja w ramach LRPO.

W ramach systemu monitorowania przepływów finansowych IZ będzie monitorowała wysokość wydatków kwalifikowanych, w tym wydatków stanowiących współfinansowanie krajowe. IZ będzie dokonywała wyliczenia poziomu dofinansowania ze środków UE na poziomie osi priorytetowej w taki sposób, aby wkład funduszy UE nie przekraczał poziomu przyjętego w LRPO dla danej osi priorytetowej.

10.7.1 Procedury dotyczące uzyskanych odsetek

W ramach programu operacyjnego odsetki narosłe od środków otrzymanych przez poszczególne instytucje biorące udział w finansowaniu LRPO przeznaczone są na realizację danej osi priorytetowej/działania Programu i są wykazywane w sprawozdaniu z realizacji osi priorytetowej/działania.

⁵² W przypadku projektów własnych Instytucji Zarządzającej środki będą przekazywana na podstawie uchwały Zarządu Województwa oraz/lub zatwierdzonego wniosku o płatność.

Ad. art. 83:

Dla obsługi środków otrzymywanych z UE w ramach perspektywy finansowej 2007-2013 zostanie utrzymany podobny system rachunków bankowych jak dla perspektywy 2004-2006, czyli rachunki I poziomu – funduszowe i rachunki II poziomu – programowe.

Wszystkie rachunki bankowe, zarówno funduszowe jak i programowe będą oprocentowane, a odsetki będą dopisywane do stanów na rachunkach. Niezwłocznie po naliczeniu odsetek Instytucja przyjmująca środki z KE będzie przekazywała odpowiednie kwoty na rachunek dochodów Budżetu Państwa i będą one wykorzystane na współfinansowanie krajowe.

10.8 Komunikacja i Promocja

Zgodnie z zapisami art. 2 pkt 1 Rozporządzeniu Komisji (WE) nr 1828/2006 określającym zasady wdrażania Rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 ustanawiającego ogólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności oraz Rozporządzenia (WE) nr 1080/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego Polska przygotowuje Strategię Komunikacji Funduszy Europejskich w Polsce na lata 2007-2013 dla wszystkich funduszy i programów. Wspólna Strategia ma na celu zapewnienie skutecznej koordynacji działań prowadzonych przez poszczególne instytucje, dzięki której wzrośnie skuteczność i efektywność działań informacyjnych i promocyjnych.

Strategia komunikacji jest przygotowywana przez Instytucję Koordynującą NSRO (umiejscowioną w strukturze ministerstwa właściwego ds. rozwoju regionalnego) we współpracy z Instytucjami Zarządzającymi. Uwzględnia ona zasady przyjęte w Wytycznych Ministra Rozwoju Regionalnego w zakresie informacji i promocji.

Strategia komunikacji określa podstawowe zasady prowadzenia działań informacyjnych i promocyjnych na potrzeby wszystkich programów operacyjnych i Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia, a w szczególności cele i ideę przewodnią, określenie grup docelowych, wskazanie instytucji zaangażowanych w działania informacyjne i promocyjne, a także wymagane minimum podejmowanych działań.

Instytucja Zarządzająca opracuje dla programu operacyjnego Plan komunikacji zawierający cele działań, charakterystykę grup docelowych, opis planowanych działań informacyjnych, promocyjnych i szkoleniowych, opis podziału zadań i stopnia odpowiedzialności w zakresie działań promocyjno-informacyjnych i szkoleniowych pomiędzy IZ i poszczególne IP i IW (IP2), opis działań IZ, IP, IW/IP2 i innych partnerów zaangażowanych w proces informowania i promocji w obrębie programu operacyjnego, z uwzględnieniem podmiotów, o których mowa w art. 5 ust. 3 rozporządzenia wykonawczego, ramowy harmonogram, indykatywny budżet, sposób ewaluacji działań oraz zasady sprawozdawczości ze stopnia realizacji działań promocyjno-informacyjnych i szkoleniowych. Plan komunikacji LRPO podlega konsultacji z IK NSRO w zakresie ich zgodności ze Strategią komunikacji, a następnie akceptacji Komitetu Monitorującego dany program.

Instytucja Zarządzająca będzie przygotowywać również roczny plan działań o charakterze wykonawczym.

Plan komunikacji

Celem strategicznym planu komunikacji jest wsparcie procesu wdrażania LRPO poprzez zapewnienie rzetelnych, fachowych i kompetentnych działań promocyjnych i informacyjnych, których efektem będzie uzyskanie szerokiego, społecznego poparcia dla idei funduszy strukturalnych i efektów ich wdrażania. Cel ten w perspektywie długofalowej powinien zmierzać do wypracowania na przestrzeni lat 2007 – 2013 społecznie rozpoznawalnej marki

Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego, co w efekcie przyczyni się do optymalizacji wykorzystania środków dostępnych w ramach Programu.

W celu optymalizacji i działań komunikacyjnych, przekaz i forma podejmowanych przedsięwzięć dostosowana będzie do kilku kluczowych grup odbiorców.

W szczególności są to:

1. Opinia społeczna – szeroko pojęty ogół mieszkańców województwa lubuskiego;
2. Beneficjenci i potencjalni beneficjenci LRPO;
3. Partnerzy społeczni i gospodarczy;
4. Media;
5. Pracownicy instytucji zaangażowanych w proces wdrażania LRPO;
6. Pracownicy punktów informacji LRPO.

Podstawowe założenia strategii:

1. Prowadzenie profesjonalnych działań promocyjnych i rzetelnej informacji o LRPO;
2. Zapewnienie powszechnego i jak najszerszego dostępu do informacji o możliwościach uzyskania wsparcia ze środków Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego;
3. Dbalność o poziom wiedzy na temat funduszy unijnych wśród społeczności lokalnej województwa lubuskiego;
4. Przygotowanie potencjalnych beneficjentów do skutecznego aplikowania o fundusze;
5. Zapewnienie dostępu do materiałów informacyjnych, wniosków aplikacyjnych oraz dokumentów programowych i podręczników dotyczących korzystania z pomocy w ramach LRPO;
6. Zapewnienie czytelnej informacji o kryteriach oceny i wyboru projektów oraz obowiązujących w tym zakresie procedurach;
7. Bieżące informowanie opinii publicznej o zakresie i wymiarze pomocy wspólnotowej dla poszczególnych projektów i rezultatach działań na poziomie regionu;
8. Multiplikowanie informacji o funduszach, promocja idei;
9. Inicjowanie działań promocyjnych w regionie;
10. Wykorzystywanie nowoczesnych technologii w informacji, promocji i koordynowaniu działań promocyjnych z pozostałymi zaangażowanymi instytucjami;
11. Stworzenie jednolitego systemu haseł i wizualizacji LRPO, promocja marki;
12. Budowa pozytywnego wizerunku bezzwrotnej pomocy Unii Europejskiej w Polsce.

Sposób oceny działań informacyjnych i promocyjnych

Sporządzane będą analizy i sprawozdania:

- okresowe;
- roczne;
- na zakończenie Programu.

Na ich podstawie przeprowadzana będzie ocena stopnia zgodności podejmowanych działań z założeniami strategii. Ocena będzie dotyczyć także celowości i realnych efektów podejmowanych działań.

Prowadzony będzie stały monitoring, zapewniając tym samym wybór najbardziej adekwatnych i przystających do potrzeb odbiorców narzędzi.

Instytucja Zarządzająca zapewni adekwatne środki finansowe w celu właściwej realizacji zadań związanych z informacją i promocją.

10.9 Zasada partnerstwa

Artykuł 11 Rozporządzenia Rady nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 roku ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego

Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1260/1999 stanowi o zachowaniu zasad współpracy i partnerstwa w procesie przygotowania i realizacji dokumentów programowych w perspektywie budżetowej Unii Europejskiej na lata 2007 – 2013.

Partnerstwo obejmuje przygotowanie, realizację, monitorowanie i ocenę programów operacyjnych. Najistotniejszym elementem zastosowania zasady partnerstwa jest udział partnerów gospodarczych i społecznych w pracach Komitetu Monitorującego, gdzie zasada partnerstwa będzie realizowana przez partycypację partnerów w podejmowaniu istotnych decyzji dotyczących programu, w szczególności w zakresie kryteriów wyboru projektów do wsparcia czy monitorowaniu realizacji programu.

11. Ocena programu przed rozpoczęciem realizacji (ocena ex ante) wraz z oceną spodziewanego efektu makroekonomicznego

Wnioski i rekomendacje pochodzą z *Oceny szacunkowej projektu Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007 – 2013 – wersji elektronicznej z 14.07.2006 r.* Dokument został przygotowany przez podmiot zewnętrzny – firmę WYG International. **Przedmiotem oceny ex-ante był Lubuski Regionalny Program Operacyjny z czerwca 2006 r. – wersja elektroniczna z 14.07.2006.**

Diagnoza programu operacyjnego (Zadanie 1).

Omawiana diagnoza i analiza SWOT, zawarta w treści programu, koresponduje z celem nadrzędnym programu operacyjnego, zapisanym w jego wstępie. Jednak wymaga ona pewnych uzupełnień.

Odnosząc się do analizy społeczno-gospodarczej województwa i przedstawionego badania SWOT, po dokonaniu weryfikacji zidentyfikowanych tam problemów i potrzeb regionu, oceniający proponuje rozważenie dokonania pewnych zmian w treści diagnozy:

1. Dopracowanie analizy SWOT z uwzględnieniem klarownych kryteriów wyodrębnienia mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń dla województwa⁵³.
2. Lepsze podporządkowanie obszarów diagnostycznych do wyzwań rozwoju Województwa, które zostały przywołane w części projekcyjnej. Pozwoli to na podniesienie spójności wewnętrznej Programu⁵⁴.
3. Mocniejsze akcentowanie potrzeb wynikających z relacjonowanych obszarów problemowych, co zwolni czytelnika z konieczności domyślenia się ich, a także ułatwi wyznaczenie działań interwencyjnych.
4. Wprowadzenie do diagnozy problematyki rolniczej (do której fragmentarycznie odnosi się SWOT, a nie ma jej w diagnozie) i odniesień do przygraniczności województwa⁵⁵.

Uwagi ekspertów w odniesieniu do przedstawionych rekomendacji zostały w większości uwzględnione i zapisy programu poprawione. Uporządkowana została diagnoza w kontekście wyzwań rozwojowych województwa z mocniejszym zaakcentowaniem potrzeb wynikających ze zdiagnozowanych problemów, a analiza SWOT została dopracowana pod kątem większej spójności z diagnozą, z wyraźniejszym podziałem na mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia. Zmieniona została treść rozdziału dotyczącego obszarów wiejskich, dodane zostały zapisy dotyczące problematyki rolnictwa.

Część projekcyjna programu operacyjnego (Zadanie 2).

Część projekcyjna Lubuskiego RPO została podporządkowana realizacji celu głównego programu, którym jest „*stworzenie warunków wzrostu konkurencyjności województwa poprzez wykorzystanie regionalnego potencjału endogenicznego oraz przeciwdziałanie marginalizacji zagrożonych obszarów, przy racjonalnym gospodarowaniu zasobami i dążeniu do zapewnienia większej spójności województwa*”.

⁵³ Zgodnie z deklaracją Województwa uwaga została przyjęta i uwzględniona w roboczym projekcie LRPO.

⁵⁴ Z przebiegu konsultacji można wnosić, iż w części diagnostycznej roboczego projektu LRPO (zgodnie z deklaracją Województwa) zostało dokonanych w tym zakresie wiele ulepszeń.

⁵⁵ W trakcie konsultacji przedstawiciel Województwa nie zgodził się z uwagą i zapewnił, problematyka rolnictwa jest zaprezentowana właściwie. Ewaluatorzy ocenę swoją podtrzymują.

W części projekcyjnej nie ma bezpośrednich, słownych odniesień do diagnozy. Obszary interwencji mają raczej odniesienie „domyślne” do części diagnostycznej, a w opisach i uzasadnieniach priorytetów oraz poszczególnych działań powtarzane są, w sposób uporządkowany, informacje częściowo znane już z diagnozy. Należy jednak podkreślić, że priorytety, które nawiązują do wyzwań przytoczonych z „Aktualizacji strategii rozwoju województwa lubuskiego do roku 2020”, wynikają z wojewódzkich uwarunkowań gospodarczych, przestrzennych i środowiskowych, dzięki czemu są uzasadnione ekonomicznie i społecznie.

Priorytety zostały podporządkowane realizacji celów szczegółowych. Projektowana interwencja skupia się na takich obszarach, gdzie można wskazać na zawodność mechanizmu rynkowego. W priorytetach i działaniach nie określono wielkości bazowych oraz docelowych dla proponowanych wskaźników, mierzących efekty realizacji priorytetów, dzięki którym zakres zmian modernizacyjnych i skala finansowania byłyby możliwe do oszacowania.

W ocenie ogólnej najsłabiej umotywowaną częścią projekcji programu jest plan finansowy. W załącznikach zamieszczone zostały trzy tabele o charakterze techniczno – finansowym i organizacyjnym, w których nie został określony krajowy wkład publiczny i prywatny. Brakuje dwóch podstawowych, indykatywnych tablic finansowych.

W świetle powyższych wniosków oceniający rekomenduje kilka propozycji zmian i uzupełnień w części projekcyjnej Programu:

1. Sformułowanie merytorycznych i empirycznych podstaw opracowania planu finansowego dla Województwa, w tym rozważenie możliwości wystąpienia przeszkód w jego realizacji oraz skorygowanie danych w tabeli finansowej⁵⁶.
2. Uzupełnienie brakujących elementów LRPO, konieczne ze względów formalnych, tak aby zapewnić kompletność programu⁵⁷.

Dodatkowo rekomenduje się uproszczenie struktury celów, priorytetów i działań części projekcyjnej do postaci **cele programu – priorytety – działania – projekty** i wyraźne ich wzajemne przyporządkowanie⁵⁸, a także wprowadzenie pełnych nazw kategorii interwencji obok prezentowanej numeracji⁵⁹.

Rekomendacje zawarte w drugim zadaniu oceny zostały uwzględnione. Plan finansowy został uzupełniony o obligatoryjne tabele finansowe, zgodne z wymogami oraz skorygowany w kontekście alokacji wynikającej z NSRO. Dołączone zostały brakujące rozdziały dotyczące komplementarności z EFRROW, systemu wdrażania, oceny ex-ante, Prognozy Oddziaływania na Środowisko oraz wyników konsultacji społecznych. Uproszczona i uporządkowana została struktura celów zgodnie ze wskazaniem ewaluatora. Uwaga dotycząca stosowania pełnych nazw kategorii interwencji została uwzględniona – do programu przygotowany został załącznik z pełnymi nazwami kategorii interwencji.

Spójność zewnętrzna programu operacyjnego (Zadanie 3).

Ocena spójności zewnętrznej części projekcyjnej Lubuskiego RPO z politykami wspólnotowymi, krajowymi i regionalnymi zasługuje na pozytywną ocenę. Diagnoza LRPO nie prowadzi do sprzecznych konkluzji w świetle ustaleń części diagnostycznych zawartych nadrzędnych dokumentach. Jednak stopień spójności jest zróżnicowany, co w przypadku

⁵⁶ Plan finansowy zgodnie z deklaracją Województwa został skorygowany wg danych zawartych w sierpniowym projekcie NSRO i uzupełniony zgodnie z wytycznymi zawartymi w Procedurach.

⁵⁷ Jak wyżej.

⁵⁸ Zgodnie z deklaracją Województwa uwaga została przyjęta i uwzględniona w roboczym projekcie LRPO.

⁵⁹ Jak wyżej.

dokumentów unijnych wynika z wysokiego stopnia syntetyczności i braku odniesienia do specyfiki regionów. W stopniu wysokim spójność występuje w relacji ze strategicznymi dokumentami poziomu regionalnego, a w szczególności ze Strategią rozwoju województwa lubuskiego.

Zauważa się zbieżność celów LRPO z celami nadrzędnych dokumentów strategicznych. Poziom spójności jest wysoki szczególnie w odniesieniu do najważniejszych dokumentów, jakimi są NSRO i SRWL w płaszczyźnie diagnozy, celów oraz priorytetów.

W Lubuskim RPO nie są eksponowane w sposób literalny wartości i zasady charakterystyczne dla dokumentów nadrzędnych poziomu wspólnotowego, krajowego i regionalnego, ale po analizie części projekcyjnej należy uznać że są one uwzględniane (np. zasada koncentracji, komplementarności).

Ocena oczekiwanych rezultatów i oddziaływania (Zadanie 4).

Lista wskaźników RPO Lubuskiego wymaga licznych uzupełnień i zmian. Ze względu na wymogi sprawozdawczości KE niezbędna jest uważna analiza zgodności wskaźników produktu i rezultatu z listą zawartą w Zał. 2 i 3.

Wskaźniki rezultatu celu głównego winny zawierać miary wpływu RPO na wzrost PKB oraz spadek bezrobocia w regionie, obliczone na podstawie modelu HERMIN.

Niezbędne jest wprowadzenie wskaźnika rezultatu w postaci „liczby nowo utworzonych miejsc pracy jako bezpośredniego efektu interwencji (w podziale na mężczyzn i kobiety)” na poziomie RPO, co wymaga wprowadzenia go również na poziomie wszystkich priorytetów, jeśli przewiduje się powstanie takich miejsc.

Listę wskaźników RPO Lubuskiego należy uzupełnić o wskaźniki produktu i rezultatu priorytetów, korzystając z Zał. 2. W każdym priorytecie, a nawet jego segmencie, potrzebna jest na pewno para prawidłowo przyporządkowanych wskaźników „produkt – rezultat”.

Konieczne jest określenie wartości bazowych i docelowych dla wszystkich wskaźników.

Monitoring RPO Lubuskiego powinien również zawierać listę wskaźników kontekstowych zgodnych z Zał. 3.

Uwagi dotyczące wskaźników realizacji celów programu zostały uwzględnione i dostosowane do rekomendacji na podstawie systemu wskaźników opracowanego w ramach Grupy Roboczej. Załączona do programu lista wskaźników kontekstowych nie zawiera wartości bazowych – gromadzone są dane statystyczne, jednakże w większości przypadków nie są to dane za 2006 rok. W trakcie realizacji programu wartości bazowe zostaną skorygowane i prezentować będą dane z 2006 roku.

System wdrażania programu operacyjnego (Zadanie 5).

Generalnie, opis systemu wdrażania jest dość ogólny i opiera się głównie na rozporządzeniach unijnych, NSRO i dostępnych w chwili przygotowywania analizowanej wersji programu operacyjnego wytycznych MRR.

Rekomendujemy doprecyzowanie opisu w następujących obszarach:

- Generalnie, celem opisu struktury zarządzania, jest pokazanie sposobu funkcjonowania całego systemu i przekonanie czytelnika, że system jest w stanie funkcjonować sprawnie, efektywnie i przejrzystie. Należy zatem – oprócz wypunktowania kompetencji poszczególnych instytucji – zarysować sposób ich funkcjonowania, wzajemnej współpracy na rzecz efektywnego i skutecznego wdrażania RPO.

- Należy wprowadzić do opisu instytucję pośredniczącą w certyfikacji – urząd wojewódzki, Jednostkę Ewaluacyjną (JE); a także poprawnie opisane instytucje audytujące (Instytucję Audytową (IA) urzędy kontroli skarbowej).
- Należy również zweryfikować opisy instytucji w kontekście luk w kompetencjach.
- Należy dopisać prawidłowy opis Instytucji Audytującej, opis urzędu wojewódzkiego, jednostki ewaluacyjnej, opisy elementów promocji programu, bardziej precyzyjne opisy systemu finansowego, aby możliwa była ocena przejrzystości procedur uruchamiania i obiegu przepływów finansowych. Należy również dopisać do kompetencji instytucji zarządzającej ogólnych procedur wymiany danych elektronicznych dotyczących płatności, monitoringu i oceny.
- Rekomenduje się (zgodnie z NSRO) skupienie w KM RPO (działającego w imieniu Zarządu Województwa) koordynacji celów strategii rozwoju danego województwa, z celami i mechanizmami realizacji na poziomie regionalnym różnych programów operacyjnych celu 1 i celu 3 polityki spójności i wspólnej polityki rolnej.
- Należy obligatoryjnie opisać ogólne zasady systemu wyboru projektów (jako element procedur wdrażania, których opis musi znaleźć się w programie operacyjnym) w sposób zapewniający efektywne i skuteczne wdrażanie RPO i wybór odpowiednich, najbardziej strategicznych projektów.⁶⁰
- Rekomenduje się obligatoryjnie opisanie ogólnych narzędzi i instrumentów wymiany doświadczeń i tworzenia sieci na poziomie międzynarodowym, krajowym i regionalnym w kontekście tworzenia wspólnotowej wartości dodanej przez system wdrażania⁶¹.

Rekomendacje dotyczące systemu wdrażania zostały w większości uwzględnione. Opis systemu wdrażania przygotowany został w oparciu o zapisy Rozporządzenia Rady nr 1083/2006 oraz wytyczne Ministra Rozwoju Regionalnego.

Do programu został dołączony dokument „**Prognoza oddziaływania makroekonomicznego realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego dla województwa lubuskiego na lata 2007 – 2013**”. Raport wstępny” wykonany przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową. Przy zastosowaniu obliczeniowego modelu równowagi ogólnej MaMoR2 oszacowane zostały wyniki symulacji wpływu realizacji LRPO na zasoby czynników produkcji (kapitału rzeczowego, kapitału ludzkiego oraz infrastruktury), a także na podstawowe zmienne ekonomiczne gospodarki województwa, takie jak: PKB i jego składowe, rynek pracy, dochody ludności oraz wydajność pracy. Zestandaryzowany układ treści Prognozy charakteryzuje się znaczącą ogólnością rozważań.

Wśród poczynionych w dokumencie sześciu założeń badawczych do najważniejszych należą:

1. Uwzględnienie wyłącznie środków krajowego i unijnego wkładu publicznego opisanego w LRPO.
2. Przyjęcie absorpcji środków wspólnotowych na poziomie 100%.

W ocenianej wersji Lubuskiego RPO nie została oszacowana wielkość krajowego wkładu publicznego, ale ewaluatorzy przed ostatnim spotkaniem konsultacyjnym (19.11 w MRR) zostali zapoznani z nową wersją tablic finansowych, w której brak ten został uzupełniony. Jednak przytoczona tam wysokość publicznego wkładu UE oraz krajowego nie zgadza się z wartością podaną w tab. 7 omawianej Prognozy. Projektowany rozkład analizowanych

⁶⁰ Dyrekcja Generalna ds. Polityki Regionalnej, 2007-2013 Nowy okres programowania..., s. 16.

⁶¹ Dyrekcja Generalna ds. Polityki Regionalnej, 2007-2013 Nowy okres programowania..., s. 9.

środków finansowych na poszczególne lata w przywołanej tablicy odbiega także od zaplanowanej liniowej alokacji w ramach LRPO. Należy podkreślić, że w raporcie ewaluacyjnym podkreślana była wątpliwość takiej liniowej alokacji, ostatecznie jednak to województwa podejmują decyzję w zakresie sposobu absorpcji i wydatkowania środków.

W prognozie wskazane zostały efekty realizacji programu zarówno dla strony podażowej jak i popytowej gospodarki regionu w latach 2007-2015 (uwzględnia zasadę $n+2$), uzyskane przy spełnieniu przyjętych założeń. Prognoza określa w sposób wymierny przewidywane pozytywne skutki zmiany zasobów czynników produkcji odnoszone do tzw. scenariusza „bazowego”, szkoda jednak, iż autorzy w dokumencie nie zamieścili wartości bazowych. Zgodnie z prezentowanymi wynikami, kierowane do województwa fundusze średnio w skali roku mają zwiększać zasób infrastruktury o 2,1 %, zasób kapitału rzeczowego o 1,32 %, oraz zasób kapitału ludzkiego o 0,14 %. Wskazany został pozytywny wpływ wykorzystania pomocy publicznej na PKB, którego poziom będzie średniorocznie wyższy o 1,51 % w porównaniu z sytuacją bazową. Efekt w postaci dodatkowego zwiększenia produktu regionu poprzez realizację RPO przewyższa wartość środków zaangażowanych w realizację RPO o czynnik 1,8 – co sugeruje stosunkowo wysoką efektywność działań. Prognozowane jest zwiększenie konsumpcji prywatnej przeciętnie dla każdego roku (2007-2015) o 1,08 % oraz nakładów inwestycyjnych o 9,14 % powyżej wartości bazowych. Perspektywa pozyskania środków pomocowych wpływa także na zwiększenie zatrudnienia (średniorocznie o 0,75 % w zestawieniu ze scenariuszem bazowym), wzrost wynagrodzeń za pracę (średniorocznie o 1,41 %), poprawę sytuacji dochodowej mieszkańców (średniorocznie o 1,43 %) oraz wydajność pracy (średniorocznie o 0,75 %).

Raporty przygotowanych prognoz mogą służyć dla ustalenia wielkości niektórych wskaźników użytych w Programie. Uzyskane prognozy pozwalają na orientacyjne wyznaczenie wartości wskaźników dla celów szczegółowych Programu w poszczególnych latach, a poprzez monitorowanie kształtowania się tych wielkości w trakcie okresu programowania ocenę postępu w realizacji tych celów. Stąd przydatne byłoby podanie wielkości przyjętych jako bazowe w modelu równowagi ogólnej.

Obliczona prognoza stwarza szansę optymalizacji lokowania środków programu. Niemniej jednak, ze względu na stan zaawansowania prac nad LRPO, dokonana prognoza ma ograniczone znaczenie dla samego procesu programowania oraz dla oceny ex ante. Istotną cechą prognozy oddziaływania makroekonomicznego jest komunikatywność i przejrzystość jej wyników.

Przedstawiona prognoza oddziaływania makroekonomicznego nie pozostaje w sprzeczności z zaprezentowaną oceną uzasadnienia ekonomicznego i spójności wewnętrznej części projekcyjnej LRPO. Wnioski wynikające z prognozy makroekonomicznej Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową nie modyfikują oceny ewaluatorów. Konsekwencją powyższego jest aktualność uwag zawartych w raporcie ewaluacyjnym. **Można również dodać, że wyniki badania oddziaływania makroekonomicznego LRPO wzmacniają ogólną pozytywną ocenę programu.**

Uwagi końcowe

Opierając się na przedstawionej pisemnej odpowiedzi Województwa do uwag zawartych w raporcie oceny, która została potwierdzona w trakcie ostatnich konsultacji w Województwie w MRR, w ocenie ogólnej należy wskazać, że dokonany zakres zmian w nowej wersji LRPO jest znaczący.

Wprowadzone zmiany służą podniesieniu jakości Programu i do pewnego stopnia odzwierciedlają charakter uwag wyrażonych w raporcie ewaluacyjnym. Stopień ten ocenić należy jako zadowalający.

Należy w tym miejscu przypomnieć istotne uwarunkowania, które wpłynęły na proces przygotowania Regionalnych Programów Operacyjnych, a co za tym idzie także na ich ewaluację. Programy operacyjne w województwach były przygotowywane w tym samym czasie, kiedy w Unii Europejskiej postępowały prace nad tworzeniem podstaw prawnych dotyczących finansowania planowanej interwencji w ramach EFRR. Przyjęte regulacje Wspólnotowe dotyczące nowego okresu programowania na lata 2007 – 2013 oraz toczące się konsultacje społeczne nad zakresem interwencji projektowanej we wstępnych wersjach RPO, były przyczynami wymuszającymi aktualizację Programów. Proces tworzenia podstaw prawnych dla programów operacyjnych, ich konstruowanie i modyfikowanie oraz ich ocena zachodziły równolegle. Uwarunkowania te stanowiły istotne (ale prawdopodobnie nieuniknione) ograniczenie, tak dla regionów przygotowujących oceniane programy operacyjne, jak i dla zespołu dokonującego ich ewaluacji.

Świadomość tych ograniczeń trafnie wyraża uwaga zawarta w nowych Procedurach⁶²: „W związku z faktem, że programy operacyjne były przygotowywane równolegle z pracami nad przepisami UE w ramach nowej perspektywy finansowej, należy dokonać ponownej analizy dokumentów pod kątem ich zgodności z zapisami rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r. ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności i uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1260/1999. Każdy program operacyjny musi zawierać wszystkie elementy wymagane rozporządzeniem nr 1083/2006 oraz wynikające z zapisów projektu rozporządzenia KE ustanawiającego zasady wdrażania rozporządzenia Rady nr 1083/2006.”

Postulat dokonania ponownej weryfikacji dokumentów operacyjnych jest zasadny i celowy. Na podstawie przebiegu konsultacji z Województwem można założyć, że uwagi zawarte w raporcie z ewaluacji Lubuskiego RPO okażą się przydatne i zostaną spożytkowane przez osoby dokonujące ponownej analizy LRPO.

⁶² Tamże, s. 5.

12. Prognoza oddziaływania na środowisko Lubuskiego Regionalnego Programu operacyjnego na lata 2007 – 2013.

Nietechniczne streszczenie informacji zawartych w Prognozie oddziaływania na środowisko LRPO 2007 - 2013.

Projekt **Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013** będzie stanowił podstawę do ubiegania się o środki pochodzące z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach nowej perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2007-2013 w Województwie Lubuskim.

Przedstawione w dokumencie priorytety i działania odpowiadają wyzwaniom i celom postawionym w zaktualizowanej Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego i są zgodne z zakresem interwencji Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, przedstawionym w projekcie rozporządzenia.

Głównym celem Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego jest stworzenie warunków wzrostu konkurencyjności województwa poprzez wykorzystanie regionalnego potencjału endogenicznego oraz przeciwdziałanie marginalizacji zagrożonych obszarów, w tym obszarów wiejskich, przy racjonalnym gospodarowaniu zasobami i dążeniu do zapewnienia większej spójności województwa.

Realizacja celu głównego, celów szczegółowych oraz dotychczasowe doświadczenie pozwala wyznaczyć cztery wyzwania stojące przed województwem w procesie jego rozwoju. Wyzwania te określają ramy celów strategicznych, a tym samym są wyznacznikami priorytetów realizowanych w ramach LRPO

Priorytety Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego:

1. Rozwój infrastruktury wzmacniającej konkurencyjność regionu.
2. Stymulowanie wzrostu inwestycji w przedsiębiorstwach i wzmocnienie potencjału innowacyjnego.
3. Ochrona i zarządzanie zasobami środowiska przyrodniczego.
4. Poprawa jakości życia mieszkańców
5. Rozwój lokalny.

Projekt LRPO przewiduje szereg działań służących realizacji każdego z priorytetów

Na szczególną uwagę zasługuje obecność w projekcie LRPO priorytetu III. *Ochrona i zarządzanie zasobami środowiska przyrodniczego*, stanowiącego syntezę proponowanych działań w sferze efektywnego wykorzystania zasobów środowiska naturalnego.

Zgodnie z projektem LRPO przewidywane do realizacji działania w ramach tego priorytetu to:

1. Infrastruktura ochrony środowiska przyrodniczego
 - 1.1 Regionalna infrastruktura ochrony środowiska przyrodniczego
 - 1.2 Lokalna infrastruktura ochrony środowiska przyrodniczego
2. Poprawa jakości powietrza, efektywności energetycznej oraz rozwój i wykorzystanie odnawialnych źródeł energii
3. Zarządzanie ochroną środowiska przyrodniczego

Działania te głównie o charakterze infrastrukturalnym spełniają większość celów polityki ekologicznej określonych w „Programie ochrony środowiska Województwa Lubuskiego na lata 2003 - 2010 ” oraz w „Planie gospodarki odpadami Województwa Lubuskiego na lata 2003 - 2010”.

Konsultacje społeczne raportu z *Prognozy oddziaływania na środowisko projektu wstępnego Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007 – 2013* odbyły się w sierpniu 2006 r. Informacja na temat konsultacji dokumentu została zamieszczona na stronie internetowej województwa lubuskiego: www.lubuskie.pl. W wyniku konsultacji wpłynęły uwagi dotyczące projektu programu zgłoszone przez organizację pod nazwą *Klub Przyrodników*. Za mankament analizowanego dokumentu uznano pominięcie działania służącego ochronie dziedzictwa przyrodniczego województwa, a będącego celem 4. *Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne użytkowanie zasobów przyrody* Programu Ochrony Środowiska. Ponadto zgłoszono uwagi dotyczące przedstawionych w dokumencie obszarów potencjalnie znaczących oddziaływań środowiskowych oraz uwagi dotyczące Programu małej retencji wodnej w województwie lubuskim. Uwagi zostały przeanalizowane i częściowo uwzględnione w raporcie. Ponadto raport z *Prognozy oddziaływania na środowisko projektu wstępnego Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007 – 2013* został pozytywnie zaopiniowany przez Wojewodę Lubuskiego oraz Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego.

Przeprowadzona dla potrzeb niniejszej prognozy analiza uwarunkowań pozwala na określenie następujących kluczowych problemów środowiskowych w Województwie Lubuskim:

- Utrzymującą się degradację zasobów środowiskowych, w tym:
 - Zanieczyszczenie wód powierzchniowych wszystkich cieków w stopniu praktycznie dyskwalifikującym je dla celów użytkowych.
 - Z biegiem lat, między innymi wskutek rozwoju infrastruktury wiejskiej, zwiększa się presja zanieczyszczeń, których źródła zlokalizowane są na terenach wiejskich. Wiele miejscowości wiejskich wyposażonych w sieci wodociągowe nie posiada rozwiązanej gospodarki ściekowej.
 - Oprócz punktowych zrzutów ścieków, zlokalizowanych na terenach miejskich i wiejskich, istotnym dla jakości wód problemem są tzw. przestrzenne źródła zanieczyszczeń. Należą do nich opady atmosferyczne, wprowadzające zanieczyszczenia z powietrza oraz spływy powierzchniowe z terenów wiejskich, pól, pastwisk i łąk położonych nad rzekami.
 - Zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego na obszarach aglomeracji miejskich. Głównym źródłem emisji zanieczyszczeń do powietrza jest sektor zaopatrzenia w energię (elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę). Obok energetyki do największych źródeł zanieczyszczeń powietrza zaliczana jest komunikacja. Największy wpływ transportu na jakość powietrza ma miejsce w miastach i w rejonach tras komunikacyjnych o dużym natężeniu ruchu.
 - Wielkość niskiej emisji jest trudna do oszacowania: wynosi od kilku do kilkunastu procent na terenach o rozwiniętej sieci ciepłowniczej do kilkudziesięciu procent na obszarach, których nie obejmują centralne systemy ciepłownicze, zwłaszcza na obszarach wiejskich.
 - Uciążliwość akustyczną wywołaną wzrastającym natężeniem ruchu samochodowego na terenach miejskich i podmiejskich, co w szczególności dotyczy większych miejscowości: Gorzów, Zielona Góra, Nowa Sól oraz uciążliwość akustyczną na terenach bezpośrednio przyległych do głównych ciągów komunikacyjnych.
- Brak komplementarnego, spójnego, stabilnego i ciągłego przestrzennie, regionalnego systemu przyrodniczego, zapewniającego skuteczną ochronę wszystkich, typowych dla województwa siedlisk, zbiorowisk roślinnych, ostoi faunistycznych, dostosowanego do aktualnych metod ochrony, jak i rodzajów zagrożeń antropogenicznych, podlegającego

specjalnym zasadom zarządzania i ochrony, bazującego na ostojach przyrody NATURA 2000.

- Zagrożenie powodziowe terenów województwa, w szczególności w dolinie Odry, Bobru, Nysy Łużyckiej.
- Niedoinwestowanie techniczne obszarów zamieszkania, w tym zwłaszcza wiejskich, w szczególności na obszarach o funkcjach wodochronnych i przyrodniczych
- Niedostateczne wykorzystanie obecnych zasobów środowiskowych, stanowiących naturalny potencjał rozwojowy, poprawa stopnia wykorzystania, w szczególności zasobów odnawialnych (zwiększenie dyspozycyjności wód powierzchniowych, wykorzystanie wód odwodnieniowych) i nieodnawialnych (ochrona przeciwoerozyjna, odkwaszanie) oraz potencjału turystyczno-rekreacyjnego stanowiąc będzie o nowych możliwościach rozwoju społeczności lokalnych.

Analiza obszarów realizacji przewidywanych działań określonych w LRPO i w „Planie zagospodarowania przestrzennego województwa lubuskiego” pozwoliła na wydzielenie obszarów występowania potencjalnie znaczących oddziaływań środowiskowych. Obszary te obejmują:

1. rz. Bóbr, Odra i Nysa Łużycka, w obrębie których realizowane będą działania w zakresie ochrony przeciwpowodziowej, ochrony środowiska przyrodniczego i transportu wodnego.
2. Kontynentalny krzyż tranzytowy W – E i N – S z multimodalnym węzłem w Świebodzinie o znaczeniu europejskim, Pasma Przyspieszonego Rozwoju - 30 Miejscowości z Gorzowem – Zieloną Górą i Nową Solą wzdłuż trasy ekspresowej nr 3, Południowe Pasma Przyspieszonego Rozwoju – Lubsko – Żary – Żagań – Szprotawa – Iłowa, z wykorzystaniem paneuropejskiej trasy autostrady nr 18 i linii kolejowej oraz dróg dojazdowych z terenów pogranicza polsko – niemieckiego (związanych z rozwojem aktywności gospodarczej, infrastruktury gospodarczej, technicznej i komunikacyjnej oraz gospodarką odpadami).
3. Obszary występowania regionalnych struktur wodonośnych w obrębie których realizowane będą zadania w zakresie gospodarki wodno ściekowej.
4. Obszary o wysokich walorach przyrodniczych, objętych i przewidywanych do objęcia ochroną prawną w ramach wielkoobszarowego systemu obszarów chronionych w tym obszary Sieci Natura 2000.
5. Obszary budowy i przebudowy układu energetycznego i gazowniczego województwa.

Analiza potencjalnych uciążliwości, wynikających z planowanych inwestycji, które będą realizowane w ramach LRPO skłania do zaszeregowania przewidywanych skutków jego funkcjonowania jako:

- bezpośrednich,
- długotrwałych,
- odwracalnych.

Wszystkie zidentyfikowane zagrożenia i uciążliwości będą miały charakter bezpośrednio związany z podjętymi działaniami technologicznymi w ramach poszczególnych projektów. Przewidywana, wieloletnia, eksploatacja wymusza traktowanie występowania określonych uciążliwości jako długotrwałych. Ponieważ zaniechanie działalności obiektu natychmiastowo wyklucza powstawanie uciążliwości, jej skutki należy traktować jako odwracalne. Zaplanowane procesy technologiczne nie bazują na wydobyciu kopalin lub innych

nieodwracalnych sposobach korzystania ze środowiska. Nie przewiduje się również powstawania skażeń otaczającego terenu.

Osiągnięcie poszczególnych celów LRPO jest dość zmienne w przypadku podejmowania określonych działań i może wywoływać zarówno skutki korzystne jak i niekorzystne, w dużym stopniu również o zmiennym stopniu nasilenia. Ogólnie można jednak stwierdzić, że przeważające skutki pozytywne wiążą się z osią wzrostu innowacyjności regionu, zapewnieniem dogodnych warunków życia w regionie, rozwojem atrakcyjnych do zamieszkania obszarów wiejskich oraz rozwój wielokulturowej tożsamości ludności oraz ponadlokalnej współpracy.

Dużą zmiennością w oddziaływaniach, również w części przypadków oddziałujących znacząco niekorzystnie, zwłaszcza na zachowanie standardów środowiska oraz na stan środowiska przyrodniczego [krajobrazu, różnorodności biologicznej, obszarów chronionych w tym ostoi NATURA 2000, terenów leśnych], są cele i działania związane z rozbudową i modernizacją infrastruktury regionu oraz aktywizacją gospodarczą. Ostatecznie jednak, w przypadku osiągania zakładanych celów, wskazuje się na przewagę znaczących oddziaływań korzystnie wpływających na funkcjonowanie środowiska i zapewnienie jego odpowiedniej jakości.

Szczególną troską przy realizacji inwestycji należy objąć istniejące, jak i projektowane obszary sieci NATURA 2000 dla których trzeba przewidzieć zlecenia ochronne. Działania ochronne na tych obszarach mają na celu zachowanie w należyтым stanie tych elementów przyrodniczych, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000.

Należy mieć na uwadze, że zalecenia ochronne (i związane z nimi ograniczenia w gospodarowaniu) będą musiały być sformułowane dla każdego typu siedliska i dla każdego gatunku osobno. Wymagania co do odpowiednich parametrów środowiska mogą być bardzo specyficzne i nawet niewielka ich zmiana może się okazać fatalna w skutkach. Co więcej, zalecenia te będą musiały być dostosowane do lokalnych warunków. Tak więc każdy obszar sieci NATURA 2000 będzie wymagał indywidualnego traktowania i opracowania specjalnych planów ochrony. Zostaną w nich określone istniejące i potencjalne zagrożenia, warunki zachowania bądź przywrócenia walorów przyrodniczych, najkorzystniejsze sposoby rozwiązywania konfliktów na linii człowiek-przyroda, sposoby realizacji planu, system kontroli i monitoringu.

Jako podstawowe działanie mające zapobiegać szkodliwemu oddziaływaniu na środowisko wynikające z realizacji LRPO należy uznać pełną realizację priorytetu III. *Ochrona i zarządzanie zasobami środowiska przyrodniczego LRPO*. Autorzy opracowania podzielają zdanie Klubu Przyrodników, że zapisy LRPO winny być uzupełnione o działania obejmujące ochronę i odtwarzanie żywych zasobów przyrody. W ramach działań dotyczących ochrony różnorodności biologicznej powinny być uwzględnione projekty przyczyniające się do zahamowania strat tych różnorodności, pozwalające na odbudowę i udrażnianie korytarzy ekologicznych, na ochronę i utrzymanie siedlisk we właściwym stanie, lub przywracające ich właściwy stan, przyczyniające się do renaturalizacji obszarów hydrograficznych i utrzymanie obszarów wodno-błotnych, służące ochronie przyrodniczej obszarów chronionych, parków krajobrazowych, rezerwatów przyrody, aktualnych i projektowanych obszarów Natura 2000.

Ponadto do koniecznych działań należy zaliczyć:

- Unikanie przebiegania modernizowanych i nowo projektowanych odcinków ciągów komunikacyjnych przez istniejące oraz planowane do ochrony obszary cenne przyrodniczo, w tym, ostoje NATURA 2000.
- Unikanie przebiegania modernizowanych i nowo projektowanej infrastruktury technicznej [gazociągów, sieci wodociągowych i kanalizacyjnych] przez istniejące

oraz planowane do ochrony obszary cenne przyrodniczo, w tym, ostoje NATURA 2000.

- W przypadku realizacji inwestycji przeciwpowodziowych, w miarę możliwości zaprzestanie realizacji działań na terenach cennych przyrodniczo o niskim stopniu zamieszkania, a przede wszystkim unikanie realizowania przedsięwzięć zmniejszających retencyjność obszarów zalewowych na obszarach chronionych.
- Prowadzenie nowych instalacji energetycznych w sposób zapobiegający przecinaniu i defragmentacji struktur przyrodniczych, minimalizując lub zapobiegając sytuacjom konfliktowym na obszarach o wysokich walorach przyrodniczych, w tym ostojach NATURA 2000, innych obszarach chronionych, dolinach rzecznych, dużych kompleksach leśnych.

Przeprowadzona analiza macierzowa wykazała zbieżność większości kierunków działania LRPO z kryteriami oceny (celami ekologicznymi).

Rozważając założone cele należy wziąć pod uwagę możliwe negatywne oddziaływania społeczne i ekonomiczne. Wśród możliwych oddziaływań społecznych mogą wystąpić konflikty lokalne związane z realizacją części zadań inwestycyjnych (np. budowa infrastruktury służącej unieszkodliwianiu odpadów). Negatywne oddziaływania ekonomiczne mogą być związane z brakiem środków finansowych na inne, niż wymienione w Programie, również istotne priorytety ochrony środowiska.

W prognozie przedstawiono zarówno korzyści jak i zagrożenia, jakie mogą wynikać z realizacji proponowanego dokumentu. Biorąc pod uwagę ogólność projektu LRPO stwierdzono pozytywny wpływ działań określonych w dokumencie, na poszczególne komponenty środowiska.

Koniecznym jest preferowanie działań w sektorze ochrona środowiska i gospodarka wodna, które w największym stopniu przyczyniają się do zmniejszania zużycia nieodnawialnych zasobów naturalnych.

Koniecznym jest również określenie zasad monitorowania realizacji celów i zadań ochrony środowiska, na etapie realizacji przedmiotowej strategii, a wynikających z:

- Programu ochrony środowiska województwa lubuskiego na lata 2003 – 2010;
- Planu gospodarki odpadami w województwie lubuskim na lata 2003 – 2010;
- Planu zagospodarowania przestrzennego województwa lubuskiego;

oraz ustalenie formy, zakresu i częstotliwości podawania tej informacji do wiadomości publicznej. W załączniku nr 4 został przedstawiony system monitorowania realizacji celów i zadań ochrony środowiska.

Aktualizacja LRPO 2007 - 2013

W ramach procesu śródkresowego przeglądu programów operacyjnych (mid-term review) oraz pozyskaniem dodatkowych środków finansowych polityki spójności perspektywy 2007-2013 pochodzących z krajowej rezerwy wykonania i dostosowania technicznego Instytucja Zarządzająca LRPO przygotowała projekt aktualizacji zapisów Programu. Projekt zmian został skierowany do odpowiednich organów celem opinii w sprawie konieczności przeprowadzenia ponownej oceny oddziaływania na środowisko dla aktualizacji LRPO 2007-2013. W wyniku tych działań upoważnione do tego organy wydały postanowienie w sprawie odstąpienia od przeprowadzenia ponownej strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu aktualizacji LRPO 2007 – 2013. Zmiany planowane do wprowadzenia w Programie nie zmieniają założeń, celów oraz kierunków wsparcia określonych w Lubuskim Regionalnym Programie Operacyjnym na lata 2007 – 2013 na etapie programowania. Stąd

ustalenia uzgodnione na etapie pierwotnie przeprowadzonej procedury oddziaływania na środowisko i zapisane w *Raporcie z Prognozy oddziaływania na środowisko Projektu wstępnego Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007 – 2013 (lipiec 2006 r.)* pozostają aktualne.

13. Konsultacje społeczne Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007 - 2013

Proces konsultacji

Zgodnie z Artykułem 11 Rozporządzenia Rady nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 roku ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności, który stanowi o zachowaniu zasad współpracy i partnerstwa w procesie przygotowania i realizacji dokumentów programowych w perspektywie budżetowej Unii Europejskiej na lata 2007 – 2013, w okresie od września 2005 r. do lipca 2006 r. przeprowadzono szereg spotkań konsultacyjnych Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007 – 2013 z partnerami społeczno-gospodarczymi. *Celem spotkań było przedstawienie środowiskom samorządowym, naukowym, społecznym i gospodarczym projektu Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007 - 2013 oraz konsultacje zapisów tego projektu.* Na spotkania zaproszeni zostali przedstawiciele samorządów lokalnych, instytucji regionalnych i lokalnych, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców oraz innych środowisk merytorycznych zainteresowanych rozwojem województwa.

Pierwszy – etap konsultacji społecznych wstępnego projektu LRPO odbył się w terminie 8 – 30 września 2005 r. Spotkania zostały przeprowadzone na terenie powiatów województwa lubuskiego. W większości powiaty reprezentowane były przez przedstawicieli Jednostek Samorządu Terytorialnego, środowisk naukowych oraz przedsiębiorców. Równoległe z przebiegiem konsultacji społecznych LRPO w powiatach miał miejsce drugi etap procesu konsultacji - prowadzone były tematyczne konsultacje projektu programu. Od 24 sierpnia do 14 października zorganizowanych zostało osiem spotkań, podczas których omówione zostały szczegółowe propozycje zapisów programu.

W związku z odejściem od koncepcji Narodowego Planu Rozwoju na lata 2007-2013, w wyniku zmian w procesie programowania Polityki Spójności Unii Europejskiej w Polsce oraz w konsekwencji jednoznacznego stanowiska Komisji Europejskiej w sprawie jednofunduszowości programów operacyjnych, podjęte zostały prace mające na celu przygotowanie dokumentu spełniającego obowiązujące wytyczne. Na posiedzeniu Zarządu Województwa Lubuskiego w dniu 28 lutego 2006 r. przyjęty został wstępny projekt Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013, który będzie narzędziem służącym realizacji strategii rozwoju regionu przy wykorzystaniu środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Zgodnie z organizacyjnymi i merytorycznymi założeniami harmonogramu prac nad regionalnymi programami operacyjnymi, Zarząd Województwa Lubuskiego skierował projekt programu do konsultacji społeczno-gospodarczych w celu uzyskania opinii w sprawie zapisów ww. dokumentu.

Drugi etap konsultacji projektu LRPO odbył się w terminie kwiecień – lipiec 2006 r. W tym czasie zorganizowanych zostało 14 spotkań na terenie wszystkich powiatów województwa lubuskiego. W konsultacjach powiatowych udział wzięli w większości przedstawiciele JST oraz jednostek im podległych. Oprócz spotkań zorientowanych terytorialnie odbyły się także spotkania branżowe (tabela nr 22 przedstawia szczegółowy harmonogram konsultacji branżowych), podczas których reprezentowane środowiska przedstawiały szczegółowe uwagi do merytorycznych zagadnień programu.

Tabela 31. Harmonogram konsultacji branżowych

Lp.	Data	Uczestnicy konsultacji
1.	30 marca 2006	konsultacje z przedstawicielami Komisji Europejskiej (DG REGIO)
2.	21 kwietnia 2006	konsultacje z przedstawicielami organizacji pozarządowych z północy województwa (Targi Aktywności Społecznej organizowane przez Fundację na rzecz Collegium Polonicum)
3.	6 czerwca 2006	konsultacje z przedsiębiorcami z północy województwa
4.	21 czerwca 2006	konsultacje z przedstawicielami Sejmiku Gospodarczego Województwa Lubuskiego
5.	22 czerwca 2006	konsultacje ze służbami mundurowymi
6.	22 czerwca 2006	konsultacje z przedstawicielami służb medycznych
7.	30 czerwca 2006	konsultacje z przedsiębiorcami z południa województwa
8.	3 lipca 2006	konsultacje z Parlamentarzystami RP oraz Radnymi Sejmiku Województwa Lubuskiego,
9.	3 lipca 2006	konsultacje z przedstawicielami instytucji kultury, turystyki, sportu oraz organizacji pozarządowych
10.	14 lipca 2006	II konsultacje z przedstawicielami Komisji Europejskiej (DG REGIO)

Ramowy program spotkań konsultacyjnych

1. Prezentacja założeń strategicznych rozwoju społeczno-gospodarczego państwa:
 - Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007 – 2013 – wstępny projekt
 - Strategia Rozwoju Kraju – założenia do projektu
2. Lubuski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007 – 2013:
 - Priorytety i działania LRPO, a wyzwania strategiczne rozwoju województwa
 - Środki EFRR przeznaczone na realizację LRPO 2007 – 2013
 - System wdrażania
 - Schemat wyboru projektów
3. Prezentacja priorytetów i działań LRPO 2007 – 2013:
 - Obszary interwencji / kategorie projektów
 - Wnioskodawcy
 - Środki finansowe i wysokość wsparcia
4. Dyskusja.
5. Podsumowanie i zakończenie spotkania.

W czasie trwania obu etapów konsultacji społecznych projektu programu stworzona została również możliwość pisemnego zgłaszania uwag, propozycji i spostrzeżeń. Do Departamentu Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego wpłynęło szereg pism dotyczących projektu programu. Skonstruowany został również kwestionariusz ankiety oceniającej poszczególne zapisy programu, który przekazywany był uczestnikom spotkań konsultacyjnych do uzupełnienia oraz dostępny był na stronie internetowej www.zporr.lubuskie.pl - w części dotyczącej LRPO zamieszczona została informacja o przeprowadzanych konsultacjach (daty, miejsca, uczestnicy, program) z prośbą o wypełnienie formularza ankiety.

Podsumowanie procesu konsultacji

Podczas spotkań uczestnicy konsultacji zapoznali się z trybem prac nad LRPO 2007 – 2013 oraz ze wstępnym projektem programu. Przedstawiciele zaproszonych instytucji szczegółowo odnosili się do poszczególnych priorytetów i działań LRPO w kontekście okresu programowania 2004 – 2006 – porównanie projektu LRPO ze Zintegrowanym Programem Operacyjnym Rozwoju Regionalnego 2004 - 2006 oraz innymi programami operacyjnymi. Dyskusja koncentrowała się także wokół tematu uniknięcia błędów i problemów związanych

z wdrażaniem Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego. Omówione zostały kierunki rozwoju województwa lubuskiego oraz potrzeby regionu na najbliższy okres programowania. Głównym celem spotkań było dostosowanie zapisów programu do potrzeb regionu.

Partnerzy społeczni zwracali uwagę głównie na projekty związane z inwestycjami (szczególnie infrastrukturę drogową, komunalną – małe miasteczka, obszary wiejskie oraz infrastrukturę ochrony środowiska). Dla uczestników spotkań istotne były również działania związane z infrastrukturą społeczną. Mimo istniejącego limitu (7% alokacji programu może być przeznaczony na rozwój infrastruktury społecznej), podczas spotkań przedstawiciele szczególnie JST postulowali o zwiększenie kwoty zaplanowania dla tej dziedziny wsparcia.

Dotychczasowi beneficjenci oraz wnioskodawcy ZPORR bardzo krytycznie odnosili się do technicznych aspektów wdrażania ZPORR celem uniknięcia ich w procesie realizacji LRPO. Najistotniejsze uwagi odnosiły się przede wszystkim do procedury składania dokumentów aplikacyjnych przez wnioskodawców. Potencjalni beneficjenci postulowali o uproszczenie tego procesu, szczególnie w odniesieniu do początkowego etapu składania wniosków – zbyt duże koszty sporządzenia dokumentacji (studium wykonalności, dokumentacja techniczna i inne) oraz liczna lista obligatoryjnych załączników, co w perspektywie nie otrzymania dofinansowania przez beneficjenta grozi zarzutem niegospodarności. Stąd bardzo pozytywnie przyjęty został pomysł dwuetapowego wyboru projektów do realizacji, z przeznaczeniem do dofinansowania dokumentacji technicznej związanej z przygotowaniem wniosku, jeżeli projekt zostanie skierowany do drugiego etapu konkursu.

Niezwykle ważne, w kontekście procesu negocjacji programu z Komisją Europejską były spotkania z przedstawicielami Dyrekcji Generalnej ds. Polityki Regionalnej Komisji Europejskiej. W wyniku konsultacji z przedstawicielami DG REGIO wyodrębniony został priorytet: Poprawa warunków życia mieszkańców, w ramach którego wspierana będzie infrastruktura ochrony zdrowia, infrastruktura edukacyjna oraz infrastruktura kulturowa, turystyczna i sportowa.

Podczas konsultacji społecznych projektu LRPO wpłynęło wiele istotnych opinii, które zostały uwzględnione w procesie przygotowania dokumentu. Do najważniejszych efektów konsultacji zaliczyć należy przede wszystkim doprecyzowanie obszarów wsparcia w ramach LRPO (zweryfikowano listy przykładowych rodzajów projektów) oraz uzupełnienie listy potencjalnych beneficjentów poszczególnych priorytetów programu. Ponadto uwagi dotyczące procedury wyboru projektów do realizacji zostaną uwzględnione w toku dalszych prac nad systemem wdrażania LRPO.

Szczegółowe uwagi do projektu LRPO wraz ze stanowiskiem instytucji zarządzającej zawiera Raport z konsultacji społecznych Projektu Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego 2007 – 2013, zamieszczony na stronie internetowej www.zporr.lubuskie.pl.

Konsultacje projektu zmian LRPO 2007 – 2013 w wyniku alokacji dodatkowych środków

W związku z efektywną i sprawną realizacją Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007 – 2013 Województwo Lubuskie otrzyma dodatkowe środki na realizację Programu. Środki pochodzą z krajowej rezerwy wykonania utworzonej na mocy art. 50 Rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 - w wysokości 51 202 931 Euro oraz dostosowania technicznego - w wysokości 3 979 071 Euro. Dodatkowe środki zostaną włączone do alokacji LRPO 2007 – 2013 po zakończeniu procesu renegocjacji zapisów Programu z Komisją Europejską. Zgodnie z art. 50 Rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 Komisja Europejska zaakceptuje zmiany w programach operacyjnych, w tym alokację dodatkowych środków, nie później niż do 31 grudnia 2011 r.

Propozycja alokacji dodatkowych środków została przygotowana przy uwzględnieniu wielu czynników takich jak: wyniki wdrażania pomocy w poszczególnych obszarach wsparcia LRPO 2007– 2013, wyniki badań ewaluacyjnych, realizacja Strategii Lizbońskiej (zwiększenie alokacji na dany regionalny program operacyjny o środki z KRW nie powinien obniżyć procentowego udziału środków „lizbońskich” w całkowitej alokacji Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na program), realizacja Strategii Europa 2020, sytuacja społeczno-gospodarcza, zachowanie limitów wsparcia określonych w Programie w 2007 r. (dot. infrastruktury społecznej). Zasady alokacji środków w ramach KRW zostały określone w dokumencie sporządzonym przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego pn. *Ukierunkowanie środków wspólnotowych w ramach krajowych i regionalnych programów operacyjnych (Warszawa, lipiec 2010 r.)*. Ponadto rekomendacje w sprawie wykorzystania środków zostały określone w uchwale Komitetu Koordynacyjnego Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia z dnia 9 lutego 2011 r. w sprawie alokacji dodatkowych środków wspólnotowych w ramach regionalnych programów operacyjnych.

Zgodnie z Artykułem 11 Rozporządzenia Rady nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 roku ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności, który stanowi o zachowaniu zasad współpracy i partnerstwa w procesie przygotowania i realizacji dokumentów programowych w perspektywie budżetowej Unii Europejskiej na lata 2007 – 2013 propozycja podziału dodatkowej alokacji oraz inne zmiany wprowadzone do projektu Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego w wyniku śródkresowego przeglądu Programu zostały skierowane do konsultacji społecznych..

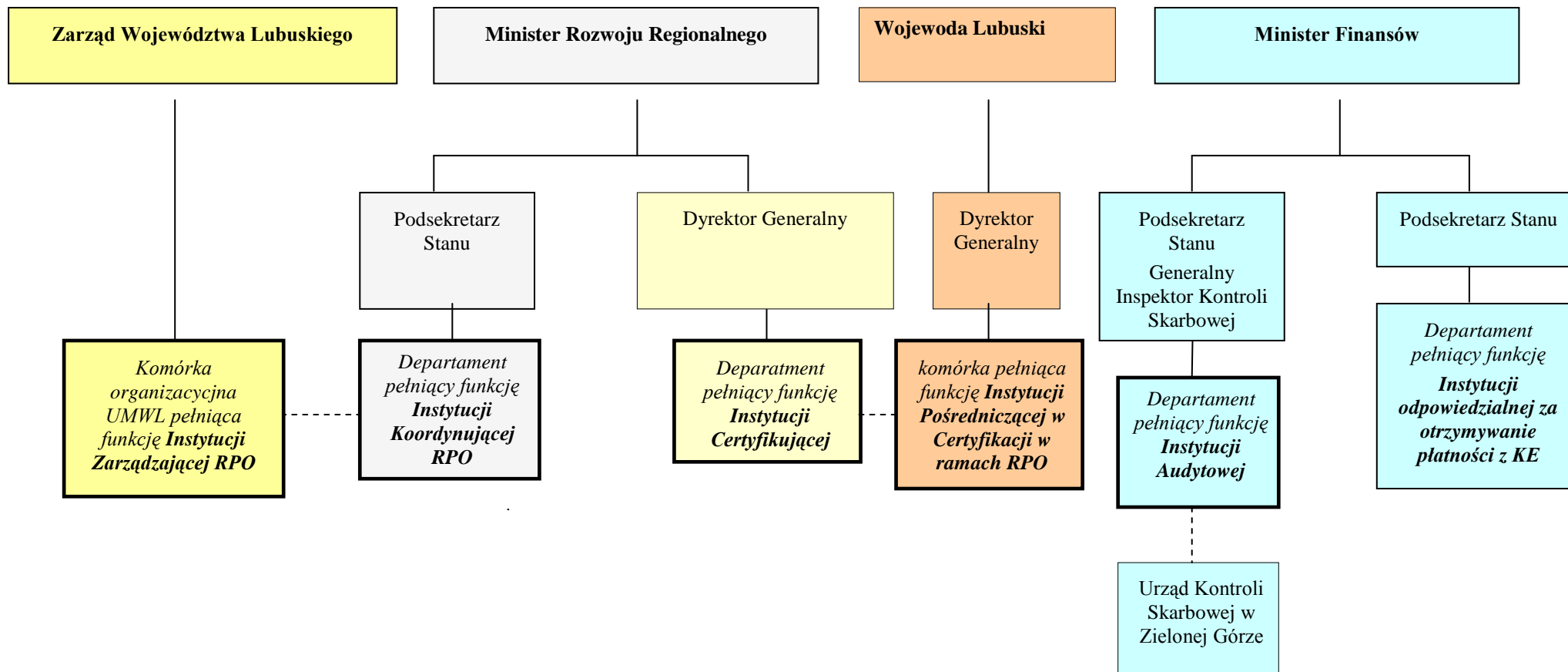
Opublikowane na stronie internetowej Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego dokumenty zawierające propozycje zmian Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego 2007-2013 oraz podziału środków z KRW, poddane zostały procesowi konsultacji społecznych. Konsultacje prowadzone były za pośrednictwem strony internetowej, gdzie dokumenty umieszczono na okres 18 dni (od dnia 22 lutego do dnia 11 marca 2011 r.) celem zebrania uwag i opinii.

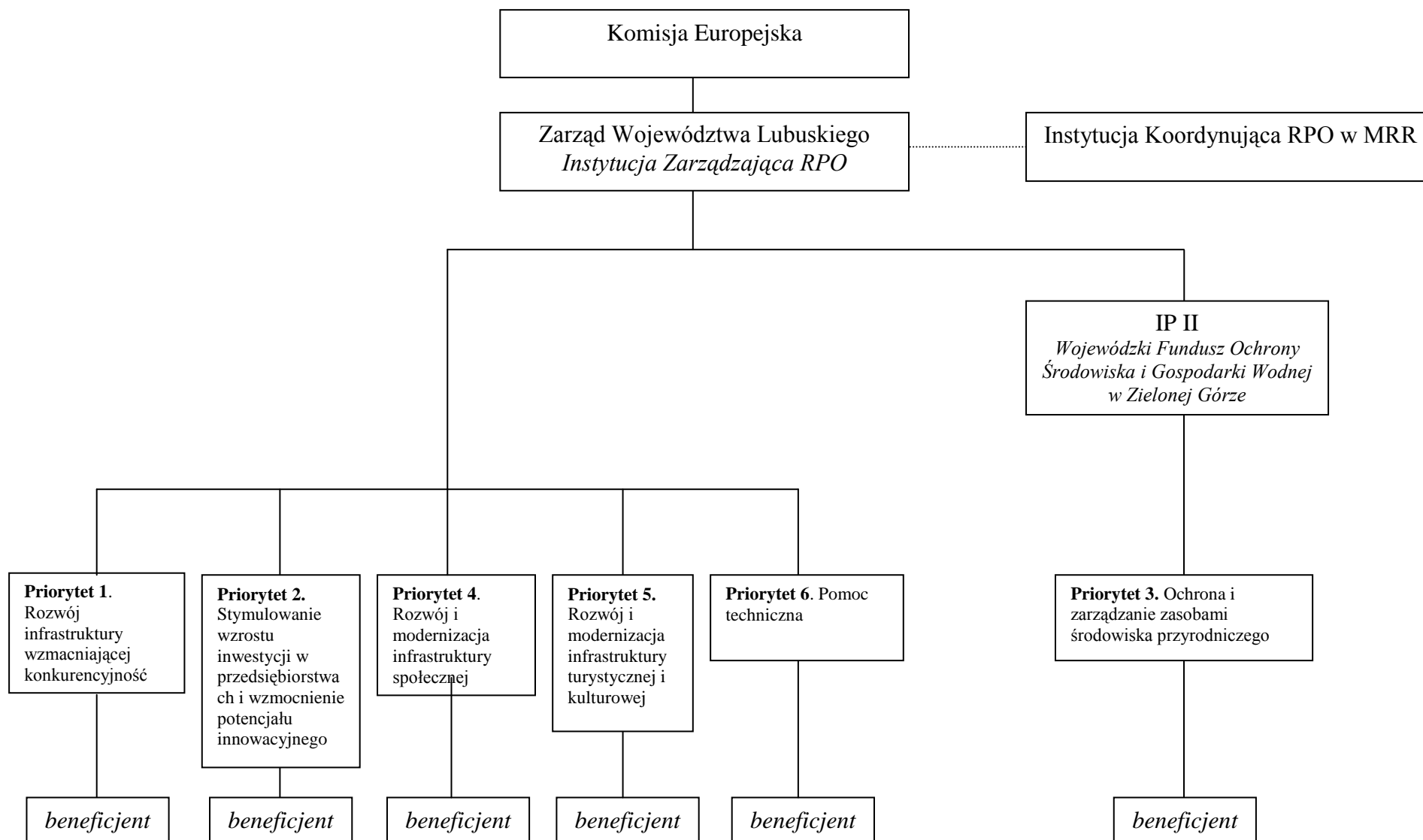
W całym okresie trwania konsultacji do IZ LRPO zgłoszone zostały uwagi dotyczące planowanego podziału dodatkowych środków finansowych oraz uwagi w zakresie przedstawionego systemu realizacji postępowań konkursowych w ramach poszczególnych działań Programu (uwagi dotyczące typów projektów oraz Beneficjentów). Podczas konsultacji do IZ LRPO wpłynęło łącznie 50 zgłoszeń w sprawie podziału dodatkowych środków, z czego 5 wniosków wpłynęło po terminie:

- 17 uwag dotyczyło wsparcia zaplanowanego w ramach rozwoju infrastruktury transportowej – 12 w zakresie wsparcia przeznaczonego na rozwój i modernizację infrastruktury drogowej, 5 w zakresie wsparcia innego niż infrastruktura drogowa;
- 6 uwag dotyczyło wsparcia dotyczącego rozwoju stref inwestycyjnych;
- 4 uwagi dotyczyły wsparcia związanego z rozwojem społeczeństwa informacyjnego;
- 10 uwag dotyczyło bezpośredniego wsparcia mikroprzedsiębiorstw;
- 4 uwagi dotyczyły bezpośredniego wsparcia małych i średnich przedsiębiorstw;
- 3 uwagi dotyczyły wsparcia zaplanowanego w ramach działań związanych z B+R;
- 4 uwagi dotyczyły wsparcia w obszarze rozwoju instrumentów inżynierii finansowej;
- 7 uwag dotyczyło wsparcia w obszarze środowiska przyrodniczego;
- 8 uwag dotyczyło wsparcia w obszarze ochrony zdrowia;
- 13 uwag dotyczyło wsparcia w obszarze infrastruktury edukacyjnej – na poziomie lokalnym oraz regionalnym;
- 1 uwaga dotyczyła wsparcia w obszarze rewitalizacji;
- 3 uwagi dotyczyły wsparcia w obszarze infrastruktury kulturowej i turystycznej.

Szczegółowe uwagi do projektu zmian LRPO 2007 – 2013 wraz ze stanowiskiem instytucji zarządzającej zawiera Podsumowanie konsultacji społecznych w sprawie zmian Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013, zamieszczone na stronie internetowej www.lrpo.lubuskie.pl.

Załącznik 1. Schemat organizacyjny wskazujący rozmieszczenie Instytucji Zarządzających LRPO, Instytucji Koordynującej RPO, Instytucji Certyfikującej i Instytucji Audytowej oraz instytucji odpowiedzialnej za otrzymywanie płatności z KE

Załącznik 2. Schemat instytucjonalny dla LRPO 2007 – 2013

Załącznik 3. Wskaźniki kontekstowe

- Rok bazowy = 2005
- Bez określania wartości docelowej;
- Źródło danych – GUS/WUS.

Tabela 32. Wskaźniki kontekstowe

Lp.	Zmienna / wskaźnik	Jednostka miary	Przekrój terytorialny	Źródło	Wartość wskaźnika Lubuskie	Uwagi	
SPOŁECZEŃSTWO							
1	Wskaźnik zatrudnienia ogółem(15 lat i więcej, wg BAEL)	%	NTS 2	GUS-BDR	44,6	Kontekst dla wskaźnika realizacji celu głównego LRPO	
	a) wg grup wieku						
	15-64 lat	%		Eurostat	56,0		
	15-24 lat	%		Eurostat	25,0		
	25-34	%		Eurostat	71,6		
	35-44	%		Eurostat	80,1		
	45-54	%		Eurostat	67,8		
	55-64	%		Eurostat	34,9		
	b) ogółem wg płci						
	kobiety	%		GUS-BDR	37,1		
	mężczyźni	%		GUS-BDR	52,4		
	c) ogółem wg miasto/wieś						
	miasto	%		GUS-BDR	45,4		
	wieś	%		GUS-BDR	42,7		
2	Stopa bezrobocia (wg. BAEL)	%	NTS 2	GUS-BDR	19,1	Kontekst dla wskaźnika realizacji celu głównego LRPO	
	- w tym kobiety	%		GUS-BDR	19,5		
	Stopa bezrobocia rejestrowanego	%		GUS-BDR	23,0		
	- w tym bezrobocia długotrwałego	%		GUS-BDR	14,9		
3	Pracujący ogółem	w tys	NTS 2	GUS-publ	291,9	Kontekst dla wskaźnika (nr 9)	

Lp.	Zmienna / wskaźnik	Jednostka miary	Przekrój terytorialny	Źródło	Wartość wskaźnika Lubuskie	Uwagi
	<i>rok 2004 = 100</i>	%		GUS-publ	103,3	z listy KE/ kontekst dla wsk. Priorytetu II
	- w tym w sektorze prywatnym	%		GUS-publ	71,6	
	- w tym MSP (agregacja wg siedziby przedsiębiorstwa)	%		GUS-publ	73,1	
4	Wykształcenie ludności w wieku 15 lat i więcej (BAEL):		NTS 2			Kontekst dla wsk. Priorytetu IV
	- podstaw i niepełne podstaw (w tym gimnazjum); poziom 0-2 (ISCED 1997)	%		Eurostat	29,5	
	- ponadpodstawowe i ponadgimnazjalne; poziom 3-4 (ISCED 1997)	%		Eurostat	58,0	
	- wyższe; poziom 5-6 (ISCED 1997)	%		Eurostat	12,5	
5	Udział osób uczących się i dokształ.w liczbie lud. w wieku 25-64 lat	%	NTS 2	GUS-BDR	4,5	Kontekst dla wsk. Priorytetu IV
6	Udział szkół wyposażonych w komputery	%	NTS 2		51,0	Kontekst dla wskaźnika (nr 12) z listy KE/ kontekst dla wsk. Priorytetu IV
	- w tym szkoły podstawowe i gimnazja	%			71,6	
	- w tym szkoły ponadpodstawowe i ponadgimnazjalne	%			28,5	
	- w tym szkoły policealne	%			17,3	
6a	Liczba uczniów przypadających na 1 komputer z dostępem do internetu	liczba	NTS 2	GUS	23,0	Kontekst dla wsk. Priorytetu IV
	- w tym szkoły podstawowe i gimnazja	liczba		GUS	12,4	
	- w tym szkoły ponadpodstawowe i ponadgimnazjalne	liczba		GUS	34,9	
	- w tym szkoły policealne	liczba		GUS	40,5	
7	Gospodarstwa domowe wyposażone w komputer osobisty z dostępem do internetu w % ogółu gospodarstw domowych	%	NTS 2	GUS	24,5	Kontekst dla wskaźnika (nr 12) z listy KE/ kontekst dla wsk. Priorytetu I (badaniem objęto 899 gospodarstw domowych w województwie lubuskim)
8	Liczba usług publicznych realizowanych on-line	szt.	NTS 2	WUS/badania własne UMWL	2,0	Kontekst dla wsk. Priorytetu I
9	Saldo migracji wewnętrznych:	liczba	NTS 2	GUS	-435	Kontekst dla wsk. Priorytetu I, IV i V
	- w miastach	liczba		GUS	-1 408	
	- na wsi	liczba		GUS	973	
	Saldo migracji zagranicznych:	liczba		GUS	-211	

Lp.	Zmienna / wskaźnik	Jednostka miary	Przekrój terytorialny	Źródło	Wartość wskaźnika Lubuskie	Uwagi
10	Udzielone noclegi w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterow na 1 tys. mieszkańców	liczba	NTS 2	GUS	1 180,0	Kontekst dla wsk. Priorytetu IV
	w tym turystom zagranicznym	liczba		GUS	238,5	
11	Ofiary śmiertelne wypadków drogowych:	liczba	NTS 2	GUS	174	Kontekst dla wsk. Priorytetu I i V
	- na 100 tys. Ludności	liczba		GUS	17,2	
	- na 100 tys. zarejestrowanych pojazdów	liczba		GUS	38,0	
	- (rok poprzedni=100)	%		GUS	103,6	
12	Liczba ludności korzystającej z przewozów komunikacją miejską	mln	NTS 2	GUS-publ	53,3	Kontekst dla wsk. (nr 22) z listy KE/kontekst dla wsk. Priorytetu I
13	Długość dróg publicz.(o twardej nawierzchni) ogółem	km	NTS 2	GUS-publ	8 056	Kontekst dla wskaźników (nr 14 i 16) z listy KE Kontekst dla wskaźnika realizacji celu głównego LRPO Kontekst dla wsk. Priorytetu I Kontekst dla wsk. Priorytetu V
	- na 100 km2	km		GUS-publ	57,6	
	- w tym wojewódzkich	km		GUS-publ	1 580	
	- w tym powiatowych	km		GUS-publ	3 483	
	- w tym gminnych	km		GUS-publ	2 155	
14	Linie kolejowe eksploatowane ogółem	km	NTS 2	GUS-publ	985	Kontekst dla wskaźników (nr 17 i 19) z listy KE Kontekst dla wskaźnika realizacji celu głównego Kontekst dla wsk. Priorytetu I
	- na 100 km2	km		GUS-publ	14,2	
15	Liczba studentów	tys.	NTS 2	WUS	39,7	Kontekst dla wsk. Priorytetu IV
16	Zakłady opieki zdrowotnej	szt.	NTS 2	WUS	291,0	Kontekst dla wsk. Priorytetu IV
17	Szpitale	szt.	NTS 2	Ministerstwo Zdrowia	23,0	Kontekst dla wsk. Priorytetu IV
18	Liczba specjalistycznych badań medycznych przeprowadzonych sprzętem zakupionym w wyniku realizacji projektów	szt.	NTS 2	WUS/LNFZ	61 406,0	Kontekst dla wsk. Priorytetu IV

Lp.	Zmienna / wskaźnik	Jednostka miary	Przekrój terytorialny	Źródło	Wartość wskaźnika Lubuskie	Uwagi
GOSPODARKA						
19	Produkt krajowy brutto na mieszkańca	zł	NTS 2	GUS-BDR	21 641	Kontekst dla wskaźnika realizacji celu głównego LRPO
	Produkt krajowy brutto na mieszkańca w PPS - UE25=100	%		GUS+Eustat	45,4	
20	Wzrost PKB w cenach stałych(rok poprzedni = 100)	%	NTS 2	Eurostat	1,9	Kontekst dla wskaźnika realizacji celu głównego LRPO
21	Wartość dodana brutto na 1 pracującego- ogółem	zł	NTS 2	GUS-BDR	66 395	Kontekst dla wsk. Priorytetu II
	Polska=100	%		GUS-BDR	104,5	
	wg sektor.ekonom.- rybołówstwo, łowiectwo, leśnictwo,rybołówstwo	zł		GUS-BDR	35 296	
	Polska=100	%		GUS-BDR	197,2	
	- przemysł	zł		GUS-BDR	69 496	
	Polska=100	%		GUS-BDR	100,3	
	- w tym przemysł przetwórczy	zł		GUS-BDR	60 894	
	Polska=100	%		GUS-BDR	95,2	
	- budownictwo	zł		GUS-BDR	76 368	
	Polska=100	%		GUS-BDR	114,1	
	- usługi rynkowe	zł		GUS-BDR	79 107	
	Polska=100	%		GUS-BDR	91,5	
	- usługi nierynkowe	zł		GUS-BDR	52 246	
	Polska=100	%		GUS-BDR	97,0	
22	Struktura pracujących wg sektorów ekonom (województ=100)	%	NTS 2			Kontekst dla wsk. Priorytetu II
	- rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo, rybołówstwo	%		GUS-BDR	9,4	
	rok poprzedni =100				99,7	
	- przemysł ogółem	%		GUS-BDR	26,8	
	rok poprzedni =100				102,0	
	- w tym przemysł przetwórczy	%		GUS-BDR	24,8	
	rok poprzedni =100				102,1	
- budownictwo	%	GUS-BDR	4,4			

Lp.	Zmienna / wskaźnik	Jednostka miary	Przekrój terytorialny	Źródło	Wartość wskaźnika Lubuskie	Uwagi		
	rok poprzedni =100				116,9			
	- usługi rynkowe	%			GUS-BDR		38,9	
	rok poprzedni =100						105,5	
	- usługi nierynkowe	%			GUS-BDR		20,5	
	rok poprzedni =100						100,2	
23	Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności	licz bezwz	NTS 2	GUS-publ	1 011,4	Kontekst dla wsk. Priorytetu I oraz II		
	- w tym udział MSP	%		GUS-publ	99,9			
24	Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca;	w tys.zł	NTS 2	GUS-publ	3,3	Kontekst dla wsk. Priorytetów I-V		
	- w tym udział sektora prywatnego	%		GUS-publ	60,5			
25	Kapitał zagranicz w podmiotach z kap. zagran na 1 mk	w tys.zł	NTS 2	GUS-publ	1,2	Kontekst dla wsk. Priorytetów II		
26	Nakłady na działalność badawczo-rozwojową w relacji do PKB	%	NTS 2	GUS-BDR	0,1	Kontekst dla wsk. Priorytetu II		
	- w tym nakłady finansowane przez podmioty gospodarcze	%		GUS-BDR	0,0			
27	Udział przedsiębiorstw, które prowadziły działalność innowacyjną w przemyśle	%	NTS 2	GUS-publ	35,1	Kontekst dla wsk. Priorytetu II		
28	Udział produkcji sprzedanej wyrobów nowych i zmodernizowanych w produkcji sprzedanej wyrobów w przemyśle (ceny bieżące), których produkcję uruchomiono w latach 2003-2005	%	NTS 2	WUS	11,3	Kontekst dla wsk. Priorytetu II		
29	Powierzchnia terenów inwestycyjnych do ogółem	%	NTS 2	WUS	0,2	Kontekst dla wsk. Priorytetu I		
30	Grunty zurbanizowane tereny niezabudowane (grunty niezabudowane, ale przeznaczone w planach zagospodarowania przestrzennego pod zabudowę, wyłączone z produkcji rolnej i leśnej)	ha	NTS 2	WUS/GUGiK	3 103,0	Kontekst dla wsk. Priorytetu I i V		
ŚRODOWISKO								
31	Całkowita emisja zanieczyszczeń powietrza:		NTS 2			Kontekst dla wsk. Priorytetu III		
	pyłowych	kg					GUS-BDR	197
	(rok poprzedni=100)	%					GUS-BDR	87,4

Lp.	Zmienna / wskaźnik	Jednostka miary	Przekrój terytorialny	Źródło	Wartość wskaźnika Lubuskie	Uwagi
	dwutlenku siarki (bez CO ₂)	kg		GUS-BDR	371	
	(rok poprzedni=100);	%		GUS-BDR	99,7	
	tlenków azotu	kg		GUS-BDR	204	
	(rok poprzedni=100)	%		GUS-BDR	100,5	
32	Ludność korzystająca z kanalizacji	tys.	NTS 2	GUS-BDR	616,6	Kontekst dla wskaźnika (nr 26) z listy KE Kontekst dla wsk. Priorytetu III i V
	- w tym na wsi	tys.		GUS-BDR	60,5	
	- w % ludności ogółem	%		GUS-BDR	61,1	
	- w tym na wsi	%		GUS-BDR	16,7	
33	Ludność korzystająca z wodociągów	tys.	NTS 2	GUS-BDR	890,6	Kontekst dla wskaźnika (nr 25) z listy KE Kontekst dla wsk. Priorytetu III i V
	- w tym na wsi	tys.		GUS-BDR	273,1	
	- w % ludności ogółem	%		GUS-BDR	88,2	
	- w tym na wsi	%		GUS-BDR	75,4	
34	Ludność obsługiwana przez oczyszczalnie ścieków w % ogólnej liczby ludności,	%	NTS 2	GUS-BDR	64,0	Kontekst dla wsk. Priorytetu III
	- w tym na wsi	%		GUS-BDR	17,6	
35	Liczba osób objętych selektywną zbiórką odpadów	tys.	NTS 2	WUS/badania własne UMWL	643,6	Kontekst dla wsk. Priorytetu III
36	Ścieki przemysłowe i komunalne oczyszczane:		NTS 2	GUS-BDR		Kontekst dla wsk. Priorytetu III
	- na km2 powierzchni	m3/km2		GUS-BDR	2,4	
	- w % ścieków wymagających oczyszczenia	%		GUS-BDR	91,7	
37	Udział odpadów poddanych odzyskowi w ogólnej ilości odpadów (z wyłączeniem komunalnych) wytworzonych	%	NTS 2	GUS-BDR	71,6	Kontekst dla wsk. Priorytetu III
38	Odpady komunalne zebrane na 1 mieszkańca	kg	NTS 2	GUS	277,0	Kontekst dla wsk. Priorytetu III
39	Ilość energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych (moc zainstalowana)	MW	NTS 2	ARE	108,4	Kontekst dla wskaźnika (nr 24) z listy KE Kontekst dla wsk. Priorytetu III

Lp.	Zmienna / wskaźnik	Jednostka miary	Przekrój terytorialny	Źródło	Wartość wskaźnika Lubuskie	Uwagi
40	Udział produkcji energii z OZE w produkcji ogółem	%	NTS 2	GUS-BDR/ARE	22,7	Kontekst dla wsk. Priorytetu III
41	Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona w % powierzchni ogólnej	%	NTS 2	GUS	39,3	Kontekst dla wsk. Priorytetu III i V
42	Grunty zdewastowane i zdegradowane wymagające rekultywacji do ogólnej powierzchni	%	NTS 2	GUS	0,1	Kontekst dla wsk. Priorytetu III i V
43	Powierzchnia zrehabilitowanych i zagospodarowanych terenów do ogółu wymagających rekultywacji	%	NTS 2	GUS	9,2	Kontekst dla wskaźnika z listy KE Kontekst dla wskaźnika realizacji celu głównego LRPO Kontekst dla wsk. Priorytetu III i V
44	Emisja CO ₂ ogółem	tys. Ton/rok	NTS 2	GUS-BDR	2 156,4	Kontekst dla wsk. Priorytetu III
	na 1 mk	ton		GUS-BDR	2,1	
45	Powierzchnia terenów chronionych przed powodzią dzięki obwałowaniom	tys. ha	NTS 2	LZMiUW	129,9	Kontekst dla wsk. Priorytetu III

Załącznik 4. System monitorowania realizacji celów i zadań ochrony środowiska

System monitorowania realizacji celów i zadań ochrony środowiska będzie oparty o poniższe wskaźniki. Ponadto pod uwagę zostanie wzięty system monitorowania realizacji i ewaluacji całego Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007 – 2013. W systemie zostaną również wykorzystane analizy, ekspertyzy, opracowania i badania Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska.

Tabela 33. Wskaźniki systemu monitorowania realizacji celów i zadań ochrony środowiska

Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Źródło monitorowania
Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona (Parki narodowe, krajobrazowe, rezerваты przyrody, obszary chronionego krajobrazu, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, użytki ekologiczne)- (wskaźnik kontekstowy dla LRPO)	ha	GUS
Poziom czystości (biologicznej i chemicznej) rzek, jezior/zbiorników wody słodkiej, kanałów na terenie województwa lubuskiego	Wg klasyfikacji czystości (liczba punktów jakości wody)	Monitoring WIOŚ/GUS
Jakość i ilość wód podziemnych		Monitoring WIOŚ
Poziom zużycia wody w poszczególnych sektorach gospodarki oraz na potrzeby ludności	hm ³	GUS
Dostępność wody dla siedlisk zależnych od wody- powierzchnia i pobór wody do nawodnień w rolnictwie i leśnictwie oraz napełniania stawów rybnych	ha/dam ³	Monitoring WIOŚ/GUS
Powierzchnia terenów chronionych przed powodzią dzięki obwałowaniom- wskaźnik kontekstowy dla LRPO	tys. ha	Monitoring LZMiUW
Tereny (powierzchnia) objęte zagrożeniem powodziowym	ha/km	Monitoring LRPO
Poziom zanieczyszczeń powietrza przypadający na jednego mieszkańca	Kg/os	WIOŚ, GUS
Wielkość zużycia energii elektrycznej oraz gazu/ na jednego mieszkańca	MW	Monitoring LRPO
Wielkość wytworzonej energii elektrycznej pozyskiwanej z odnawialnych źródeł energii	MW	Monitoring LRPO
Udział produkcji energii z pozyskiwanej z odnawialnych źródeł energii w produkcji energii ogółem	%	GUS
Emisja zanieczyszczeń powietrza: pyłowych dwutlenku siarki (bez CO ₂) tlenków azotu (wskaźnik kontekstowy dla LRPO)	Kg/rok	Monitoring WIOŚ/GUS
Ścieki przemysłowe i komunalne oczyszczane (wskaźnik kontekstowy dla LRPO): - na km ² powierzchni - w % ścieków wymagających oczyszczenia (wskaźnik kontekstowy dla LRPO)	m ³ /km ² %	GUS,
Udział odpadów poddanych odzyskowi w ogólnej ilości odpadów (z wyłączeniem komunalnych) wytworzonych (wskaźnik kontekstowy dla LRPO)	%	GUS
Odpady komunalne zebrane na 1 mieszkańca- wskaźnik kontekstowy LRPO	kg	GUS

Grunty zdewastowane i zdegradowane wymagające rekultywacji do ogólnej powierzchni- wskaźnik kontekstowy LRPO	%	GUS
Powierzchnia zrehabilitowanych i zagospodarowanych terenów do ogółu wymagających rekultywacji – wskaźnik kontekstowy LRPO	%	GUS
Emisja CO ₂ ogółem na 1 mk- wskaźnik kontekstowy LRPO	Tys. Ton/rok Ton	GUS, Monitoring WIOŚ
Wydatki inwestycyjne na ochronę środowiska i gospodarkę wodną	Tys.PLN	GUS/

Załącznik 5. Kategorie interwencji Funduszy Strukturalnych na lata 2007-2013

Tabela 34. Kategorie interwencji
kat.
wydat.

B+RT, INNOWACJE PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ	
1	Działalność B+RT prowadzona w ośrodkach badawczych
2	Infrastruktura B+RT (w tym wyposażenie w sprzęt, oprzyrządowanie i szybkie sieci informatyczne łączące ośrodki badawcze) oraz specjalistyczne ośrodki kompetencji technologicznych
3	Transfer technologii i udoskonalanie sieci współpracy między MŚP, między MŚP a innymi przedsiębiorstwami, uczelniami, wszelkiego rodzaju instytucjami na poziomie szkolnictwa pomaturalnego, władzami regionalnymi, ośrodkami badawczymi oraz biegunami naukowymi i technologicznymi (<i>parkami naukowymi i technologicznymi, technopoliami, itd.</i>)
4	Wsparcie na rzecz rozwoju B+RT, w szczególności w MŚP (w tym dostęp do usług związanych z B+RT w ośrodkach badawczych)
5	Usługi w zakresie zaawansowanego wsparcia dla przedsiębiorstw i grup przedsiębiorstw
6	Wsparcie na rzecz MŚP w zakresie promocji produktów i procesów przyjaznych dla środowiska (<i>wdrożenie efektywnych systemów zarządzania środowiskiem, wdrożenie i stosowanie/ użytkowanie technologii zapobiegania zanieczyszczeniom, wdrożenie czystych technologii do działalności produkcyjnej przedsiębiorstw</i>)
7	Inwestycje w przedsiębiorstwa bezpośrednio związane z dziedziną badań i innowacji (<i>innowacyjne technologie, tworzenie przedsiębiorstw przez uczelnie, istniejące ośrodki B+RT i przedsiębiorstwa, itp.</i>)
8	Inne inwestycje w przedsiębiorstwa
9	Inne działania mające na celu pobudzenie badań, innowacji i przedsiębiorczości w MŚP

SPOŁECZEŃSTWO INFORMACYJNE	
10	Infrastruktura telekomunikacyjna (w tym sieci szerokopasmowe)
11	Technologie informacyjne i komunikacyjne (<i>dostęp, bezpieczeństwo, interoperacyjność, zapobieganie zagrożeniom, badania, innowacje, treści cyfrowe, itp.</i>)
12	Technologie informacyjne i komunikacyjne (TEN-ICT)
13	Usługi i aplikacje dla obywateli (<i>e-zdrowie, e-administracja, e-edukacja, e-integracja itp.</i>).
14	Usługi i aplikacje dla MŚP (<i>e-handel, edukacja i szkolenia, tworzenie sieci itp.</i>)
15	Inne działania mające na celu poprawę dostępu MŚP do TIK i ich wydajne użytkowanie

TRANSPORT	
16	Kolej
17	Kolej (sieci TEN-T)
18	Tabor kolejowy
19	Tabor kolejowy (TEN-T)
20	Autostrady

21	Autostrady (sieci TEN-T)
22	Drogi krajowe
23	Drogi regionalne/lokalne
24	Ścieżki rowerowe
25	Transport miejski
26	Transport multimodalny
27	Transport multimodalny (sieci TEN-T)
28	Inteligentne systemy transportu
29	Porty lotnicze
30	Porty
31	Śródlądowe drogi wodne (regionalne i lokalne)
32	Śródlądowe drogi wodne (sieci TEN-T)

ENERGIA

33	Energia elektryczna
34	Energia elektryczna (sieci TEN-E)
35	Gaz ziemny
36	Gaz ziemny (sieci TEN-E)
37	Produkty ropopochodne
38	Produkty ropopochodne (sieci TEN-E)
39	Energia odnawialna: wiatrowa
40	Energia odnawialna: słoneczna
41	Energia odnawialna: biomasa
42	Energia odnawialna: hydroelektryczna, geotermiczna i pozostałe
43	Efektywność energetyczna, produkcja skojarzona (kogeneracja), zarządzanie energią

OCHRONA ŚRODOWISKA I ZAPOBIEGANIE ZAGROŻENIOM

44	Gospodarka odpadami komunalnymi i przemysłowymi
45	Gospodarka i zaopatrzenie w wodę pitną
46	Oczyszczanie ścieków
47	Jakość powietrza
48	Zintegrowany system zapobiegania i kontroli zanieczyszczeń
49	Dostosowanie do zmian klimatu i łagodzenie ich skutków
50	Rewaloryzacja obszarów przemysłowych i rekultywacja skażonych gruntów
51	Promowanie bioróżnorodności i ochrona przyrody (w tym Natura 2000)
52	Promowanie czystego transportu miejskiego
53	Zapobieganie zagrożeniom (w tym opracowanie i wdrażanie planów i instrumentów zapobiegania i zarządzania zagrożeniami naturalnym i technologicznym)
54	Inne działania na rzecz ochrony środowiska i zapobiegania zagrożeniom

TURYSTYKA	
55	Promowanie walorów przyrodniczych
56	Ochrona i waloryzacja dziedzictwa przyrodniczego
57	Inne wsparcie na rzecz wzmocnienia usług turystycznych

KULTURA	
58	Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego
59	Rozwój infrastruktury kulturalnej
60	Inne wsparcie dla poprawy usług kulturalnych

REWITALIZACJA OBSZARÓW MIEJSKICH I WIEJSKICH	
61	Zintegrowane projekty na rzecz rewitalizacji obszarów miejskich i wiejskich

ZWIĘKSZANIE ZDOLNOŚCI ADAPTACYJNYCH PRACOWNIKÓW, FIRM, PRZEDSIĘBIORSTW I PRZEDSIĘBIORCÓW	
62	Rozwój systemów i strategii uczenia się przez całe życie w przedsiębiorstwach; szkolenia i usługi na rzecz zwiększenia zdolności adaptacyjnych pracowników do zmian; promowanie przedsiębiorczości i innowacji
63	Opracowywanie i upowszechnianie innowacyjnych i bardziej wydajnych form organizacji pracy
64	Rozwój specjalistycznych usług w zakresie zatrudnienia, szkolenia i wsparcia w związku z restrukturyzacją sektorów i przedsiębiorstw, rozwój systemów przewidywania zmian w sferze zatrudnienia i zapotrzebowania na kwalifikacje i przyszłych wymogów w zakresie zatrudnienia i kwalifikacji

POPRAWA DOSTĘPU DO ZATRUDNIENIA I JEGO TRWAŁOŚCI	
65	Modernizacja i wzmacnianie instytucji rynku pracy
66	Wdrażanie aktywnych i prewencyjnych instrumentów rynku pracy
67	Działania na rzecz aktywnego starzenia się oraz wydłużania życia zawodowego
68	Wsparcie na rzecz samozatrudnienia i zakładania działalności gospodarczej
69	Działania na rzecz zwiększenia trwałego udziału kobiet w zatrudnieniu oraz ich rozwoju zawodowego w perspektywie zmniejszenia dyskryminacji ze względu na płeć na rynku pracy oraz lepszego godzenia życia zawodowego z prywatnym, a zwłaszcza większego dostępu do usług opiekuńczo-wychowawczych nad dziećmi i osobami zależnymi
70	Konkretne działania na rzecz zwiększenia udziału migrantów w zatrudnieniu w perspektywie wzmocnienie ich integracji społecznej

POPRAWA INTEGRACJI SPOŁECZNEJ OSÓB W NIEKORZYSTNEJ SYTUACJI	
71	Scieżki integracji i powrotu do zatrudnienia dla osób w gorszym położeniu; zwalczanie dyskryminacji w dostępie do rynku pracy i rozwoju kariery zawodowej oraz promowanie akceptacji dla różnorodności w miejscu pracy

POPRAWA JAKOŚCI KAPITAŁU LUDZKIEGO	
72	Opracowywanie, uruchomienie i wdrożenie reform systemów kształcenia i szkolenia celem zwiększenia zdolności do zatrudnienia, zwiększenia stopnia dostosowania systemów kształcenia i szkolenia początkowego (podstawowego) i zawodowego do potrzeb rynku pracy, oraz systematycznej aktualizacji kwalifikacji kadry systemu oświaty w perspektywie gospodarki opartej na innowacji i wiedzy
73	Działania na rzecz zwiększenia udziału w kształceniu i szkoleniu przez całe życie, w szczególności poprzez przedsięwzięcia na rzecz ograniczenia przedwczesnego porzucania skolaryzacji oraz zminimalizowania dyskryminacji ze względu na płeć oraz poprzez działania na rzecz poprawy jakości i dostępu do kształcenia i szkoleń na poziomie początkowym, zawodowym i wyższym
74	Rozwój potencjału ludzkiego w zakresie badań i innowacji, w szczególności poprzez studia podyplomowe i szkolenia naukowców oraz poprzez współpracę sieciową między uczelniami, ośrodkami badawczymi i przedsiębiorstwami

INWESTYCJE W INFRASTRUKTURĘ SPOŁECZNĄ	
75	Infrastruktura systemu oświaty
76	Infrastruktura ochrony zdrowia
77	Infrastruktura opiekuńczo-wychowawcza
78	Infrastruktura mieszkalnictwa
79	Pozostała infrastruktura społeczna

STYMULOWANIE REFORM W ZAKRESIE ZATRUDNIENIA ORAZ INTEGRACJI SPOŁECZNEJ	
80	Promowanie partnerstw, paktów i inicjatyw poprzez tworzenie sieci współpracy odnośnych podmiotów

WZMACNIENIANIE ZDOLNOŚCI INSTYTUCJONALNYCH NA POZIOMIE KRAJOWYM, REGIONALNYM I LOKALNYM	
81	Rozwiązania na rzecz podniesienia jakości opracowania, monitorowania, ewaluacji polityk i programów na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, wzmocnienie zdolności w zakresie realizacji polityk i programów

REKOMPENSATA ZA PODNIESIONE KOSZTY ROZWOJU REGIONÓW PERYFERYJNYCH	
82	Rekompensata podniesionych kosztów związanych z utrudnionym dostępem oraz rozproszeniem terytorialnym
83	Szczególne działania na rzecz zrekompensowania podniesionych kosztów wynikających z wielkości rynku

84	Szczególne działania na rzecz zrekompensowania podniesionych kosztów związanych z warunkami klimatycznymi i ukształtowania terenu
----	---

POMOC TECHNICZNA

85	Przygotowanie, realizacja, monitorowanie i kontrola
86	Ocena, badania/ ekspertyzy, informacja i komunikacja

Załącznik 6. Informacja o dużych projektach

Duże projekty, zgodnie z artykułem 39 Rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006r., to wydatki związane z operacją składającą się z szeregu robót, działań lub usług: - której celem jest ukończenie niepodzielonego zadania o sprecyzowanym charakterze gospodarczym lub technicznym, - która posiada jasno określone cele, - której całkowity koszt przekracza kwotę 25 mln euro w przypadku środowiska naturalnego oraz 50 mln euro w przypadku innych dziedzin.

W ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 nie przewiduje się finansowania wydatków związanych z realizacją dużych projektów.

Załącznik 7. Wykaz skrótów

AGC - Umowa europejska o głównych międzynarodowych połączeniach sieci kolejowych
AGTC – Umowa europejska o ważniejszych liniach transportu kombinowanego i obiektach towarzyszących
B+R – badanie + rozwój
EBI – Europejski Bank Inwestycyjny
EFI – Europejski Fundusz Inwestycyjny
EFRR – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFRROW – Europejski Fundusz Rolnego Rozwoju Obszarów Wiejskich
EFS – Europejski Fundusz Społeczny
EWT – Europejska Współpraca Terytorialna
FS – Fundusz Spójności
GDDKiA - Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad
GUS - Główny Urząd Statystyczny
ICT - Technologie Informacyjne i Komunikacyjne (ang. *Information and Communication Technology*)
INTERREG - Inicjatywa Wspólnoty wspierająca współpracę transregionalną, międzynarodową i międzyregionalną w Unii Europejskiej
IOB - Instytucje Otoczenia Biznesu
ISDN - sieć cyfrowa z integracją usług (ang. *Integrated Services Digital Network*)
ISPA - Instrument Przedakcesyjnej Polityki Strukturalnej (ang. *Instrument for Structural Policies for Pre-Accession*)
IZ - Instytucja Zarządzająca
ITS - Inteligentne Systemy Transportu
JRE – Jednolity Rynek Europejski
JST - Jednostka samorządu terytorialnego
KE - Komisja Europejska
KJO - Krajowa Jednostka Oceny
LRPO – Lubuski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007 - 2013
LUW - Lubuski Urząd Wojewódzki
MENiS – Ministerstwo Edukacji Nauki i Sportu
MRR - Ministerstwo Rozwoju Regionalnego
MŚP - Małe i Średnie Przedsiębiorstwa
NFOŚiGW – Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
NFZ - Narodowy Fundusz Zdrowia
NSRO - Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia
NUTS / NTS - Nomenklatura Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (ang. *Nomenclature of Territorial Units for Statistics*)
NZOZ – Niepubliczne Zakłady Opieki Zdrowotnej
PAIiIZ - Polska Agencja Inicjatyw i Inwestycji Zagranicznych
PAN - Polska Akademia Nauk
PARP – Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości
PGL - Państwowe Gospodarstwo Leśne
PHARE - Program Pomocy Polsce i Węgrom w Restrukturyzacji Gospodarki (ang. *Poland-Hungary Assistance for Restructuring of their Economies*)
PHARE CBC - Program Współpracy Przygranicznej (ang. *Cross Border Cooperation*)
PHARE SGG – Program Phare Spójność społeczna i gospodarcza
PK – Punkt kontaktowy
PKB *per capita* - Produkt Krajowy Brutto na mieszkańca

PKD - Polska Klasyfikacja Działalności
PO - Program Operacyjny
POIG – Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka
POIŚ - Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko
POKL - Program Operacyjny Kapitał Ludzki
POPT - Program Operacyjny – Pomoc Techniczna
POT - Polska Organizacja Turystyczna
PROW – Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
PWW - Podstawy Wsparcia Wspólnoty
RDLP - Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych
LRSI- Lubuska Regionalna Strategia Innowacji
RLM - Równoważna Liczba Mieszkańców
RM - Rada Ministrów
RPO - Regionalny Program Operacyjny
SAPARD - Program pomocy przedakcesyjnej dla rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich
(ang. *Pre-Accession Assistance for Agriculture and Rural Development*)
SL - Strategia Lizbońska
SPO RZL - Sektorowy Program Operacyjny Rozwój Zasobów Ludzkich 2004-2006
SPO WKP - Sektorowy Program Operacyjny Wzrost konkurencyjności Przedsiębiorstw
2004-2006
SPO-Rol - Sektorowy Program Operacyjny Restrukturyzacja i modernizacja sektora
żywnościowego i rozwój obszarów wiejskich
SPO-Ryby - Sektorowy Program Operacyjny Rybołówstwo i Przetwórstwo Ryb 2004-2006
SRWL - Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego
SWW – Strategiczne Wytyczne Wspólnoty
SWOT - Analiza mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń rozwoju (ang. *Strengths,
Weaknesses, Opportunities, Threats*)
TEN-T - Transeuropejskie Sieci Transportowe
UE - Unia Europejska
Usługi *on-line*- Usługi świadczone przez Internet
WFOŚiGW – Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
WUS - Wojewódzki Urząd Statystyczny
ZPORR - Zintegrowany Program Rozwoju Regionalnego 2004-2006

Załącznik 8. Słownik terminów

Analiza SWOT - metoda pozwalająca przeanalizować atuty i słabości regionu wobec szans i zagrożeń stwarzanych przez otoczenie.

Audyt - Ogół działań, poprzez które uzyskuje się niezależną ocenę funkcjonowania instytucji, legalności, gospodarności, celowości, rzetelności; audyt jest zazwyczaj wykonywany przez odrębną komórkę, podporządkowaną bezpośrednio kierownikowi instytucji lub przez firmę zewnętrzną.

Beneficjent - operator, podmiot lub firma publiczna bądź prywatna, odpowiedzialna za inicjowanie lub inicjowanie i wykonywanie działań.

Cele - Określenie w fazie wstępnej przygotowania projektu, planowanych efektów, jakie ma przynieść dane działanie o charakterze publicznym.

Certyfikacja wydatków - Weryfikacja formalna, merytoryczna i finansowa wniosków o refundację wydatków/rozliczenie projektu przeprowadzana przez instytucje uczestniczące we wdrażaniu Programu, kończona poświadczeniem, iż deklaracje wydatków przedstawianych Komisji są właściwe. Certyfikacja jest potwierdzeniem sprawdzenia wydatków pod względem zgodności z umową, zasadami Programu i Uzupełnieniem Programu, przepisami prawa wspólnotowego i krajowego oraz kwalifikowalności poniesionych wydatków ujętych we wniosku.

Efekt makroekonomiczny - Efekt, jaki wywiera realizacja programów współfinansowanych z funduszy strukturalnych na podstawowe wskaźniki makroekonomiczne.

Efektywność wykorzystania środków - Kryterium ewaluacyjne porównujące wielkość nakładów na rzecz realizacji programu (np. finansowych, administracyjnych, ludzkich) z rzeczywistymi osiągnięciami programu na poziomie produktu, rezultatu lub oddziaływania.

Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000 - jest przyjętym przez UE systemem ochrony wybranych elementów przyrody, które są najważniejsze z punktu widzenia całej Europy. System ten ma uzupełniać systemy krajowe, będąc merytoryczną podstawą do zachowania dziedzictwa przyrodniczego w skali kontynentu. Polega on na wybraniu i skutecznym chronieniu określonych obszarów. Sieć obszarów Natura 2000 w Polsce obejmuje obszary specjalnej ochrony ptaków i specjalne obszary ochrony siedlisk. Jest ona regulowana przez ustawę z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. 2004 r. Nr 92, poz. 880).

Europejski Bank Inwestycyjny (EBI) - Bank powołany na mocy Traktatu Rzymskiego mający służyć finansowaniu rozwoju gospodarczego Wspólnoty. Podstawowym zadaniem EBI jest równoważenie i stabilizacja wspólnego rynku poprzez udzielanie pożyczek i gwarancji kredytów, przyznawanych przez inne banki, które następnie są wykorzystywane we wszystkich sektorach gospodarczych (przede wszystkim w telekomunikacji, transporcie, przemyśle, energetyce oraz ochronie środowiska).

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR) - Fundusz wchodzący w skład Funduszy Strukturalnych, którego zadaniem jest zmniejszanie dysproporcji w poziomie rozwoju regionów należących do Unii. W szczególności fundusz ten udziela wsparcia inwestycjom produkcyjnym, rozwojowi infrastruktury, lokalnym inicjatywom rozwojowym oraz małym i średnim przedsiębiorstwom

Europejski Fundusz Społeczny (EFS) - Jeden z Funduszy Strukturalnych, który jest podstawowym narzędziem Unii Europejskiej ukierunkowanym na przeciwdziałanie bezrobociu oraz rozwój zasobów ludzkich

EUROSTAT - Urząd Statystyczny Unii Europejskiej odpowiadający za zbieranie danych statystycznych, przygotowywanie prognoz i analiz. Przekazuje instytucjom Wspólnot Europejskich niezbędne informacje statystyczne, współpracuje z urzędami statystycznymi państw członkowskich, które mogą uzyskać od Eurostatu informacje dotyczące rozwoju integracji europejskiej w ramach UE.

Ewaluacja (programu) - Oszacowanie oddziaływania pomocy strukturalnej Wspólnoty w odniesieniu do celów oraz analiza jej wpływu na specyficzne problemy strukturalne.

Ewaluacja całościowa (globalna) - Podstawowe narzędzie stosowane w polityce strukturalnej Unii Europejskiej. Przedmiotem ewaluacji globalnej jest cały program wspierany ze środków pomocowych.

Ewaluacja końcowa - Ewaluacja dokonywana po zakończeniu realizowanego programu, której głównym celem jest określenie jego długotrwałych efektów, w tym wielkości zaangażowanych środków, skuteczności i efektywności pomocy. Głównym celem ewaluacji końcowej jest przede wszystkim dostarczenie informacji na temat długotrwałych efektów, powstałych w wyniku wdrażania danego programu, wraz ze sformułowaniem wniosków dotyczących kierunku polityki strukturalnej.

Ewaluacja okresowa - Ewaluacja dokonywana w trakcie realizowania programu. W przypadku programów strukturalnych przeprowadzana jest w połowie okresu programowania, a jej celem jest oszacowanie stopnia osiągnięcia zakładanych celów w świetle wcześniej przeprowadzonej ewaluacji wstępnej, zwłaszcza pod względem dostarczonych produktów i osiągniętych rezultatów oraz określenie trafności zamierzeń w stosunku do aktualnych trendów społeczno-gospodarczych. Wyniki ewaluacji okresowej służą ewentualnym modyfikacjom dokumentów programowych. Dostarczone za jej sprawą informacje powinny być wykorzystane przy przygotowaniu programu w następnym okresie programowania.

Ewaluacja wstępna - Ewaluacja przeprowadzana przed rozpoczęciem realizacji programu. Jej podstawowym zadaniem jest zweryfikowanie długoterminowych efektów wsparcia, zawartych w przygotowanych dokumentach programowych. Zasadniczym celem ewaluacji wstępnej jest zwiększenie jakości dokumentów programowych poprzez udział w procesie programowania podmiotu niezależnego od instytucji programującej. Ewaluacja wstępna ma zapewnić, iż środki przeznaczane na realizację polityki zmniejszania różnic w poziomie rozwoju pomiędzy poszczególnymi regionami Unii Europejskiej zostaną wykorzystane w sposób gwarantujący osiągnięcie najlepszych efektów.

Fundusz Spójności (Kohezji) - Instrument ekonomiczno-polityczny Komisji Europejskiej, nie należący do Funduszy Strukturalnych i wdrażany na poziomie wybranych państw, a nie regionów. Jego celem jest ułatwienie integracji słabiej rozwiniętych krajów poprzez budowę wielkich sieci transportowych oraz obiektów infrastruktury ochrony środowiska o dużym obszarze oddziaływania.

Fundusze Przedakcesyjne – Środki bezzwrotnej pomocy finansowej udzielanej przez Unię Europejską krajom kandydującym. Ich najważniejszym zadaniem jest przygotowanie tych krajów do członkostwa w UE oraz pomoc w wyrównaniu różnic gospodarczych. Do instrumentów funkcjonujących w ramach tych funduszy zaliczone zostały: PHARE, ISPA, SAPARD.

Fundusze Strukturalne - Zasób finansowy UE umożliwiający pomoc w restrukturyzacji i modernizacji gospodarki krajów członkowskich drogą interwencji w kluczowych sektorach i regionach (poprawa struktury). Na fundusze strukturalne składają się: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejski Fundusz Społeczny (EFS), Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej (EFOiGR) oraz Finansowy Instrument Wspierania Rybołówstwa (FIWR).

Inicjatywy Wspólnoty - Programy finansowane z funduszy strukturalnych, mające na celu rozwiązanie problemów występujących na terenie całej Unii Europejskiej. Liczba i charakter Inicjatyw Wspólnotowych ulegają zmianom w zależności od zidentyfikowanych problemów mających wpływ na funkcjonowanie Unii Europejskiej.

Innowacyjność - zdolność przedsiębiorstw do tworzenia i wdrażania innowacji oraz faktyczna umiejętność wprowadzania nowych i zmodernizowanych wyrobów, nowych lub zmienionych procesów technologicznych lub organizacyjno - technicznych.

Instrument Przedakcesyjnej Polityki Strukturalnej (ISPA) - Instrument finansowy w ramach funduszy przedakcesyjnych, wspierający 10 krajów Europy Środkowo-Wschodniej przygotowujących się do akcesji do UE. Wzorowany na Funduszu Spójności, przeznaczony jest dla dużych projektów inwestycyjnych (powyżej 5 mln Euro). Wsparcie obejmuje działania w zakresie środowiska naturalnego oraz dostosowania sieci komunikacyjnych i transportowych do standardów europejskich.

Instytucja Zarządzająca – Instytucja zarządzająca, zgodnie z art. 60 rozporządzenia Rady nr 1083/2006, jest odpowiedzialna za zarządzanie regionalnym programem operacyjnym i jego realizację zgodnie z zasadą należytego zarządzania finansami.

INTERREG - Inicjatywa Unii Europejskiej, wspierająca współpracę obszarów przygranicznych dwóch państw członkowskich, mająca także na celu wyrównanie dysproporcji w rozwoju regionów leżących po dwóch stronach granicy. Interreg obejmuje również podobne działania w regionach państw członkowskich graniczących z krajami beneficjentami programu Phare, ściśle skoordynowane z Phare CBC. Inicjatywa ta finansowana jest z EFRR.

Jednostka monitorująco-kontrolna - Jednostka współdziałająca z instytucją płatniczą odpowiedzialna za kontrolę i monitorowanie wydatków w przekroju Funduszy Strukturalnych oraz systemu dostarczania pomocy.

Kategoria interwencji - Dziedzina interwencji Funduszy Strukturalnych pomocna przy identyfikacji, badaniu i monitorowaniu działań. Kategorie interwencji są wykorzystywane do wykonywania rocznych sprawozdań dotyczących Funduszy Strukturalnych i ich obciążenia w celu ułatwienia przekazu informacji dotyczących różnych polityk.

Komitet monitorujący - Podmiot powoływany wspólnie przez KE oraz kraj beneficjenta dla celów oceny i nadzorowania danego programu. Jego zadaniem jest zapobieżenie jednostronnym ocenom, wypracowanie kryteriów i sposobu oceny programu, częstotliwości i zakresu analiz cząstkowych i końcowych.

Koncepcja Polityki Przestrzennego Zagospodarowania Kraju (KPPZK) - Dokument planistyczny określający przyrodnicze, kulturowe, społeczne i ekonomiczne uwarunkowania oraz cele polityki przestrzennej Polski. Dokument po jego zaakceptowaniu przez Radę Ministrów w dniu 5 października 1999 r. stanowi podstawę dla programowania ponadlokalnych przedsięwzięć publicznych, wpływających na przestrzenne zagospodarowanie kraju.

Kontrakt wojewódzki - Instrument wspierania rozwoju regionalnego, w ramach którego samorządy otrzymały z budżetu państwa dotacje na wsparcie realizacji zadań własnych, wynikających z wojewódzkich strategii i programów rozwoju wpisujących się w cel i priorytety strategicznych dokumentów rządowych.

Kontrola finansowa - Mechanizmy i środki zapewniające prawidłowe funkcjonowanie procesu gromadzenia i dysponowania środkami publicznymi oraz gospodarowania mieniem. Kontrola finansowa obejmuje kontrolę zarządzania oraz audyt.

Kontrola na miejscu - Kontrola prowadzona w zakresie operacji finansowanych przez Fundusze oraz systemów zarządzania i kontroli, prowadzona w miejscu realizacji projektu.

Kontrola weryfikacyjna - Kontrola obejmująca co najmniej 5% wszystkich kwalifikowalnych wydatków dokonywana na reprezentatywnej próbie projektów.

Koszty kwalifikowalne ogółem - Ogół kosztów, które kwalifikują się do refundacji ze środków Funduszy Strukturalnych, poniesionych w trakcie realizacji projektów oraz w trakcie wdrażania, zarządzania, monitorowania programów, w ramach których powyższe projekty są realizowane.

Koszty ogółem - Łączny koszt planowanych działań lub operacji, obejmujący zarówno koszty kwalifikowalne jak i niekwalifikowalne

Kryteria wyboru projektów - Określony zestaw wymogów formalnych i merytorycznych, zawartych w Uszczegółowieniu Programu, które muszą spełnić projekty, aby uzyskać dofinansowanie ze środków pomocowych.

Kwalifikujące się wydatki - wydatki, których poniesienie jest merytorycznie uzasadnione lub zwłaszcza wydatki, które spełniają kryteria zasadności wyznaczone przez Instytucję Zarządzającą RPO, zgodnie z przepisami wspólnotowymi dotyczącymi kwalifikacji wydatków.

Mechanizm cross-financing – bez uszczerbku dla odstępstw ustanowionych w szczegółowych przepisach funduszy, EFRR i EFS mogą finansować, w sposób uzupełniający i z zastrzeżeniem pułapu 10% wspólnotowego finansowania dla każdego priorytetu programu operacyjnego, działania wchodzące w zakres pomocy z innego funduszu, o ile są one konieczne do odpowiedniej realizacji działania i są bezpośrednio z nim powiązane.

Model HERMIN - Makroekonomiczny instrument modelowania wpływu Funduszy Strukturalnych, który kładzie nacisk na długofalowe bodźce wzrostu, jakie wynikają z wpływających środków WE, głównie poprzez inwestycje w kapitał ludzki (edukacja i systemy szkoleń) oraz poprawę warunków produkcji (infrastruktura), co przyczynia się do zwiększenia wydajności i konkurencyjności. Główny akcent tego modelu położony jest na pozytywnych efektach podażowych – jako rzeczywistych źródłach wzrostu poprawy wydajności i konkurencyjności gospodarki, których efekty ujawniają się w dłuższym horyzoncie czasowym.

Modernizacja obiektu – rozbudowa lub przebudowa obiektu związana z unowocześnieniem technologicznym obiektu lub z wprowadzeniem nowych form działania.

Monitorowanie - Proces systematycznego zbierania i analizowania wiarygodnych informacji finansowych i statystycznych dotyczących wdrażania projektów, którego celem jest zapewnienie zgodności realizacji projektów i programu z wcześniej zatwierdzonymi założeniami realizacji

Monitorowanie finansowe - Monitorowanie zarządzania środkami z Funduszy Strukturalnych przyznanymi na realizację programów i projektów, jest podstawą oceny sprawności ich wydatkowania.

Monitorowanie rzeczowe - Monitorowanie postępu realizacji programów i projektów poprzez system wskaźników określonych w dokumentach programowych.

Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia – dokument strategiczny przygotowywany przez poszczególne państwa członkowskie, określający priorytety i obszary wykorzystania oraz system wdrażania funduszy unijnych: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz Funduszu Spójności w ramach budżetu Wspólnoty na lata 2007–2013.

Nomenklatura Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NTS) - Jednolity schemat podziału terytorialnego krajów Unii Europejskiej. NUTS jest pięciostopniową klasyfikacją hierarchiczną, w której wyróżnia się trzy poziomy regionalne (NUTS 1 - 3) oraz dwa poziomy lokalne (NUTS 4 - 5). Ze względów praktycznych nomenklatura NUTS oparta jest przede wszystkim na podziałach administracyjnych istniejących w krajach członkowskich. Klasyfikacja NUTS jest podstawą prowadzenia regionalnych rachunków ekonomicznych i statystyki regionalnej w wymiarze społeczno-gospodarczym. W Polsce do przystąpienia do UE funkcjonuje klasyfikacja NTS, w której do poziomu pierwszego zalicza się cały kraj, do poziomu NTS 2 16 nowych województw, do NTS 3 – 44 podregiony, do NTS 4 – 380 powiatów i miast na prawach powiat oraz do ostatniego poziomu zakwalifikowano 2 489 gmin.

Notyfikacja - Poinformowanie Komisji Europejskiej według uzgodnionej procedury o udzielanej pomocy. Notyfikacja ma na celu stwierdzenie czy udzielana pomoc nie narusza warunków konkurencji między przedsiębiorstwami na wolnym rynku europejskim. Notyfikacja umożliwia otrzymanie zgody na udzielenie pomocy publicznej dla przedsiębiorstw po spełnieniu określonych kryteriów. Notyfikacja jest dokonywana przez Instytucję Zarządzającą Programem w porozumieniu z Urzędem Ochrony Konkurencji i Konsumenta.

Obszar interwencji - Grupa kategorii interwencji, odpowiadająca odpowiedniej sferze działalności człowieka, tj. otoczeniu produkcyjnemu, zasobom ludzkim, infrastrukturze podstawowej oraz działaniom przygotowawczym i promocyjnym.

Ocena oddziaływania na środowisko (OOS) - Badanie polegające na określeniu, opisie i ocenie bezpośrednich i pośrednich skutków danego przedsięwzięcia dla: człowieka oraz komponentów środowiska przyrodniczego (fauny, flory, wód, gleb, powietrza, klimatu, krajobrazu), oddziaływania między tymi elementami; dóbr materialnych i dziedzictwa kultury; ocena wpływu środowiska powinna być wykonana zgodnie z prawem polskim i odpowiednimi dyrektywami UE, dotyczącymi ochrony środowiska naturalnego.

Okres programowania - Okres obowiązywania dokumentów programowych, stanowiących podstawę ubiegania się o pomoc ze strony Komisji Europejskiej. Obecny okres programowania to lata 2007-2013.

Partnerstwo - Włączenie w proces podejmowania decyzji i ich realizację odpowiednich szczebli władz wspólnotowych i krajowych, jak również instytucji i środowisk regionalnych oraz lokalnych najlepiej znających potrzeby i możliwości swego regionu. Jest to jedna z zasad wdrażania → Funduszy Strukturalnych.

Phare – Program Spójność Gospodarcza i Społeczna (Phare SSG) - Program rozwoju regionalnego finansowany przez UE, będący jedną z części Phare, który ma na celu zmniejszanie opóźnień i różnicowań pomiędzy regionami poprzez promowanie aktywności sektora produkcyjnego, Rozwój Zasobów Ludzkich oraz infrastruktury.

PHARE-CBC Cross Border Cooperation - Program współpracy przygranicznej, służący finansowaniu projektów, głównie inwestycyjnych, sytuowanych na granicach krajów Phare z państwami członkowskimi Unii Europejskiej.

Płatność - Określona kwota w ramach pomocy, wypłacana przez Komisję Europejską na konto Instytucji Płatniczej na podstawie wniosku o płatność.

Płatność zaliczkowa - Płatność dokonywana przez Komisję Europejską po podjęciu zobowiązania finansowego na rzecz Instytucji Płatniczej w celu jak najszybszej refundacji wydatków poniesionych przez Beneficjentów Końcowych.

Początek okresu kwalifikowalności - Data stanowiąca punkt wyjścia do kwalifikowania wydatków do współfinansowania z funduszy pomocowych. Data ta odnosi się do płatności dokonywanych przez Beneficjentów Końcowych/projektodawców.

Pomoc publiczna - zgodnie z art. 87 ust. 1 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską (TWE), pomocą publiczną jest wszelka pomoc przyznawana przez państwo członkowskie lub przy użyciu zasobów państwowych, w jakiegokolwiek formie, która zakłóca lub grozi zakłóceniem konkurencji poprzez sprzyjanie niektórym przedsiębiorstwom lub produkcji niektórych towarów, jest niezgodna ze wspólnym rynkiem w zakresie, w jakim wpływa na wymianę handlową między państwami członkowskimi. Z art. 87 ust. 1 TWE wynikają podstawowe kryteria do badania czy mamy do czynienia z występowaniem pomocy publicznej:

1. wsparcie jest przyznane przez państwo lub przy wykorzystaniu zasobów państwowych,
2. wsparcie uprzywilejowuje konkretne przedsiębiorstwa lub grupy przedsiębiorstw, bądź produkcje określonych towarów,
3. wsparcie zakłóca lub grozi zakłóceniem konkurencji,

4. wsparcie wpływa na wymianę handlową między państwami członkowskimi.

Pomoc zwrotna - Forma udzielonego w ramach pomocy wkładu finansowego Wspólnoty we wdrażanie programów lub projektów. Dotyczy głównie działań nastawionych na wsparcie przedsiębiorczości, w tym sektora małych i średnich przedsiębiorstw, i ma na celu pobudzenie inwestycji sektora prywatnego (efekt dźwigni).

Pomoc/wsparcie - Formy pomocy dostarczanej przez Fundusze Strukturalne, programy operacyjne, jednolite dokumenty programowe; Inicjatywy Wspólnoty lub wsparcie dla pomocy technicznej (doradczej) i działań innowacyjnych.

Priorytet - jeden z obszarów programu operacyjnego obejmujący grupę powiązanych ze sobą działań posiadających szczególne wymierne cele.

Produkt krajowy brutto (PKB) - Miernik produkcji wytworzonej na obszarze danego kraju, który jest sumą wydatków gospodarstw domowych na zakup dóbr i usług konsumpcyjnych, wydatków sektora prywatnego na zakup dóbr i usług inwestycyjnych, wydatków państwa na zakup dóbr i usług oraz salda bilansu handlu zagranicznego.

Program operacyjny - dokument przedłożony przez państwo członkowskie i przyjęty przez Komisję Europejską określający strategię rozwoju obejmującą spójny zestaw priorytetów, które mają być osiągnięte za pomocą jednego z Funduszy lub, w przypadku celu Konwergencja”, za pomocą Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Program Operacyjny Pomoc Techniczna - Specyficzny program operacyjny finansujący działania przygotowawcze, oceniające i kontrolne, niezbędne do wdrażania SWW

Programowanie - Proces organizowania, podejmowania decyzji i finansowania, prowadzony w kilku etapach w celu wdrażania, na bazie wieloletniej współpracy, wspólnych działań Wspólnoty i państw członkowskich dla osiągnięcia określonych celów znajdujący wyraz w przygotowaniu dokumentów programowych.

Raportowanie - Sprawozdawanie przez instytucję zarządzającą postępu z wdrażania programu lub projektów współfinansowanych z funduszy pomocowych.

Refundacja wydatków - Zrekompensowanie przez Komisję Europejską wydatków realizowanych w ramach pomocy – po ich poświadczeniu przez instytucję płatniczą. Refundacja wydatków dokonywana jest w postaci płatności okresowych.

Region - Podporządkowana bezpośrednio szczeblowi centralnemu jednostka terytorialna, posiadająca reprezentację polityczną. W Polsce obecnie rolę regionów pełnią województwa.

Rezultaty - Bezpośrednie i natychmiastowe efekty zrealizowanego programu lub projektu. Rezultaty dostarczają informacji o zmianach, jakie nastąpiły w wyniku wdrożenia programu lub projektu u beneficjentów pomocy, bezpośrednio po uzyskaniu przez nich wsparcia.

Rozwój regionalny - Wzrost potencjału gospodarczego regionów oraz trwałą poprawę ich konkurencyjności i poziomu życia mieszkańców, co przyczynia się do rozwoju społeczno-gospodarczego kraju.

Rozwój zrównoważony - Rozwój społeczno ekonomiczny, zachowujący cechy trwałości w długim okresie oraz nie działający destrukcyjnie na środowisko, w którym zachodzi.

Sieci TEN - Sieć infrastruktury transportowej obejmujące połączenia transportowe, telekomunikacyjne i energetyczne w ramach Unii.

Skuteczność - Skuteczność realizacji celów przez program; ocenia się ją porównując to, co zostało zrobione, z tym co było pierwotnie zaplanowane.

Specjalny Program Akcesyjny na Rzecz Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich

(SAPARD) - Jeden z programów przedakcesyjnych, który został uruchomiony ze względu na duże braki w rozwoju gospodarczym na obszarach wiejskich na terenie wszystkich państw kandydujących. Ze środków SAPARD finansowane są ponadto inwestycje w rolnictwie i przemyśle spożywczym. Z programu SAPARD mogą korzystać gminy (drogi, oczyszczalnie

ścieków), rolnicy (modernizacja gospodarstw rolnych), przedsiębiorstwa (dostosowanie produkcji żywności do norm UE, tworzenie nowych miejsc pracy).

Spółczeństwo informacyjne - nowy typ społeczeństwa, kształtujący się w krajach postindustrialnych, których rozwój technologii osiągnął najszybsze tempo. W społeczeństwie informacyjnym zarządzanie informacjami, ich jakość i szybkość przepływu są zasadniczymi czynnikami konkurencyjności zarówno w przemyśle, jak i usługach. Główne zasady odnoszące się do społeczeństwa informacyjnego to: powszechny dostęp wszystkich ludzi do podstawowego zakresu techniki komunikacyjnej i informacyjnej, otwarta sieć, czyli nieskrępowany dostęp do sieci wszystkich operatorów i usługodawców, zdolność współpracy wszelkiej techniki umożliwiająca pełen kontakt bez względu na miejsce pobytu ludzi, stworzenie warunków dla konkurencji w tej dziedzinie.

Start-up – nowo utworzone przedsiębiorstwa.

Strategia rozwoju regionu - Koncepcja systemowego działania na rzecz długotrwałego rozwoju regionu poprzez racjonalną alokację zasobów oraz dokument określający sposoby postępowania dla realizacji wspólnie ustalonych celów.

Strategiczne Wytyczne Wspólnoty - strategiczne wytyczne ustanowione na poziomie Wspólnoty dotyczące spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej, określające ramy interwencji funduszy strukturalnych, z uwzględnieniem innych odpowiednich polityk Wspólnoty.

URBAN - Inicjatywa Wspólnoty polegająca na udzieleniu wsparcia dla projektów mających na celu gospodarczą i społeczną regenerację miast i obszarów miejskich znajdujących się w kryzysie w celu promowania zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich. Inicjatywa Wspólnoty w całości finansowana jest przez EFRR.

Usługa internetowa on-line – usługa publiczna, której realizacja osiąga 4 poziomy – Poziom 1. Informacja – ogólnodostępny serwis informacyjny nt. usługi publicznej. Poziom 2. Interakcja – możliwość pobrania formularzy i aplikacji. Poziom 3. Dwustronna interakcja – procesowanie formularzy obejmujące autoryzację. Poziom 4. Transakcja - obsługiwane transakcji, podejmowanie decyzji on-line, dostarczanie usług oraz obsługa płatności. Usługa publiczna zrealizowana oznacza uruchomienie usługi na poziomie 4.

Wdrażanie - Urzeczywistnienie projektu programu. Etap wdrażania następuje po etapie programowania.

Wskaźniki - Miara: celów, jakie mają zostać osiągnięte, zaangażowanych zasobów, uzyskanych produktów, efektów oraz innych zmiennych (np. ekonomicznych, społecznych, dotyczących ochrony środowiska).

Wskaźniki bazowe - Wskaźniki opisujące sytuację społeczno-gospodarczą na obszarze realizacji projektu, mierzone przed rozpoczęciem oraz w trakcie jego wdrażania, w celu oszacowania zachodzących zmian, nie wynikających jednakże z realizacji inwestycji.

Wskaźniki oddziaływania - Wskaźniki odnoszące się do konsekwencji danego programu wykraczających poza natychmiastowe efekty dla bezpośrednich beneficjentów. Oddziaływanie szczegółowe to te efekty, które pojawią się po pewnym okresie czasu, niemniej jednak są bezpośrednio powiązane z podjętym działaniem. Oddziaływanie globalne obejmuje efekty długookresowe dotyczące szerszej populacji.

Wskaźniki produktu - Wskaźniki odnoszące się do działalności. Liczone są w jednostkach materialnych lub monetarnych (np. długość zbudowanej drogi, ilość firm, które uzyskały pomoc itp.).

Wskaźniki programu - Wskaźniki ustalone przed, lub we wczesnej fazie wdrażania projektu, w celu monitorowania wdrażania programu oraz jego oceny wykonania w odniesieniu do wcześniejszych celów. Do wskaźników tych zaliczamy - wskaźniki wkładu, wskaźniki produktu, wskaźniki rezultatu oraz wskaźniki oddziaływania.

Wskaźniki rezultatu - Wskaźniki odpowiadające bezpośrednio z natychmiastowym efektem wynikającym z programu. Dostarczają one informacji o zmianach np. zachowania, pojemności lub wykonania, dotyczących bezpośrednich beneficjentów. Takie wskaźniki mogą przybierać formę wskaźników materialnych (skrócenie czasu podróży, liczba skutecznie przeszkolonych, liczba wypadków drogowych, itp.) lub finansowych (zwiększenie środków finansowych sektora prywatnego, zmniejszenie kosztów transportu).

Wykaz dokumentów związanych z realizacją LRPO

Raport z prognozy oddziaływania na środowisko Wstępnego Projektu Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007 – 2013, Zielona Góra, lipiec 2006 r.

Podsumowanie konsultacji społecznych Projektu Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego 2007 – 2013, Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, październik 2006 r.

Ocena szacunkowa projektu **Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007 – 2013 – wersji elektronicznej z 14.07.2006 r.**, WYG International, Warszawa, listopad 2006 r.

Opinia dotycząca występowania pomocy publicznej w ramach poszczególnych priorytetów Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego 2007-2013 – która będzie stanowiła załącznik do Uszczegółowienia Lubuskiego regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007 – 2013, Grupa Doradcza Sienna, Warszawa, styczeń 2007 r.

Ocena efektu makroekonomicznego Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 na gospodarkę województwa lubuskiego za pomocą modelu HERMIN, WARR S.A., Wrocław, styczeń 2007 r.